

NAISASIAN KEHITYS ERI MAISSA

II

NAISASIAN KEHITYS ERI MAISSA

KIRJOITTANUT

JA SUOMALAISTA PAINOSTA VARTEN TÄYDENTÄNYT

ALEXANDRA GRIPENBERG

II

SUOMENTANUT

ILMI KALLIA

»Aate ilmenee, muuttaa maailman, synnyttää erimielisyyttä ja taistelua, luopii vastakohtansa, selviää ja puhdistuu, pääsee viimein voitolle, ja maailma on senkautta saanut uuden muodon.» Hegel.

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PORVOOSSA 1906
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA

SUOMENKIELISEN PÄINOKSEN ESIPUHE.

Viitaten tämän teoksen I osan esipuheeseen ja johdantoon, joista teoksen suunnittelu ja sitä kirjoittaessa noudattamani periaatteet selviävät, pyydän tässä ainoastaan huomauttaa että tämä II osa käsittelee naisvapautuksen aatteen vaihteita romanilaisissa maissa, Ranskassa, Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa, sekä että vuoden kuluttua ilmestyy painosta Skandinavian maita ja Suomea esittävä kolmas ja viimeinen nidos.

Allamainitut henkilöt ovat hyväntahtoisella alttiudella suullisesti ja kirjallisesti antaneet tekijälle tietoja kukin omasta maastaan: m:me Isabelle Bogelot, m:me V. Vincent, m:me Maria Martin, m:lle M. Dugard, m:me C. Dissard, m:me Gabrielle Puaux, contessa Cora di Brazzà Savorgnan, signora Paolina Schiff, signorina Rosa Amadori, Bolognan valtioarkiston virkamies professori Carlo Malagola, kuninkaallisessa maanviljelys- ja kauppaministeriossa Romassa palveleva signor Vittorio Stringher, sennora donna Concepcion Aleixandre, sennora donna Emilia Pardo Bazán, professori Francisco Giner de los Rios, sennor don Adolfo Posada, sennor don Rafael Torres Campos, sennor don Manuel Ruiz de Quevedo, professori Manuel B. Cossio, professori Bernardino Machado.

Näille arvoisille naisille ja herroille pyydän täten lausua kunnioittavimmat kiitokseni.

Helsingissä heinäkuulla 1906.

Tekijä.

SISÄLLYS.

	Sivu.
Esipuhe.	
I. <i>Ranska</i> : Johdatus. — Lemmenoikeudet. — Naiset pääreinä. — Naisten valtiolliset ja kunnalliset oikeudet ennen vallankumousta. — Naiset ammattioikeuksissa. — 1789 v:n vallankumous. — Napoleon I ja naiset. — Restaurationi. — Naisasia 1830—1840 luvuilla. — Herätykset toisen keisarikunnan aikana. — Kolmas tasavalta. — Järjestetty naisasiatvö. — Naisasia ja siveellisyytyö. — Naiset hyväntekeväisyydessä. — Naiskasvatus. — Nainen opinteillä. — Nainen käytännöllisillä aloilla. — Suojelulakeja naistyölle. — Naisen oikeudellinen asema. — Yleiskatsaus	1—77
II. <i>Italia</i> : Johdatus. — Kristinuskon ensi ajat. — Nunnaluostarit ja niiden vaikutus naiskasvatukseen. — Renessanssi. — Uskonpuhdistus. — Italian kuuluisat naiset XVII:nnellä sataluvulla. — Naissivistys vieraan vallan aikana. — Naisasian ensimmäinen esiintyminen. — Järjestetty naisasiatyö. — Naiset hyväntekeväisyyden alalla. — Naiskasvatus. — Nainen opinteillä. — Nainen käytännöllisillä työaloilla. — Naisen oikeudellinen asema. — Loppukatsaus	78—121
III. <i>Espanja</i> : Johdatus. — Buckle Espanjan sivistyksestä. — Concepcion Arenal. — Naissivistysyhdistys Madridissa. — Naiskasvatus. — Nainen opinteillä. — Nainen käytännöllisillä aloilla. — Naisen oikeudellinen asema. — Yleiskatsaus	122—145
IV. <i>Portugali</i> : Johdatus. — Sata vuotta sitten. — Naiskasvatus. — Nainen opinteillä. — Nainen käytännöllisillä aloilla. — Naisen oikeudellinen asema	146—152

I.

Venäjän keisarin vieraillessa Ranskassa v. 1896 Paul de Cassagnac innostuneena kirjoitti »*L'Autorité*ssa»: — Tsaarilla on kaikkialla ollut tilaisuus nähdä todellinen Ranska, se Ranska, joka vuotuisesti hengellisen säätynsä johdolla viettää kristinuskoon kääntymisensä muistopäivää, ja jonka kiitollisessa mielessä säilyy kolme Jumalan valitsemaa naista: pyhä Clotilde, jolta se sai Jumalansa, pyhä Geneviève, joka sille pysytti sen pääkaupungin, Jeanne d'Arc, joka lahjoitti sille takaisin isänmaan.

Ranska.
Johdatus.

— Kuinka on mahdollista — eräs ranskalainen naisasialehti tämän johdosta kysyi — että Ranska myöntää tämän ja kuitenkin uskaltaa vastustaa naisvapautuksen aatetta?

Saman kysymyksen tekee kukin, joka kiinnittää huomionsa Ranskan historiaan. Pintapuolisestikin sitä tarkastellessa tapaa ilmiöitä, jotka osoittavat miten tärkeä sija naisilla siinä on ollut, ja tämän kautta ne epäjohdonmukaisuudet ja vääryydet, jotka haittaavat heidän nykyistä tilaansa, sitä räikeämmin astuvat näkyviin. Mitä erilaisimpiin kansankerroksiin kuuluvat ranskalaiset naiset ovat eri aikoina suuresti vaikuttaneet maansa historiaan. Kuningatar Clotilde, joka sittemmin julistettiin pyhimykseksi, käytti vaikutusvaltaansa jouduttaakseen kristinuskon leviämistä Ranskassa. Parisin kaupungin suojeluspyhimys Geneviève nunna (synt. 424) taivutti parisilaiset jäämään kaupunkiin, kun he Attilan hyökätessä Ranskaan 451 kauhun valtaamina tahtoivat siitä paeta. Tähän onnelliseen ratkaisuun oli syynä Genevièven ennustus, että Attila ei pääsisi perille Pariisiin — ennustus, joka toteutuikin. Kaupungissa vallitsevan nälänhädän aikana tuotti hän sinne kaksitoista laivaa täynnä

viljaa. V. 460 hän pyhän Dionysiuksen ja hänen seurakumpaniensa haudoille rakennutti kirkon, jonka läheisyyteen Dagobert I sittemmin perusti St. Denis'n abottikunnan. Kuuluisin Ranskan naisista Jeanne d'Arc johti sotajoukkoja ja antoi ranskalaisille takaisin heidän uskalluksensa ja itseluottamuksensa aikaan, jolloin he näyttivät ne kokonaan kadottaneen.

Nämät ja muut yksityisten naisten tekemät palvelukset palkittiin kuitenkin kaikellisilla, sukupuolta kokonaisuudessaan kohtaavilla vääryyksillä. V. 585 pidettiin Maconissa kokous, johon otti osaa 43 hiippakunnallista ja 16 ilman hiippakuntaa olevaa piispaa sekä 15 alemmaa pappia. Tässä kokouksessa pidettiin maan kuuluksi käynyt keskustelu siitä, oliko naisella sielu. Se syntyi erään piispan tekemästä vaatimuksesta, että naisesta ei olisi käytettävä *homo-* (s. o. ihminen) nimitystä. Toiset taas väittivät vastaan huomauttaen raamatun opettavan että Jumala »loi ihmisen, mieheksi ja vaimoksi loi hän heidät», sekä että Vapahtajaa, vaikka vaimosta syntyneenä, sanotaan »Ihmisen Pojaksi». Kokouksen päätökseksi tuli että naisella oli sielu, mutta että hän oli heikko ja huono astia.*) Feodalivalta ynnä sitä seuraava naisten halveksiminen vallitsi tuskin missään niin ylen mahtavana kuin Ranskassa. Yksi sen ilmaisumuotoja oli tuo häpeällinen *jus marchetae*, joka antoi lääniherralle aviomiehen oikeuden jokaiseen vastaanituun, hänen maorjiinsa kuuluvaan naiseen 1—3 vuorokaudeksi tämän häiden jälkeen.**)

Vaikka Ranskan naisten historia sisältääkin tällaisia synkkiä lehtiä, oli kuitenkin aikoja, jolloin heillä moneen muuhun maahan verraten oli tavattoman suuret yhteiskunnalliset oikeudet. Frankkien voitettua gallialaiset jakoivat päälliköt ja heidän sotatoverinsa keskenään valloitetun maan. Vähitellen tämä muuttui perintömaaksi, joka siirtyi ensin pojille, sitten kaukaisemille miespuolisille sukulaisille, vihdoin myöskin tyttärille. Nä-

*) *Woman, Church and State* by Matilda Joslyn Gage. 1887.

***) Vielä niin myöhäiseen aikaan kuin 1507 omasi kreivi d'Eu Saint Martinin läänitysalueessa tämän oikeuden, kertoo G. Friedr. Kolb teoksessaan *Människosläglets kulturhistoria*. Svensk öfvers. af Johannes Alftan. 1871.

mät maanomistajat olivat alkuperäiset lääniherrat. Heidän joukossaan oli yhteen aikaan 47 naista ja ainoastaan 9 miestä. Tämä omistus- ja perintöoikeuden kunnioittaminen se Ranskan naisille tuotti heidän ensimmäiset valtiollisetkin oikeutensa, sillä maan omistajina nauttivat he myöskin eräitä edustusoikeuksia. Tosin heitä toiselta puolen pidettiin kovin vajavaltaisessa asemassa. Siten läänitystä omistava nainen ei ilman lääniherransa suostumusta saanut mennä naimisiin. Jopa saattoi tämä, sen jälkeen kuin tyttö oli täyttänyt 12 vuotta, pakoittaa häntä valitsemaan itselleen puolisoksi yhden kolmesta, lääniherran ehdottamasta kosijasta. Jos nainen ei ketään näistä hyväksynyt, saattoi lääniherra riistää häneltä yhden vuoden tulot hänen läänistään taikkapa itse ottaa läänin haltuunsa, kunnes hän pakosta suostui avioliittoon. Toiselta puolen taas tuli lääniherran lähtiessä sotarekelle hänen vaimonsa miehen edustajaksi, halliten samoilla oikeuksilla kuin tämä. Useat näistä naisista tuottivatkin urheudellaan ja päättäväsyydellään kunniaa puolisonsa nimelle. Siten esim. Johanna Flanderilainen, Montfortin kreivitär, kaksikymmentä vuotta puolusti miehensä Johan de Montfortin, Bretagnen herttuan, alusmaita Blois'n kreivitärtä Johanna de Penthièvreä sekä Ranskan kuningasta vastaan.

Keskiajalla toiselta puolen luostarit, toiselta ritarilaitos lemmenoikeuksineen ja naisenihaulineen Ranskassa samoin kuin monessa muussa maassa suuresti vaikuttivat naisen asemaan. — Luostariin menevien naisten tieltä — Ellen Fries teoksessaan *Kuuluisia Naisia* lausuu — poistuivat ne raja-aidat, jotka tähän aikaan tiukasti eroittivat heidän sukupuolensa kaikesta työstä kodin ulkopuolella. He saivat tilaisuutta, aikaa ja voimaa kehittää kykyjä, jotka muuten tuskin olisivat päässeet kukkaansa kohoamaan. Jos he mahtavassa luostarissa saavuttivat korkean aseman, saattoivat luostarinportit johtaa valtiollisten vehkeiden levottomaan maailmaan. Vielä useammin ne heille avasivat pääsyn tieteen ja taiteen pyhäkköihin.

Ranskan hengellisten naisyhdyksuntain itsenäisyyttä osoittaa tapaus, joka sattui niin varhain kuin 821 St. Gertruden luostarissa Nivellessä. Tämä perustettiin v. 646. Sen ensi-

mäinen abedissa Gertrude oli kutsunut luokseen seudun aate-
liston tyttäret ja johtanut heidän kasvatustaan, mutta ei ollut
heiltä vaatinut mitään luostarivalaa. Luostari edistyi ja nautti
yhä suurempaa luottamusta, mutta nunnain ei tarvinnut tehdä
aviottomuuslupausta, vaan saattoivat he, jos tahtoivat, jättää luos-
tarin mennäkseen naimisiin. Vihdoin v. 820 tahtoi Liègen
piispa, nojaten Aix-la-Chapellen kokouksen päätökseen, vaatia
nunnilta luostarilupausta, mutta abedissa Hiltrud, Flanderin maa-
kreivin Lydrik II tytär, pani protestin yllämainittua päätöstä
vastaan sekä kutsui kaikki Ranskan abedissat kokoukseen, joka
v. 821 pidettiin Nivellessä. Nämät, 15 luvultaan, hyväksyivät
Hiltrudin vastalauseen ja allekirjoittivat paaville lähetettävän asia-
kirjan. Tämä suostui heidän pyyntöönsä ja kumosi Aix-la-
Chapellen kokouksen päätöksen.*)

**Lemmen-
oikeudet.**

Lemmenoikeudet taas olivat trubadurien aiheuttaman naisen-
ihailun ilmaus. Tämä oli ritariajan valokohta, jota vastoin feo-
dalivalta oli sen varjopuoli, sillä sen kautta joutui nainen ruu-
miillisesti heikompana ylenkatseen ja halveksimisen esineeksi.
Trubadurien naisenihailu sekä lemmenoikeudet olivat kukkeim-
millaan 1150 ja 1250 vuosien välillä. Ne olivat katolisuskon
Marianpalveluksen maallinen kuvastus, johon oli sekaantunut
maurilaista galanteriaa. Naista palveltiin abstraktisena käsitteenä.
Hän oli se keskus, jonka ympäri koko keskiaikainen ritarilaitos
liikkui. Kaikki, mitä hän antoi, oli sulaa armoa ja hyvyttä,
kaikki, mitä ritari sitä vastoin hänen hyväkseen teki, oli vel-
vollisuutta. Ylhäiset naiset olivat puheenjohtajina lemmeno-
keuksissa, joissa ratkaistiin rakastavien kesken sattuneita, yksi-
tyiskohtaisimpiakin lemmenriitoja. Oikeutta istuttiin linnoissa,
jotka koristettiin kukilla ikäänkuin juhlaan, ja joihin saapui jou-
koittain ritareja perheineen. Niin suuressa arvossa pidettiin
naista, että ihmiset sadoittain jättivät näiden naisoikeuksien rat-
kaistaviksi arkaluontoisimmat rakkaus- ja aviosuhteensa. Keski-
ajan synkistä pimennoista astuvat lemmenoikeudet esille lapsel-
lisen valoisana unelmana, jossa naisilla oli etevin osa.**)

*) Nelly Lieutier. *Le Conseil à Nivelles*. Paris 1889.

**) Erik Lie. *Den Europæiske Litteratur i Kulturhistoriske Billeder*. 1896.

Ei ollut nainen koskaan ollut niin arvossa pidetty, mutta ei liioin koskaan niin yksinään ja hyljättynä. Tuhansittain nuorukaisia ja miehiä poistui näet maasta ristiretkille lähteäkseen. Kokonaisista maakunnista oli miespuolinen aatelisnuoriso mennyt pois, ja naiset istuivat yksin linnoissaan, usein vaipunaina kaiho-mieliseen haaveiluun ja toimettomuuteen.

Tosin on huomautettu että trubaduriaika ei synnyttänyt mitään todellista, syvää kunnioitusta naisen personaa kohtaan. Hänen annettiin leikkiä valtiatarta, ja lapsen lailla, joka helyjä tavoittelee, hän oli siihen täysin tyytyväinen. Ajan katsantokantaa kuvaava on esim. se seikka, että trubadurien naisenihailu ei tuottanut mitään muutosta naidun naisen oikeudelliseen asemaan. Avioliittoa pidettiin »velvollisuussuhteena, jossa todellinen rakkaus ei ollut mahdollinen. Sitä saattoi olla olemassa ainoastaan, jos toinen asianosainen oli naimaton». Ja sillä hyvällä jätettiin avioliitto omaan arvoonsa.

Kaikissa tapauksissa on omituinen tosiasia että Ranskassa, jossa trubadurien vaikutusvalta oli suurin, heidän aikakautensa osittain yhtyy, osittain on alkuna ajanjaksoon, jolloin naisilla oli suurimmat yhteiskunnalliset oikeudet — oikeudet, jotka myöhempi aika heiltä on riistänyt. Missä määrin nämä molemmat seikat riippuvat toisistaan ei tässä saata tulla selvityksi; siihen vaadittaisiin laajaperäisiä historiallisia tutkimuksia, joita tämä teos ei voi tarjota. Mutta useita tosiasioita voipi ylläsanotun valaisemiseksi esiintuoda.

Jo edellisessä on mainittu että läänityksiä omistavilla naisilla sekä niitten lääniherrojen vaimoilla, jotka miestensä edustajina haliitsivat linnaa näiden poissa ollessa, oli kaikki senaikuisen jalosukuisen vasallin oikeudet. He saattoivat leimata rahaa, julistaa sotaa toisia vasalleja vastaan, kutsua kokoon sotaväkeä, johtaa armeijoja sekä istua esimiehinä siviili- ja rikosjuttuja käsiteltäessä.

Heidän huomattavin oikeutensa oli kuitenkin päärinarvon omistaminen. *) Naisia saattoi näet nimittää maallikkopääreiksi, **Naiset pääreinä.**

*) Tämä laitos on, kuten tunnettu, hyvin vanha Ranskassa. Päärejä mainitaan jo ennen Kaarle suuren aikaa, ja sellaisia on mahdollisesti ollut

ja he saivat myöskin toimittaa kaikkia tähän arvoon yhdistettyjä tehtäviä.**) Ranskan päärinä Johanna Flanderilainen v. 1258 oli puheenjohtajana Clermontin kreiviä vastaan nostetussa oikeusjutussa, joka päättyi niin, että syytetty annettiin kuninkaan käsiin. Ranskan päärinä avusti Mahaud, Artois'n kreivitär, Filip V:nnen kruunauksessa Rheimsissä v. 1317 pidellen muiden pärien keralla kruunua kuninkaan pään yli. Saman arvon omistajana hän myöskin oli esimiehenä oikeusjutussa Robert de Blois'ta vastaan, olipa jonkun aikaa jäsenenä pärien neuvoskunnassakin. Blanche, Troyes'n kreivitär, oli päärinä läsnä siinä parlamentissa, jonka Filip August kutsui kokoon päättämään Englantia vastaan tehtävästä sotaretkestä.***)

Myöhemmiltä ajoilta on mainittava Johanna d'Albret ja herttuatar d'Aiguillon. Edellinen, joka oli Navarran ja Béarnin kuningatar sekä Ranskan pääri, oli syntynyt 1528. Hän otti osaa valtakuntansa hallitukseen ja johti säätyjen keskusteluja puolisonsa Bourbonin Antonin poissa ollessa. Niinpä hän järjesti oikeudenkäynti-laitosta sekä otti personallisesti osaa sen lakikirjan valmistamiseen, jonka Béarnin säädyt »Kuningatar Johannan lakikirjan» nimellä v. 1571 hyväksyivät käytettäväksi.

yhtä kauan kuin kuningasvalta. Pääri-sanana (*pair*) arvelaan johtuvan *par*-sanasta, joka merkitsee vertaista, samaa laatua olevaa. Päärit olivat kaikki samaa arvoa, ja heidän päämiehenään pidettiin kuningasta. Heitä nimitettiinkin »kuninkaan synnynnäisiksi neuvonantajiksi». Hugo Capet'n ja hänen seuraajiensa aikana sekaantuivatkin päärit usein kuninkaan toimiin. Ludvig VII supisti heidän lukumääränsä kahteentoista, joista kuusi oli maallikko-, kuusi hengellistä pääriä.

**) Seuraava perustuu mme V. Vincent'in *Les femmes Pairs de France* nimiseen esitykseen, joka käsikirjoituksena luettiin »Le Congrès des sociétés savantes de Paris et des départements» nimisessä kokouksessa, Sorbonne 1896.

***) Vanhojen kronikkain mainitsemista naispääreistä huomattakoon Beaufortin pääri Gabrielle d'Este ja Bretagnen Anna, joka peri tämän arvon isältänsä Bretagnen herttualta Frans II:lta. Mercœurin sekä Lorraine Vaudemontin pärikuntien hallitsijoina oli jonkun aikaa naisia. Ludvig XII teki tyttärensä Clauden hyväksi Soissonsin kreivikunnan pärikunnaksi. Samoin oli Maria de Luxembourg, Penthievren herttuatar, Ranskan pääri, ja v. 1662 oli Margaretha de Rohan samallaisessa arvoasemassa.

V. 1643 Ludvig XIV nimitti herttuatar d'Aiguillonin, joka oli Ranskan päärinä, Havren kuvernöriksi, ja 1658 hän tämän viran haltijana sai tehtäväkseen rannikkopuolustuksen järjestämisen ja kaupunkien linnoittamisen, jonka ohella hänen tuli ryhtyä valmistuksiin Dünkirchenin piirittämistä varten. Hänen älykkäiden toimenpiteittensä seurauksena pidettiin että Turenne onnistui voittaa kaupunki heinäkuun 14 p:nä. *) Omituista oli että mies, joka meni naispäärin kanssa naimisiin, myöskin sai tämän arvonimen. Siten esim. Ranskan pääri Charlotte de Luxembourg ensimmäisen kerran meni naimisiin mr de Baranten, toisen kerran mr de Tonnerren kanssa, ja nämät molemmat tulivat puolisonsa kautta Ranskan pääreiksi. Arvonimen perisitten vuorostaan hänen tyttärensä jälkimäisestä avioliitosta. **)

V. 1711 julkaistu asetus sääsi että päärinarvo, joka annettiin miehelle, ei voinut naiselle mennä perinnöksi. Vielä oli kuitenkin voimassa se määräys, että, kun päärinarvo oli naiselle annettu, hänen naispuoliset jälkeläisensä saattoivat antaa arvon ja arvonimen miehilleen, jos kuningas hyväksyi avioliiton.

Näemme siis että aateliston naisilla tähän aikaan oli useita tärkeitä kansalaisoikeuksia. Heille annettiin toimia hovissa, parlamentissa ja tuomioistuimissa, ja heidät kutsuttiin ottamaan osaa maan puolustukseen sekä verojen määräämiseen. Tästä huolimatta suljettiin heidät aikaisin pois vallanperimyksestä. Se

*) Herttuatar d'Aiguillonin kuoltua siirtyi päärinarvo hänen sukulaiselleen Maria Theresia de Pontcourlaylle ja tämän kuoltua Richelieun herttualle, mille de Pontcourlayn veljelle. V. 1661 Ludvig XIV perusti päärikunnan markisitar Seuneceylle, joka oli ollut kuninkaan opettajattarena sekä hänen äitinsä Itävallan Annan ylihovimestarinnana. Useat vv. 1300—1600 perustetut päärikunnat siirtyivät sekä mies- että naispuolisille perillisille. Mille de Pontcourlay, joka kuoli 1705, oli viimeinen Ranskan naispääri.

**) Kuinka omituinen naitujen naisten suhde päärinarvoon oli, siitä kertoo Mme Vincent seuraavan valaisevan esimerkin. Vuonna 1620 julistettiin Anna de Halwinin ja Candallin kreivin avioliitto puretuksi, ja Anna meni seuraavana vuonna naimisiin Karl von Schönbergin kanssa. Molemmat miehet tulivat naimisensa kautta Annan kanssa Ranskan pääreiksi, ja heillä oli sellaisina istuntovalta parlamentissa. Kuningas ratkaisi joka kerta kumpi heistä sai olla läsnä.

tapahtui kokouksessa, jonka päärit ja paronit panivat toimeen Ludvig X:n kuoltua v. 1316. Tämä kokous lausui: — »Liljat eivät kehrää; Ranskan hallitsijain sukuperä on niin ylhäinen, ettei kukaan naispuolinen ('kehruupuolelta') voi valtiaksi kohota». *) — Tällöin käytettiin ensi kertaa Ranskassa salilainen laki. Tämä vaatii »puolustajaa joka maa-alueelle» ja kieltää siksi naisilta maan perimisen. Historioitsijat eivät kuitenkaan pidä tätä päätöstä naisen halveksimisen ilmauksena, vaan tuiki tarpeellisenä toimenpiteenä valtakunnan turvaamiseksi Englantia vastaan. Ranska oli näet kadottanut suuria maa-alueita sen kautta, että muutamat ylhäiset naiset olivat solminneet avioliittoja Englannissa, jolloin heidän lääninsä olivat siirtyneet tämän maan yhteyteen. M. m. oli Ranska Ludvig VII:n aikana menettänyt koko Aquitanian Ludvigin avioeron saaneen puolison Guiennen Eleonoran mentyä naimisiin Henrik Plantagenetin kanssa. Siksipä hyväksyttiin maan suojaamiseksi samallaisilta tappioilta salilainen laki. Mutta että toimenpide naisiin nähden sai samat seuraukset, kuin jos siihen olisi ollut syynä heidän sukupuolensa halveksiminen, ei liene kiellettävissä.

Naisten valtiolliset ja kunnalliset oikeudet ennen vallankumousta.

Sitävastoin oli aatelissukuisilla naimattomilla naisilla ja leskillä sekä hengellisillä naisyhdyksunnilla oikeus miehisten edustajain kautta ottaa osaa edusvaltavaaleihin.**) Aatelissukuisen naisen edustajan tuli olla aatelismies. Parisin kaupungilla oli erikoisoikeus välittömästi valita edustajia edusvaltoihin, ja sama oikeus oli sikäläisillä naisillakin. Vuosien 1356 ja 1357 kuuluisassa edusvaltainkokouksessa, jolloin porvarit muodostivat enemmistön, lienee ollut olemassa jonkunlaisia vallankumouksellisia klubeja, joissa jäseninä oli sekä miehiä että naisia, ja joissa viimeainittujen oikeudet tulivat keskustelunalaisiksi,

*) Sanasutkaus, joka on mahdoton kääntää suomeksi. Valkoinen lilja on, kuten tunnettu, Ranskan kuninkaiden vaakuna.

**) Edusvallat perustettiin v. 1302. Tosin ne kutsuttiin kokoon vain pulmallisina aikoina. Kuninkaat näet niitä pelkäsivät ja turvausivat sen tähden niihin ainoastaan silloin, kuin lisävarojen ja uusien verojen myöntäminen oli kysymyksessä. Mutta niillä oli kuitenkin merkityksensä, ja tapahtuipa joskus että ne kieltäytyivät kansalle uusia rasiuksia määräämästä.

kuitenkin, mikäli tiedetään, ilman tuloksia. Paitsi äänioikeutta edusvaltoihin nauttivat naiset muitakin tärkeitä kansalaisoikeuksia. Leskivaimoilla ja perhettä elättävillä naisilla oli istuntovalta maakuntaneuvostossa *), ottivat osaa piirikokouksiin samoilla perusteilla kuin miehet ja olivat jäseninä 1700-luvun assisioikeuksissa. **) Bearnin, Bigorren, Bourgognen, Elsassin, Lothringin, Verdunois'n, Barroit'n ja Champagnen maakunnissa — se tiedetään varmuudella — oli naisilla oikeus ottaa osaa kunnallisiin vaaleihin. Naiset olivat veroluetteloihin merkityt ja kutsuttiin kaikkiin vaalitulaisuuksiin, m. m. valitsemaan edustajia suolatullivartijastoon. Samoin kuin miesten täytyi naistenkin maksaa sakkoa, jos jäivät näistä vaaleista pois, ja sakko tuli kaksin-, jopa kolminkertaiseksi, jos poisjääminen uudistui. Kokouksissa olivat naiset saapuvilla neuvottelujen loppuun asti, ottivat osaa äänestyksiin ja allekirjoittivat asiaperit. Courmetalessa, pienessä, lähellä Montpellier'ta sijaitsevassa kunnassa, pidettiin 1334 kokous, jossa neuvoteltiin konsulinvirkojen asettamisesta. Kokoukseen otti osaa 37 naista ja 175 miestä. V. 1394 kokoontui 32 asukasta Dunois'ssa, Marchevillessa, valitsemaan valtuutettuja, joiden oli tehtävä sopimus Chartres'n tuomiokapitulिन kanssa. Neljä näistä asukkaista oli leskivaimoja. Eräässä Ruptin herran ja Dôlen parlamentin välisessä sopimuksessa tammikuun 5 p:ltä 1585 oli 41 perheenesimiehen nimien joukossa myös useita naisnimiä. XVI:nnella vuosisadalla olivat useat leskivaimot Fedeyssä, Franche Comtéssa, perheenesimiehyytensä nojalla jäseninä maakuntaneuvostossa. Ludvig XIII:nnen aikana julkaistiin asetus, joka kielsi Dijonin naisilta oikeuden valita määrejä, josta käy selville että he tähän asti olivat olleet siihen oikeutetut. V. 1575 oli Garchyssa edustajavaaleja varten pidetyssä kokouksessa läsnä 32 leskivaimoa. ***) Ei kuitenkaan ole tiedossa, että nämät julki-

*) Madame Sévigné esim. oli puheenjohtajana Bretagneen maakuntaneuvostossa.

**) *Les Cours d'assises* olivat läänierrojen alustalaisia varten perustettuja tuomioistuimia, joissa ainoastaan perheenesimiehillä oli tuomiovalta.

***) *La Prud'homie* par V. Vincent. 18ç6.

seen elämään osaa ottaneet naiset olisivat sukupuolensa tilan parantamista vaatineet. Sellaisia tapauksia ei ainakaan tunneta useampia kuin kolme. Christine de Pisan julkaisi näet XV:nnellä vuosisadalla teoksen *Cité des Dames*, joka vaati naisille laajennettuja yhteiskunnallisia oikeuksia, mille de Gournay vaati sukupuolten tasa-arvoisuutta, ja Jacqueline Guillaume julkaisi 1665 kirjoituksen naissukupuolen ylistämiseksi.*)

Naiset ammattioikeuksista.

Yleensä oli hengellisten yhdyskuntain**) samoin kuin porvariston ja työläisluokan naisilla suhteellisesti yhtäsuuret oikeudet kuin aatelissukuisillakin. Tosin ammattikuntalaitos ajoittain suuresti ehkäisi työläisnaisten vapautta kieltämällä heiltä erinäisten ammattien harjoittamisen sekä vaatimalla että eräät muut harjoitettaisiin jonkun miehen nimessä y. m. s. Mutta useat seikat osoittavat että nämät rajoitukset eivät lähimainkaan olleet niin rasittavia kuin monessa muussa maassa. Huomattavimpia tämän ajan ilmiöitä oli naisten oikeus heille sallituissa ammateissa perustaa ammattikuntia, jopa omia ammattituomioistuimiakin.

Ammattituomioistuimet (*conseils des prud'hommes****)) syntyivät Ranskassa XIII:n vuosisadan lopulla. Jo v. 1285 valitsi näet Parisin kaupunki kauppamiesten ammattikuntaa varten ammattituomioistuimen, johon kuului 24 jäsentä. Tämä oli kauan aikaa ainoa koko maassa. Mutta v. 1452 perustettiin sellainen Marseillen ja muutamien muiden satamain kalastajille, ja v. 1462 saivat Lyonin silkkitehtaiden työläiset tällaisia luottamusmiehiä.

*) Helene Lange und Gertrud Bäumer. *Handbuch der Frauenbewegung*. Berlin 1901.

**) Paavi Leo X:n ja Frans I:sen sopimuksen jälkeen koettivat Ranskan kuninkaat usein anastaa itselleen oikeuden nimittää priorit, abedissat y. m. tuomiokapitulien siihen asti asettamat viranhaltijat sekä yleensä sekaantua luostarien sisällisiin asioihin. Jo aikaisemmin herättivät omavaltaisen Ludvig XII:n toimenpiteet tähän suuntaan suurta vastarintaa, ja mitä tarmokkaimmin vastustivat niitä Longchampsin nuunnat.

***) La prud'homie par m.me V. Vincent. 1896.

Ammattituomioistuimet näyttävät yhdistäneen ammatintarkastajien toimet jonkinlaisten tuomioistuinten tehtäviin; jäseninä niissä oli sekä työnantajia että työläisiä, joiden keskinäiset riita-asiat niissä ratkaistiin. Neljä kertaa vuodessa pitivät ammattioikeudet tehtaissa ja työpajoissa tarkastuksia saadakseen selville täyttivätkö työnantajat ja työväki molemminpuoliset velvollisuutensa. Jokainen tuomioistuin valvoi vain sitä ammattia, jota varten se oli perustettu, ja sen asettamalla toimistolla oli luettelo jäsenistä, jotta nämät tarpeen tullen heti voitiin kutsua kokoon. Vähitellen eneni näiden tuomioistuinten luku, ja kun aikaa voittaen muutamien ammattien naistyöläisetkin saivat perustaa ammattikuntia, johtui heille tästä oikeus asettaa ammattituomioistuimiakin (*prud'femmes*).*) Niitä oli ompelijattarien, silkinkehrääjättärien, gobelinin-, silkki-, kulta- ja hopeakankaan- sekä silkinauhankutojattarien ammattikunnissa.**)

Naisammattikuntain vireys ja itsenäisyys ilmenee seuraavista esimerkeistä. XVII:n vuosisadan loppupuolelle oli ammateissa naisten- ja lastenpukujen valmistusta varten sekä miehettä naistyöläisiä. Mutta 1675 lähettivät ompelijattaret kuninkaalle anomuksen, että naisten- ja lastenpukimien ompelijattaret yhdistettäisiin yhdeksi ainoaksi ammattikunnaksi, sekä että tämä ammatti kiellettäisiin miehiltä. Vanhoista asiakirjoista käy selville että mainittuna vuonna Ranskassa ompelijattaren ammatissa oli 4,000 naistyöläistä ja 1,500 naispuolista työnantaja. Anomus herätti niin suurta huomiota, että Ludvig XIV itse personallisesti ryhtyi asiaan sekä antoi julistuksen ompelijattarien ammattikunnan perustamisesta Pariisiin; tälle oli annettava kaikki tavanmukaiset ammattioikeudet. Silloin räätilit lähettivät vasta-anomuksen parlamenttiin, jonka yhdeksän vuotta

*) La prud'homme par m^{me} V. Vincent 1896.

Prud'homme: oik. rehellinen, ymmärtäväinen mies = luottamusmies; prud'femme = luottamustoimessa oleva nainen.

**) Varmuudella tiedetään että sellaisia oli Parisissa, Lyonissa, Rouennissa, Chartres'ssa, Nancyssa, Toursissa, Limogesissa, Orléansissa, Poitiers'ssa, Alençonissa, Blois'ssa, Bordeaux'ssa, Dijonissa, Besançonissa, y. m. paikkakunnilla.

myöhemmin tapahtuva ratkaisu kuitenkin oli ompelijattarien eduksi. Mainitun Parisin ompelijattarien ammattikunnan johdossa oli ainoastaan naisia, kolme valtuutettua ja kolme varajäsentä. Edellisten nimenä oli »ammattikunnan valtuuttamat naiset» (*les dames députées de la communauté*). Heidän tuli sovittaa kaikki työläisnaisten ja työnantajain väliset riitakysymykset sekä valita »tarkastaja-naiset» (*les dames visiteuses*), s. o. ne työläisnaiset, joiden oli toimitettava pakollinen ompelimoisten tarkastus.

Tämän tärkeän ammattikunnan ohella oli olemassa toinen, sekin mahtava, nimittäin palttinankutojattarien ja ompelijattarien. Vanhassa asiapaperissa 19 p:ltä heinäk. 1745 on luetavana viiden tämän ammattikunnan »valtuusnaisen» (*les prud'femmes*) nimet. Asiapaperi koskee 40,000 livres'n lainan ottamista, ja asiakirjassa sanotaan että yksin näiden viiden naisen nimet takaavat lainanantajalle täyden vakuuden.

Lyonin silkinkehrääjätret olivat jaettuina kahteen ammattikuntaan. Tämä jako riippui heidän käyttämiensä värttinäin suuruudesta.

Oppilaskontrahdit tehtiin tavallisesti »valtuusnaisten» taikka, näiden poissaollessa, kolmen työnaisen edessä, joiden sittemmin vaadittaessa oli valalla todistaminen kontrahti oikeaksi. Tämä tehtiin tavallisesti seitsemäksi vuodeksi. Muutamilla ammattikunnilla oli omat sairaalansa, joissa sairaat työläisnaiset nauttivat hoitoa. Toiset taas maksoivat leskivaimoille apua luonnossa; tämän suuruus vaihteli 7 sous'sta 15 livres'een.**)*)

1789 v:n
vallan-
kumous.

Ranskan vallankumous, joka vaati ihmisoikeuksien antamista kaikille, olisi luonnollisesti aivan yksinkertaisesti rakentamalla edelleen jo ennen laskemalleen perustukselle saattanut tehdä oikeutta naisillekin. Sillä että nämätkin, kuuluivatpa sitte aatelistoon, hengellisiin yhdyskuntiin tai porvaristoon ja ammatteihin, pystyivät käyttämään vapautta oikein, siitä oli sangen usein esimerkkejä nähty. Mutta eipä sinnepäinkään! Suoranaisesti naiset näet eivät vallankumouksen kautta voittaneet

*) 1 sou = 5 penniä. 1 livre = 20 sous'ta = 1 frangi.

**) La Prud'homie. Par V. Vincent. 1896.

mitään. V. 1789 lakkautettiin sekä nais- että miespuolisten ammattikuntien oikeus lähettää edustajia edusvaltoihin. Ainoastaan maakunta- ja piirikokouksiin nähden pysytettiin niiden oikeus entisellään. V. 1791 kiellettiin kaikki ammattikunnat huolimatta niiden panemista vastalauseista. Kammottiin näet kaikkia etuoikeuksia, kaikki olevaiset olot olivat toisiksi muutettavat, kaikki vanha oli poistettava. Poissa olivat aatelisnaiset, poissa nunnat, edelliset mestauslavalla kuolleet tai maanpakoon ajetut, jälkimäisten yhdyskunnat hajoitetut; ammattikunnat olivat lakkautetut. Tosin saattaa syystä huomauttaa että Ranskan naisten oikeudet ennen vallankumousta olivat sääty- ja ammattietuuksiin yhdistetyt taikka näiden seurauksia, joten niissä jo itsessään piili häviön siemen. Mutta jos tämä olisi ollut ainoana syynä siihen, että naiset eivät vallankumouksen kautta mitään voittaneet, niin olisi kai uuden yhteiskuntamuodon pitänyt heille samoin kuin miehille tuottaa uusia oikeuksia. Syy oli kuitenkin syvemmällä. Ihmisoikeuden ja -arvon käsitteet pyrkivät tosin voittamaan alaa, mutta ihmiset eivät vielä olleet niin korkealle kehityskannalle päässeet, että olisivat niitä koko laajuudessaan voineet käytäntöön sovelluttaa. Sentähden vallankumous päättyi hirmuvaltaan, jota taas vuorostaan seurasi yksinvalta. Sentähden ihmisoikeuksilla ymmärrettiin vain miehen oikeudet. Nainen jäi unhoituksiin. Vallankumouksen painostavassa, hurmehöyryjen täyttämässä ilmassa täytyi huutaa kovaa saadakseen äänensä kuuluviin, ja naisten äänet hukkuivat kirkunaan giljotin ympärillä. Väkivalta vallitsi, ja sellaisissa oloissa ei ole vähäväkisempi koskaan mitään voittanut.

Välillisesti kuitenkin Ranskan vallankumouksella on äärettömän suuri merkitys naisen vapauttamiseen nähden. Luonnollisesti ei voinut keskustella ihmisen oikeuksista koskettamatta myöskin naisten oikeuksiin. Harva ilmiö oli siinä määrin omansa herättämään ajattelevia ihmisiä huomaamaan naisen aseman kieroisuuden, kuin vapaudensankarin korunimellä ylvästelijöiden hänelle tekemät vääryydet.

Vallankumouksen alkuaikoina oli olemassa pieni, mutta tarmokas ryhmä miehiä ja naisia, joka väsymättä teroitti mie-

liin että uusi tasavalta oli velvollinen julistamaan miehen ja naisen lain edessä yhdenvertaisiksi. Etevin heistä oli Condorcet. Hänen lausuntonsa olivat kallis kylvö, josta moni siemen nousi taimelle. V. 1787 hän kirjoitti »*Lettres d'un bourgeois de New Haven à un citoyen de Virginie*» (Kirjeitä eräältä New Havenin porvarilta muutamalle Virginian kansalaiselle) ja 1790 sisälsi sanomalehti »*Le Journal de la société 1789*» hänen kynästään lähteneen kirjoituksen »*Sur l'admission des femmes au droit de cité*» (Kansalaisoikeuksien myöntämien naisille). Nämät ihmeteltävän selvänäköiset, mitä ylevintä vapauden- ja oikeudentuntoa huokuvat kirjoitukset voisivat vielä tänään puolustaa paikkansa naisasialehdessä. Condorcet julkaisi myöskin aikakauskirjoissa (»*L'orateur du peuple*» ja »*Le Chronique du mois*») kirjoituksia, joissa hän m. m. huomautti sitä ilmeistä vääryyttä, että naiset eivät vapaasti saaneet kaikkia ammatteja harjoittaa. Hänestä on alkuisin tunnettu lauselmä: »Joko on kaikilla ihmisolennoilla yhteiskunnallisia oikeuksia, taikka ei niitä ole kellään; se joka äänestää toisen oikeutta vastaan tämän eriävän uskonnon, sukupuolen taikka ihoväriin perusteella, hän on samalla hetkellä omasta oikeudestaan luopunut.»

Condorcet ei yksin näitä pyrkimyksiä edustanut. Konventin jäsen Abbé Fauchet, tunnettu kaunopuhuja, piti 1790 aukealla paikalla, joka ennen oli olemassa Palais Royalin keskustassa, loistavan esitelmän naisten oikeuksista. Abbé Sieyès, Saint Just, Thomas Paine ja Cambacérès esiintyivät useita kertoja tarmokkaasti ja kaunopuheliaasti saman asian puolesta. Konventin aikuinen opetusministeri Lakanal lausui julkisesti pitävänsä tyttöjen kasvatusta kansalle yhtä tärkeänä kuin poikienkin. Eikä tyydytty vain pelkkiin sanoihin. Cambacérès'n laatima valtiomuoto-ehdotus asetti miehen ja vaimon oikeudellisesti tasa-arvoiseksi, samoinkuin tytöt ja pojat yhdenvertaisiksi kasvatuksen suhteen. Mutta tämä ehdotus ei koskaan päässyt toteutumaan; se hukkui hirmuvallan veriaaltoihin.

Naisten oma osallisuus näihin ensimmäisiin esitöihin on erittäin suuriarvoinen. Vapaus vallankumouksen ensimmäisellä ja jaloimmalla aikakaudella näyttää heihinkin vaikuttaneen he-

rätyshuudon lailla. V. 1789 jättivät »kolmannen säädyn (*le tiers état*) naiset» kuninkaalle anomuksen, jossa etupäässä pyydettiin heille parannettua ammattiopetusta ja suurempaa työvalinnan vapautta. Toisessa anottiin naisille yhteiskunnallisia ja valtiollisia oikeuksia sekä pääsy edusvaltoihin samoilla perusteilla, kuin miehille oli säädetty. Kolmas anomus vaati muitta mutkitta oikeudellista yhdenvertaisuutta miehelle ja naiselle, m. m. oikeutta naisille saarnata kirkoissa — todellakin rohkea vaatimus katolisessa maassa. — Kaikki nämät anomukset — mr Amédé Lefaire huomauttaa — olivat kokonaan naisten omien ponnistusten tuloksia.

Naiset perustivat myöskin klubeja, toimittivat sanomalehtiä ja laativat sellaisiin kirjoituksia. Näistä naisista lienee etevin ollut Olympe de Gouges, kotoisin Languedocista, joka m. m. julkaisi kirjan »Naisen oikeuksista» sekä useita samaa ainetta käsitteleviä vihkosia. V. 1791 hän toimitti painosta Marie Antoinetille omistetun kirjasen nimeltä »*Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne, droits naturels, inaliénables et sacrés*» (Esitys naisen ja naiskansalaisen luonnollisista, luovuttamattomista ja pyhistä oikeuksista). Johdatuksessa selitetään että nainen syntyy vapaana niinkuin mieskin, jonkätähden hänellä lain edessä tulee olla samat oikeudet kuin tälläkin. — Ulkonaiset eriävyydet yhteiskunnalliseen asemaan, älyyn y. m. s. nähden eivät lain edessä mitään merkitse. — Kullakin kansalaisella, naisella niinkuin miehelläkin, tulee olla täysi oikeus pyrkiä jokaiseen yhteiskunnassa tarjona olevaan paikkaan, ammattiin tai työhön; ja asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon ainoastaan hakijan kyky ja sopivaisuus siihen. — Miehen ja naisen välillä älköön oikeudellisessa suhteessa tehtäkö mitään eroitusta; hyve ja kyky, ne yksin määrätkööt valinnan. — Naisen täytyy mestauslavalle nousta; hänellä olkoon myöskin oikeus astua puhujalavalle.

Olympe de Gouges tarjoutui, vaikka mielipiteiltään kerrassaan tasavaltalainen, julkisesti puolustamaan Ludvig XVI:ttä. Tämän kielsi häneltä Robespierre, mutta pakoitti hänet sen asemesta mestauslavalle astumaan.

Muista tämän ryhmän naisista on mainittava m:me Mouret, joka 1790 toimitti »Naisten pedagogisen aikakauskirjan». Hän myöskin Kansalliskokoukselle luki julki tyttökoulujen järjestelyä koskevan suunnitelman, joka presidentin puolelta saavutti mitä suotuisimman kohtelun. Usean naisklubin puheenjohtajana mainitaan Rose Lacombe. Ehdotuksen Marskentän kuuluisaan anomukseen, jota pidetään vallankumouksen ensi enteenä, oli tehnyt eräs nainen m:me Robert, synt. Kéralio *)

Useimmat johtavista miehistä kannattivat kuitenkin naisten pyrkimyksiä ainoastaan oman puolueensa voiton jouduttamiseksi. Naisia kehoitettiin perustamaan klubeja ja kyhäämään kirjoituksia ja heille taputettiin hurjasti käsiä, mutta vaan niin kauan, kuin heidän apunsa oli tarpeen vallankumouksen perusmuureja laskettaessa. Kun tämä tarkoitusperä oli saavutettu, jätettiin heidät syrjään. Liian myöhään naiset havaitsivat olleensa mukana luomassa itselleen uusia tyranneja. Mirabeau, Danton ja Robespierre tekivät pian lopun kaikista vapauden ja oikeudellisen tasa-arvoisuuden unelmista. Nämät miehet myönsivät naisille tasa-arvoisuuden yhdessä ainoassa tapauksessa — giljotinin edessä. Klubit ja puheet kiellettiin ja naiset käskettiin tylästi pysymään entisellä alallaan. Vuoden 1791 valtiomuoto jättää naiset mainitsematta, ja kaikki ne äänet heidän omasta piiristään, jotka ehkä olisivat voineet nousta tätä vääryyttä vastaan, olivat sortuneet kuolemaan tai maanpaossa häipyneet kulumattomiin. Tasavallan raunioista kohosi asteettain ensimmäinen keisarikunta, joka antoi armoniskun naisten toiveille, kahlehtimalla heidät *Code Napoléonin* **) lakipykäliin.

Napoleon I ja naiset.

Huolimatta ulkonaisesta loistavuudestaan napoleonilaisuus toi mukanaan täydellisen henkisen hedelmättömyyden. Ne henkiset voimat, jotka vallankumouksen mahtavat kuohuaallot luonnon välttämättömyydellä olivat vapauttaneet tai herättäneet eloon, lamautuivat kokonaan. Napoleonille ominainen siveellisten käsitteiden halveksiminen oli kasvanut samassa määrässä, kuin

*) *Les femmes de la Révolution* par J. Michelet. 1863.

**) *Code Napoléon*, Napoleon I:sen 1804 vahvistama siviililakikirja; hänen kukistumisensa jälkeen sai se nimen *Code Civile*.

hänen valtansa Europan hallitsijana suureni. — Hänelle on ole-
massa ainoastaan hänen oma itsensä — madame de Staël lau-
suu — kaikki muut olennot ovat numeroita. — Hänen luon-
teensa pääpiirre oli kunnianhimo, ja se johti yksinvaltaan, jonka
vertaa ei ole uudempina aikoina nähty. Muistakaamme että
koko valtakunnassa kansan käytettäväksi säädetty kirkkumuseo
opetti että »Jumala on asettanut keisarin kuvakseen maan päällä»;
»se joka häntä palvelee, palvelee Jumalaa itseään», »mutta joka
laiminlyö velvollisuutensa keisaria kohtaan, hän on vikapää
iankaikkiseen kadotukseen.»*) Samoin kuin hän yksinvaltai-
sesti hallitsi valtiossa, samoin tahtoi hän että mies hallitsisi
perheessä, jossa niinkuin valtiossa saattoi olla ainoastaan yksi
päämies. Tämä oli luonnollisesti mies. Naisilla oli merkitys
ainoastaan lapsensynnyttäjinä; heidänpä tuli varustaa hänen ar-
meijansa uusilla sotilasjoukoilla. — Mikä kunnia naisille! —
eräs ranskalainen kirjailija huudahtaa — heidän poikansa saivat
antaa henkensä keisarikunnan pystyissä pysyttämiseksi.

Rajattomasti Napoleon naisia halveksi ja epäili. Niinkuin
kaikki kauttaaltaan aistilliset luonteet hän tavallaan oli heidän
orjansa ja sortii heitä kostoksi omasta heikkoudestaan. — Hän
tunsi epäsuopeutta naisia kohtaan — Henri Taine lausuu —
ja syynä siihen oli heidän vaikutusvaltansa seuraelämässä, jota
seikkaa hän piti sietämättömänä tunkeilemisena. — Naisen hieno,
väreilevä tunne-elämä, jota hän ei voinut käsittää eikä siksi
ohjata, oli personallinen loukkaus miehelle, joka ei voinut mi-
tään itsenäisyyttä läheisyydessään kärsiä. Tunnettu on hänen
vihansa madame de Staëlia kohtaan, »tämä kun opetti ihmiset
ajattelemaan».

— Vallankumouksen pyrkimys tehdä naisille oikeutta
ei onnistunut — mr Léon Giraud, ranskalainen lainoppinut,
lausuu. — Etenkin se rikkoi heitä vastaan heidän oikeudel-
liseen asemaansa nähden. Tämä seikka on suureksi osaksi
pidettävä seurauksena Rousseauin vaikutuksesta, joka vielä en-
simäisen keisarikunnankin aikana heitä vainosi. Tosin Napo-

*) G. Friedr. Kolb. Menniskoslägtets kulturhistoria. 1871.

leon jonakin avomielisyyden hetkenä oli lausunut: »Kansoille olisi ollut parempi, jollei Rousseau olisi syntynytäkään, sillä siinä tapauksessa ei olisi 1789 vuoden vallankumousta eikä minuaakaan ollut olemassa». Mutta siitä huolimatta Rousseau tavattoman suuressa määrin vaikutti häneen, etenkin naisen asemaan nähden, mistä he olivat liikuttavan yksimielisiä. »*Emile*» teoksessaan Rousseau käsittelee naista lapsena ja tuo esille teorian miehisestä ja ei-miehisestä (*virile et non-virile*) alkuperusteesta, vaatiensa jälkimäisen riippuvaisuutta edellisestä. Useat kohdat Code Napoléonin johdatuksessa ovatkin melki sanasta sanaan »Emilestä» otetut. Selvää on että tämä laki ei kohtelisi naisia oikeudenmukaisesti, sen perussäveleenä kun on Napoleonin tunnettu lauselmä: — Aviomiehellä tulee olla ehdoton oikeus määrätä vaimonsa toimista. Hänen tulee voida tälle sanoa: »Madame, te ette mene teatteriin» »Madame, te ette ota vastaan sitä ja sitä». — Itse asiassa Napoleon sorti naiset takaisin sellaiseen orjuuteen lain edessä, että heidän asemansa kävi paljoa tukalammaksi kuin ennen vallankumousta. Lukuun ottamatta kunnialegionan koulujen perustamista,*) ei esim. tyttöjen kasvatusta varten tehty ensinkään mitään. Nuo koulut taas olivat ennemmin jonkinmoisia hyväntekeväisyyslaitoksia varattomien sotilasperheiden auttamiseksi kuin parannetun naiskasvatuksen tarpeellisuuden ilmaus. V. 1806 palautettiin ammattikuntaoikeudet käytäntöön, mutta naisilta kiellettiin jäsenyys niissä. Naitu nainen tuli miehensä omaisuudeksi ja lainalaiseksi orjattareksi, jolla ei edes ollut laillista oikeutta omiin pito-vaatteisiinsa. Jos mies oli avioliitonriikkoja niinkin ilmeisesti, että elätti jalkavaimonsa yhteisessä kodissa, sai hän tästä ainoastaan sakkorangaistuksen. Vaimolla ei ollut laillista oikeutta lapsiinsa, ja avioeronkin jälkeen oli hän taloudellisesti miehensä holhouksen alaisena, s. o. tämä hoiti yhä edelleen hänen omaisuuttaan. Avioeroa oli sitäpaitsi melkein mahdoton saada, jos mies sitä vastusti.

Melki ainoana valonsäteenä tällä aikakaudella oli Legouvé vanhemman 1801 julkaisema runo »*Le mérite des femmes*»

*) Kts. niistä edempänä.

(Naisten arvo), joka nyt tekee jotenkin raskaan vaikutuksen, mutta oli suuriarvoinen aikana, jolloin naisilla ei ollut ollenkaan ystäviä. Mutta eipä tämäkään viaton puolustus saanut jäädä arvoonsa. Jo samana vuonna julkaisi Ménégault »*Le mérite des hommes*» (Miesten arvo) nimisen kirjasen, jossa hän vastusti Legouvéta.

Condorcet'n, Sieyès'n y. m. jalojen isänmaanystävien pon-
nistuksista oli ylennyt ensimmäinen hento oras naisten yhteis-
kunnallisten oikeuksien tunnustamiseksi. Tämä kuitenkin ker-
rassaan tuhottiin ensimmäisen keisarikunnan aikana. Tuli sitten
Bourbonien uudelleen noustua valtaistuimelle n. s. restauratio-
nin aikakausi, joka vielä suuremmassa määrässä polki naisten
luonnollisimmat oikeudet. Hallitus näet teki yrityksen vähen-
tää tyttärien perinnön ainoastaan puoleksi poikien perinnöstä.
Tämä ehdotus kuitenkin raukesi.

Vapaamielisyyden uudelleen elpyessä 1830 astui naisasia
jälleen päivän valoon. N. s. karttakirje mainitulta vuodelta
antoi naisille takaisin sipaleen heidän entisistä oikeuksistaan,
se kun sääsi että leskivaimot saivat siirtää veroäyrinsä pojilleen
tai vävyilleen, jotka äitiensä tai anoppiensa puolesta saivat ottaa
osaa eduskunnan valitsijamiesvaaleihin (*Les Cent électorales*),
mikä laitos oli voimassa v:een 1848. Naiset itse olivat myös-
kin toimessa. Jo 1832 ilmestyi aikakauskirja »*La femme nou-
velle*» (Uusi nainen), joka pysyi elossa vuoteen 1834; tämän
jälkeen julkaistiin »*La Gazette des femmes*» (Naisten lehti)
1836—38. Viimemainitun aikakauskirjan toimittajana oli m:me
de Mauchamps, ja jokainen sen numero sisälsi kuninkaalle
osoitetun, naisten oikeudellisen aseman parantamista koskevan
anomuksen. M. m. anottiin naisille valtiollista äänioikeutta,
pääsyä yliopistoon ja Ranskan akademiaan tieteitä ja taiteita
varten, sekä oikeutta suorittaa tutkintoja näissä laitoksissa y. m.
Mainitussa lehdessä otetaan myöskin puheeksi yhdistyksen pe-
rustaminen naisen aseman parantamiseksi, mutta ei liene tun-
nettua saatiinko sellainen todellakin aikaan. M:me de Mauchamps
asettui tarkoin 1830 v:n valtiosäännön pohjalle ja selitti että se
turvasi naisillekin yhteiskunnallisia oikeuksia. Hän todisti että

Restaura-
tioni.

Naisasia
1830- ja
1840-luvulla.

sanat »ranskalainen», »kaikki», »henkilö» y. m. kaikkialla valtiosäännössä olivat pidettävät sekä miestä että naista tarkoittavina. Myöskin pani hän toimeen anomuksen, joka jätettiin Ludvig Filipille, ja jossa Ranskan naiset pyysivät kuningasta 1830 v:n valtiosäännön nojalla selittämään olevansa »Ranskan naisten samoin kuin Ranskan miesten kuningas».

Ranskan naisasialiike 1830-luvulla joutui suuressa määrin Saint-Simonismiin *) ja muiden tähän aikaan syntyneiden sosialististen oppisuuntien vaikutuksen alaiseksi. Sosialistien huomio oli kuitenkin etupäässä kiintynyt kysymyksen taloudelliseen puoleen. M. m. he lienevät saaneet aikaan että Ranskan ensimmäisen, Parisin ja Saint Germainin välisen rautatien palvelukseen otettiin naispuolisia ratavahteja. Mutta Saint-Simonistien tunnetut mielipiteet sukupuolten keskinäisestä suhteesta vaikuttivat että heidän harrastuksensa ennemmin vahingoitti kuin hyödytti naisasiaa, se kun oli omansa suuressa määrin vahvistamaan tätä vastaan vallitsevia ennakkoluuloja. Etenkin oli asian laita sellainen ulkomaihin, nimenomaan Venäjään ja Saksaan nähden. Sama arvostelu pitää paikkansa myöskin George Sandin teoksien suhteen, joita tähän aikaan ja kauan edelleenkin ennen muita pidettiin naisvapautusaatteen ilmauksina, vaikka niissä ei ollenkaan ole käsitelty sen syvintä, eettillistä merki-

*) Saint-Simonismiksi nimittäysi filosofinen oppisuunta, jonka perustaja oli kreivi de Saint-Simon, synt. 1760. Hän opetti että kaikki on olemassa Jumalassa ja hänen kauttansa sekä että aistillinen nautinnonhalukin on jumalallista alkuperää. Olemassaolon tarkoitusperä on lihan ja hengen, aineellisuuden ja henkisyyden sopusointuisuus. Kristinuskon tehtävä on köyhien kansanluokkien aineellisten ja henkisten olojen parantaminen. Kaikkia Europan valtioita varten on perustettava yhteinen parlamentti, omistusoikeus on tehtävä pelkästään yksilölliseksi, perintöoikeus lakkautettava, valtion on otettava huostaansa siten vapaaksi jäänyt omaisuus ja jaettava se seuraavan perusteen mukaan: »Jokaiselle hänen kykynsä mukaan, jokaiselle kyvyille saavuttamiensa tuloksien mukaan». Saint-Simon itse oli epäkäytöllinen, mutta aatteellinen ja puhdasaikeinen henkilö. Hänen oppilaansa sitävastoin tekivät hänen opistiaan lihan evankeliumin. Hänen kirjoituksiensa pohjalla kehittivät 1830-luvun sosialismin edustajat.

(Nordisk Familjebokin mukaan.)

tystä. Kuten tunnettu liittyi George Sandkin jossakin määrin saint-simonismiin.

On tältä aikakaudelta kuitenkin mainittavana kaksi jaloa ja vaikutusvaltaista miestä, jotka eivät yllämainittua suuntaa hyväksyneet ja jotka ovat jättäneet teoksensa kalliiksi perinnöksi tuleville naissukupolville. Laboulayen »*Recherches sur la condition civile et politique des femmes depuis les Romains jusqu'à nos jours*» (Tutkimus naisten yhteiskunnallisesta ja valtiollisesta asemasta Roman ajoista meidän päiviimme saakka) ja nuoremman Ernest Legouvén »*Histoire morale de la femme*» (Naisen siveyshistoria) ilmestyivät näet molemmat Ludvig Filipin hallitessa. Jälkimäinen näistä saavutti pian europalaisen kuuluisuuden. Tekijä oli alkuperäisesti käsitellyt ainettaan esitelmäsarjassa, jonka hän piti Collège de Francea heinäkuunmonarkian viimeisenä vuonna, vaikka hän vasta myöhemmin julkaisi teoksensa kirjana.

Naiskysymystä ruvettiin nyt kaikkialla pohtimaan, ja ihmiset arvelivat sitä harrastavansa. Mutta tämä harrastus ei koskaan vienyt tositoimeen eikä käytännöllisiin tuloksiin. Kun Guizot'n vaikutuksesta heinäkuunmonarkia v. 1833 perusti kansakouluja pojille, jäivät tytöt kerrassaan unhoituksiin. Tämä aiheutti Balzacin lausuman: — »Tytöjen kasvatus on vakava kysymys, sillä riippuhan kansan tulevaisuus sen äideistä. Sen tähden Ranska ei moneen aikaan ollenkaan ole rohjennut sitä ajatellakaan.»

Kun v. 1848 toinen tasavalta perustettiin, ja voimakas vapaudentuulahdus puhalsi kautta Europan, toivoivat useat että naisekin muistettaisiin. Taas aljettiin perustaa naisklubeja, toimittaa naislehtiä, etevät miehet ajoivat naisten asiaa, ja ryhmä tarmokkaita, älykkäitä naisia koetti puhein ja kirjoituksin saada aikaan parannuksia sukupuolensa asemassa. Tähän ryhmään kuuluivat m:mes Jeanne Deroin Desroches, Eugénie Niboyet, Adèle Esquirot, Henriette Seneschal, Pauline Roland y. m. He ajoivat mielipiteitään aikakauskirjoissa »*La politique des femmes*» (Naisten politika) (ilmestyi myöhemmin nimellä »*L'Opinion des femmes*», Naisten mielipide) ja »*La voix des femmes*»

(Naisten ääni). Mutta ei tälläkään kertaa nainen ollut mitään tasavallalta voittava. Yleinen mielipide oli häntä vastassa. Asiasta syntyi kyllä paljo puhetta, mutta se ei johtanut mihinkään mainittavaan tulokseen. Victor Considérant, eräs Fourier'n *) innokkaimpia kannattajia, oli perustuslakikomitean 900 jäsenestä ainoa, joka vaati miesten ja naisten valtiollista tasa-arvoisuutta. Häntä ei ollenkaan kannatettu, ja ehdotus raukesi siihen, että »naiset eivät olleet äänioikeutta varten kasvatetut». Ja kuitenkin sama komitea ilman empimättä vaati yleistä äänioikeutta — miehille. V. 1851 jätettiin edustajakamariin ehdotus, että naisilta oli kiellettävä oikeus tehdä anomuksia valtiollisista asioista, mutta tällainen ehdotus soti niin ilmeisesti tasavaltalaisia periaatteita vastaan, että se herrojen Cremieux'n, Laurentin ja Schoelcherin ponnistuksista raukesi. Mutta mr Pierre Leroux sai osakseen pauhaavaa ja hillitöntä naurua, kun hän samana vuonna kamarissa teki lisäehdotuksen perustuslakiin, että valitsijoita olisivat miehet ja naiset.

Yleensä oltiin naisiasialle kovin vihamielisellä kannalla. Eräs protestantinen pappi Athanase Coquerel jätti edustaja-

*) Fourier, synt. 1772, opetti että kaikkien yhteiskunnallisten onnettomuuksien syynä on se, että nurjat yhteiskuntaolot tukehduttavat tai johtavat harhaan ihmisten taipumukset. Hän tahtoi perustaa pieniä yhteiskuntia, joihin kuuluisi 400 perhettä, yhteensä 1,800 henkeä (*la phalange*). Näillä olisi yhteiset työhuoneet ja asumukset yhteisessä rakennuksessa (*la phalanxtère*). Falangit jakautuvat hänen suunnitelmansa mukaan 7—9 hengen suuruisiin ryhmiin, työt *sarjoihin*, joihin kukin taipumuksiensa mukaan saapi liittyä. Tuloista saa jokainen jäsen »niin paljon kuin hän kohtuuden mukaan elatukseen tarvitsee». Jäännös jaetaan kahteentoista osaan ja joutuu osaksi yhteiseen pääomaan, osaksi yksityisille, suurinta lahjakkuutta ja kuntoa osoittaneille jäsenille, osittain sillä on maksettava falangille tehtyä työtä. Falangia hallitsee *unarki* vuotuisesti valitun neuvoston johtajana. Yksi miljona falangia muodostaa *duarkin* hallitseman liittovaltion. Kun yhteiskuntaelämä koko maan päällä on muodostunut Fourier'n suunnitelman mukaan, on ihmiskunnan etupäässä oieva *ommiarki*. — Falanxtèreilla on kokeiltu Ranskassa ja Amerikassa, mutta useimmat ovat olleet pienen mittakaavan mukaan perustettuja, eivät ole omistaneet mitään rahastoja sekä useimmiten rauenneet tyhjiin. Useat Fourier'n ja Saint-Simonin oppilaat ovat koettaneet luoda järjestelmiä, joissa fourierismi ja saint-simonismi olisivat yhdistetyt. (Nordisk Familjebokin mukaan.)

kamariin ehdotuksen, että naisklubit kiellettäisiin. Huolimatta useiden naisasialle ystävällisten edustajain tarmokkaista vastalauseista hyväksyttiin ehdotus ja klubit kiellettiin. Vihamielisyys naisia vastaan paisui siinä määrin yli rajojensa, että poliisi kehoitti ammattihaureutta harjoittavat naiset perustamaan klubin »*Les Vésuviennes*», jonka tehtävänä oli naurettavalla ja hullunkurisella tavalla jäljitellä naisklubien neuvotteluja. Tämän kautta nämät vielä entistä enemmän joutuivat pilkan ja halveksimisen esineiksi. Samaten perustettiin aikakauskirja »*La république des femmes*» (Naisten tasavalta), joka nimittihe »hameiden äänenkannattajaksi» ja pilkallisella tavalla käsitteli naiskysymystä. Panttiinpa Jeanne Deroin Desroches valtiollisesti epäilyksenalaisena syytteeseenkin ja suljettiin St. Lazaren vankilaan. *)

Napoleon I aikana oli pantu käytäntöön niin ankara sensuri, ettei saatu mitään kirjoja painattaa ilman kirjapainojen ja kirjakaupan kenralitirehtörin antamaa kirjallista myönnytystä. Valtiolliset kokoukset olivat kielletyt ja kokoontumisvapaus muutenkin suuressa määrin rajoitettu. Tätä pidettiin, ja täydellä syyllä, kuulumattomana autokratiseina mielivaltaisuutena ja personallisen vapauden sortamisena. Mutta toinen tasavalta, »joka oli poistanut yksinvallan ja jälleen asettanut arvoonsa vapauden ja yhdenvertaisuuden», se sulki naisten valtiolliset klubit ja pidiäntä käytännössä Napoleonin aikuisen asetuksen, joka kielsi naisilta oikeuden pitää kokouksia ja julkaista sanomalehtiä. Tätä ei katsottu personallisen oikeuden loukkaamiseksi.

Merkillisintä oli että toinen tasavalta riisti naisilta heidän ainoan restaurationin aikana saavuttamansa edun, nimittäin edellämainitun leskivaimojen oikeuden valtuuttaa poikiensa tai vävyjänsä heitä edustamaan eduskunnan valitsijamiesvaaleissa (*Les Cent électorales*). Naisten täytyi tämänkin kokemuksen nojalla havaita, mikä kaikkialla ennenkin on ollut nähtävänä, ettei valtiollinen puolue semmoisenaan suosi heidän pyrintöjään kauemmin, kuin sillä on heistä hyötyä. Kun puolue on päämääränsä saavuttanut, ovat naiset jääneet unhoituksiin.

*) Hän julkaisi 1851 naiskalenterin »*L'Almanach des femmes*», jonka poliisi otti takavarikkoon. Seuraavat vihott painettiin Lontoossa.

Herätykset
toisen kei-
sarikunnan
alkana.

Toinen tasavalta sortui, ja sen raunioille kohosi toinen keisarikunta. Muutamia vuosia vallitsi naisasian alalla täydellinen äänettömyys. Mutta ennen pitkää leimusi liekki tuhkan alta jälleen ilmoille, tällä kertaa pysyäkseen voimassa vastustuksen ja uusien valtiollisten muutoksienkin uhalla. Aika oli kypsynyt aatteen juurtua pysyväisesti, ja niin ollen eivät ulkonaiset olosuhteet voineet sitä ehkäistä.

Omituista kyllä oli ensimmäisenä aiheena naisasian jällellypymiseen sitä vastaan tähdätty hyökkäys. V. 1858 julkaisi Proudhon »*La justice dans l'église et dans la révolution*» nimisen teoksen, joka suoraan kieltää uskonnon ja rakkauden merkityksen yhteiskuntajärjestyksen alkuperusteina. Se selittää myöskin että nainen älyllisesti, ruumiillisesti ja siveellisesti on miestä heikompi, »olento, joka luomakunnan arvoasteikolla on miehen ja apinan keskivälillä. Tämä on epäämätön tosiasia, joka ei koskaan ole muutettavissa. Mies tulee aina suhteutumaan naiseen niinkuin kolme kahteen.» Seurauksena tästä on, tekijä arvelee, että naisen tulee olla miehestä riippuvaisessa, vajavaltaisessa asemassa. *)

Proudhonin teosta vastaan julkaistiin lukuisia protesteja, joista etevimmät ovat m:me Jenny P. d'Héricourtin »*La femme enfranchie*» (Vapautettu nainen) ja m:lle Juliette Lamberin, sittemmin m:me Adamin, »*Idées anti-proudhoniennes sur l'amour, la femme et le mariage*» (Proudhoninvastaisia aatteita rakkaudesta, naisesta ja avioliitosta). M:lle Lamber oli silloin ainoastaan 22 vuoden vanha eikä siihen asti ollut kirjailijana esiintynyt, mutta Proudhonin epäjohdonmukaisuudet ja väärät syytökset herättivät hänessä ankaran paheksumisen, joka pakoitti häntä tositoimeen ryhtymään. Hänen pientä kirjaansa haittaavat eräät tekijän nuoruudesta riippuvat epätasaisuudet,

*) Vrt. Aug. Strindberg, *Tryckt och Otryckt*, 1890: »Nainen, tuo kitukasvuinen olento, joka kehityksessään on jäänyt miehen ja nuorukaisen keskivälille, — — — tuo etuoikeutettu, alati sairas lapsi. — — Että nainen on miestä huonompi, sitä pidän täysin todistettuna tosiasiana, ja sen tähden on hänen vajavaltainen asemansa oikeutettu. — Nainen on ainoastiaan miehen täydennys.»

mutta sen todistelu on niin sattuva ja ajatuksenjuoksu niin tarkka, että se kohta saavutti yleisön huomion. Siten oli Proudhon tahtomattaan syynä siihen, että sittemmin niin etevä ja yleisesti arvossa pidetty kirjailija kuin m:me Adam antautui kirjalliselle uralle. *)

Tästä ajasta alkaen on naisasia Ranskassa yhä useammin kirjallisuudessa käsitteilyn esineenä. Jules Simon »*L'Ouvrière*» (Työläisnainen), Leroy Beaulieu »*Le Travail des femmes au dix-neuvième siècle*» (Naisten työ yhdeksännellätoista vuosisadalla), m:lle Julie Daubié »*La femme pauvre au dix-neuvième siècle*» (Köyhälistön nainen yhdeksännellätoista vuosisadalla) nimisissä julkaisuissa esiintivät työläisnaisen oloissa vallitsevia epäkohtia. Emile de Girardin ja Eugène Pelletan käsitteivät kysymystä naisen asemasta perheessä. Jälkimäinen vaatii »*La mère*» (Äiti) ja »*La femme*» (Nainen) teoksissaan naisille äänivaltaa. — Sulkemalla pois naiset politikasta — hän sanoo — teemme kansan sielun puolta pienemmäksi. —

Nämät arvossa pidettyjen ajattelijain ja kirjailijain teokset olivat omansa poistamaan osan sitä ivaa ja halveksimista, millä naisasiaa siihen asti oli kohdeltu. Mutta vieläkin tehtiin alin omaa erehdyksiä, jopa asian hartaimpain ystävienkin puolelta. Näitä oli esim. Michelet, joka yleisön suuresti suosimissa ja laajalti luetuissa teoksissaan »*La femme*» ja »*L'Amour*» (Rakkaus) toi esille teorian, että nainen on puoleksi enkeli, puoleksi lapsi, olento, liian hento ja vieno, jotta voisi sallia hänen joutua kosketukseen elämän kovan todellisuuden kanssa. Näillä opeilla oli Ranskassa sangen kiitollinen maaperä. — Voipi sanoa — eräs tämän maan oloihin perehtynyt englantilainen kirjailijatar huomauttaa — että Michelet'n teorian mukaan kasvatettiin kokonaiset sukupolvet nuoria tyttöjä toisen keisarikunnan aikana. Heidät käärrittiin, kuvannollisesti puhuen, pumpu-

*) Kohtalon ivana on pidettävä sitä seikkaa, että Proudhon kaksi vuotta myöhemmin sai ensimmäisen palkinnon kilpailussa parhaimmin kirjoitetusta esityksestä »Veroituksesta», jossa eräs nainen, m:me Royer, sai toisen palkinnon. Sanotaan palkintotuomarien olleen kahdenvaiheella, kummalle noista molemmista kirjoituksista ensimmäinen palkinto oli annettava.

liin ja pidettiin yöt päivät valvonnan alaisina; heiltä kiellettiin vähänkin voimakkaampi ruumiinliikunto, tuskinpa saivat tarpeeksi raitista ilmaakaan, jotta heidän hento ruumiinrakennuksensa ei vain vahingoittuisi. —

Pieninkin viittaus siihen suuntaan, että nainen olisi kehitettävä tarmokkaaksi ja päättäväiseksi, että avioliitossa hänenkin personallisuutensa pitäisi päästä arvoonsa, sai moitetta osakseen. Vähän aikaa ennen 1870—71 vuoden sotaa näyteltiin Vaudeville-teatterissa Villiers de Lisle Adamin »*La Révolte*» (Kapina) nimistä kappaletta, joka käsitteli samaa aihetta kuin Henrik Ibsenin kymmenen vuotta myöhemmin julkaisema »*Et Dukkehjem*». Kehityksen kulku näissä molemmissa näytelmissä on kuitenkin erilainen, sillä Elisabeth, de Lisle Adamin päähenkilö, palaa miehensä luo rakkaudesta häneen ja lapsiinsa. Yleisö ei tätä kappaletta lainkaan hyväksynyt, vaan kolmen, neljän illan perästä se oli poistettava näyttämöltä. Sitä pidettiin »mahdotomana» ja moitittiin aivan yleisesti.*)

**Kolmas
tasavalta.**

Kolmas tasavalta perustettiin, mutta ei nytkään naisia muistettu. Säädettiin yleinen äänioikeus — naiset suljettiin sen osallisuudesta pois. Julistettiin vapaus ja tasa-arvoisuus lain edessä — naiset jäivät Code Napoleonin määräysten alaisiksi. V. 1873 kielsi sisäasiainministeri de Goulard m:me Olympe Audouardia pitämästä esitelmiä naisasiasta sillä perusteella, että nämät esitelmät olivat ainoastaan tekosyitä, joiden suojassa oli tarkoituksena koota yhteen ryhmä jo ennestäänkin liiaksi emansipeerattuja naisia, ja toiseksi, koska m:me Audouardin teorit naisen asemasta olivat epäsiiveellisiä sekä vaarallisia ja yhteiskuntaa järkyttäviä. — Ja kuitenkin oli m:me Audouard tunnettu ansiokkaista kirjoituksistaan naisasian alalta, jotka eivät suinkaan mitään yhteiskunnalle turmiollista sisältäneet.

V. 1874 hyväntahtoinen, mutta epäkäytöllinen naisasianystävä mr Raudot jätti Versailles'n kansalliskokoukselle ehdo-

*) Todistuksena siitä, kuinka maailma edistyy, mainittakoon että samaa kappaletta näyteltiin 1896 Odéon-teatterissa ja vastaanotettiin osittain hyväntahtoisesti, osittain todellisella innostuksella. Sitä pidettiin »siiveellisenä ja hyvin maltillisena».

tuksen, että jokaisella naineella miehellä tai leskimiehellä, jolla oli yksi lapsi, olisi kaikissa vaaleissa kaksi ääntä. Toinen edusmies tahtoi jokaiselle naineelle miehelle kaksi ääntä, huolimatta siitä, oliko hänellä lasta tai ei, ja kolmas piti kohtuullisena, että jokaisella miehellä olisi yksi ääni omasta puolestaan, yksi vaimonsa ja yksi kunkin lapsen puolesta. Ei kenenkään päähän pälkähtänyt että naisten olisi sopinut antaa äänensä itse. Nämät epäkäytännölliset, mutta erästä Ranskassa vallitsevaa suuntaa sängen kuvaavat ehdotukset hyljättiin.

Kaikissa tapauksissa olivat sanomalehtikirjoitukset ja lu- **Järjestetty naisasiatyö.**
kuisat naisasiaa käsittelevät teokset valmistaneet maaperän tuiki tähdelliselle naisasiatyön järjestelylle. Jo toisen keisarikunnan aikana oli tällä alalla esiintynyt eräitä eteviä henkilöitä, ja näiden ympärille ryhmittyi sitten vuosikausiksi kaikki mainitsemista ansaitseva naisasiatyö Ranskassa. Mr Léon Richer, »*La femme libre*» (Vapaa nainen) teoksen tekijä, kokosi »*L'Avenir des femmes*» (Naisten tulevaisuus), myöhemmin »*Le droit des femmes*» (Naisten oikeus) nimisen aikakauskirjansa ympärille tämän ajan vaikutusvaltaisimmat naisasianystävät. Huomatuimpia näistä olivat M:lle Maria Deraismes, äsken umpeen kulu-
neen vuosisadan lahjakkaimpia naisia, M:me Griess-Traut ja m:lle Hubertine Auclert. V. 1866 julkaisivat Maria Deraismes ja neljäkymmentä muuta henkilöä anomuksen yhteiskunnallisista oikeuksista naisille, ja 1871 ehdotettiin naisasiayhdistyksen perustamista, mutta asia raukesi, kun ehdotuksentekijä m:lle Julie Daubié kuoli. Ajatus toteutettiin kuitenkin muutamia vuosia myöhemmin, kun m:lle Auclert 1876 perusti yhdistyksen naisen äänivallan ajamista varten. Kaksi vuotta myöhemmin syntyi m:lle Deraismes'n ja m:me Griess-Trautin alotteesta »*La Société pour l'Amélioration du sort de la femme*» (Yhdistys naisen tilan parantamiseksi). Nuoren yhdistyksen ensimmäisiä toimenpiteitä oli varojen kokoaminen korkeampaa tyttöopistoa varten. Mutta kun sen ohjelmaan ei kuulunut uskonnon-opetus, asettui naisten suuri enemmistö sitä vastustavalle kannalle, tämä seikka kun tarjosi heille oivallisen tekosyyntä avustuksen kieltoon.

Pääasiallisesti Léon Richer'n aloitteesta pidettiin kesällä 1878 ensimmäinen kansainvälinen naiskongressi Parisissa. Sen valmistavassa komiteassa olivat edustettuina Ranska, Sveitsi, Italia, Hollanti, Venäjä ja Amerika. Parisin kaupungilla oli kahdeksantoista edustajaa, joista kaksi senatoria, viisi edustajakamarin jäsentä ja kolme kaupungin kunnallishallinnon jäsentä. Italiaa edusti eräs edustajakamarin jäsen ja kreivitär Travers. Amerikasta oli edustajina saapunut useita sen etevimpiä naisasianystäviä, niinkuin Julia Ward Howe, Mary A. Livermoore, eversti T. W. Higginson ja mr Theodore Stanton, Elizabeth Cady Stantonin vanhin poika. Osanottajia kongressiin oli runsaasti. Sen työ oli jaettu viiteen osastoon: historia, kasvatustalous, siveellisyys, lainsäädäntö. Keskusteluissa vallitsi vakava ja arvokas henki, mikä seikka ilmeni sanomalehdistönkin niistä antamissa selonteoissa.

Syksyllä 1882 perusti Léon Richer seuran nimellä »*La Ligue Française pour la revendication des droits de la femme*» (Ranskalainen liitto naisen oikeuksien jälleenvoittamiseksi), samaan aikaan kuin mille Auclert muodosti yhdistyksensä kansalliseksi äänivalta-yhdistykseksi. Edellisenä vuonna hän oli ruvennut julkaisemaan »*La Citoyenne*» (Naiskansalainen) nimisen aikakauskirjan, joka nyt tuli mainitun yhdistyksen äänenkannattajaksi, ja jota pidettiin hyvin jyrkkänä. Saipa yhdistys vihdoin, sen perustaja kun ei antanut vastustuksen lamauttaa itseään, luvan pitää muutamia kokouksia Parisissa ja maaseudulla naisen äänivallan pohtimista varten. Myöskin pani se toimeen tätä asiaa koskevia anomuksia, joihin koottiin lukuisia allekirjoituksia.

Léon Richer'n ja Maria Deraismes'n johtamat yhdistykset lienevät 1880-luvulla edustaneet selvänäköisintä, tarmokkainta ja käytöllisimmin järjestettyä naisasiatyötä Ranskassa. Edellisen yhdistyksen ohjelma kuului: kansalaisoikeudet naisille; naisjäseniä vaivashoitohallitukseen; ohjesääntöisen haureuden poistaminen; täydellinen kasvatustalous*); miehen ja naisen tasa-arvoisuus,

*) Ranskan naisasianystävään 1880-luvulla käyttämä voimasana, joka tarkoitti kansankasvatuksen puolinaisuutta, tytöt kun olivat opetuksesta pois suljetut.

mitä tulee oikeuteen suorittaa tutkintoja; sama palkka samasta työstä; naidulle naiselle ansaitun omaisuuden omistus- ja käyttö-oikeus; äänivalta ja vaalikelpoisuus naispuolisille kauppiaille kauppa-tuomioistuimiin (*Les Tribunaux de commerce*) ja naispuolisille ammatinharjoittajille ammatti-tuomioistuimiin (*Les Conseils des prud'hommes*); vaalikelpoisuus naisille rikosasia-valamiehistöön ja kunnallishallitukseen.

Mille Deraismes'n yhdistys toimi »naisen kohottamiseksi siitä poljetusta asemasta, johon kaikkien aikojen lait ovat hänet asettaneet, ja joka sotii kaikkea oikeutta vastaan sekä ehkäisee ihmiskunnan edistystä». Etupäässä m:lle Deraismes'n aloitteesta pidettiin 1889 Parisissa toinen kansainvälinen naiskongressi. M:lle Deraismes oli puheenjohtajana, osanotto oli tälläkin kertaa suuri sekä keskustelut vakavia. Paljoa suurempi kantavuus oli kuitenkin sillä naiskongressilla, joka oli järjestetty saman vuoden näyttelyn yhteyteen, ja jossa Jules Simon oli puheenjohtajana. Tosin siinä enimmäkseen käsiteltiin vain filantropisia kysymyksiä sekä vaarattomina pidettyjä naisasian kohtia; mutta merkityksensä se sai siitä, että se oli Parisin kaupungin järjestämä ja kustantama. Tätä kongressia pidetäänkin yhtenä pääsyynä lainopillisen tiedekunnan v. 1891 tekemään päätökseen julistaa annettavaksi 2000 frangin palkinto parhaimmasta naisen valtiollisia ja yhteiskunnallisia oikeuksia koskevasta tutkimuksesta. Tosin tätä palkintoa ei voitu antaa, mutta kolmelle lähetetyistä teoksista annettiin kuitenkin rahapalkkioita; mr Ostrogorskyn kirjoittamasta myönnettiin 1000 frangia, mr Giraultin ja mr Louis Frankin tutkimuksista 500 fr. kummastakin.

Aina kuolemaansa saakka, joka tapahtui 6 p. helmikuuta 1894, oli Maria Deraismes'llä kieltämättä etevin sija Ranskan naisasianystävien joukossa. Hänellä oli harvinaiset puhujalahjat*),

*) Juuri puhujana m:lle Deraismes saavutti suurimman vaikutusvallan. Hän esiintyi ensimmäisen kerran 1866 pitäen esitelmän »Romanin vaikutuksesta», jossa hän puolusti naiskirjailijoita Barbey d'Aurevillyn heihin kohdistamaa hyökkäystä vastaan. Hänen menestyksensä oli ääretön, ja tästä ajasta alkaen keisarikunnan loppuun oli hän suosituimpia luennoitsijoita »*Société des Conférences'ssa*».

mutta sitä paitsi hän suuressa määrin ymmärsi yhdistää ja yhteiseen työhön innostuttaa eri mieltä olevia. Hänen ylevä luonteensa, hänen jaloa ihmisystävällisyyttä huokuvat kirjoituksensa ja kaikkea inhimillistä kärsimystä hellivä mielensä voittivat hänelle laajoissa piireissä luottamusta ja suosiota. Valitettavasti oli klerikalismi, niinkuin asian laita katolisissa maissa usein näkyä olevan, aikaisin syössyt hänet ateistien riveihin. Innolla liittyen heihin hän väsymättä huomautti »kuinka tärkeätä oli että naisasianystävät ateisteihin liittyisivät, koska naiset ainoastaan luopumalla kirkosta ja kristillisistä legendoista pääsisivät vapautumaan siitä sorrosta, jonka kahleissa heidät tapa ja laki tähän asti olivat pitäneet». Tämä hänen kantansa, jonka hän jokaisessa julkisessa tilaisuudessa pontevasti esitti, ja jota yhdistys ei koskaan liene vastustanut, saattoi naisasian kaikissa uskonnollisissa piireissä pahaan maineeseen. Se oli m. m. painavimpana syynä siihen, että protestantiset naiset tähän aikaan kerrassaan pysyttelivät kaikesta naisasiatyöstä loitolla. Huolimatta hyvästä tahdostaan ja lahjakkuudestaan Maria Deraismes siis, asian ytimeen katsoen, rakensi juoksevalle hiekalle. Jokainen todellinen edistys on näet niin läheisessä yhteydessä kristinuskoon, ettei se ilman tätä voi olla pysyväistä. Mutta vilpittömässä, epäitsekäässä työssä toisten hyväksi piilee kuitenkin aina siemen, joka on kristinuskosta peräisin, mitä uskoa työntekijä lieneekään. Siksipä Maria Deraismes'n elämäntyö ei ole ollut kokonaan merkitystä vailla.

Harrastus naisasiaan oli yhä lisääntymässä. Ranskassa ei kuitenkaan vielä oltu saavutettu anglosaksien työnkeskittämiskykyä, vaan katsottiin yhä uusien yhdistyksien perustamista tarpeelliseksi. V. 1891 syntyi »*La solidarité des femmes*» (Naisen yhteisvastuu), v. 1893 »*L'Avant-Courrière*» (Edelläkävijätär) ja v. 1894 »*L'Égalité*» (Yhdenvertaisuus). Ensinmainittu tahtoo johtaa »naisia liittymään yhteen ja kehittää heissä yhteisvastuuntunnetta, jotta voisivat olla keskenään avuksi ja yhteisvoimin työskennellä valtiollisten ja kansalais-oikeuksien saavuttamiseksi naisille». Se on omituisesti järjestetty siihen nähden, ettei sillä ole mitään puheenjohtajaa, ainoastaan kaksi sihteriä

sekä rahastonhoitaja. Jäsenet, kukin vuorostaan, johtavat keskusteluja. M:me Eugénie Potonnié-Pierre ja m:me Maria Martin, synnyltään englantilainen, olivat yhdistyksen sihterejä v. 1897. Jälkimäinen julkaisee v:sta 1891 alkaen erinomaisen ansiokkaasti toimitettua aikakauskirjaa » *Le journal des femmes* » (Naisen lehti). Toisen etevän sanomalehden *La Fronde* toimittaja oli m:me Durand; mutta se täytyi rahallisista syistä lakkauttaa. Sen oli määrä olla jokapäiväinen, valtiollinen naislehti.

» *La Solidarité* » on, Berlinin kansainväliselle naiskongressille v. 1896 jättämiensä tiedonantojen mukaan, koettanut saavuttaa naisille oikeuden päästä posti- ja sähkölennätinlaitosten palvelukseen, työskennellyt työläisnaisen aseman parantamiseksi, äänivallan ja vaalikelpoisuuden hankkimiseksi naisille ammattiuomioistuiimiin, kaupunginvaltuustoon ja edustajakamariin. Yhdistyksellä on komitea, joka valmistaa kamariin jätettäviä anomuksia. Se on myöskin koettanut edistää eläinsuojelusta ja rauhanasiaa sekä kuolemanrangaistuksen lakkauttamista y. m. kysymyksiä ulkopuolella järjestettyä naisasiatyötä. » *La Solidarité* » pitää ankarasti kiinni miehen ja naisen yhdenvertaisuudesta lain edessä sekä periaatteesta: sama palkka samasta työstä; se vastustaa sentähden viime aikoina Ranskassa käytettyä erikoista lainsäädäntöä naisia varten, joka käyttäen tekosyynä naisten suojelemista raskaalta työltä kieltää heiltä toisen ammatin toisen jälkeen siten luoden tuhatmääriin nousevia joukkoja työttömiä naisia.

Yhdistyksen ensimmäisiä toimenpiteitä oli Ranskan naisasia-yhdistysten liiton (» *La Fédération française des sociétés féministes* ») perustaminen v. 1892. Tämä liitto on julkaissut laaja-peräisen ohjelman, jossa kaikki sen toivomukset esitetään. Lyhyesti mainittuna tehdään tässä ohjelmassa seuraavat vaatimukset: miehen ja naisen täydellinen tasa-arvoisuus oikeudellisessa suhteessa, siis myöskin miehen edusmiehyden poistaminen avioliitosta; pääsy naisille kaikkiin kouluihin, yliopistoihin, virkoihin ja ammatteihin; sama palkka samasta työstä; valtiollinen ja kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus. Siihen liittyy vielä muutamia naisasia-ohjelman ulkopuolella olevia lisäyksiä yhteis-

kunnan velvollisuudesta suojella lapsia ja vanhuksia y. m. Esi-merkkinä siitä kypsymättömyydestä, joka vielä useinkin haittaa ranskalaista naisasiatyötä, mainittakoon että »La Solidarité» v. 1893 päätti muitta mutkitta asettaa naispuolisia ehdokkaita valtiollisia vaaleja varten, »koska parannuksien aikaansaaminen lain-säädännössä tuotti niin paljon vaikeuksia ja ajanhukkaa». Nuo neljä ehdokasta m:mes Griess-Traut, Ronzade ja Royer sekä m:lle Maria Deraismes kieltäytyivät jyrkästi ehdokkuudesta ja va-roittivat menettelemästä näin epäviisaasti. Yhdistys kääntyi sil-loin pyyntöineen toisten naisten puoleen. Ehdokkuuteen suos-tui ainoastaan yksi — Sarah Bernhardt.

»*L'Avant-Courrière'a*» johtavat m:me Jeanne E. Schmahl, synnyltään englantilainen, herttuatar d'Uzès ja m:lle Sarah Mo-nod. Tämä yhdistys asettaa verraten pieniä vaatimuksia: sama oikeus naisille kuin miehillekin esiintyä todistajina riita-asioissa ja allekirjoittaa juridisia asiakirjoja, sekä oikeus vaimolle omis-taa ja käyttää ansaittua omaisuuttaan. Siihen kuulunee mal-tillisia, selväjärkisiä ja käytännöllisiä naisasiaystäviä. M. m. on varmaankin asialle suureksi hyödyksi että protestantiset naiset, m:lle Sarah Monod etunenässä, ovat liittyneet tähän yhdistyk-seen. »*L'Avant-Courrière*» rajoittuu yksinomaan noihin kahteen ohjelmansa vaatimukseen. Sääntöjen viimeisessä pykälässä se-litetään yhdistys hajonneeksi, kun ne ovat saavutetut, ja yh-distyksen silloisilla jäsenillä on valta päättää otetaanko ohjel-maan uusia toivomuksia. Ensimmäiset yhdistyksen toivomuk-sista toteutuivat syksyllä 1897, kun senati ja edustajakamari hyväksyivät lakiehdotuksen, joka antoi naisille oikeuden todis-taa riita-asioissa ja allekirjoittaa juridisia asiakirjoja. *) Sitä suu-remmalla innolla on yhdistys sen jälkeen toiminut toisen toi-vomuksensa hyväksi. Se on esim. Parisin naispuolisille tori-kauppiaille antanut jakaa painettuja tiedustelulippuja, joissa ky-sytään pitävätkö nämät yllämainittua uudistusta vaimon ase-massa suotavana.

Erikoisesti huomattava ryhmä on »*L'Égalité*», jonka pe-rustaja ja johtaja on m:me V. Vincent. Ohjelma kuuluu: Siihen

*) Kts. edempänä.

nähdessä että naisen ja miehen tulee oikeudellisessa ja yhteiskunnallisessa suhteessa olla tasa-arvoisia, pyydämme me naisille kaikki ne oikeudet, jotka meidän aikaamme asti ovat säilyneet miesten erityisinä etuuksina, ja anomme sentähden että seuraava pykälä liitetään perustuslakiin: »Ranskan miehet ja naiset ovat lain edessä yhdenarvoiset». Tähän asti on yhdistys keskittänyt työnsä tutkimuksiin, mitä valtiollisia ja yhteiskunnallisia oikeuksia Ranskan naisilla muinoin on ollut, sekä toistaiseksi tyytynyt pyyntöön, että nämät heille annettaisiin takaisin.*)

V. 1896 perustettiin »*La Société des Féministes Chrétiens*» (Kristillisten naisasianystävien seura), jonka sihterinä on m:lle Marie Maugeret. Tämä yhdistys on epäilemättä ilahuttava ajan merkki, mutta toistaiseksi ei voi täydellisesti hyväksyä sen ohjelmaa. Ranskan katoliset naiset ovat tähän asti niin vähän harrastaneet naisasiaa, että heidän käsityksensä siitä on sangen häilyvä. Niin esim. m:lle Maugeret yhdistyksen ohjelmakirjoituksessa helmikuun 26 p:nä 1896 lausuu: — »Totta puhuen ei naisen vapauttaminen, semmoisena kuin sitä tavallisesti esitetään, koskaan ole näyttänyt meistä itsessään toivotavalta. Ja jos olisi olemassa voima, niin mahtava, että se kykenisi muuttamaan perheen ja sen kautta koko yhteiskunnan olot sellaisiksi — utukuva tämä tosin on! — että mies tunnottomuudella täyttäisi velvollisuutensa puolisona, isänä ja kansalaisena, niin emme me puolestamme myöntäisi naisella olevan mitään haittaa siitä, että hän, edellyttäen että hänen sallittaisiin älyänsä kehittää, jäisi kodin lieden ääreen tahtomatta siitä koskaan luopua.» —

*) Mme Vincent ja hänen sisarensa mme Mauriceau ovat panneet alulle sarjan tutkimuksia naisen asemasta entisinä aikoina. He ovat asettuneet yhteyteen eri maiden sanomalehdistön ja kustantajien kanssa, joten heille lähetetään naisen asemaa käsitteleviä kirjoja, tutkielmia ja sanomalehtikirjoituksia. Siten heillä on käytettävänään kirjasto, joka naisasiakirjallisuuteen nähden on runsaslukuisimpia, mitä tähän saakka on ollut olemassa, ja josta he jo useissa näyttelyissä ovat saaneet palkintoja. Heidän alttiutensa asettaa tämä tutkimuksiensa erinomainen tulos kaikkien maiden naisasianystävien käytettäväksi ansaitsee todellakin näiden puolelta kiitollisen tunnustuksen.

Gripenberg, Naisasian kehitys. — 3

Tämä pintapuolinen käsitys naisiasiasta, joka kokonaan sivuuttaa sen siveellisen merkityksen, on syystä joutunut ankarain moitteiden alaiseksi useiden vakavien naisasianystävien puolelta.

Naiskongressissa Parisissa v. 1900 perustettiin *Ranskan naisten kansallislitto*, joka yhtyi kansainväliseen naisliittoon, ja jonka puheenjohtaja on m:lle Sarah Monod. Tämä yhdistys näkyy yhä enemmän sulattavan itseensä Ranskan naisasianystävään parhaimmat ainekset. M:me Avril de Sainte-Croix, m:me Bogelot, m:me Oddo Deflou y. m. kuuluvat sen johtaviin henkilöihin.

Naisasia ja
siveellisyys-
työ.

Useimmat Ranskan naisasiayhdistykset ovat ottaneet ohjelmiinsa taistelun ohjesääntöistä haureutta vastaan. Tämä on Ranskassa lain tunnustama laitos.*) Ennen 1870 ei tehty mitään vakavia ponnistuksia sen lakkauttamiseksi, mutta silloin m:me Emilie de Morsier ja m:lle Julie Daubié yhdessä alkoivat taistella sitä vastaan. Jälkimäinen julkaisi »*La Tolerance de la vice*» (Siveettömyyden suvaitseminen) nimisen kirjasen, jossa hän syvästi paheksuen huomauttaa miten turmiollinen on järjestelmä, joka sallii naisten elinkeinonaan pahetta harjoittaa. Kesken kamppailuaan tuota yhteiskunnan mätähaavaa vastaan kuoli kuitenkin tämä jalo nainen. V. 1873 saapui mrs Josephine Butler, jo silloin tunnettu tarmokkaasta osanotostaan siveellisyystyöhön, Pariisiin, jossa hän suurella menestyksellä esiintyi esitelmänpitäjänä. Hän oli ensimmänen nainen, joka

*) Eräässä polisiosastossa »*Le bureau des mœurs*issä» saavat naiset korttinsa, jotka oikeuttavat heitä haureuden harjoittamiseen polisin valvonnan alaisina. Samassa osastossa on myöskin huone »*le dispensaire*», jossa joutuvat lääkärintarkastuksen alaisiksi (*visite forcée*). Siveellisyyspolisin tulee »valvoa ammattihaureutta», mutta julkinen salaisuus on että valvonta on pelkkää humbugia ja tulee sitä olemaan, kunnes nykyinen järjestelmä lakkautetaan. Ammattihaureuteen antautunut nainen on polisin omaisuutta, ja hänen palajamisensa siveelliseen elämään tehdään miltei mahdottomaksi. Tämä tosiasia on kauan ollut tunnustettu. Jo Eugène Sue paljasti »Parisin mysterioissaan» kertomuksessa Fleur de Mariesta ammattihaureusjärjestelmän koko häpeällisyyden. (*The Woman Question in Europe* by Theodore Stanton. 1884.)

Ranskassa julkisessa kokouksessa käsitteli tätä arkaluontoista kysymystä, ja vielä on niitä, jotka muistelevat minkä syvän vaikutuksen kuulijoihin hänen esityksensä teki.

Mrs Butlerin toimintaa jatkoi mr Yves Guyot. Hän alkoi taistelun julkaisemalla sanomalehdistössä sarjan kirjoituksia sekä jatkoi sitä Parisin kaupunginvaltuuston kokouksissa. Koska hän oli polisiprefektiä syyttänyt kaikista esille tuomistaan oikeudenvastaisista tapauksista, pantiin hänet syytteeseen ja tuomittiin kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Guyot perusti myöskin yhdessä m:me John Chapmanin kanssa Brittiläisen ja Mannermaan Federationin haaraosaston, sen jäseniä kun useita kertoja oli käynyt Parisissa. Protestantitkin perustivat siveellisyysyhdistyksen »*La Ligue Française pour le relèvement de la moralité publique*» (Ranskalainen liitto yleisen siveellisyuden kohottamiseksi), jolla on melkein sama ohjelma kuin Federationilla, vaikka se lisäksi on suunnannut toimintansa muillekin aloille, harrastaen esim. naidun naisen taloudellisen aseman parantamista.

Näillä yhdistyksillä on ollut suuria vaikeuksia voitettavina. Uutuudenviehätyksen haihduttua laimeni harrastus, ja useimmat vajosivat jälleen välinpitämättömyyteen. Etenkin oli naisjäsenien laita sellainen. -- Tämä kysymys — näin kirjoitti m:me de Morsier — joka ennen kaikkea koskee Ranskan naisia, ei koskaan ole herättänyt heidän mielenkiintoaan. Tosin sanotaan että naiset luovat kansan moralin, mutta yhtä suurella syyllä sopii sanoa että he omaksuvat vallitsevat siveyskäsitteet. Valitettava kevytmielisyys, halu mihin hintaan tahansa miellyttää saattaa heidät vaieten hyväksymään miesten mielipiteet ja niihin alistumaan. Tämä rikksellinen suvaitsevaisuus menee joskus niinkin pitkälle, että naidut naiset puvun ja esiintymisen puolesta matkivat niitä naisryhmiä, joiden seurassa he tietävät miestensä etsivän huvitusta. Täten alentamalla itseään he toivovat voivansa säilyttää näiden rakkauden, jonka pelkäävät muuten menettävänsä. Toiselta puolen rohkenevat tunnolliset naiset, etenkin uskonnollismieliset, tuskin heittää silmäystääkään paheen kuiluun. Heitä on kasvatettu siihen luuloon, että »tämä on niitä asioita, jotka eivät lainkaan heihin koske». He ovat omis-

taneet itselleen teorian, että ammattihaureus on välttämätön paha, ja uskovat täydellä todella että haureudenpesät ovat varokeinoja terveyden suojaamiseksi. *) —

Ammattihaureus on Ranskassa ehkä enemmän kuin useimmissa muissa maissa myrkyttänyt yleistä mielipidettä. Sikäläiset siveellisyysolot, etenkin Parisin, ovat sentähden kauan saaneet osakseen vakavaa paheksumista ranskalaisten itsensäkin puolelta. — Ei ole tarvis Konstantinopoliin matkustaa löytääkseen haaremin — mr Albert Rabou kirjoitti »*La France*» lehdessä 1881. — Niitä on olemassa Parisissakin; eroituksena on vain se, että meillä haaremielämä ei suinkaan pysy palatsin ahtaiden muurien sisällä, vaan tulvehtii yli kaupungin aina valleihin saakka. **)

Siveellisyysasian eturivintaistelijoita nykyaikana on m:me Avril de Sainte-Croix. Väsymättömällä innolla hän sanomalehdistössä ja yhdistyksissä toimii siveellisyysvaatimusten kohottamiseksi ja siveettömyyteen vajonneiden naisten auttamiseksi. V. 1891 hän perusti »*L'Oeuvre libératrice*» (Vapautustyö) nimisen yhdistyksen, jonka tarkoitusperänä on auttaa langenneita

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

**) Seuraavat numerot ovat sangen valaisevia. Solmittujen avioliittojen keskiluku 1000 henkeä kohti viisivuotiskaudella 1887-91 oli 7,51 Englannissa, 7,95 Connecticutissa, 9,16 Rhode Islandissa, 9,26 Massachusettsissa — kaikki nämät maita, joissa naiset ovat päässeet huomattavan pitkälle vapautumistyössään — mutta Ranskassa oli vastaava luku samalta ajanjaksolta vain 7,26 (*Mouvement de la population en divers pays* par M. G. François. *Journal des Économistes*, Tome XXI, 1895). Toinen tilastotieteilijä mr Lagneau ilmoittaa syntyneiden vuotuisen ylijäämän 1000 henkeä kohti kaksikymmenvuotiskaudella 1861-80 olevan 11,7 Ruotsissa, 12,26 Saksassa, 13,4 Englannissa ja 2,8 Ranskassa. Tilastollisten tiedonantojen mukaan vuodelta 1891 on yhtä vuotta nuorempien lasten kuolevaisuusprosentti Englannissa 17, Ranskassa muutamain paikoin — 50. Nämät numerot puhuvat toista kieltä kuin ne henkilöt, jotka väittävät naisasian tekevän naiset vastahakoisiksi avioliiton solmiamiseen sekä haluttomiksi ja kyvyttömiksi puolison ja äidin velvollisuuksia täyttämään. Harvassa maassa on naisasia saanut vähemmän jalansijaa kuin Ranskassa. Siis ei se ainakaan siellä voi olla syytä siihen, että avioliittojen ja syntyneiden luku vähenee.

naisia alkamaan uutta elämää sekä toimia ammattihaureus-järjestelmän lakkauttamiseksi.

Siveellisyysskysymys sellaisenaan ei ole mainittavassa määrin voinut herättää Ranskan naisten mielenkiintoa. Sitävastoin he, niinkuin yleensä katolisten maiden naiset, harjoittavat kerrassaan suuremmoista hyväntekeväisyyttä ja kannattavat siten usein siveellisyystöitäkin.

Lukuisain nunnakuntain jäsenistä harjoittavat »*Les Ursulines*» ja »*Sacré-Coeur*» -kuntien sisaret paljon ja laajaperäistä hyväntekeväisyyttä. Joka on läsnä heidän määrättyinä päivinä tapahtuvassa almujenjaossaan, saa nähdä liikuttavan näyn, kun sisaret sairaiden ja köyhien moneen sataan nousevalle joukolle jakelevat lääkkeitä, leipää ja vaatteita. Laupeudensisarkunnista lienevät suurimmat ja tunnetuimmat »*Les Soeurs de Charité*» (»Laupeudensisaret») ja »*Les Petites Soeurs des pauvres*» (»Köyhäin pienet sisaret»). Viimemainitun perusti Marie Jamet, joka ennen kuolemaansa († 1893) sai nähdä sisarkuntansa levinneen ympäri maanpiirin. Sillä oli näet mainittuna vuonna 253 taloa, ja siihen kuului 4000 sisarta, jotka työskentelivät m. m. Ceylonilla, Valparaisossa, Melbournessa, Pohjois-Afrikassa, New-Yorkissa y. m. »Laupeudensisaret» taas nauttivat niin suurta luottamusta, että kaikissa valtiollisissa puolueissa oli miehiä, jotka kannattivat tämän yhdyskunnan takaisinkutsumista kolmannen tasavallan aikana. Yhdistys »*L'Oeuvre des Libérées de Saint-Lazare*» (»Työ Saint-Lazaresta vapaaksi päässeiden hyväksi»), jonka m:lle Michel de Grandpré v. 1870 perusti, työskentelee Saint-Lazaren vankilasta vapaaksipäästettyjen naisvankien kohottamiseksi ja auttamiseksi. Se ylläpitää kolme turvalaitosta sekä toimittaa vankeudesta päässeille vaatteita, ruokaa, sairasapua ja työtä. Vuosina 1884—1895 oli toimitettu paikkoja 1,299 naiselle, ja turvalaitoksissa oli vapautettuja ollut joko parannuksilla tai työnsaantia odottamassa yhteensä 18,644 päivää. Yhdistys ylläpitää yhteyttä polisikonttorien, sairaaloiden, köyhäinhoitohallituksen, yömajojen y. m. kanssa avustaen näiden toimia. Mutta sen työala ei ole rajoitettu ainoastaan vankien ja vapaaksipäässeiden auttamiseen. Sillä on myöskin suun-

Naiset hyvän-
tekeväisyy-
dessä.

nittelultaan suurenmoinen suojelusosasto, joka pitää huolta lankeemisen vaarassa olevista naisista. Etenkin otetaan huomioon ne tapaukset, jolloin sairaus tai pitkälinen taudistatoipuminen on syynä köyhyyteen. Tällöin yhdistys hankkii potilaille vapaapaikkoja sairaaloissa, sairaskodeissa tai turvalaitoksissa. Yksien johtavia aatteita ilmenee sanoista: »Vuode sairaalassa riittää usein vankilalta asujamen». Tämän etevän järjestön pääjohtajana on m:me Isabelle Bogelot, Ranskan enimmin tunnettuja ja arvossapidettyjä ihmisystäviä. Useita kertoja on hän saanut hallitukselta kunnianosoituksia, nk. mitaleja, ritarimerkkejä, kunniakirjoja y. m.

V. 1788 perusti kuningatar Marie Antoinette synnytyslaitoksen sekä lastenseimen, joita pidettiin oivallisina. *) Vallankumouksen aikana lakkautettiin molemmat, mutta muutamat ylhäiset naiset saivat aikaan että keisarinna Marie Louise viime vuosisadan alkupuolella avasi ne jälleen. Seuraavien vuosikymmenien vaihtelevissa valtiollisissa oloissa olivat nämät laitokset monen kohtalon alaisina. Mutta nykyään on kokonainen lastenseimi-järjestelmä toimeenpantu Parisissa. 1890-luvun alussa perustivat m:mes Barran ja Kergomard »*La Société pour la protection des enfants*» (»Lasten suojelemisseura») nimisen yhdistyksen, joka valvoo n. s. kasvattilasten sekä köyhäinhoidon elätteelle antamien lasten hoitoa, lastenseimiä y. m. Kiitos tämän yhdistyksen ponnistusten on alaikäisten vankila maankuulu »*La petite Roquette*», tämä Ranskan sivistyksen häpeäpilkku, katoava, ja sijaan tulee pahantapaisten lasten kasvatuslaitoksia. **)

Ranskassa ollaan naisasian suhteen vielä sillä kannalla, että keskustelunalaisena etupäässä on asian oikeutus. Siksi on yleensä mainittavana vain harvoja todellisia tuloksia. Ilahuttavana poikkeuksena on kuitenkin kasvatus, millä alalla viime

*) Jo keskiajalla oli Notre Dame-kirkon yhteydessä lastenseimi, johon ilman mitään selitystä saatiin pieniä lapsia jättää. Tämä järjestelmä johti äärettömiin väärinkäytöksiin. Muutoksen sai tässä suhteessa aikaan St. Vincent de Paul, mutta hänenkin systeminsä lienee antanut tunnettomille ja laiskoille vanhemmille tilaisuutta helposti vapautua velvollisuuksistaan.

**) *La Nouvelle Revue*, maaliskuu 1898.

aikoina on pantu toimeen useita ja arvokkaita parannuksia. Voipi sanoa että naiskasvatus on kysymys, jota Ranskassa viimeisinä 15—20 vuotena on todellisella innolla harrastettu.

Läänitysajalle ominainen tyttärien halveksiminen oli havaittavana vielä XVI:nnella sataluvullakin. Kasvatuksensa saivat tytöt usein kodin ulkopuolella; hyvin varhain heidät pantiin luostariin, johon jäivät elämänsä loppuun asti, jollei heitä otettu siitä pois naittaviksi vanhempien valitsemalle puolisolle. Italian renessanssi ja sen perusteellisempi naissivistys olisivat ehkä vaikuttaneet enemmän Ranskan naisen tilaan, jollei tässä maassa siihen aikaan olisi virtanaan verta vuotanut katolisten ja protestanttien välisissä uskontaisteluissa. Aivan ilman seurauksia ei renessanssi kuitenkaan ollut Ranskassakaan. Siellä täällä näkyi siitä heijastus ylhäisten naisten osaksi tullessa vakavassa kasvatuksessa. Nämät näet opiskelivat latinaa, espanjan- ja italiantäytä, perehtyivät hyvästi äidinkieleensä, hoitivat itse rahaasioitaan ja ylläpitivät laajaa kirjevaihtoa. Sitä vastoin ei keski- luokan eikä kansantytöiden hyväksi tietävästi tehty mitään, ennenkuin m:me de Maintenon perusti kuuluisat tyttökasvatuslaitoksensa St. Cyriin. Mainittu nainen näet harrasti, kuten tunnettu, naiskasvatusta ja julkaisi siitä tutkielmia. Hän nauttikin tällä alalla niin suurta luottamusta, että hänen laitoksiensa mallin mukaan järjestettiin esim. kasvatuskoulut tyttöjä varten Venäjällä. Tietysti näissä selvästi ilmeni siihen aikaan vallit-

Nais-
kasvatus. *)

*) Vanhempina aikoina tapaa naisissa omituisen halun tehdä luostarilupauksia niissäkin yhdys- tai nunnakunnissa, jotka eivät alkuaan vaatineet täydellistä maailmasta eroittamista. Näin lienee ollut esim. Ursulinnunnakunnan laita. Epäluulolla katseltiin kaikkea kodin ulkopuolella tapahtuvaa armeliaisuus- tai kasvatustyötä, joka ei suorastaan ollut nunnakuntain tai ainakin puhtaasti hengellisten yhdyskuntain suojeluksen alaisena. Tämän todisteeksi mainitaan että, kun Françoise Xaintonges 16:nnen sataluvun alussa muutamien asiaan innostuttamiensa ystävien keralla kävi köyhien ja sairaiden luona sekä opetti tyttöjä lukemaan, häntä vainottiin ja pilkattiin kadulla. Hänen isänsä kutsui silloin luokseen neljä lainoppinutta ja kysyi heiltä »saattoiko olla varma siitä, että tyttären ajatus opettaa naisia ei ollut perkeleen mieleen johtama». (*Uncloistered Sisterhood*. John Bale and Sons. London 1889).

seva mielipide tyttöjen kasvatuksesta, ja niiden tarjoomat tiedot olivat sekä niukkoja että pintapuolisia.

— Keskiluokan tytöt ovat sellaisina kasvatettavat — m:me de Maintenonin tutkielmassa sanotaan. — Heidän ymmärrystään ei ole tarvis kehittää. Heidän tulee oppia miestänsä tottelemaan, lapsia hoitamaan ja täyttämään kodin velvollisuudet. Lukemisesta koituu nuorille tytöille enemmän pahaa kuin hyvää. Kirjat synnyttävät vaan sammumatonta uteliaisuutta ja halua sukkeluuksien latelemiseen. Historiaa saa tyttö oppia ainoastaan niin paljon, että hän ei luule Espanjan tai Englannin kuningasta Persian tai Siamin valtiaaksi, sekä että hän tuntee oman maansa hallitsijain nimet. Muinaisuuden historian lukeminen olkoon kerrassaan kielletty, sillä sen kertomukset urhoolisuudesta ja maineteoista synnyttäisivät tytössä vain turhamaisuutta ja teeskentelyä. —

Kaikessa niukkuudessaan tämä ohjelma kuitenkin silloisen sukupolven naisille varasi edes jonkunmoisen opetuksen. Ensimmäisen tasavallan aikana ei vielä tehty mitään tämän parantamiseksi, eikä liioin uusia tyttökouluja perustettu. Sitä vastoin ensimmäinen keisarikunta astui askeleen edemmäksi perustamalla kunnialegionan tyttökoulut, vaikka nämät, niinkuin jo mainittiin, oikeastaan olivat tarkoitettut hyväntekeväisyyslaitoksiksi varattomien upserien tyttärille. Tätä asiaa koskeva käskykirje annettiin Schönbrunnissa 15 p. jouluk. 1803, mutta pantiin toimeen vasta 1807, jolloin Napoleon I määräsi ensimmäisen, Ecouenin linnan sijoitetun koulun johtajaksi m:me Campanin, tunnetun muistelmainkirjoittajan. Myöhemmin perustettiin käskykirjeellä 25 p:ltä maaliskuuta 1809 St. Denis'n koulu ja v. 1811 vielä kaksi, toinen Pariisiin ja toinen Saint-Germainin metsässä sijaitsevaan Les Loges'iin. Kunnialegionan koulujen säännöt mainitsevat 9:nnessä §:ssään näiden koulujen antaman kasvatuksen päämääräksi »kehittää oppilaisia isänmaanrakkautta ja taloudellisia avuja. Niiden tarjooma opetus ja kehitys varaa oppilaille mahdollisuuden sittemmin itse, jos on tarvis, pitää huolta toimeentulostaan».

Falkensteinin leirissä 15 p:nä toukokuuta 1807 päivätyssä,

kunnialegionan suurkanslerille osoitetussa kirjeessä Napoleon lähemmin esittää sitä päämäärää, minkä hän näille kouluille asettaa: »Ajan käyttämiseen ja jakamiseen teidän on luotava erityinen huomio. Oppilaiden pitää oppia laskemaan ja kirjoittamaan; myöskin heille on opetettava kielen alkeet, niin että he voivat kirjoittaa oikein. Maantiedossa ja historiassa heidän tulee saada suorittaa pieni oppimäärä, mutta ei latinassa eikä missään vieraassa kielessä. Vanhemmat oppilaat voivat lukea kasvitiedettä sekä vähän fysikaa ja luonnonoppia. Fysikan opetus on kuitenkin supistettava vähimpään määrään, mikä on välttämätön räikeän tietämättömyyden ja typerän taikauskon poistamiseksi. Olisi koetettava eikö mahdollisesti määrättyllä luokalla oleville oppilaille voisi antaa rahasummaa, jolla he itse suorittaisivat kustannukset vaatteistaan. Tämän kautta he oppisivat säästäväisiksi. Ehkä myöskin olisi syytä antaa heille jonkinmoisia tietoja lääkeopissa ja lääkkeiden valmistuksessa, ainakin sen verran, kuin sairashoidossa tarvitaan.

»Hyvä olisi, jos he johonkin määrin tutustuisivat siihen keittiön osastoon, jota nimitetään ruokasäiliöksi. En tohdi vaatia että he oppisivat ruuanlaittoa; minä näet saisin liian monta vastustajaa; mutta voipi antaa heidän harjaantua jälkiruokien valmistukseen sekä pitämään huolen illallisesta. He pääsevät siis laittamasta ruokaa, mutta eivät leipomisesta. Tästä on se etu, että he saavat tottua kaikkeen, mitä heidän myöhemmin ehkä tarvitsee tehdä, sekä että he oppivat käyttämään aikaansa hyödyllisiin toimiin. Heidän tulee itse valmistaa paidat, hameet, sukat ja hatut itselleen. Minä tahdon näet että näistä tytöistä tulee kelpo naisia ja olen varma siitä, että heistä silloin myöskin tulee rakastettavia naisia. Tanssi on tarpeellinen oppilaiden terveyden takia, mutta se on oleva erityistä laatua eikä mikään ooperatanssi. Minä sallin heidän myös harjoittaa musikkia, mutta ainoastaan laulua.»

Näistä kouluista on jäljellä vielä kolme. Ne ovat kunnialegionan suurkanslerin suoranaisen valvonnan alaisina, ja hän nimittää myöskin niiden koko opettajakunnan. Saint Denis'n koulussa on johtajatar, 10 opettajatarta, 10 apu- ja 20 ylimää-

räistä opettajatarta (nämät ovat jonkinlaisia koekandidaateja), 6 piirustuksen ja 10 musikin opettajatarta. Sitäpaitsi on määrättyjen aineiden opetus miehisten tuntiopettajain hoidettavana. Kunnialegionan kolmeen kouluun, jotka kaikki ovat asumaopistoja, otetaan tämän ritarikunnan jäsenien — sekä sotilasettä siviilijäsenien — tyttäriä, pojan- tai tyttärentyttäriä, sisaria tai sisaren- ja veljentyttäriä. Vapaapaikat ovat kuitenkin ainoastaan varattomien jäsenten tyttäriä varten, ja tästä etuoikeudesta voipi vain yksi lapsi samasta perheestä päästä osalliseksi, paitsi siinä tapauksessa, että molemmat vanhemmat ovat kuolleet. Maksavat oppilaat suorittavat 1000 frangia kerta kaikkiaan, ja heidän ikänsä, kun pääsevät opistoon, on vähintään 9 ja enintään 11 vuotta. Koko koulu-aika on 7 vuotta.

Oikeus päästä St. Denis'n kouluun on ainoastaan armeijassa vähintään kapteenin- ja siviilivirassa vastaavan arvon saavuttaneiden kunnialegionan jäsenien tyttärillä. Ritarikunnan suurkansleri määrää ketkä hakijoista otetaan vastaan. V. 1896 oli oppilaiden luku 496. Sotilasperheiden tyttäret ovat enemmistönä, noin 90 100:sta. Oppilaat ovat kaikki puetut samalaiseen pukuun, mustaan villakankaiseen hameeseen ja esiliinaan, valkoiseen kaulukseen sekä, vuodenajan mukaan, mustaan tai valkoiseen hattuun. Eri luokilla on eriväriset vyöhiköt ja olkanauhat.

Opetus on jaettu kahteen jaksoon. Ensimmäinen käsittää kansakoulun oppiaineet sekä lisäksi vieraita kieliä, toiseen kuuluvat siveysoppi, sielutieteen alkeet kasvatukseen sovellettuina, ranskankieli ja kirjallisuus, elävät kielet (englanti ja saksa), ulkomaan kirjallisuus, yleinen ja Ranskan historia, sivistyshistoria, maantieto, matematiikka, fysika, kemia, luonnonhistoria, talousoppi, piirustus, laulu, käsityöt ja voimistelu. *)

1830- ja 1840-luvuilla pantiin Sacré-Coeur- ja Les Ursulines-nunnakuntien tyttökouluissa (*couvents*) toimeen jonkinmoinen uudistus, ja niiden ohjelma laajennettiin. Nämät koulut saavuttivat pian suuren maineen, ja voipi sanoa että etu-

*) »L'Illustration» 1896, Edmond Franck.

päässä niissä on kasvatettu Ranskan kaikkien yhteiskuntaluokkien naiset tästä ajasta alkaen aina 1870-luvulle asti. Niillä oli kaikilla sama ohjelma, jonka mukaan pääpaino pantiin vieraiden kielten, laulun ja soiton, piirustuksen, koruompeleen ja uskonnon opetukseen. Vieläkin näitä kouluja pidetään suuressa arvossa, ja etenkin Sacré-Coeur-kunnan kouluihin tulvii joka vuosi tuhansittain ylhäisimpienkin perheiden tyttäriä. Vähitellen ovat uuden ajan virtaukset niihin vaikuttaneet, joten niissä nyttemmin opetetaan — paitsi alkeistietoja — myöskin historiaa, maantietoa, luonnontiedettä, matematiikkaa ja sielutiedettä. Opetusta hoitavat yksinomaan nunnat, paitsi että uskontoa opettaa pappi, tavallisesti luostarin rippi-isä, jonka ohella joskus maallikkoja otetaan soiton, laulun ja piirustuksen opettajattariksi. Jokaisessa luostarissa on osasto talonpoikaistytöille, jotka siellä saavat oppia lukemista, kirjoittamista, uskontoa, laskentaa ja käsitöitä. Molempien osastojen oppilaita pidetään yöt päivät niin tarkan valvonnan alaisina, etteivät koskaan ole yksin. Päivystäjäsaria on näet läsnä oppitunneilla, aterioitaessa, leikki- ja lukutunneilla sekä öisin. Osastot ovat kokonaan eroitettut toisistaan, eikä niiden välillä sallita mitään yhteyttä, mutta ylemmän osaston oppilaat valmistavat vaatteita lahjaksi alemman osaston köyhille tytöille.

Missä määrässä nunnien luku on kasvanut ilmenee seuraavista numeroista. V. 1789 oli Ranskassa 37,000 nunnaa, 1878 oli heitä 127,000, v. 1900, jolloin luostareja oli 1,304, oli heidän lukunsa noussut enempään kuin 150,000:een. Viimeisinä vuosina on, niinkuin tiedetään, luostarilaitos joutunut suurien muutoksien alaiseksi.

Edellisessä mainittiin että tytöt jätettiin uudistuksesta osatomiksi, kun heinäkuun-monarkian aikana ensimmäiset kansakoulut perustettiin. Tämä epäkohta poistettiin toisen keisarikunnan loppu- ja kolmannen tasavallan alkuaikoina. V. 1884 oli kuitenkin vielä 3,281 kuntaa, joissa ei ollut kansakouluja tyttöjä varten, ja laskettiin että naisoppilaiden luku Ranskan kansakouluissa oli 31,34 prosenttia pienempi kuin poikien luku. Vähitellen on kuitenkin heidän lukunsa kohonnut, ja tilastol-

listen tiedonantojen mukaan oli vuonna 1887 — paitsi lukuisia yhteiskouluja, — 33,762 tyttökansakoulua, joiden yhteenlaskettu oppilasmäärä oli 2,767,792. (Poikakoulujen luku oli 47,368 ja niiden oppilasmäärä 2,829,127).*) Kansakoulut ovat etenkin kolmannen tasavallan aikana sekä luvun että laadun puolesta suuresti kehittyneet. Opetustointa hoitavat opettajaseminarien (*Les écoles normales*) läpikäyneet mies- ja naisopettajat. Opetusvälineet ovat vapaat. Jokaisen arrondissementin kouluilla on johtokunta, joka hoitaa niiden rahastoja (*Caisse d'école*). Tätä johtokuntaa avustaa naiskomitea, joka etupäässä pitää huolta lapsille koulussa annettavista aterioista (*La cantine*). Nämät annetaan osaksi ilmaiseksi, osaksi vähäisestä, 5, 10, 25 tai 35 centimes'n maksusta.***) V. 1889 lausuttiin XVIII:n arrondissementin naiskomitean puolelta toivomus saada oma edustajansa itse johtokuntaan. Tähän pyyntöön annettiin kohtelias vastaus, että siihen oli mahdoton suostua. »Periaatteellisista syistä ei nainen saisi olla jäsenenä Caisse d'écolen johtokunnassa.» Seuraavana vuonna naiskomitea puolestaan periaatteen kannalta asetti vaatimuksen, että mainitussa johtokunnassa olisi jäsenenä yksi nainen. Ja niin tarmokkaasti se asiansa hyväksi toimi, että ennen pitkää Caisse d'écolen johtokuntaan valittiin naiskomitean etevä sihteri m:me Wiggishof. Tämän jälkeen lienee tähän johtokuntaan aina kuulunut nainen. V. 1896 istui siinä m:me Maria Martin, jo edellisessä mainittu »Le Journal de la femme» lehden toimittaja.

Suurimmat muutokset ovat kuitenkin tapahtuneet opetuksen myöhemmillä asteilla. V. 1867 mr Duruy, joka toisen keisarikunnan aikana oli opetusministerinä, perusti jonkinlaiset lyseukurssit tyttöjä varten. Mutta vasta joulukuussa 1880 hyväksyi edustajakamari kolmivuotisen taistelun jälkeen mr Ca-

*) *Ministère de l'instruction publique: Progrès de l'instruction primaire depuis un demi-siècle.*

**) V. 1893 oli 18:n arrondissementin kansakouluissa Parisissa jaettu 2,714,737 ruoka-annosta, joista ilmaiseksi 753,056, sekä 12,264 vaatekappalletta. Sitäpaitsi »Caisse d'école» järjestää kansakoululapsille kesäsiirtoloita, kustantaa heille lääkärintapua, lääkkeitä, kylpyjä, huvimatkoja maaseudulle y. m.

mille Séen tyttölyseiden perustamista koskevan ehdotuksen. Näitä uusia kouluja nimitettiin lyseiksi, jos nauttivat valtioapua, mutta yksinomaan kuntien ylläpitäminä kollegeiksi. Ne vastaanotettiin tavalla, joka osoitti ne tositarpeen vaatimiksi. Kun ensimmäinen lysee avattiin Montpellier'ssä 1881, oli sillä oppilaita 75, vuoden lopussa oli niitä yli 100 ja seuraavana vuonna 215. Kun syksyllä 1882 avattiin lysee Rouenissa oli 202 tyttöä kirjoittautunut siihen oppilaiksi. Ensimmäisenä lukukautena oli Amiensin lyseessä 100 oppilasta. Lyonissa olivat klerikaliset vastustaneet lyseen avaamista, mutta siitä huolimatta ilmoitettiin siihen jo ensimmäisenä päivänä 40 oppilasta.

Yleisössä vallitseva innostus näihin kouluihin näytti tarttuneen valtioon ja kuntiinkin. V. 1882 edustajakamari äänesti 10 miljoonaa frangia tyttölyseiden perustamista varten. Rouenin lyseetä puuhailtaessa huomattiin että yritys maksaisi miljoonan. Silloin kaupunki heti varasi puolet summasta, valtio taas myönsi toisen puolen. Kun oli kulunut vuosi Camille Séen ehdotuksen saatua lain voiman, oli jo ehditty perustaa Sèvresin opettajatarseminari (*L'école normale*), avata 4 tyttölyseetä sekä ryhtyä valmistaviin toimenpiteisiin 26 uuden sellaisen avaamiseksi, samalla kuin 38 kunnassa kysymys oli keskustelunalaisena. V. 1900 oli olemassa 68 lyseetä ja kollegia, joista 40 valtion ylläpitämää ja 28 kuntien kustantamaa. Lyseiden yhteenlaskettu oppilasmäärä oli 8,431 ja kollegien 3,563. Mutta vielä mainittuna vuonna oli Ranskassa suurin osa nuoria tyttöjä kaikista yhteiskuntaluokista luostareissa kasvatettavana.

Nykyään on olemassa useita opettajatarseminareja, joista Fontenay aux Roses'n läheisyydessä, Parisin ulkopuolella oleva *L'école normale supérieure* valmistaa opettajia ainoastaan näitä seminareja varten. Tämä laitos on nykyaikaisen kasvatuksen loistavimpia ilmiöitä. Siihen vastaanotetaan ainoastaan 60 oppilasta, ja näille annetaan ilmaiseksi sekä opetus että opetusvälineet, jopa elatuskin. Opetusta antamassa on yliopiston opettajia, ja kurssi on kolmivuotinen. Laitos muistuttaa asemansa, sisustuksensa ja opetusohjelmansa puolesta Amerikan uusia naisyliopistoja (Bryn Mawrin, Swarthmooren y. m.), ja maksanee

sen ylläpitäminen Ranskan valtiolle kerrassaan tavattomat summat. Se on lisätodistuksena siitä suopeudesta, joka viime aikoina on tullut korkeamman naissivistyksen osaksi Ranskassa. Toinenkin samaan suuntaan käypä todistus on mainittavana. Ranskan valtio lähetti v. 1895 nuoren, *Lycée Henri IV:ssä* palvelevan opettajattaren m:lle Dugardin stipendillä varustettuna tutkimaan naiskasvatusta ja erityisesti naiskollegien järjestelyä Yhdysvalloissa. M:lle Dugard viipyi vuoden Amerikassa ja julkaisi 1896 tutkimuksiansa tuloksena erittäin mieltäkiinnittävän, älykkään teoksen, josta jo muutamien kuukausien kuluttua ilmestyi uusi painos.*) Että kasvatuksen alalla toimiville naisille annetaan suuri tunnustus ilmenee m. m. siitäkin tosiasiasta, että asetus 30 p:ltä lokakuuta 1886 myöntää kansa- ja alkeiskoulujen naisopettajille äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden jokaisessa departementissa oleviin koulukomissioneihin. Näiden jäseniä ovat prefekti, yliopiston inspehtori, neljä kouluneuvoston jäsentä, opettajaseminarin johtaja ja opettajatarseminarin johtajatar, kaksi mies- ja kaksi naisopettajaa, viimemainitut departementin opettajain ja opettajattarien valitsemia, sekä kaksi opetusministerin valitsemia kouluntarkastajaa. Korkeampien tyttökoulujen johtajattarilla on äänioikeus ja vaalikelpoisuus *Le Conseil supérieur* nimiseen korkeimpaan kouluneuvostoon. Lisäksi on olemassa neljä sisäasiain-ministeriön alaista nais-ylitarkastajaa (*Inspectrices générales*), jotka valvovat tyttökouluja, naisvankiloita ja kasvattilasten hoitoa.

Käytännöllisistä kouluista on erityisesti mainittava yhdistetyt ammatti- ja talouskoulut (*Les écoles professionnelles ménagères*), joita on Parisissa ynnä monessa muussa kaupungissa. Nämät oivalliset koulut tarjoovat tytöille sekä ammatti- että yksinkertaisen ruuanvalmistuksen opetusta. Oppilaat vastaanotetaan laitokseen 12—15 vuoden ikäisinä. Oppijakso on kolmi-vuotinen, mutta muutamien ammattien, esim. pesun ja silityksen, kurssin voipi suorittaa kahdessakin. Myöskin voivat parhaat oppilaat, jos haluavat, olla laitoksessa kolmeakin vuotta

*) *La Société Américaine* par M. Dugard. 1896.

kauemmin täydentääkseen taitoansa jossakin erityisessä ammatissa. Opetus on jaettuna kahteen osastoon: 1) yleinen kurssi ja 2) erikoiskurssi. Edellinen, jossa opetetaan kansakoulun oppiaineita, kirjanpitoa, viivapiirustusta, vaatteidenleikkausta ja ompelua, voimistelua ja talousoppia sekä annetaan tilaisuus käytännölliseen harjaantumiseen koulukeittiössä, tulee kaikkien oppilaiden eroituksetta suorittaa. Erityiskursseissa opetetaan puku- ja liinaompelua, lastenvaatteiden, kappojen ja hattujen valmistamista, pesua ja silitystä, kaikenlaatuista korko- ja koruompelua, tekokukkain valmistusta ja kureliivionpelua. Opetustunnit alkavat klo 8 a. p. ja kestävät klo 5:een i. p.

Kaikki oppilaat syövät päivällisensä koulussa; köyhimmät saavat koulukeittiöstä halvalla ostaa itselleen ruokaa, muut tuovat evästä mukansa. Keittiössä pidetään kerrallaan kahdeksan oppilasta työssä klo $\frac{1}{2}$ 9:stä a. p. 3:een i. p. Heitä opastetaan ostamaan ruokia ja valmistamaan eri ruokalajeja 6 päivää varten sommitellun ruokalistan mukaan, joka muutetaan kolme kertaa vuodessa; lisäksi he ottavat osaa astioiden ja vaatteiden pesuun, siistimiseen, kuurauksiin y. m. Päivystysvuoro kestää viikon. Maanantaisin saavat oppilaat ommella itselleen sekä parsia ja paikata omat vaatteensa. Opetus on maksuton, jota paitsi köyhimmille oppilaille annetaan avustusta vaatteisiin ja ruokaan. Kouluvuoden lopussa täytyy oppilaiden suorittaa tutkinto seuraavalle luokalle. Saadakseen täydellisen päästötodistuksen on heidän suoritettava taidollisuusnäyte valitsemansa ammatin alalta valmistamalla omin päin ilman opettajan johtoa yksi tai useampia ammattiin kuuluvia esineitä. Muoti- ja muilta ompelijoilta sekä tekokukkain valmistajilta vaaditaan lisäksi että he ovat tutkintonäytteensä itsenäisesti sommitelleet. Sitä paitsi tulee heidän osoittaa omaavansa teoretisia ammattitietoja laatimalla ammattinsa alalta kirjoitus sekä suorittamalla kokeet kirjanpidossa ja viivapiirustuksessa. Parisissa saavat parhaimmat oppilaat päästötutkinnossa säästöpankkikirjoja, joihin on merkitty erisuuruisia kunnan heille lahjoittamia rahamääriä.

Omituista kyllä oli kauan aikaa naisilta kielletty pääsy Kaunotaiteiden akademiaan (*L'école des Beaux Arts*). V. 1892

teki m:me Léon Bertaux yrityksen päästökseen siihen oppilaaksi, mutta ei edes hyväksytty pyrkijäksi, vaikka hänen teoksiansa jo monta vuotta oli ollut salongissa näytteillä. Tämä oli sitä merkillisempää, kun naisella ennen 1789 v:n vallankumousta oli oikeus olla akademian jäsen. Viimeinen nainen, jolle tämä kunnia oli suotu, oli m:me Vigie Lebrun v. 1783. Marraskuussa 1896 jätti mr Maurice Faure edustajakamariin lakiehdotuksen, että naiselle avattaisiin pääsy akademiaan. Vaikka useat mies-taiteilijat sitä julkisesti vastustivat, hyväksyi kamari ehdotuksen ja varasi 13,500 frangia sen toteuttamiseksi.

Nainen opin-
teillä.

Nainen opinurilla on jo entuudesta tunnettu ilmiö Ranskassa. Jo 1757 mainitaan että Reine Étable de la Brière, synt. 1723 ja naimisissa kuuluisan kellosepän Lepauten kanssa, avusti tähtintutkijoita Lalandea ja Clairaut'ta laskemaan Jupiterin ja Saturnuksen liikkeiden efemeridejä. Lalande ja Clairaut tunnustivat julkisesti kuinka arvokas m:me Lepauten avustus sekä edellä mainitussa että muissakin tähtitieteellisissä töissä oli heille ollut. Aivan omintakeisesti m:me Lepaute teki edeltälaskut niiden paikkakuntain kartan piirtämistä varten, joihin kuun varjo odotetun renkaanmuotoisen auringonpimenemisen kestäessä oli lankeeva. — Sophie Germain, synt. 1776, harjoitti matematiikan opintoja ja saavutti 1816 Ranskan tiedeakademian suuren palkinnon sille jättämästään kilpikirjoituksesta eräästä v. 1811 määrätystä palkintoaineesta. Myöhemminkin hän julkaisi hyviä matematisia kirjoituksia.

Myöskin yliopistot ovat verraten kauan olleet naisille avoimina, joskin heitä niissä alussa kohtasivat monenmoiset vaikeudet. V. 1862 suoritti filosofian kandidatitutkinnon ensimmäinen nainen, jo aikaisemmin mainittu m:lle Julie Daubié, tosin vasta monet vastukset voitettuaan. Vuosien 1866 ja 1882 välillä suoritti Ranskassa 109 naista tutkintoja yliopistoissa; heistä 49 saavutti fil. kandidatin, 32 fil. tohtorin ja 21 lääket. tohtorin arvon. Näistä tutkinnoista suoritettiin 98 Parisissa. Mainitsemista ansaitsee että opinnoita harjoittavat naiset olivat suurimmaksi osaksi ulkomaalaisia siihen asti, kunnes Séen ehdotus voitti lainvoiman. Tyttölyseiden perustamisen jälkeen on näet yliopis-

toissa opiskelevien syntyperäisten ranskattarien luku nopeasti kasvanut, vaikka ennakkoluulot oppineita naisia vastaan kauan helpottamatta pysyivät voimassa. V. 1864 kirjoitti esim. Ernest Legouvé nuorempi: — Älköön luultako minun haluavan nähdä naisia nuorten miesten keralla samoilla penkeillä lääketieteellisessä ja lainopillisessa tiedekunnassa. Tämä olisi todellakin valitettava tapa pitää huolta heidän kehityksestään. — V. 1875 tri Richelot, Parisin lääkäriseuran presidentti, sanoi naisten lääkeopillisia opintoja »valitettavaksi suunnaksi, yhdeksi aikamme siveellisiä tauteja».

Tästä huolimatta sai m:me Madeline Brés jo 1866 oikeuden opiskella Parisin lääketieteellisessä akademiassa,*) ja 1870 m:lle Verneuil suoritti lääkirintutkinnon. Tästä vuodesta 1889:ään on samat opinnäytteet suorittanut kuusi naista, ja niistä m:lle Victorine Benoit'n (1883) ja m:lle Caroline Schultzen (1888) pidettiin loistavina. V. 1901 oli Parisissa 77 lääkärintoimintaa harjoitettavaa naista, sitäpaitsi oli sellaisia Montpellier'n, Nizzan, Bordeaux'n, Marseillen, Lyonin, Cannes'n, Vichyn, Lillen, Rennes'n, Grenoblen ja Angersin kaupungeissa. Samana vuonna 200 naista opiskeli lääketiedettä ja 50 farmakologiaa. Useat näistä naispuolisista lääkäreistä nauttivat suurta luottamusta kykynsä ja tietojensa perustuksella. V. 1895 Algerian kuvernööri antoi eräälle naislääkärille m:me Chellier'lle toimeksi tutkia Constantinen departementin arabialais- ja kabyli-kylien terveysoloja erityisesti naisiin ja lapsiin nähden. Näitä naisia estää näet heidän uskontonsa ottamasta vastaan miehisen lääkärin apua yksin kovimmissakin sairaustapauksissa. — M:me Ribard taas

*) Kerrotaan että kysymyksen naisten pääsystä Parisin lääketieteelliseen akademiaan olisi ratkaissut Laboulaye. Asia tuli näet esille opetusosastossa, jossa aiottiin sitä evätä. Mutta opetusministeri päätti kuitenkin kysyä Laboulayen mieltä. Tämä vastasi: — Kun akademian ohjesäännöt eivät mainitse sanaakaan asiasta, näyttää minusta yksinkertaisimmalta asettaa samat sisäänpääsyvaatimukset niin miehille kuin naisillekin ja siten sallia molempien sukupuolten nauttia akademian opetuksen etuja. — Tämä neuvo otettiin varteen, ja kysymys ei senjälkeen enää ole ollut keskustelunalaista. (The Woman Question).

oli julkaissut tutkimuksia silmätautien alalta, jotka herättivät niin suurta huomiota, että Paul Bert, tultuaan Tonkinin kenraalikuvernöriksi, tahtoi hänet sinne lääkäriksi. M:me Ribard kuoli siellä 1886.

Lain mukaan naiset eivät saa olla lääkärinvirassa sairaaloissa, mutta käytännössä tätä määräystä useinkin rikotaan. Merkkillisimpiä poikkeuksia on *Maternité-hospitali*, Parisissa, mailman suurimpia lapsenpäästölaitoksia. Sen johtajana on näet nainen. Hänellä on sama virkamahti kuin muissa sairaaloissa miehisillä johtajilla, pitää selvitteleviä luentoja, on läsnä kaikissa synnytyksissä, määrää lääkkeitä, allekirjoittaa reseptejä, määrää sairaiden vastaanotosta laitokseen ja poislähdöstä siitä sekä on oikeutettu johtamaan koneellisia synnytyksiä, minkä laki muilta kättilöiltä kieltää. Charentonin mielisairaalan naisosasto on myöskin naisen johdossa. M:me Bertillon oli 1892 *Lycée Racinen*, erään ylemmän naisopiston, lääkärinä, ja m:me Sarrantes oli yksi Suuren ooperan lääkäreistä. *)

V. 1888 suoritti nainen Ranskassa ensi kerran lakitieteen tohtorin tutkinnon. Tämä nainen, m:lle Jeanne Chauvin, on sitten koettanut saada oikeuden harjoittaa asianajajantointia, mutta on sukupuolensa tähden siitä estetty. Eräs rumaniatar Sarmesa Bilcesco suoritti saman tutkinnon 1890, julkaisten oivallisen väitöskirjan »Äidin asema romalaisen oikeuden mukaan». Vihdoin v. 1900 myönnettiin naisille oikeus asianajajatoimen harjoittamiseen. Ensimmäiset tällä uralla olivat M:me Petit ja m:lle Chauvin. M:lle Klumpke, sittemmin m:me Déjerine, teki monta vuotta työtä Parisin observatoriossa ja suoritti 1894 fil. tohtorin tutkinnon. Hänen väitöskirjansa nimi oli »Lisiä Saturnuksen renkaan tutkimiseen». Parisin observatoriossa oli 1896 nainen

*) Kauan naispuoliset lääkärit saivat tyylyttä ja nurjamielisyyttä kokea. Esimerkkinä tästä mainitaan *La Citoyennessä* v. 1890 että m:lle Jarrot, 13:n arrondissementin orpokodin johtajatar, kävi määrin luona saadaksen tavallisuuden mukaan ilmaiseksi laitoksessa tarvittavat lääkkeet. Nähdessään että naispuolinen lääkäri Marie Pierre oli reseptit antanut, kieltäytyi määri tarvittavaa summaa maksamasta ja pysyi kauan ja itsepintaisesti kielloissaan; lopulta hänen kuitenkin oli taipuminen.

astronomina, ja suuri joukko nuoria naisia harjoittaa nykyään opintoja eri tieteissä. Mutta huolimatta tyttölyseiden suuresta menestyksestä ja yliopistossa opiskelevain naisten nopeasti kasvavasta lukumäärästä vallitsee kuitenkin Ranskassa näitä viimeainittuja vastaan ääretön ennakkoluulo. — Ei ole suinkaan tavatonta — näin kirjoitti m:lle Dugard 1896 — että nuori tyttö, joka tahtoo opintoja harjoittaa päästäkseen lyseen tai jonkun muun korkeamman opiston opettajattareksi, siksi on pakotettu rikkomaan suhteensa perheeseensä. Tämä ei näet enää tahdo hänestä tietää. »Hän opiskelee», sanotaan, »hän on itsenäinen, hänellä on harrastuksia — elle n'est pas plus femmel» *) Sellainen on vielä puheenparsi laajoissa piireissä sekä Parisissa että maaseudulla. Naisten on kyllä sallittu alkeiskouluissa hankkia itselleen tietoja, mutta niiden laajentamista ja kypsyttämistä, jonka kautta he tekisivät hyötyä laveammilla aloilla ja hankkisivat itselleen elatuksensa, sitä ei suvaita.

Ranskassa niinkuin muuallakin ovat muuttuneet kansantaloudelliset olot melkein kokonaan hävittäneet useimmat naisten kotiteollisuushaarat. Ainoastaan pitsinnypläys ja korko-ompelu ovat vielä muutamilla seuduin säilyneet. Lasketaan että v. 1882 150,000:lla naisella olisi ollut pitsinnypläys ja 220,000:lla korko-ompelu joko pää- tai sivuelinkeinona. Mutta senjälkeen on heidän lukumääränsä suuresti alentunut. Tehtaat ja koneet esiintyvät tämän käsiteollisuuden vaarallisina kilpailijoina vaikuttaen työpalkkojen alentamista. Vogeseissa ansaitsi taitava korko-ompelija 1880-luvulla 1 frangin 10 centimeä päivässä, opissa oleva tyttö ainoastaan puolet siitä. Valenciennes'stä on nyplääminen melkein hävinnyt. Alençonsin, Auvergnen, Chantillyn ja Bayeux'n nyplääjät ansaitsevat nyt enää ainoastaan frangin tai puolentoista päivässä. Sitävastoin työpajoissa ja tehtaissa työskentelevien naisten luku enenee. Yksin Parisissa oli jo 1860 noin 106,000 naista työssä pikkuteollisuuden alalla. V. 1892 ilmoitetaan että heitä kaupan ja teollisuuden alalla oli 4,415,000 henkeä, joiden yhteenlasketut vuositulot

Nainen käytännöllisillä aloilla.

*) — hän ei enää ole nainen!

nousivat 2 miljardiin 460 miljoonan frangiin. V. 1900 ilmoitettiin »Deutsche Industrie-Zeitungissa» että itsenäisesti leipänsä ansaitsevien naisten lukumäärä Ranskassa oli noin 5 miljoonaa, joista 572,000 toimi kaupan, noin 2 miljoonaa teollisuuden, 1,500,000 maanviljelyksen ja sen sivuelinkeinojen alalla. Samassa lehdessä oli tiedonanto, että lähes $\frac{2}{3}$ Ranskan teollisuustuotteista olisi naiskäsiä tekemää, sekä että naiset ansaitsevat 35 prosenttia kaupan ja teollisuuden koko tulomäärästä. Naisyön tulonumerolla on sitä suurempi merkitys, kun siitä maksettu palkka on niin kovin niukka. Naiset saavat harjoittaa ainoastaan muutamia ammatteja, nk. erilaatuista ompelua, hansikkateollisuutta, tekokukkainvalmistusta, suutarin, räätälin sekä muoti- ja kureliivi-ompeleijan ammattia, mutta useimmat muut ovat heiltä kielletyt. Taitavilla naistyöntekijöillä lasketaan olevan keskimääräisenä tulona vähän yli 2 frangia päivässä Pariisissa, maaseudulla hiukan vähemmän; erittäin etevät voivat päästä 900—1200 frangin vuosituloon, mutta taitamattomammilla on luonnollisesti vähemmän kuin yllämainittu päiväpalkka.

Paljon on kirjoitettu Parisin työläisnaisten, etenkin ompelijattarien köyhyydestä, näille kun luostarit ovat vaarallisia kilpailijoita. Luostarissa kasvatettavana olevat talonpoikaistytöt tekevät näet, jahka ovat oppineet ompelemaan, ilmaiseksi taikka vähäisestä päiväpalkasta työtä laitokselle, joka ottaa vastaan tilauksia Parisin ja muiden kaupunkien suurilta toiminimiltä. Täydellä syyllä huomauttavat ihmisystävät ja kansantaloustieteilijät että ne Parisin työläisnaiset, jotka kulkevat läpi elämän siveytensä säilyttäneinä, olisivat laskettavat aikamme sankareihin. Tosiaankin täytyy heidän omata tavaton siveellinen tarmo voidakseen päivästä päivään orjan lailla raataa surkean toimeentulon saavuttamiseksi, kun kuitenkin voisivat elää ylellisyydessä siitä hetkestä alkain, jolloin »elles se rappellent qu'elles sont femmes». *)

Ranskalaisten naisten toimeliaisuutta osoittaa se seikka, että he vähitellen ovat saaneet haltuunsa melkein koko sanoma-

*) »he muistavat olevansa naisia».

lehtienmyynnin Parisissa. *) Muilta käytännöllisiltä aloilta saat-
taa mainita, että asianajajatoimistoissa usein käytetään naisapu-
laisia. Postissa ja sähkölennätinlaitoksessa on käytetty naisia
v:sta 1880. V. 1896 oli heitä — telefoninaiset mukaan luet-
tuina — 8,900. Heidän vuosipalkkansa vaihtelee 800 ja 2,700
frangin välillä. Rautateidenkin palveluksessa on v:sta 1886
naisia sekä asemapäällikköinä (*chef du gare*) että kirjanpitäjinä,
kirjureina y. m. Heidän lukunsa nousi 1896 25,200:aan. Rau-
tateiden kirjakaupat ovat naisten hallussa, ne kun ovat varatut
rautatie-palvelusmiesten leskille ja tyttärille. Useat pankit, niin-
kuin esim. *Banque de France, Le Crédit Foncier, Le Comptoir
d'Escompte* käyttävät naiskirjanpitäjiä ja -lunlaskijoita.
Samoin palvelee naisia tupakankaupan alalla, joka on valtion-
monopoli.

Ranskalainen talonpoikaisnainen on samoin kuin keski-
säädynkin nainen erittäin säästäväinen ja uuttera. Naidut naiset
ottavat usein tavalla tai toisella osaa miesten ammattiin, useim-
miten hoitamalla kirjanpitoa tai ostajia palvelemalla. Tuntuupa
siksi vääryydeltä että ranskalaiset naiset, jotka erittäin käytän-
nöllisillä työmailla ovat osoittaneet suurta kuntoa ja toimek-
kuutta, juuri tällä alalla ovat heidän vapauttaan rajoittavien
kieltolakien saartamina. V. 1889 nostettiin näet edustajakama-
rissa ehdotus, että naisilta kielletäisiin yötyö tehtaissa ja työ-
pajoissa, »koska heidän läsnäolonsa oli miespuolisille työläisille
kiusaus epäsiiveellisyyteen». Mutta olipa kaksi sosialistipuhujaa,
jotka erehtyivät sanomaan: »Miesten palkat tulevat nousemaan,
kun naiset eivät tee niin paljoa työtä kuin ennen.» — »Naisten
työ polkee alas miesten työpalkat.» — »Naisten yötyö riistää
miehiltä työansiota ja vähentää heidän tulojaan.» Tähän vas-

Suojelus-
lakeja nais-
työlle.

**) Tämä seikka helpoittanee suuressa määrin sitä salaista, mutta te-
hokasta agitationia, jota Ranskan naiset vaaleissa harjoittavat. Tämä agi-
tationi — the Pall Mall Gazette 1889 sanoo — on mitä loistavin esimerkki
siitä, että naisilla on vaikutusvalta, vaikka heillä ei ole äänioikeutta, ja että
edellinen on sitä vaarallisempi, kun sitä ei seuraa mikään edesvastuu. —
(M. m. kerrottiin sanomalehtien-myyjättärien innokkaasti keränneen ääniä
kenrali Boulanger'n hyväksi).

tasi ylempänä mainittu mr Yves Guyot, hänkin sosialisti: »Käytämällä tekosyynä naisten suojelemista te siis pyydätte naisten kustannuksella suojelusta miesten työlle.»*)

V. 1891 jätti professori Pajot »Seuralle lapsenpäästötaitoa varten» Parisissa ehdotuksen, että valtio kustantaisi raskaiden naisten ylläpidon siltä ajalta, jolloin työnteko arvellaan heille vaaralliseksi. Seura ryhtyikin toimiin sensuuntaisen ehdotuksen aikaansaamiseksi. Mutta kun tämä uudistus olisi maksanut valtiolle 6 miljoonaa, sai se raueta. Sen asemesta ryhdyttiin yksinkertaisempaan toimenpiteeseen: kiellettiin muutta mutkitta raskaita naisia tekemästä työtä tehtaissa ja työpajoissa määrättyä aikana ennen ja jälkeen lapsen syntymisen. Toisin sanoin, valtio katsoi olevansa liian köyhä hankkiakseen nuo miljonat ja jätti ne naisten itsensä hankittaviksi — nälän uhalla. Kun ei millään tavalla ryhdytty niitä summia keräilemään, mitkä puheena olevat naiset näihin asti olivat työllään ansainneet, oli tietysti seurauksena se, että he rukoilivat työnantajilta lupaa olla työssä osan siitä ajasta, joka oli laissa kielletty.

Näitä ensimmäisiä lakiehdotuksia on seurannut kokonainen sarja naisten suojeeluslakeja, niin että nyttemmin noin 60 ammattia lienee naisilta kielletty. Työnantajat ja työläisnaiset ovat samassa määrin näihin kieltoihin tyytymättömiä. Jo 1889 saapui näitä lakeja valmistavan komitean puheille Vogeseista nais-työläisten lähetystö, joka pani tarmokkaan vastalauseen sitä vastaan, että valtio katsoi olevansa oikeutettu määräämään millä tavalla he tahtoivat elatuksensa ansaita. Ammatintarkastaja mr Laporte sanoo teollisuushallituksen kertomuksesta v:ilta 1893 »että se pikemmin on kokoelma valituksia työnantajain ja työläisnaisten puolelta uuden lain tuloksista, kuin hallinnollisen viraston antama kertomus». M. m. mainitaan että lukemattomat vanhat naiset ovat joutuneet mieron tielle tai köyhäinhuoneeseen, sen jälkeen kuin lumppujen lajittelu paperitehtaissa on naisilta kielletty. Ja kuitenkin kertomuksessa sanotaan että on ollut mahdoton ehdottomasti panna täytäntöön tätä lakia,

*) *Bulletin de l'Union Universelle des femmes.* 1890.

koska työnantajat ja työläisnaiset kaikkialla ovat olleet keskenään liitossa tehdäkseen sen tehottomaksi. Sokeritehtaissa olivat useat työnantajat erottaneet naiset päästäkseen siitä vastuksesta, minkä ylityönkielto tuotti. Eroitettujen sijaan oli työhön otettu miehiä, enimmäkseen ulkomaalaisia. Eräässä tilastollisessa teoksessa *) mainitaan että v. 1892 työnantajain ja työläisnaisten välisiä riitoja oli ollut kymmenen, joiden syynä oli jälkimäisille uusien rajoituslakien tähden maksettu alempi palkka. Näissä riidoissa oli asianosallisina 3000 naista. Seuraavana vuonna oli samasta syystä 55 riitajuttua, joiden seuraukset koskivat 20,000 naista.

Julkinen salaisuus oli että lainsäätäjät olivat kärkkäät hyväksymään naistyötä koskevat rajoituslait miespuolisten työntekijäin — valitsijamiestensä — mieliksi. Tämäkin todistaa puolestaan kuinka syvälle käypiä seurauksia naisen vajavaltaisuus kansalaisena tuopi mukanaan. Kun näitä lakeja vertaa ammattihaureusjärjestelmään, on niiden vääräisyys vielä enemmän kouraantuntuva. — On olemassa — *La Citoyenne* 1889 kirjoittaa — ammatti, jota nainen lakimääräyksien estämättä vapaasti saapi harjoittaa. Se ei ainoastaan »karkoita häntä pois kotilieden äärestä» (kieltolaeissa useasti tavattava lauseparsi), vaan tuottaa häpeätä, sairautta ja kurjuutta hänelle ja hänen perheelleen, jos hänellä sellaista on. Lain tulisi sanoa nuorelle tytölle, köyhälle leskelle, naiselle, joka on tehnyt erehdyksen, mutta tahtoo pelastua: — Tee työtä! Elämä on raskasta, mutta työ, olkoonpa kovakin, on sinun luotettavin turvasi. — Tämän asemesta sulkee laki sisäänpyrkivältä työpajat ja työhuoneet ja avaa oven kadulle selkiseljälleen.

Useita muitakin esimerkkejä on olemassa siitä välinpitämättömyydestä, jolla suuressa tasavallassa äänioikeutta vailla olevia kohdellaan. V:n 1889 Parisinnäyttelyyn jakelivat valtio ja kunnat lukuisia matkastipendejä miespuolisille työläisille, mutta naiset jäivät unhoituksiin. — Syy tähän — *La Citoyenne* sa-

*) *Office du Travail: Statistique des Grèves et des Recours à la Conciliation et à l'Arbitrage Survenus pendant l'Année 1894.*

noo — on helppo keksiä. Työmiehen ääni on vaaleissa hyvä saada puolelleen, ja tämä tilaisuus häntä hyvittää oli erinomainen. Ei kukaan huolinut äänioikeudesta poissuljetulle työläisnaiselle hankkia tilaisuutta tällaiseen virkistykseen ja kehitykseen. — Ranskalaiset naisasianystävät ovat turhaan suojelulakeja vastustaneet. Niiden sisältämä näennäinen huolenpito kodeista ja naisista sokaisee monelta silmät, eikä muisteta ettei ole hankittu naisille toista työtä heiltä kielletyn asemesta eikä liioin ole koroitettu naineiden miesten palkkoja, vaikka heidän vaimonsa uusien lakien kautta ovat kadottaneet sivutulon. Pelkkää humbugia on tietysti asiain näin ollen puhua naisen siveyden suojaamisesta ja huolenpidosta kodin hauskuudesta. Nämät ovat vaan verukkeita, joilla tahdotaan peittää toimenpiteen perussy, että naiset oikeuden varjolla saataisiin karkoitetuiksi miesten työaloilta».

Ylipäänsä ovat ranskalaiset naisasianystävät naistyön suojelulainsäädäntöön nähden asettuneet jyrkästi vastustavalle kannalle. He ovat sekä aikakauskirjassaan »*Le Journal des femmes*» että 1889 ja 1900 v.ien kongresseissa tarmokkaasti esiintuoneet että naisköyhälistö yhä on kasvamassa, huolimatta vuosi vuodelta lisääntyvistä, heidän työtään koskevista lakimääräyksistä. He lienevät myöskin tehokkaasti myötävaikuttaneet siihen, että osuus-aatteelle perustuvia kauppaliikkeitä ja atelieita, joilla on naispuolisia, voitosta osallisia työntekijöitä, on perustettu suurin joukoin. V. 1901 oli niitä jo enemmän kuin 200. Vastapuolue tosin kohtelee näitä yrityksiä halveksien, koska ne eivät vielä ole kannattaneet, mutta nämät liikkeet samoin kuin yhä lukuisimmat kodit ja ruokalot työläisnaisia varten näyttävät kuitenkin olevan käytännöllisesti järjestettyjä, joten niistä on hyviä toiveita vastaisuuden varalle.

Naisen oikeudellinen asema.

Omituista epäjohdonmukaisuutta lainsäätäjissä osoittaa se seikka, että käytännöllisillä aloilla toimiville naisille ei ole tahdottu myöntää sitä — todellista eikä vain näennäistä — suojaa, minkä äänioikeus ja vaalikelpoisuus ammattituomioistuihin (*Les Conseils des prud'hommes*) ja kauppatuomioistuihin

(*Les Tribuneaux de Commerce* *) heille antaisi. Tässä kysymyksessä ovat m:mes Adam, Griess-Traut, Vincent sekä eri naisasiayhdistykset uutterasti koettaneet vaikuttaa yleiseen mieliteeseen. Mutta vaikka tässä vain on ollut kyseessä naisten ennen omistaman oikeuden takaisinantaminen, on vastustus lainsäätäjien puolelta ollut tavattoman sitkeä. Jo 1880 mr Gasté useiden naisasianystävään pyynnöstä jätti edustajakamariin ehdotuksen, että naispuolisille kauppiaille myönnettäisiin äänioikeus kauppatuomioistuimiin. Ehdotus hyljättiin. Gambetta, kamarin silloinen puheenjohtaja, käytti tilaisuutta lasketellakseen sukkeuksia naisista. Kolme vuotta myöhemmin saivat kaikki kauppa-oikeuksia nauttivat kauppiaat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden kauppatuomioistuimiin, mutta naiset olivat edelleen poissuljettuina. Maria Deraismes'n perustaman »La Société pour l'Amélioration du sort de la femme» yhdistyksen pyynnöstä jätti mr Georges Roche edustajakamariin lisäysehdotuksen 1883 v:n lakiin siinä kohden, että naispuoliset niin hyvin kuin miespuolisetkin kauppiaat valitsisivat kauppatuomioistuinten jäsenet. Kamari hylkäsi kuitenkin ehdotuksen sillä perusteella, »että se olisi vaikuttanut häiritsevästi paraillaan käsittelynalaisena olevaan ehdotukseen laajennetun äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden myöntämisestä miespuolisille kauppiaille.»

V. 1889 160 edusmiestä, Ernst Lefèvre etunenässä, uudisti tämän anomuksen, jolloin kamari sen hyväksyi. Senati sitävastoin pysyttäytyi vastustavalla kannalla. Se m. m. lähetti maan kaikille kauppakollegioille kiertokirjeen saadakseen selville niiden mielipiteen. Tuloksena oli että 79 kollegiota vastusti ja ainoastaan 17 kannatti tätä uudistusta. Tämän johdosta

*) Jo kolme vuosisataa on Ranskassa ollut erityinen tuomioistuin kauppasäätöä koskevia asioita varten. V. 1563 Kaarle IX perusti kauppavalamiehistön, jonka jäsenet olivat omasta piiristä valittuja kauppamiehiä; tämän tuli tuomita kaikissa kauppiaiden, kauppiaanleskien, kauppa-apulaisten y. m. välisissä riidoissa ja riitajutuissa. Tällaisia valamiehistöjä, »*Juges Conseils*», perustettiin useihin kaupunkeihin. XVII:n sataluvun loppupuolella oli Ranskassa 77 sellaista. Myöhemmin ne ovat saaneet toisen nimen: »*Tribuneaux de Commerce*».

senati hylkäsi ehdotuksen. V. 1892 mr Jean Macé senatissa ehdotti saman uudistuksen toimeenpanoa. Asiasta syntyi vilkkaita ja pitkällisiä väittelyjä, ja vihdoin 1894 hyväksyttiin osa ehdotuksesta. Naispuoliset kauppiaat saivat äänioikeuden, mutta eivät vaalikelpoisuutta kauppatuomioistuimiin. Useat senatorit panivat vastalauseen senatin päätöstä vastaan, »koska seurauksena olisi naisten osanotto valtiolliseen elämään».*)

Edustajakamari hyväksyi ehdotuksen vasta tammikuussa 1898. Omituista kyllä se tällä kertaa tuskin ollenkaan antoi aihetta vastustukseen, tuskinpa mainittavaan keskusteluunkaan, ja Ranskan naisasianystävät olivat vihdoin kaksikymmenvuotisten ponnistusten jälkeen saavuttaneet tärkeän voiton.

Ammattituomioistuimiinkin nähden koetettiin kauan saavuttaa jälleen naisille heidän entiset oikeutensa. V. 1890 mr Gasté tässä tarkoituksessa jätti lisäehdotuksen silloin keskustelunalaiseen ehdotukseen ammattituomioistuinten uudestijärjestämisestä. Pitkien väittelyjen perästä kamari sen hyväksyi, mutta, kun se senatissa tuli käsittelynalaiseksi, vastustivat sitä useat senatorit mitä jyrkimmin. Mr Demôle lausui: »Naisten tulee pysyä loitolla kaikesta osanotosta yleisiin asioihin. Avioliiton sopusointu ja runollisuus näet kärsisi, jos naiset ottaisivat osaa ammattituomioistuinten vaaleihin». Ja ehdotus raukesi. Mutta tästä kysymyksestä olivat kaikki naisasianystävät samaa mieltä, ja heihin yhtyi myöskin suuri osa sosialisteja. Siksipä jokaisen ehdotuksen rauettua aina valmistettiin uusia anomuksia, ja v. 1894 asetettiin Parisissa kysymyksen käsittelyä varten pysyväinen komitea. Sen jäseninä oli edustajia Parisin kaikista työväen- ja naisasiayhdistyksistä. Ilahuttavana seikkana on mai-

*) Yksi uudistusta vastaan esiintuoduista syistä oli »naisten yleisesti tunnettu välinpitämättömyys julkisista asioista». Tätä väitettä vastaan huomautti mr Macé että miespuoliset kauppiaat olivat osoittaneet ihmeteltävän suurta välinpitämättömyyttä oikeuksistaan. Äskettäin oli Seinen departementin 45,000 äänivaltaisesta ainoastaan 6000 ottanut osaa vaaleihin. Kun päätösvoipa lukumäärä ei ollut läsnä, lykättiin kokous. Mutta seuraavaan kokoukseen saapui vain — 1,500 valitsijamiestä. Ei ole kuitenkaan kenenkään päähän pälkähtänyt, puhuja jatkoi, riistää miespuolisilta kauppiailta heidän oikeutensa valita jäsenet kauppatuomioistuimeen tai tulla siihen valituiksi.

nittava että uudistusta ovat puoltaneet kaikki työväenkongressit Ranskassa. V. 1901 naiset vihdoin saivat sekä äänioikeuden että vaalikelpoisuuden ammattituomioistuimiin samoilla ehdoilla kuin miehet.

Naisille alentavimpia kohtia Code Napoléonissa oli kieltö todistaa siviilijutuissa ja allekirjoittaa asiapapereita, vaikkapa vain todistajinakin. Naispuolinen lääkäri ei siis voinut kuolemantodistusta antaa, opettajattaret, naispuoliset kauppiaat tai ammatinharjoittajat eivät saaneet heidän toimessaan tarvittavia asiakirjoja allekirjoittaa eivätkä varmentaa j. n. e. Vaikka tämä kieltö sisälsi kuulumattoman vääryyden, raukesi kauan naisasianystävään kaikki ponnistukset sen poistamiseksi. V. 1890 jättivät mr Charles Martin ja 80 muuta senatoria senatiin ehdotuksen mainitun kiellon lakkauttamisesta, mutta se hyljättiin. Saman kohtalon alaiseksi joutui L'Avant Courrière-yhdistyksen 1896 valmistama ja edustajakamariin jättämä lakiehdotus. Vasta syksyllä 1897 senati ja edustajakamari hyväksyivät saman yhdistyksen uudelleen toimittaman lakiehdotuksen, että naisten oikeudellisen pätemättömyys tässä suhteessa lakkautettaisiin, joten heille myönnettiin oikeus todistaa siviilijutuissa sekä allekirjoittaa ja varmentaa asiapapereita.

Tämä Ranskan naisten kolmas suuri voitto lainsäädännön alalla antaa meille aihetta luoda katsauksen naisen todistuskelpoisuuden omituiseen kehityskulkuun kautta vuosisatojen.

Romassa oli naisilla entisaikoina oikeus todistaa riitajutuissa. Vasta myöhemmin keisari Augustuksen aikana, joka kuvitteli voivansa ankarilla lakimääräyksillä ehkäistä yltyvää tapainturmelusta, lisättiin julilaisiin ja papilaisiin lakeihin määräys, joka kielsi avionrikkoja-naisia todistajina esiintymästä. Mutta huomattava on että tämä säädös oli rangaistukseksi tarkoitettu sekä koski ainoastaan edellämainittuun ryhmään kuuluvia naisia. Tämän kiellon alkuperä unhoitettiin sittemmin, ja kanonisessa laissa se ulotettiin kaikkiin naisiin. Tämä laki siinä määrin halveksi naisen sanaa, että tapauksissa, joissa arkaluontoisimmatkin aviopuolisoiden suhteet olivat kysymyksessä, miehen sana yksin kävi oikeudessa täydestä. Ragusan tasavallassa kielsi

eräs asetus 12:nnelta sataluvulta äitejä todistajina esiintymästä sillä perusteella, että he olivat naisia. N. s. barbarikansat olivat tässä suhteessa inhimillisemmät, sillä heillä oli tyttö yhtä hyvin kuin poika todistuskelpoinen 14 vuotta täytettyään. Läänityslaitoskin tunnusti naisen todistuksen pätevyyden. Mutta kun lakitiede kanonisen ja romalaisen oikeuden vaikutuksesta uudestaan elpyi, pääsi tässä suhteessa vallalle taantumisen. Useimmissa maissa palautettiin näet määräys, että naiset eivät saisi olla todistajina. Niinpä esim. karttakirjeellä 14 p:ltä elokuuta 1241 julistettiin sellainen kieltö Belgiassa sijaitsevan Audenarden naisille. Vallitsevaa epäjohdonmukaisuutta valaisee sattuvasti Philippe de Beaumanoirin, tunnetun keskiaikaisen lakitieteilijän, selitys, että naisilta, vaikka istuivatkin tuomareina ja jäseninä sovintolautakunnissa, kuitenkin saattoi kieltää oikeuden todistaa. Ranskan kuningas Kaarle VI poisti kuitenkin asetuksessa 15 p:ltä marraskuuta 1394 tämän kiellon; ainoastaan ammattihau-reutta harjoittaviin naisiin nähden se jäi voimaan. Tässä kuninkaallisessa asetuksessa lausutaan että vanhan romalaisen oikeuden naisten todistuspätevyyttä kieltävä säädös oli poistettava, »koska se oli turmiollinen ja tervettä järkeä loukkaava». Mutta niin kauan pysyi ennakkoluulo voimassa, että vielä 1686, m:me de Sévigné ja m:me de Lafayetten aikoina, eräs lakimies selitti että »kolmen naisen todistuksella ei ollut samaa pätevyyttä kuin kahden miehen». — Itä-Roman valtakunnasta tiedetään että X:nnellä vuosisadalla keisari Leo VI antoi naisille oikeuden allekirjoittaa syntymätodistuksia. De Beaumanoirilla on tiedonanto samasta asiasta; hän ilmoittaa että Ranskassa XIII:nnessä vuosisadalla nainen oli todistuskelpoinen ainoastaan yhdessä tapauksessa: synnytyksessä läsnäolleen. V. 1792 lakiasäättävä kokous vihdoinkin julkaisi asetuksen, että jokainen täysikasvanut saattoi riitajutuissa todistaa. Kun sitten Code Napoléon v. 1804 jälleen kielsi naisilta tämän oikeuden, jopa lisäksi vielä syntymätodistuksienkin antamisen, astuivat lainsäätäjät siis tässä kohden yhdeksän vuosisataa taaksepäin. *)

*) *Le Témoignage de la femme.* Par Louis Frank. Bruxelles 1896 y. m. lähteiden mukaan.

Ranskan naisen oikeudellinen asema jättää yhä vielä monessa suhteessa toivomuksille sijaa. Valtiollista äänioikeutta hänelle ei ole suotu maassa, jossa »yleinen äänioikeus» on ollut vallalla yli 30 vuotta. *) Jo 1889 mr Gasté, naisasian uskollinen puoltaja, viritti edustajakamarissa ehdotuksen valtiollisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta naisille, mutta kamari hylkäsi sen. **) — Naimisiin mennessään kadottaa vaimo miltei kaiken itsenäisyyden lain edessä. Vaikkapa onkin eri järjestelmiä, joiden mukaan aviokumppanit voivat keskenäiset asiansa järjestää, ei ole olemassa sellaista, joka myöntäisi vaimolle yhtä suuren oikeuden määrätä omaisuudestaan, kuin mikä tietämättömimmälle miehelle on annettu. Toinen järjestelmä (*communauté de biens*) kohtelee häntä heikkomielisenä, joka on asetettava neuvoa antavan komitean suojeluksen alaiseksi. Toinen (*séparation de biens*) pitää häntä tuhlaajana, joka on holhoojan tarpeessa.

Tämä periaate, että vaimo on taloudellisesti miehestä riippuvainen, on otettu XV:nnen sataluvun yleisestä laista, mutta Code Napoléon on muutamissa kohdin vaimolle kovempi kuin vanhempi laki. Tosin ihmeteltävän lyhytjärkisesti vakuutetaan: — Laki ei omistusoikeudellisessa suhteessa järjestä avioyhteyttä, muuta kuin siinä tapauksessa, että molemmat asianosaiset ovat ennen avioliiton solmiamista laiminlyöneet erityisen sopimuksen tekemisen siitä (Code Civile, Article 1387). — Mutta tämän muka vapauden tekee tyhjäksi seuraava pykälä, joka julistaa että »perheellä on vaan yksi päämies, ja tämä on mies». »Puolisot voivat kumota aviomiehen oikeuden hallita vaimon ja lasten personaa, mutta eivät hänen oikeuksiaan perheen päämie-

*) V. 1893 m:me V. Vincentin nimi pantiin vaaliluetteloon St. Ouenissa, mutta rauhantuomari St. Denis'ssä pyyhki sen pois. M:me V. veti hänet oikeuteen, ja asia kulki kaikkien oikeusasteiden läpi. Luonnollisesti m:me V. hävisi tässä jutussa, jonka hän oli nostanut ainoastaan saadakseen aikaan keskustelua asiasta.

**) Seuraava esitys perustuu Theodore Stantonin käännökseen ja otteisiin Léon Giraudin teoksesta *Essai sur la condition des femmes en Europe et en Amérique*. 1883.

henä» (Code Civile, Art. 1388). Edempänä tuodaan kolme eri kertaa esille että vaimo on miehen vallan alaisena sekä luetaan mitä häneltä tässä suhteessa vaaditaan, ennen kaikkea että hän luopuu kaikesta oikeudestaan myydä ja hallita omaisuuttaan. Vaimo voi harjoittaa kauppaa tai ammatia ainoastaan siinä tapauksessa, että mies siihen suostuu. Kaikki, minkä hän ansaitsee, on miehen omaisuutta. Vaimo ei voi ilman miehen suostumusta ottaa vastaan lahjaa omalta isältäänkään. (Code Civile, Art. 215, 216, 217). Hän ei voi ostaa, ei myydä, ei esiintyä oikeudessa eikä haastaa oikeuteen, jos mies sen kieltää. *)

Siten naiseen sovelletaan »muuttumattomain ja luovuttamattomain ihmisoikeuksien» periaate, mitkä sanat alati ovat tasavaltaisessa yhteiskunnassa kuultavina. Ensimmäisessä keisarikunnassa vallitseva yksinvalta julisti vaimon lain edessä orjaksi, ja kolmas tasavalta pitää uskollisesti tästä perinnöstä kiinni. Tosiaan, nämät pykälät ovat luettavat monta kertaa, ennenkuin voi niiden halventavan merkityksen täysin tajuta. Mutta valitettavasti sanojen sisällys ja enemmän kuin yhdeksän vuosikymmenen käytäntö täysin selvästi ilmaisevat mitä laki tarkoittaa.

Kuten mainittiin voivat aviopuolisot monella eri tavalla järjestää omistusoikeudellisia suhteitaan. Yksi näitä, vaikka harvoin käytetty, on n. s. *myötäjäisoikeus*, josta viime aikoina paljon on Ranskassa kirjoitettu ja puhuttu. Myötäjäisoikeuden mukaan vaimon myötäjäiset (= pääoma) eivät ole hänen eivätkä miehen hoidettavina. Tämä järjestelmä perustuu ajatukseen, että »vaimo on suojeltava itseltään» tai käyttäöksemme Marie du Sacré

*) Mihin tämä määräys voipi johtaa osoittaa seuraava »Le Journal des femmes» lehdessä v:ta 1891 mainittu esimerkki: — Vaimo, joka oli erillään miehestään, haastoi hänet oikeuteen, koska hän ei suorittanut oikeuden hänen maksettavakseen määräämiä vaimolle tulevia 60 frangia kuukaudessa. Miehen asiamies vastasi että haaste oli ilman lain voimaa, koska vaimo oli siihen ryhtynyt ilman miehen suostumusta. Tuomio kuului samalla lailla, »sillä laki ei tee mitään poikkeusta sitä tapausta varten, että vaimo haastattaa miehensä oikeuteen».

Coeurin sanoja, »viiden ensimmäisen vuoden kuluessa naimisiin mentyään vaimo ei ole täydellisesti omassa vallassaan, vaan on miehen vaikutuksen alaisena; tästä syystä hänen ei pidä saada omaisuuttaan hallita». Tämä Ranskan lainsäädännössä esiintyvä myötäjaisoikeus on keskiajan muistoja, mutta lienee alkuaan peräisin Roman senatin v. 46 Claudiuksen aikana tekemästä päätöksestä. (M:me Oddo Deflou Berlinin naisasiakongressissa 1904.)*)

Myyntioikeutta pidettiin 1792 v:n taloudellisten periaatteiden mukaan niin eroittamattomasti omistusoikeuteen kuuluvana, ettei tätä voinut olla olemassakaan ilman edellistä, mutta naiseen nähden on tämä periaate vielä pontta ja perää vailla, vaikka hänet 1792 juhlallisesti julistettiin »kykeneväksi rajattomasti hallitsemaan personallista omaisuuttaan». Lasten tuli sukupuoleen tai esikoisuuteen katsomatta periä yhtä paljo. Senkautta tytär, joka siihen asti oli ollut nollana, muodostui luvuksi, hankin puolestaan. Mutta kun tämä sama tytär menee naimisiin, lakkaa hän olemasta omistaja sanan varsinaisessa merkityksessä.

— Joko on meidän perintölakimme sulaa mielettömyyttä — mr Léon Giraud lausuu — taikka on avioliitto-lainsäädäntömme erehdys. Jompikumpi näistä johtopäätöksistä on välttämätön.

On myönnettävä että naisasianystävät väsymättä ovat suunnanneet hyökkäyksensä tähän kohtaan. V. 1891 mr Jourdan

*) M:me Deflou kertoo että nuori kaunis nainen Parisissa muutama päivänä saapui erään naisyhdistyksen toimistoon neuvoa pyytämään. Hänellä oli ollut omistajalle maksettaviin arvopapereihin sijoitettu omaisuus, mutta oli kohta naimisiin mentyään lahjoittanut paperit miehellensä, jonka kanssa hän vanhempiensa tahdon mukaan oli tehnyt avioehdon. Mies oli yhdessä vuodessa tuhannut rahat siveettömien naisten parissa, jättäen vaimon aivan tyhjin käsin. Asianajaja, jonka puoleen hän oli käännytynyt, oli neuvonut häntä kotirauhan tähden luopumaan omaisuudestaan. — Tällaiset esimerkit, joita on kosolta kaikissa maissa, synnyttävät ehdottomasti kysymyksen: Kuka on suojeleva naista häneltä itseltään? Kaikissa tapauksissa tämä kysymys on vakava muistutus aikamme kasvattajille. Jos milloinkaan on nyt tarpeen kehittää mielenvakavuutta ja tahdonlujutta nuoressa työssä, kun hän astuu elämään entistä paljoa suuremmilla oikeuksilla varustettuna.

aikaisemmin mainitun, »La Ligue Française pour le Relèvement de la Moralité publique» nimisen yhdistyksen alkuunpanosta jätti kamariin ehdotuksen vaimon oikeudesta hallita ansaittua omaisuuttaan. Ehdotus hyljättiin. Saman kohtalon alaiseksi joutui 1894 tehty samansuuntainen ehdotus, jonka »L'Avant Courrière» yhdistys oli valmistanut ja mr Goirand jättänyt edustajakamariin.

V. 1896 tehtiin kolme eri ehdotusta, joiden tarkoituksena oli johonkin määrin tai täydellisesti lakkauttaa vaimon vajavaltaisuus. Herrojen Jourdanin ja Goirandin ehdotus pyrki turvaamaan naidun naisen omistusoikeutta ansaittuun omaisuuteensa. Mr Michelin ehdotti muutettaviksi kaikki lakipykälät, jotka säättävät vaimon oikeudellista vajavaltaisuutta, siihen suuntaan, että miehen edusmiehyys lakkautettaisiin. Mr Viviani anoi että peruutettaisiin se laki, joka säättää anteeksiantoa aviomiehelle, jos tämä huomattuaan vaimonsa uskottomuuden, »hankkii itselleen oikeutta» tappamalla hänet siihen paikkaan. Kaikki nämät ehdotukset raukesivat.

Aina v:een 1881 ei vaimo omassa nimessään voinut panna rahoja säästöpankkiin, saatikka ottaa ne ulos ilman miehen lupaa, olkoonpa että hän omalla työllään oli ne ansainnut. Tämä epäkohta astui etenkin köyhemmissä kansanluokissa niin räikeänä esiin, että se jo aikaisin herätti kansantaloustieteilijäin huomion. Jo 1865 ottivat Parisin säästöpankin tirehtorit kysymyksen keskustelunalaiseksi ja ehdottivat toimeenpantavaksi sellaisen muutoksen, että vaimo voisi omassa nimessään tallettaa sekä ottaa ulos rahoja. V. 1873 jättivät hrat Henri Fournier, Eug. Tallon ja Arthur de Chabaud-La-Tour kansalliskokoukselle tällaisen ehdotuksen. Mutta sitä kohtasi niin kova vastarinta, että mainitut herrat sen peruuttivat. Yksi muistutuksista sitä vastaan kuului, että »tämä uudistus kokonaan kumoisi Code Napoléonin avioliittojärjestelmän». Kieltämättä omi tuinen vastaväite silloin kolmivuotisen tasavallan edustajain puolelta. V. 1880 aiheutti sama kysymys edustajakamarissa ankaran väittelyn. Hrat Arthur Legrand, Ribot ja Rouher puolustivat ehdotusta tarmokkaasti. Senatissa sillä oli kaunopuheinen

puoltaja, mr Edouard Laboulaye, joka m. m. lausui meidän aikamme avioliitto-lainsäädännön monessa suhteessa vielä muistuttavan tunnetun keskiaikaisen lainoppineen Beaumanoirin teoriaa: »Luvallista on lyödä vaimoansa, kunhan ei vain häntä haavoita eikä tapa». Ehdotus hyväksyttiin nyt vihdoin ja astui voimaan 1881. Kuinka suuressa määrin naiset sitä hyväkseen käyttävät ilmenee säästöpankin kertomuksesta v:lta 1894, joka osoittaa että vv. 1882—1894 aviovaimojen miehen suostumuksella säästöpankissa avaamia tilejä oli 75,244, ja ilman miehen suostumusta avattuja 560,756. Tässä kohden on siis uusi, inhimillisempi käsitys naisen asemasta syrjäytännyt vanhan napoleonilaisen alamaisuusjärjestelmän.

Tarkastaessamme puolisojen sekä vanhempien ja lasten läheisimpiäkin suhteita koskevia lainmääräyksiä — mr Léon Giraud sanoo — huomaamme että meidän lakimme käsitys siitä yleensä on sama kuin XV:nnen sataluvun laissa vallitseva. »Puolisot ovat velvolliset olemaan toisilleen uskolliset sekä autamaan ja tukemaan toisiaan (Code Civile, Art. 212)», mutta siitä huolimatta laki ei suinkaan samalla tavalla kohtele miestä ja naista, jos he rikkovat tätä määräystä vastaan. Se vaimo, joka todistettavasti on syyppää aviorikokseen, rangaistaan vähintään kolmen kuukauden, enintään kahden vuoden vankeudella. (Code Penale, Art. 337). Se aviomies, joka on ylläpitänyt rakastajatartaan yhteisessä kodissa — — — rangaistaan 100—2,000 frangin sakoilla (Code Penale, Art. 339). —

— Siis laki tässäkin kohden on kokonaan miehen puolella. Vaimon täytyy aina äärimäiseen saakka alistua kärsimään hänen aviorikostansa, ja sen esiintyessä pahimmassakin muodossaan säätää laki miehelle vain sakkoja. V. 1789 vallankumoukseen asti ei laki myöntänyt avioeroa. Mutta tällöin se saatettiin käytäntöön ja pysyi voimassa 1815:een. Tämän vuoden jälkeen oli voimassa vain vuode- ja asumusero (*séparation de corps*), mutta tämä ei vaimolle sanottavia etuja tuottanut. Niinpä hän ei ilman miehen suostumusta saattanut myydä kiinteää omaisuuttaan (Code Civile, Art. 1449). Erossa olevalla miehellä oli jäljellä oikeus valvoa vaimon sekä kiinteän että

irtaimen omaisuuden hoitoa ja määrätä sen tuottaman tulon käyttämisestä. Tämä koski sekä vaimon myötäjäisiä että avioliiton aikana hänen osakseen tullutta omaisuutta (Code Civile, Art. 1538). Erossa oleva vaimo ei liioin ilman miehen suostumusta saanut haastetta tehdä eikä ryhtyä oikeudenkäyntiin (Code Civile, Art. 1576). Vaikka vaimo olisikin ollut kanteen nostaja, niinkuin asian laita yhdeksässä tapauksessa kymmenestä olikin, täytyi hänen pitää miehen nimi sekä taloudellisesti olla hänen mielivaltansa alaisena. Tämä antoi miehelle runsaasti tilaisuutta rettelöimisiin kostoksi siitä, että vaimo oli hänet syyteseen pannut. *)

Kolmannen tasavallan aikana on pantu käytäntöön aviopuolisojen ero, joka tuottaa molemmille asianosaisille oikeuden astua uuteen avioliittoon, s. o. puoliset, joilla kolme vuotta on ollut vuode- ja asumusero, voivat, jos jompikumpi tai kumpikin tahtoo, muuttaa tämän erossaolon avioeroksi. Arvellaan kuitenkin että tämä laki paremmin turvaa isän oikeudet lapsiin kuin äidin, jonkatähden verraten harvat naiset sitä käyttävät. Sitäpaitsi kirkko ei sen pätevyyttä tunnusta.

— Niin kauan kuin isä elää, on hän lasten ainoa holhooja, jonka vallassa heidän kasvatuksensa, rangaistuksensa, ammattinsa, uskontonsa y. m. ovat (Code Civile, Art. 371). Lapset ovat holhouksenalaisia, kunnes pääsevät täysi-ikäisiksi; avioliitossa isällä yksin on tämä holhoojantoimi (Code Civile, Art. 373). Poika, joka ei ole 25 vuoden vanha, tai alle 21 vuoden oleva tytär eivät saa mennä naimisiin vastoin vanhempien tahtoa. Jos nämät ovat eri mieltä, on isän suostumus riittävä (Code Civile, Art. 148). Siinä tapauksessa, että mies kuolee ennen vaimoa,

*) V:een 1850 pidettiin jokaista vaimon eronkin jälkeen synnyttämää lasta erossa olevan miehen lapsena, mutta mainitun vuoden jälkeen tarvitsee miehen ainoastaan verrata lapsen syntymäaikaa ja aikaa, jolloin hän jätti vaimon, sekä tämän perusteella todistaa että lapsi ei ole hänen. Tämä muutos oli oikea ja tarpeen vaatima, mutta kuvaavaa on, kuinka nopeaan ja arvelematta lainsäätäjät sellaisiin ryhtyvät, kun ne miehen etuja edistävät, samalla kuin kaikkia parannuksia vaimon hyväksi tarmokkaasti vastustetaan (Léon Giraud).

tulee tämä tosin lasten lailliseksi holhoojaksi, mutta mies on voinut määrätä hänen rinnalleen toisen holhoojan, jonka suostumuksetta ei voi holhottavien asioita hoitaa. Mutta vaimolle ei ole vastaavaa oikeutta säädetty. Uudelleen naimisiin menevältä leskivaimolta voi perheneuvosto — Ranskalle omituinen laitos — riistää kaikki hänen äidinoikeutensa ja siirtää ne valitsemallensa holhoojalle.

— Laki siis kohtelee naitua äitiä melkein olemattomana olentona, sillä milloin hänelle joskus toisella kädellä jotakin annetaan, riistetään häneltä samalla jotakin toisella. Naimattoman äidin asemaa taas vaikeuttaa kielto tiedustella lapsen isää (*»La recherche de la paternité est interdite»*. Code Civile, Art. 340). Code Napoléonin mukaan on jokainen avioton lapsi pidettävä isättömänä, kunnes isä vapaasta tahdostaan nimenomaan tunnustaa sen omakseen. Ainoastaan jos väkisinmakuu on tapahtunut, voidaan aviottoman lapsen isä saattaa edesvastuuseen. Muissa tapauksissa hän on kerrassaan vapaa kaikista velvollisuuksista niin lasta kuin sen äitiäkin kohtaan. Avio-lupaus, olkoonpa vaikka kirjallinenkin, on vailla kaikkea merkitystä. Monivuotinen, jopa elinkautinenkin yhdyselämä yhteisessä kodissa ei liioin lain mukaan tuota miehelle mitään velvollisuuksia. Saattaapa mies kirjallisesti tunnustaa että hän on pitänyt huolta jostakin lapsesta niinkuin omastaan, taikka voidaan ehkä näyttää toteen että hän ennen tai jälkeen sen syntymän on ryhtynyt toimenpiteisiin sen elättämiseksi, mutta ei näilläkään seikoilla ole velvoittavaa merkitystä. Niin lahjomattoman selvä on tässä kohden laki, että Code Napoléonin voimaan astuttua aina vuoteen 1883 Ranskan oikeudenkäytön alalta ei voi näyttää ainoatakaan tapausta, jolloin isää olisi pakoitettu tunnustamaan lapsensa. Tässä suhteessa oli XV:nnen sataluvun laki inhimillisempi. Se näet aivan yksinkertaisesti sääsi: *»Qui a fait l'enfant, doit le nourrir»*. *)

— Kun valtio siten vapauttaa isän kaikista velvollisuuksista aviotonta lastaan kohtaan, luulisi että se itse astuisi isän

*) »Joka on lapselle elämän antanut, pitää se elättää.»

sijalle lapsen elatusta huolehtimaan. Mutta niin ei suinkaan ole laita. Tosin oli vv. 1840—1860 olemassa »tours»-nimisiä laitoksia, joihin naimattomat äidit salaa ja ilman minkäänlaisia muodollisuuksia saattoivat jättää lapsensa hoidettaviksi ja elätettäväksi. Mutta viimemainitun vuoden jälkeen ne vähitellen ovat lakkautetut. Sikiönlähdettämiset ja lapsenmurhat ovat sentähden niin suuressa määrin enentyneet, että valamiehistöt, kylästyneinä sellaisten asioiden käsittelyyn, muitta mutkitta vapauttavat syytteenalaisen. Ja mitä tekee laki nuorta tyttöä suojelukseen? Mitättömän vähän. Nykyään on tyttöjen suojelusikä 13 vuotta. Jos hän on vanhempi, pidetään häntä osallisena edesvastuuseen, siinä tapauksessa, että häntä on vietelty. Vv. 1832—1862 oli suojelusikä ainoastaan 11 vuotta, ja ennen 1832 jäi rikollinen mies ilman edesvastausta, vaikka vietelty oli nuorempikin lapsi — »kun ei vaan väkivaltaa käytetty». Eikä vieläkään ole mitään rangaistusta säädetty semmoisille, jotka systemaattisesti ja pitkän ajan kuluessa viettelevät lapsia ja nuorisoa irstaisuuteen, »kunhan se tapahtuu omalle varalle eikä parittajana». »Se joka loukkaa yleistä siveudentunnetta pitkän aikaa houkuttelemalla ja viekoittelemalla siveettömyyteen ja irstaisuuteen 6 (1)—21 vuoden ikäistä nuorisoa kumpaakin sukupuolta, on rangaistava (Code Penale, Art 334).» Mutta lisäyksenä tähän pykälään luemme: — »Tämä kohta ei ole sovitettava niihin, jotka houkuttelemalla ja viekoittelemalla irstaisuuteen toimivat omalle eikä muiden varalle.» — Tämän laintulkittamisen pätevyys ilmenee kolmesta korkeimman tuomioistuimen antamasta päätöksestä. Eikä tässäkään kyllin. Laki säättää lisäksi että isä, joka on tehnyt tyttärensä siveyden kauppatavaraksi, siitä huolimatta edelleen saa olla muiden lastensa holhoojana (Léon Giraud). —

Jo tämä lyhyt selonteko Ranskan naisen oikeudellisesta asemasta vaikuttaa mieltä masentavasti, sitä enemmän kuin se osoittaa vallitsevaa ajatussuuntaa n. s. vapaassa yhteiskunnassa, jossa alituisesti ylpeillä puhutaan »vapaudesta» ja »yhdenvertaisuudesta». Tunnustusta ansaitsevat sentähden ne miehet ja naiset, jotka huolimatta masentavan harvalukuisista tuloksista

uutterasti jatkavat taisteluaan ennakkoluuloja ja vääryyksiä vastaan.

Jos lopuksi mieliä saada yleiskuvan naisasian nykyisestä Yleiskatsaus-
 asemasta Ranskassa, huomaa että sellainen on vaikea saavuttaa. Osittain on siihen syynä puutteellinen työnkeskittäminen, osittain päämäärän ja keinojen suhteen vallitseva epäselvyys. Aktiivista työtä ovat viime vuosina edustaneet seuraavat yhdistykset: »*La Ligue Française pour la Revendication du droit des femmes*», jota nykyään johtaa Mme Maria Pognon, »*La Solidarité des femmes*», »*L'Égalité*» ja »*L'Avant-Courrière*». Niiden äänenkannattajina ovat etupäässä »*Le Journal des femmes*» ja »*La Revue Féministe*» *) nimiset aikakauskirjat. Epäilemättä tehdään niissä paljon harrasta ja uhrautuvaa työtä, mutta Maria Deraismes'n kuoltua ja Léon Richer'n luovuttua työstä iäkkäisyytensä ja heikontuneen terveytensä tähden ei ole kehtään näitten eri ainesten koossapitäjää. Muodostetaan yhä uusia »ryhmiä» ja »piirejä», joilla on vähän tai tuskin ollenkaan tietoa toistensa toiminnasta. Useimmiten ei niiden syntymiseen ole ollut syynä ohjelman eriäväisyys, vaan pikemmin perustajain tottumattomuus järjestettyyn työhön, joka tekee heille toiminnan muiden kanssa mahdottomaksi. Myöskin ovat ainoastaan harvat todellisesti valistuneet ja vakaaluonteiset henkilöt naisasiayhdistyksiin liittyneet. Asia on näet niin uusi ja tuntematon, että ei käsitetä sen edistämistä yhdistyksiä perustamalla. Koska kirkollismieliset ankarasti vastustivat naisten vapauttamista ja pyrkimystä kehitykseen, liittyi alussa suuri osa asian ystävistä vapaa-uskojiin, sosialisteihin ja vapaamuurareihin. Tämä ajoi luonnollisesti kaikki vanhoilliset, mutta lisäksi useat vakavat vapaamielisetkin henkilöt naisasian vastustajien riveihin. Totuttiin ajattelemaan tätä asiaa yhtyneeksi vallattomuuteen ja jumalankieltämykseen, minkätähden moni, joka hyväksyi naisasian ohjelman useimpia kohtia, ei kuitenkaan tahtonut tunnustaa olevansa naisasian ystävä. Muutamissa naisasiapiireissä vallitseva puhetapa onkin valitettavasti usein vielä sitä laatua,

*) Nyttemmin lakannut ilmestymästä.

että se herättää vastenmielisyyttä. Niinpä esim. Clotilde Disard »La Revue Féministe'ssä» kirjoittaa Parisissa huhtikuussa 1896 pidetystä kansainvälisestä kongressista: — Olin maltittomasti ja mieli täynnä suuria toiveita tätä kongressia odottanut. Näiltä naisilta, olin itselleni sanonut, jotka mailman eri osista saapuvat tänne saman päämäärän innostamina — — — osoittamaan naisten vaatimuksien oikeutusta, pohtimaan ohjelmansa vielä epäselviä kohtia ja yhdessä taistelemaan totuuden ja oikeuden puolesta, näiltä naisilta on ivallinen, skeptinen Parisi saava terveellisen opetuksen. Mutta — tämän asemesta muodostui kongressi alusta loppuun saakka kauttaaltaan sosialistikokoukseksi. Oikeastaan kuuluivatkin — — kaikki kongressin johtavat henkilöt tähän puolueeseen. Tosin oli tilaisuuteen kutsuttu yleisinhimillisiä kysymyksiä harrastavia henkilöitä, mutta näiden ohella myöskin joukko noita yhteiskunnan turmelijoita, jotka halventavat ja vääristelevät naisasiaa saattaen sen entistäkin suuremman väärinkäsityksen alaiseksi. Niiden, jotka ainoastaan järjestetyn yhteiskuntaelämän perustukselle tahtovat rakentaa naisen aseman uudistamisen, oli sentähden pakko kokonaan pysytellä poissa kongressista, jotta ei heillekin lankeisi edesvastuu teorioista, joita saattoi varmuudella odottaa siellä lausuttavan. »*Le groupe féministe*» nimisestä ryhmästä (naisasiaa harrastavista edustajakamarin jäsenistä) oli läsnä ainoastaan mr Lary — sosialisti. — — Myöskin oli kongressilla kokonaan uskonnon- ja lainvastainen leima. Niinpä lausui eräskin puhuja mr Robin: »Jumala, se on pahuus.» Puheenjohtaja m:me Pognon selitti: »Tulevaisuuden yhteiskunta on oleva ilman lakeja.» — — »Yksityisen omistusoikeuden häviäminen on ainoastaan ajankysymys.» — Sellaisia lausuntoja ei Maria Deraismes'n puheenjohtajana ollessa olisi saatu esiintuodakaan. — — »La Revue Féministe» on aina koettanut edistää sitä naisasiaa, joka kannattaa perhettä. Meidän tavoittelemamme ihanne on täydellisyyteensä kehittynyt perhe, jossa vallitsee sopuisointuinen yhteistoiminta miehen ja naisen välillä. — — Jos se naisasia, joka Parisin kongressissa 1896 oli ylimäisellä sijalla, on vievä voiton, silloin olisi meidän työmme turha, aikakaus-

kirjamme hyödytön, ja ainoana jäljellä olevana tehtävänämme olisi tunnustaa erehtyneemme. — — Mutta sitä me emme usko. Uskomme päinvastoin meillä vielä olevan paljon sanottavaa ja kongressin ainoastaan olleen todistuksen siitä, että kysymys naisen asemasta on tutkittava paljoa tieteellisemmin ja vakavammin, kuin tähän saakka usein on tapahtunut. — —

Paitsi m:me Dissardin kirjoitusta on naisasianystävien riveistä kuulunut monta muutakin moittivaa lausuntoa 1896 v:n kongressin edustamaa suuntaa vastaan. Siis on olemassa ilahuttavia syitä otaksua että nämät vakavat äänet kerran pääsevät enemmistöön.

Huolimatta siitä, että Ranskan naisasianystävät miltei tuskillisen tarkasti ovat noudattaneet sosialistien mieltä, saavat he kuitenkin lakkaamatta tältä taholta kokea kohtelua, joka tekee heidän yhä jatkuvan yhteistoimintansa tämän puolueen kanssa melkein käsittämättömäksi. Tammikuussa 1897 »*L'Intransigeant*»-lehti kirjoitti: — Epäilemättä ovat naisen asemassa uudistukset tarpeen, mutta toimikaamme varovaisesti, muuten tasavalta voi suistua — värttinään. — Naisasianystävien kaikkien vaatimusten täyttämisen olisi sekä naurettavaa että vaarallista. Sitä todistaakseni en tarvitse enempää kuin viisi minuttia: Nainen on mitä eriskummallisimpien ristiriitojen ja mitä aiheettomimpain ja äkillisimpäin mielenvaihdosten vallassa oleva, hermostunut hetken olento.

Marraskuussa 1896 »*Le Radical*» kirjoitti: — Opettajattarina olevien naisten luku on niin suuri, että melkoinen osa heistä ei voi virkaa saada. — Se onkin aivan paikallaan. Näitten tyttöjen pitää olla kyllin järkeviä ymmärtääkseen että heidän täytyy tulla yksinkertaisten, mutta rehellisten työmiesten vaimoiksi. — — Heille ei liioin sovi antaa suurempia palkkoja, sillä naiset eivät juo, eivät tupakoi, *) eivätkä elä hurjasti, joten he riistävät valtiolta sen parhaat tulot. Jos naiset saisivat samoja virkoja ja yhtä suuret palkat kuin miehet, niin he pitäisivät tuloensa itselleen eivätkä niitä tuhlaisi, jonka kautta kulutus ja

*) Paloviina ja tupakka ovat näet Ranskassa valtionmonopolina.

tuotanto maassa vähenisivät. »Sellaiset uudistukset vaikuttaisivat häiritseväisesti yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisuun».*)

Tämänsuuntaisia lausuntoja tapaa Ranskan radikaalisessa sanomalehdistössä viljalti. Lisäksi ovat sosialistit innokkaasti puoltaneet aikaisemmin mainittuja naistyön suojeluslakeja ja siis tärkeässä periaatteellisessa kysymyksessä naisasianystäviä vastustaneet. Niin esim. kansainvälinen työväenkongressi 1889 päätöslauselmainsä 3 §:ään hyväksyi seuraavan määräyksen: »Naisten ja lasten yötyö on kiellettävä». Mutta 14 §:ssä puolletaan periaatetta »sama palkka samasta työstä», vaikka on aivan selvä, että siitä, niin pian kuin rajoituslait pannaan käytäntöön, on luovuttava.

Sosialistit ovat aina vastustaneet uusien työalojen avaamista naisille. Talvella 1897 otti eräs koristemaalari dekoratiivista taidetta harrastavan seuran tirehtörien suosituksesta seitsemän nuorta tyttöä mallipiirustuksen oppilaiksi maksaen heille saman palkan kuin miespuolisille työläisille. Nämät silloin vaativat heitä eroitettaviksi ja uhkasivat muussa tapauksessa tehdä lakon. Kun ei tästä ollut apua, kääntyivät he Parisin työläisliittoon, joka puolestaan kehoitti työnantajain liittoa luopumaan naistyöläisiä käyttämästä. Mutta kun ei tämäkään toimenpide tuottanut tarkoitettua tulosta, lähetti 400 koristemaalasta harjoitettavaa työmiestä työnantajille kehoituksen sitoutua olemaan naistyöläisiä käyttämättä, muuten joutuisivat boikottauksen alaisiksi. Työnantajat eivät kuitenkaan taipuneet, ja sanomalehdistö kannatti heitä osoittaen työmiesten vaatimuksen kohtuuttomuutta. Silloin liitto julkaisi selityksen, että se ei suinkaan ollut naisasian vastustaja, niinkuin siitä oli väitetty. *) Eihän naispuolisia mallinpiirustajia oltu otettu työhön hyväntekeväisyys-syistä, *) vaan miesten työpalkkojen polkemiseksi. — — »Kun naiset huomaavat voivansa ansaita mallinpiirustuksella, valitsevat he ennemmin meidän ammattimme kuin opettajattaren y. m.» — Lakkokomitea muodostettiin, mutta tuliko lakosta totta, siitä ei meillä ole tietoa. **)

*) Meidän harventamamme.

**) The Womans' Journal. Boston 1898, n:o 16.

Tästä kaikesta naisasianystävien olisi pitänyt oppia että he yhtä vähän saattavat perustaa toiveensa sosialisteihin kuin tasavaltalaiseen hallitusmuotoon semmoisenaan. Siitä huolimatta moni heistä yhä itsepintaisesti ja selittämättömässä sokeudessa yhdistää naisasian lopullisen voiton »socialismin voittoon ja ihmiskunnan vapautumiseen kristinuskosta». Niinpä mr Léopold Lacour innokkaasti ajaa tätä mielipidettä v. 1896 ilmestyneessä, monessa muussa suhteessa sangen ansiokkaassa teoksessaan »*Humanisme Intégral*». Hän sanoo kristinuskoa »atavistiseksi uskoksi» ja ihmettelee »kristittyjen liikuttavia ponnistuksia saattaa sitä sopeutumaan uudenaikaisten tieteiden tuloksiin». Hän syyttää porvarillista naisasiaa epäjohdonmukaisuudesta, kun ei se pyri saamaan aikaan yhteiskunnallisia mullistuksia. »Sen liittolaiset sosialistit (!) sitä vastoin huomaavat että täydellinen vallankumous tämän sanan varsinaisessa merkityksessä myöskin edistää naisen vapauttamista.» Mutta samalla mr Lacour eräässä teoksensa toisessa kohdassa myöntää että sosialisen vallankumouksen, »voidakseen tuottaa naiselle todellista vapautusta, täytyy periaatteenaan tunnustaa miehen ja naisen oikeudellinen ja siveellinen tasa-arvoisuus», »jota» — myöntää hän — »socialismi tähän asti ei ole tehnyt. Vastakkaisessa tapauksessa nainen tulee tehtaisissa ja työpajoissa miehen orjaksi, niinkuin hän nyt on pääoman orjana. — — Vallankumous ilman naista olisi yksinomaan taloudellinen, eikä samalla sekä taloudellinen että siveellinen, joksi sen pitää tulla.»

Niinkuin tästä ilmenee, on olemassa naisasianystäviä, jotka Ranskan kolmesta poliitisesta vallankumouksesta ovat oppineet sangen vähän jos mitään, koska he vielä voivat luottaa siihen, että vastaisuuden yhteiskunnallinen vallankumous on voitettuaan muistava naisia. »Socialismi pyrkii saavuttamaan politista vaikutusvaltaa, ja sen on sentähden astuttava valtiollisten puolueiden joukkoon.» *) Se ei enempää kuin muutkaan puolueet halveksi naisten apua, kun on kyseessä kastanjain tulesta rapsiminen, — ja naiset herkkäuskoisina kuuntelevat sen vakuu-

*) *Humanisme Intégral*.

tuksia, joutuakseen ehkä niinkuin usein ennenkin petettäviksi, kun aika on käsissä.

Kohtuutonta olisi langettaa tuomio Ranskan naisasiatyöstä näiden sen heikkojen kohtien perustuksella. Se ei näet ole arvosteltavissa saman mittakaavan mukaan kuin esim. anglosaksien naisasiatyö.

— Tosin siinä on paljo meidän englantilaisnaisten mielestä tyhjää lavertelua — näin kirjoittaa mrs Virginia Crawford, tunnettu kirjailija *) — mutta meidän on muistaminen minkä painon alaisina ranskalaiset sisaremmet tekevät työtä. Naisasia on romanilaisten kansojen keskuudessa vielä niin uusi, että niiden naisilla nyt on vastassaan samat vaikeudet kuin meidän tienraivaajillamme 1840—50-luvuilla. Kysymyksen täytyy siellä ennen kaikkea olla keskustelunalaisena, kun se sitä vastoin meillä on muuttunut vakavaksi, positiviseksi työksi. Kun lisäksi otamme huomioon romanilaisen ja anglosaksisen rodun syvälle käyvät älylliset ja siveelliset eriäväisyydet, niin emme ihmettele että Ranskan naisasiatyön ilmauksina vielä suureksi osaksi ovat hyödyttömät kokoukset ja keskustelut sekä tavaton kirjasien tulva. Tästä sekasorrosta on kuitenkin *féminismin***) onnistunut murtaa itselleen tie yleisen mielipiteen tietoisuuteen. Klerikalis-vanhoilliselta ja jyrkästi radikaaliselta taholta tulleen vastustuksen uhallakin on sanomalehdistö vähitellen ruvennut ottamaan tätä kysymystä vakavalta kannalta. Tapahtuupa joskus että se kirjallisuudessa ja yhteiskunnallisten kysymysten alalla otetaan huomioon vaikuttavana seikkana. Maassa, jossa romani ja drama ovat tehneet kaiken voitavansa saattaakseen naiset huonoon maineeseen, tämä jo merkitsee paljon. Ja kuitenkin on tämä romanin ja dramän sovinnainen ranskalainen naistyyppi, tämä aistillinen, turhamainen, mustasukkainen ja oikullinen olento kevytmielisinä puhelutapoineen, niin kaukana todellisesta ranskalaisesta naisesta, että Ranskan olojen tuntija ei voi kyllin ihmetellä kuinka tällaista teennäistä tyyppiä

*) The Fortnightly Review. 1897.

**) Tämä sana, jota nyttemmin yleisesti Ranskassa käytetään naisasian nimityksenä, on Fourier'n keksimä.

ilman muuta on pidetty todellisuutta vastaavana. Yleensä on Ranskan nainen — jätämme syrjään parisittaren — älykäs, käytännöllinen, ahkera ja säästäväinen, omaten kaikki kehitysmahdollisuudet. Mikä loukkaus, että hänen maansa etevimmät miehiset kirjailijat ovat kuluttaneet niin paljon aivovoimaa kuvatessaan hänen sukupuolensa kehnoimpia yksilöitä, vieläpä kohottaakseen heidät kansallisiksi tyypeiksi! Siksipä uudenaikainen feminismi kauttaaltaan on vastalause tätä naiskäsitetä vastaan. Naiset ovat vihdoin nousseet taisteluun sitä solvausta vastaan, jonka Ranskan suurimmat kirjailijat ovat heidän silmilleen viskanneet. Senhden naisasia tässä maassa vastaiseksi ei ole demokratinen liike. »Se on syntynyt harvojen keskuudessa heidän kauttaan levitäkseen taajoihin riveihin.» —

Todistuksena naisasian viime aikoina saavuttamasta karttuvasta kannatuksesta on protestanttisten naisten liittyminen siihen. Yksin m:lle Monod'n astuminen »L'Avant-Courrière» johtoon on katsottava voitoksi. M:lle Monod on myöskin »Nuorten naisten kristillisen yhdistyksen» puheenjohtajana ja on tässä toimessa vaikuttanut paljon hyvää. Hänen johdollaan on yhdistys toiminut lämpimän, mutta vapaamielisen kristillisyyden perustalla ja valppaasti luonut huomionsa tärkeihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Siten on yhdistyksen kokouksissa keskusteltu m. m. yhteiskoulu- ja siveellisyys-kysymyksistä sekä naisasian erinäisistä kohdista. M:mes Jules Siegfried, Gabrielle Puaux y. m. suuren ja laajalle haarauneen »*L'Association Protestante de Bienfaisance*» (Protestanttien hyväntekeväisyysyhdistys) nimisen yhdistyksen johtonaiset ovat myöskin liittyneet maltillisiin naisasianystäviin. Siitä on todistuksena m. m. heidän oma aikakauskirjansa »*La femme*», joka on ilmestynyt noin 30 vuotta (itse yhdistys on noin 80 vuoden vanha). Tämä lehti käsittelee nyttemmin usein naisasiaa, jos kohta hyväntekeväisyys ja sen yhteydessä olevat kysymykset yhä ovat etualalla. Lähestymisen oireita huomaa myöskin katolisten hyväntekeväisyyspiirien vanhoillisissa. Sen on epäilemättä aiheuttanut m:me Isabelle Bogelot'n vilkas naisasianharrastus. Hän on m. m. ollut Ranskan edustajana naisasiakongresseissa Wa-

shingtonissa 1888, Chicagossa 1893, Lontoossa 1899 ja Berliinissä 1904.

Ranskalaisen feminismin kehitykseen nähden ei Parisin venäläinen naissiirtokunta suinkaan ole ollut merkitystä vailla. Viimeisten viidenkymmenen vuoden kuluessa on Parisi ollut se Mekka, johon Venäjän ja Puolan nais- ja miespuoliset nihilistit ja sosialistit ovat pyhiinvaelluksensa suunnanneet. Naiset ovat etupäässä opintoja harjoittaneet. Tämä ryhmä varattomia, mutta uupumatonta työtä tekeviä naisia, joissa slavilaisen rodun älyyn yhtyy parisittarienkkin tunnustama naisellinen sulo, on suuresti vaikuttanut naisasiatyöhön. Useat heistä ovat tehokkaasti ottaneet osaa yhdistysten toimintaan. Mainittavin heistä on m:me Marya Chéliga-Loevy, syntyään puolalainen, joka 1889—91 toimitti »*Le Bulletin de l'Union Universelle des femmes*» (Naisten yleisen liiton äänenkannattaja) nimistä aikakauskirjaa. Hänen kirjoittamaansa näytelmää »*L'Ornière*» esitettiin 1897 Théâtre Libressä. Kappale kääntyy naineiden epäsideellisuutta ja tunnettua »*Tue-la!*»-periaatetta *) vastaan. V. 1896 m:me Chéliga oli »*La Ligue Française du droit des femmes*» (Ranskalainen liitto naisten oikeuksia varten) nimisen yhdistyksen sihterinä.

Että venäläisen siirtokunnan kautta naisasiatyöhön on yhtynyt paljon yhteiskuntaa hajoittavia ja uskonnottomia aineksia ei kuitenkaan ole kiellettävissä. Nämät ovat Ranskassa sitä vaarallisemmat, kun sikäläiset naisasianystävät aina viime aikoihin asti ovat toimineet verraten erillään muista; varsin vähän he esim. ovat seuranneet vastaavaa toimintaa Englannissa ja Amerikassa. Syynä tähän on osaksi ollut kansallinen vastenmielisyys edellistä maata kohtaan, osaksi vaistomainen tunne

*) Tämä lentävä sana on, kuten tunnettu, lähtenyt Alexandre Dumas nuoremman kynästä. Hän tarkoitti sillä aviomiehen oikeutta muitta mutkitta ampua kuoliaaksi uskottoman vaimonsa. Omituisuutena mainittakoon että Dumas sittemmin, noin 20 vuotta myöhemmin, kirjoitti m:me Chéligalle kirjeen, — viimeisen ennen kuolemaansa — jossa hän tunnusti naisasian oikeutuksen, vaati mielen ja naisen oikeudellista tasa-arvoisuutta.

romanilaisissa ja anglosaksisissa kansoissa vallitsevien käsitteiden eriäväisyydestä, joka naisasiassa koskee sekä päämäärää että keinoja. Viimeisen vuosikymmenen kuluessa on tässä suhteessa kuitenkin tapahtunut muutos. Ranskassa myönnetään nyttemmin että asia anglosaksisissa maissa on paljoa edistyneemmällä kannalla, onpa joskus näiden aloitteitakin käytetty. Siellä on sanalla sanoen tahallisesti tai tahattomasti aljettu kallistua mieliteeseen, joka ilmenee seuraavissa m:lle Dugardin sanoissa: — »Missä määrin me, romanilaiset kansat, kykenemme seuramaan anglosaksien esimerkkiä, samassa määrin onnistuu meidän kohottaa maamme nainen hänen tähänastisesta alhaisesta tilastaan».

II.

Italia.
Johdatus.

Jo ammoisista ajoista vallitsi romalaisilla yksiavio, jonka tähden naista heidän keskuudessaan kohdeltiin paremmin kuin esim. itämailla. Tästä huolimatta oli kuitenkin miehellä yksin perheenpäämiehen kaikki oikeudet. Nainen oli koko ikänsä miehen holhouksen alaisena, oli hän naitu tai naimaton. Decemvirien (noin 450 e. Kr.) säätämä laki määräsi että »nainen mielensä huikentelevaisuuden tähden oli pidettävä alituisessa vallanalaisuudessa». Mies oli perheen itseoikeutettu hallitsija. Mielensä mukaan hän saattoi hyljätä vaimonsa; tällä taas ei ollut oikeutta edes pyytää avioeroa. Useasti sattui että miehen ja isän määräämisoikeudet joutuivat keskenään ristiriitaan. Isä saattoi esim. pakoittaa naitua tytärtään miestään hylkäämään, olkoonpa että itse oli antanut suostumuksensa heidän avio-
liittoonsa.

Tapojen sivistyessä oikeuskäsitteet ja niiden ohella naisen asema suuresti muuttuivat. Yhä useammin tuli käytäntöön myötäjäisoikeus, joka antoi vaimolle melkein täydellisen vapauden määrätä myötäjaisistään. Vaimot saattoivat esiintyä foru-
milla sekä todistajina että omia tai muiden asioita ajaen. He pitivät omaisuutensa koko avioliiton ajan omassa hallussaan sekä käyttivät omia asianajajia. Romalaiset matronat (perheen-
äidit) olivat suuresti arvossapidetyt, jopa siihen määrin, että muu-
tamaan aikaan heidän kunniaukseen pantiin erityisiä juhlia toi-
meen. Roman tämänaikainen historia asettaa nähtäväksemme rivin etevii naisia, etevii neronsa, tietojensa ja ennen kaikkea luonteenlujuutensa puolesta. Cornelia, Grachien äiti, on liiaksi tunnettu kaivatakseen tässä muuta kuin mainitsemista. Arria,

tavattomasta mielenlujudestaan tunnettu nainen, ojensi, pistettyään tikarin omaan rintaansa, saman asean kuoloon tuomitulle puolisolleen huudahtaen kuolinhetkellään: »Pætus, ei se tee kipeätä!» Hänen tyttärensä, joka myöskin oli Arria nimeltään, tahtoi seuraten äitinsä esimerkkiä antautua saman kohtalon alaiseksi kuin hänen miehensä Thræseas, ja hänen tyttärensä tytär Fannia seurasi puolisoansa Helvetius Priscusta kaksi kertaa maanpakolaisuuteen sekä julkaisi kirjoituksen hänen kunniansa puolustamiseksi; *) useita muita mainitsematta.

On olemassa seikkoja, jotka osoittavat että Roman naisista oikeudellinen riippuvaisuus miehestä verraten aikaisin tuntui tukalalta. M. m. arvellaan että papilaisen lain naisille myöntämiin vapauksiin oli syynä keisari Augustuksen tekemä huomio, että oikeamieliset naiset eivät tahtoneet mennä naimisiin, koska laki ei aviomiesten epäsideellisuutta rankaissut. Papilaisen lain arveltiin »kehoittavan avioliiton solmiamiseen». Claudius ja Septimius Severus jatkoivat Augustuksen viittaamaan suuntaan, ja keisari Justinianus julkaisi keisarinna Teodoran kannattamana tuon kuuluisan lain, joka myönsi vaimoille oikeuden hakea avioeroa, mikä siihen asti oli ollut yksinomaan miesten oikeus.

Romalaisten naisten oloja eri aloilla kuvaavat seuraavassa luettelemamme seikat. Kerrotaan että Roman naiset Hortensian, kuuluisan kaunopuhujan Hortensiuksen tytären, johtamina vastustivat senatin heille säätämän raskaan sotaveron maksamista. Tällöin olisi Hortensia senatille pitänyt loistavan puheen; mutta tietymätöntä on, taivuttiko se asianomaiset peruuttamaan päätöksensä. **) — Naisia oli läsnä tunnettujen kaunopuhujain julkisissa esitelmissä ja opetuskursseissa. Muutamat, nk. esim. Hypatia, perustivat itse suuresti arvossapidettyjä samantapaisia kursseja. — Pompejissa on löydetty naisen allekirjoituksella varustettu, maistratinvirkamiehen vaalissa käytetty vaalilippu. Myöskin sanotaan Romassa olleen naispuolinen lääkäri Minucia,

*) G. Friedr. Kolb. Menniskoslägtets kulturhistoria. Sthlm 1871.

**) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton. 1884.

alkuaan kreikkalainen orjatar, jolle hänen emäntänsä oli antanut vapauden, ja joka sittemmin lääkärinä saavutti kuuluisuuden. Samoin lienee ollut olemassa eräs *magistra pagi*, nainen, joka miehensä kanssa jakoi kunnallisen virkamiehen arvon ja vaivat.

Kristinuskon
ensi ajat.

Kristinuskon ensi aikoina naisen asema ulkonaisessa suhteessa pikemmin aleni kuin yleni. Romalaiset naiset olivat tottuneet kävelemään ja ajamaan julkisilla paikoilla kasvot peittämättä, he söivät miesten seurassa, opiskelivat filosofiaa ja lukivat kirjallisuutta, ottivat osaa valtiollisiin asioihin, esiintyivät oikeudessa ja avustivat miehiään maakuntain hallinnossa ja kirjallisessa työssä. Johtipa Pontifex Maximuksen vaimo jumalanpalvelustakin ja uhraamista Bona Dealle. Mutta kaikki nämät seikat olivat satunnaisia poikkeuksia muutoin vapaudenvastaisesta järjestelmästä. Ne perustuivat pakanallisiin oikeuskäsitteisiin ja kantoivat sentähden turmion hedelmiä. Samoin kuin Bona Dean palvelus oli vajonnut häpeälliseksi irstaudeksi, samoin oli naisten vapaus muuttunut tapainturmelukseksi ja valttomuudeksi. Tyttö naitettiin 12—14 vuoden ikäisenä, »pyhitti nukkensa ja leikkikalunsa jumalille, jotka olivat hänen lapsuutensa suojelleet», ja astui sitte ulos maailmaan valtiattarena (*domina*).*) Saiko vaimo riittävässä määrin älyänsä kehittää, se riippui kokonaan hänen puolisostaan. Kun sitten keisarikunnan aikana miesten tapainturmelus yhä suureni, vaikutti tämä vaimoihinkin, ja koko Roman vallan loppuaika tarjoaa naisiinkin nähden mitä surullisimman kuvan hillittömästä nautinnonhimosta ja vapauden väärinkäyttämisestä. Entisaikain jalojen romalaisnaisten, Lucretian, Cornelian, Volumnian ja heidän vertaistensa sijalle olivat astuneet sellaiset kuin Messalina, Agrippina ja Faustina, jonkalkaltaisten vaikutusta vastaan kristinuskon niinmuodoin oli taisteltava.

Eipä ihme siis että kristityt nähdessään kaiken heitä ympäröivän tapainturmeluksen menivät liiallisuuteen vastakkaiseen suuntaan. Aikansa lapsiahan hekin olivat. He siis luopuivat

*) Kolb.

koko vapauden periaatteesta, mikäli se naisia koski, syystä että nämät eivät vielä olleet saavuttaneet sitä luonteenjaloutta, joka yksin voipi tehdä ihmisen soveliaaksi todellisen vapauden omistamiseen. Nainen oli väärin käyttänyt osallisuutensa jumalainpalveluksessa, avioliitossa ja yhteiskunnassa. Kristityt eivät suoneet hänelle jumalanpalveluksessa mitään osaa — ainoastaan diakonissana hän sai toimia — kirkkoisain kirjoitukset vilisevät hyökkäyksiä häntä vastaan, ja niissä esitetään aviottomuus ihmiskunnan ihanteeksi. Tämä kaikki oli kuitenkin pikemmin pakanuuden jäännöksiä kuin kristinuskon seurauksia. Naisen siveettömyydeksi kehittynyt »vapaus» oli niin läheisesti yhtynyt pakanuuden pahimpaan tapainturmelukseen, että kristinuskon täytyi asettaa sille tokeet.

»Sitäpaitsi on huomattava että kristinuskoko ei koskaan suoranaisesti ole kajonnut ratkaisemattomiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Siksipä se ei asettunut orjuuttakaan eikä naisen vajavaltaisuutta varmasti torjuvalle kannalle. Tähän on kätkeytynä syvä viisaus. Jos kristinuskoko esim. kolmena ensimmäisenä vuosisatana olisi noussut orjuutta vastustamaan, niin tästä vähitellen olisi kehittynyt orjainkapina, jota niinkuin kapinaa ainakin olisi käyty tulella ja miekalla tukehduttamaan. Mutta silloin kristinuskoko ei olisi päässyt voittajiin vaikuttamaan. Sen vaikutustapa onkin toinen. Se luo sekä valtiaaseen että orjaan, sekä mieheen että naiseen uuden sydämen, se sanalla sanoen antaa ihmisille, kaikkensäätyisille ja kaikkia tapauksia varten ohjeita ja opetuksia hyvästä ja pahasta, ja siten tuolta huonolta järjestelmältä asteettain uurretaan perustukset, joten se sortuu omaan kehnouteensa. Niin tässäkin tapauksessa. Kristinuskokon täytyi supistaa se ulkonainen vapaus, minkä pakanuus oli naiselle sallinut, syystä että se oli muuttunut todellisen vapauden irvikuvaksi. Mutta vaatimalla tapojen jaloutta, asettamalla puhtauden sekä miehen että naisen korkeimmaksi ihanteeksi, teroittamalla mieliin yksilön oikeutta ja avioliiton pyhyyttä, kohotti kristinuskoko naisen siitä ylenkatseesta, johon hän juuri ennen Kristuksen esiintymistä oli syvimmin vajonnut. Vähitellen, samalla kuin uudet siveelliset käsitteet pääsivät hänen luonnet-

taan kirkastamaan, kohosi asteettain hänen yhteiskunnallinenkin arvonsa, kunnes hän vähitellen saavutti nykyisen asemansa länsimaisen sivistyksen keskuudessa.»

»Naisten toiminta kristinuskon ensi aikoina ei kuitenkaan millään muotoa ole katsottava vähäarvoiseksi. Naiset samoin kuin miehet menivät martyrikuolemaan uskonsa puolesta. Lydia, Priscilla, Tryphena ja Tryphosa antautuivat hartaudella laupeudentoimiin. Paula, Marcella ja Fabiola olivat jumaluusopillisista tiedoistaan kuuluisat, ja viimeainittu perusti Roman ensimmäisen sairaalan sekä käytti koko omaisuutensa köyhien hyväksi. Hänen hautaussaattueessaan oli osanottajia yhtä runsaasti kuin Scipion ja Pompejuksen voittokulkuissa.»*)

**Nunna-
luostarit ja
niiden vai-
kut^{us} nais-
kasvatuk-
seen.**

Aviottomuuden ylistäminen halvensi kodin ja perhe-elämän merkityksen. Mutta toiselta puolen kirkko jo aikaiseen pyrki vetämään naisia toimintapiiriinsä perustamalla hengellisiä naisyhdykskuntia. Nunnat ja naispyhimykset ovat ilmiöitä, joiden merkitys ei meidän aikanamme vielä ole täysin selvillä. Epäilemättä perusteellinen, heidän elämäänsä ja toimintaansa syvennyvä tutkimus olisi omansa valaisemaan erästä naisen historian tärkeätä ajanjaksoa. Luostarit merkitsivät useinkin senaikuisille nuorille tytöille samaa kuin meidän sukupolvellämme ylemmät oppilaitokset. Ne olivat runsaiden lahjoitusten varassa toimivia laitoksia, joiden muurien suojassa taiteita ja tieteitä harrastavat naiset löysivät rauhaisan tyyssijan. Vähitellen kasvoi luostareissa opetettavien aineiden luku. Saksassa nunnat opiskelivat klassillisia kieliä, tutkivat jumaluusoppia, kehräsivät, kutoivat kankaita ja tekivät koruompelutöitä. X:nnellä ja XIII:nnellä vuosisadalla mainitaan Englannin nunnain olleen etevimpiä käsistöissä, heidän saksalaisten sisariensa taas suuremmalla taituruudella käyttäneen kynää ja sivellintä.**)

Italiankin nunnat olivat oppineisuudestaan kuuluisia. Lisäksi heidän tietonsa pääsivät kohottavasti vaikuttamaan nais-

*) *The position of women among the early Christians.* The English Womans' Review 1889.

***) *Women in monasticism. Chapters on Saint Lore and Convent Life from 500 to 1500.* By Lina Eckstein 1896.

sivistykseen yleensä senkautta, että ylimysperheiden tyttärien opetus oli heidän käsissään. Että naiset osasivat latinaa sekä tekivät kirjallista työtä ei siihen aikaan ollut lainkaan tavatonta. Jo v. 1241 mainitaan että Bettizia Gozzadini, samannimisen kreivillisen suvun jäsen, oli kirjoittanut puheen Bolognan Henrikin kuoleman johdosta sekä erään kardinalin virkaanasettajais-tilaisuutta varten ylistyspuheen paavi Innocentius IV:n:n kunniaksi 1244. *) Kerrotaan myöskin Bettizian julkisesti luennoineen oikeustiedettä Bolognan yliopistossa, mutta mainitun tiedonannon lähdetä **) ei pidetä luotettavana. Bettizia Gozzadini'n puheet ovat vielä säilyssä Bolognan arkistossa. XIII:n sataluvun lopulla Novella di Andrea Calderini, kuuluisan kanonisen oikeuden professorin Giovanni Andreaxsen tytär, myöskin piti luentoja Bolognan yliopistossa. ***) — Salernon tunnetun lääkeopillisen yliopiston kukoistusaikana saavutti eräs naispuolinen lääkäri Abella suuren maineen lääketaidostaan sekä julkaisemistaan latinankielisistä teoksista.

Useilla nunnilla oli etevä sija aikansa oppineiden ja teologien joukossa. Tunnetuin näistä on Caterina Vigri, joka syntyi Bolognassa v. 1413. Kymmenen vuoden ikäisestä hän oli Ferraran hovissa kasvatettavana yhdessä Esten prinsessan Margarethan kanssa. Tämä kasvatusta oli erittäin huolellinen, ja Caterinan taipumukset soitantoon, maalaukseen ja piirustukseen herättivät ihmettelyä, jonka ohella hänen latinankielen taitonsa sekä syvälinen perehtymisensä kirkkoisien teoksiin

*) *Notizie degli Scrittori Bolognesi*. Raccolte da Giovanni Fantuzzi. Tomo sesto. Bologna MDCCLXXXVIII.

**) *Historia di Bologna*. Da Ghirardaccio.

***) Eräiden lähteiden tiedonanto, että Novella olisi tullut nimitetyksi kanonisen oikeuden professoriksi sekä käyttänyt lainopin professorin arvonimeä, ei liene täysin todistettu. Sitävastoin on tunnettua että hän tapasi luennoida isänsä ollessa sairaana tai muiden töiden tähden estettynä. Hän seisoi silloin verhon takana, »jotta kuulijat eivät kävisi hajamielisiksi», sillä Novella oli kuuluisa yhtä paljon kauneudestaan kuin opistaankin. Hän meni nuorena naimisiin ja kuoli pian häiden jälkeen. Hänen muistokseen antoi isä Gregorius X:n:n käskykirjaan kirjoittamilleen selityksille nimen »II Novellæ». (Fantuzzi).

tekivät hänen nimensä maankuuluksi. Jo aikaisin hänen mielensä paloi luostarielämään, ja 19 vuoden vanhana hän Ferrarassa vihittiin Santa Claran luostarin nunnaksi. Jonkun aikaa sen jälkeen valmistui hänen teoksensa »*Seitsemästä hengellisestä puolustusaseesta*». Vaatimattomuudesta hän ei kuitenkaan ilmaissut mitään tästä enempää kuin muistakaan teoksistaan, jotka niinmuodoin löydettiin vasta hänen kuoltuaan. Hänen maineensa kuitenkin kasvoi, ja melkein vasten tahtoaan hän nimettiin abedissaksi erääseen vastaperustettuun Bolognan luostariin. Tänne hän saapui heinäkuun 22 p:nä 1456 sekä tervehdittiin juhlallisuuksilla niin suuremmoisilla, että sellaiset tavallisesti tulevat vain kruunattujen henkilöiden osaksi. Senati, gonfalonierit *), luostariveljet, kardinali ja arkkipiispa, taiteiden ja kaupan edustajat, kukilla seppelöidyt neitokset sekä äärettömät ihmisjoukot ottivat häntä vastaan juhlamessuilla, kellojen soidessa ja tykkien paukuessa. Tuhansien huulilta kaikui huuto: »Jumalan siunaama». — Caterinan elämä kului hartaudentarjoituksiin, hyväntekeväisyyteen ynnä luostarisääntöjen ja latinan- sekä italiankielisten hengellisten kirjoitusten sepittämiseen. Hänellä oli useita ilmestyksiä; m. m. hän kerran Bolognan luostarikirkossa näki pyhän neitsyen laskevan hänen syliinsä Kristuslapsen, sallien hänen tätä suudella. »Tämän jälkeen», sanotaan, »pysyi hänen huulillaan alati valoisa hymy sekä hänen vaatteissaan tuoksu, joka oli taivaasta peräisin.» Suuresti kunnioitettuna ja rakastettuna hän kuoli v. 1463. Hänen ruumiinsa balsamoitiin ja säilytetään jalokivillä koristettuun kultabrokadipukuun verhoitettuna Bolognassa Santa Caterinankirkon kaikkein pyhimmissä. Siellä säilytetään myöskin hänen viulunsa sekä hänen kädestään lähteneet maalaukset ja piirustukset ynnä hänen alkuperäiset käsikirjoituksensa. Paavi Clemens VII antoi julistaa hänet pyhimykseksi »Santa Caterina di Vigrin» nimellä. Hän oli epäilemättä aikansa oppineimpia naisia. **)

*) Gonfaloniere = lipunkantaja; myöskin kaupunginpäällikkö eräissä Italian vapaavaltioissa.

**) *Notice sur Sainte Catherine de Vigni*. Bologne 1877. Imprimerie de l'Archevêche.

Eräs hänen maallisista aikalaisistaan Mea Mattugliani, rikkaan ja arvossapidetyn bolognalaisen Michele Mattugliani'n vaimo, oli kaunokirjailijana tunnettu. Hänet mainittiin »Bolognan runoilijattaren» nimellä, ja erään runonsa hän oli omistanut kaupungin ylimmälle hallitusmiehelle Carlo Cavalcaballe.

Renessanssin alkaessa koitti naiselle uusi ajanjakso. **Renessanssi.** **Mai-**nittu uudistusliike, joka XIV:nneen sataluvun alussa syntyi Italiassa, ilmeni tieteellisellä alalla yleisenä tutkimushaluna, joka etupäässä johti humanistiseen, s. o. muinaisajan kirjallisuuden tuntemiselle perustuvaan historian- ja kielentutkimukseen. Uskonnollisella alalla se esiintyi kirkollisten uudistusten muodossa ja kaunokirjallisuudessa sekä taiteissa pyrkimyksenä luonnottomuuteen. Kaikilla inhimillisen tuntemuksen ja tietämyksen aloilla syntyi senkautta sovinnaisuutta ja muodollisuuksia vastustava liike. Renessanssin aikakaudella naisenkin asemassa kaikissa maissa tapahtui muutoksia, joita aiheuttivat humanismin lauheammat tuulahdukset. Tosin ei hänen oikeudellinen tilansa parantunut, mutta naiset pääsivät korkeamman sivistyksen osallisuuteen, ja useat astuivat yleistä myötätuntoisuutta ja kunnioitusta herättäen urille, jotka siihen asti harvoin olivat olleet naisille avoimina. *)

Niin oli esim. Laura Cereta Lerini matematiikan ja metafysikan professorina Brescian yliopistossa. Helena Comaro Piscopia oli filosofian professorina Paduan yliopistossa, joka oli Italian etevimpiä. Olympia Morata oli Heidelbergin yliopiston professorina, ja Martha Marchina, kotoisin Neapelista, oli samanlaisessa virassa eräässä toisessa Saksan yliopistossa, kunnia joka Saksassa suotiin ainoastaan italialaisille naisille. Naisrunoilija Lucia Bertana nautti niin suurta suosiota, että hänen kuoltuaan (1567) hänen kunniaakseen lyötiin muistoraha. XV:nneen sataluvun naisrunoilijoista mainittakoon myöskin ylevämielinen Vittoria Colonna, tunnettu soneteistaan, mutta vielä enemmän

*) Alla oleva esitys renessanssin naisista perustuu Bolognan valtiotarkistossa sekä kreivi Nerio Malvezzi de Medici'n yksityiskirjastossa Bolognassa oleviin painettuihin ja painamattomiin lähdekirjoituksiin, mitkä suosiollisesti asetettiin tekijän käytettäväksi.

luonteenjaloudestaan sekä ystävyydensuhteestaan Michelangeloon. *) Yleensä oli naisissakin runoileminen niin tavallista, että Ariosto omisti *Orlando Furiosonsa* kahdennenkymmenennen runon naisrunoilijoiden ylistämiseksi; siinä mainitaan että jokaisessa Italian kaupungissa oli yksi tai useampia sellaisia. Tältä ajalta ovat peräisin italiankielen *poetessa*-, *dottoressa*-, *pittrice*-, *sculptrice*-sanat, mikä seikka osoittaa naisten silloin sangen yleisesti antautuneen runoilijan, lääkärin, maalaajan ja kuvanveistäjän toimiin.

Tähän aikaan esiintyi useita nunniakin kirjailijoina. Suor Deodata Malvasia, kreivi Annibale Malvasion tytär, San Mattian luostarin päänunna vv. 1592—1613, on saavuttanut maineen pyhimystarujen kirjaanpanijana. Suor Silvestra Sopranini, joka oli nunnana Santa Agnesen dominikaniluostarissa Bolognassa, kirjoitti »*Translatio Reliquiarum B. Dianae, B. Caeciliae et B. Amatae*» (P. Dianan, P. Cæcilian ja P. Amatan jäännösten siirtäminen) nimisen kirjan, joka Fantuzzin mukaan on huo-

*) Vittoria Colonnaan aikalaisiin kuuluivat jumaluusoppia ja filosofiaa harrastava Veronica Gambarà († 1550), lahjakas, johonkin määrin emansippeerattuna pidetty Tullia d'Aragona sekä Giulia Gonzaga, joka sitäpaitsi oli maankuulu kauneudestaan — niin että sultani Soliman suuri lähetti joukon sotamiehiä häntä ryöstämään, yritys, joka ei kuitenkaan onnistunut. Kaikki nämät kuuluivat samoinkuin Vittoria Colonnaakin Petrarcan edustamaan taidesuuntaan. Kreiviär Porzia Malvezzi (noin 1550) oli tunnettu eteväksi italiankielen käyttäjäksi, mikä ilmeni sekä hänen runoistaan että arvosteluistaan. XV:nneltä sataluvulta mainittakoon vielä seuraavat naiset: Senatorinrouvat Bolognassa Elena Poeti, Livia Poeti Pia ja Isabella Riari olivat runoilijoina tunnettuja. Viimemainittu viljeli erikseen sonettia. Suor Marta Della Rosa, Santa Agnesen dominikaniluostarin nunna, kirjoitti hartauskirjoja ja pyhimyslegendoja latinaksi. Oppineina mainitaan Pellegrina Amoretti ja Isotta de Ramini. Caterina Pepoli oli maalaaja ja runoilija. Kuvanveistäjätar oli Properzia de Rossi. Maddalena Ariosti julkaisi noin 1590 m. m. nelijaksoisen runoelman »*La conversazione di Santa Maria Maddalena*». Runoilijoita olivat myöskin Isabella Pepoli ja Lavinia Aldrovandi. Samaritana Samaritani, syntyisin vanhasta bolognalaisesta suvusta, oli maalaaja ja kirjailija sekä etevä latinan- ja kreikankielen tuntija. Maalaaja oli myöskin Lavinia Fontana.

XVI:nneltä sataluvulta mainittakoon korkeasukuinen suor Angela Cecilia Gessi, joka v. 1600 oli nunnana Santa Maria Nuovan dominikaniluosta-

mattava yksinkertaisesta, mutta sujuvasta ja sirosta kielestään. — Mainitsemista ansaitsee että Ruotsin entisen kuningattaren Kristinan v. 1690 Romassa perustama »*Arcadia*» niminen akademia pyrki vastustamaan vallitsevaa kirjallista suuntaa koettamalla kehittää runokieltä koruttomaksi ja yksinkertaiseksi. Arvellaankin että piiri, jonka hän kokosi ympärilleen, etevällä tavalla toimi kaunokirjallisen aistin kohottamiseksi Roman senaikuudessa naismaailmassa. *)

Uskonpuhdistuksen seurauksia oli Italiassa samoin kuin muualla muuttunut käsitys naisesta ja hänen asemastaan. Ihanteina eivät enää pysyneet luostarielämä ja aviottomuus. Silmät avautuivat näet näkemään perhe-elämän kauneuden, josta seurasi naisen suurempi kunnioittaminen. Luostarin tarjoama opetus, muodollisuuksiin vajonneena kun oli, ei liioin vastannut ajan vaatimuksia. Mutta tässäkin kohden esiintyy usein nähtävä ilmiö, että kun ihmiset astuvat askeleen eteenpäin, he samalla jollakin muulla alalla taantuvat. Niin joutuivat esim.

Uskon-
puhdistus.

rissa, osasi latinaa ja oli tunnettu kirjailijana. Kreivitär Maddalena Salaroli esiintyi harrauskirjain tekijänä v. 1605, ja suor Maria Maddalena Ludovici kirjoitti (1639) pyhimystaruja. Kirjailijoita olivat niinkään nunnat suor Francesca Maffei Vergine Bolognasta, († Romassa 1662), suor Diomira Allegri del Verbo Incarnato († Florensissa 1677) ja suor Negri Maria Miani. Viime-mainitun kirjoittamia ovat »*La Celinda Tragedia*» ja »*L'Amoroso Speranza*». Giulia Ruini Musatti käytti italiankieltä erityisellä taituruudella sekä runouudessa että suorasanaisesti. Sisäruukset Elisabetta, Barbara ja Anna Maria Sirani, Giovanni Andrea Sirani nimisen maalajaan tyttäriä, olivat kaikki kolme taidemaalareita. Elisabetta perusti oman koulun, ja hänen oppilais- taan mainitaan Lucretia Maria Sarfaglia, Teresa Muratori, Caterina Mongardi, Veronica Franchi, Vincenza Fabri, Teresa Maria Coriolani ja Ginevra Cantofoli. Jonkun aikaa luultiin Elisabetta Sirani'n olleen Guido Reni'n oppilaan, koska hänen maalauksensa jossakin määrin muistuttavat tämän taidetta, kunnes saatiin selville että hänen syntymävuotensa oli 1638 ja Guido Reni'n kuolinvuosi 1642. Tämän ajan kirjailijattariin kuuluu myöskin nunna Pudenziana Zagnoni, jolla oli korkea virka San Francescon nunnakunnassa, ja joka myöskin oli kuuluisa ihmeistään. Hän kuoli 1608.

*) *Ritratto di Bolognesi I—II.* — *Gli Illustri Bolognesi* da Antonio Garelli. — *Almanach 1832, 1835, 1837.* Bologna. — *Notizie degli Scrittori Bolognesi.* Giovanni Fantuzzi.

lakkautettujen nunnaluostarien rahastot laitoksiin, jotka hyödyttivät ainoastaan miehiä, koska naisten luostarielämän halveksimisesta myöskin se käsitys kehittyi, että heille kirjalliset tiedot olivat tarpeettomia. Niissä maissa, missä uskonpuhdistus täydellisesti pääsi voitolle, saivat naiset vähitellen korvauksen menettämästään opetuksesta senkautta, että uskonpuhdistus alemmissakin kansankerroksissa levitti raamatuntuntemista, samallakuin niissäkin äidinkielen lukemista vaadittiin. Mutta Italiaan tämä liike vaikutti ainoastaan välillisesti. Yksityisiä uuteen uskoon innostuneita ja sille uskollisia oli kyllä, sitävastoin kansa kokonaisuudessaan pysyi vanhassa opissa. Siten uskonpuhdistus tosin toi mukanaan ylevämmän käsityksen naisesta ihmisenä, mutta naissivistyksellä oli siitä sängen vähäinen hyöty. Luostarit jäivät suureksi osaksi ennalleen, mutta ajanhenki ei enää suosinut naisten opintoja samassa määrin kuin renessanssin aikana. Tämä yleinen, naissivistystä koskeva arvostelu ei suinkaan ole ristiriidassa yllä esitetyn kanssa, sillä uskonpuhdistuksenkin aikakaudella kuten myöhemminkin hankkivat yksityiset etevät naiset itselleen tilaisuuden opintoihin ja kehitykseen sekä vaikuttivat sitten kirjallisuuden ja taiteen alalla. Mutta he ovat käsitettävät vain yleisen säännön ilahuttaviksi poikkeuksiksi.

Italian kuuluisat naiset XVII:nnessä sataluvulla.

Italian mainioimmat naiset esiintyvät XVII:nnessä sataluvulla. Heistä Laura Caterina Maria Bassi (synt. v. 1711) saavutti europalaisen kuuluisuuden. Hänen isänsä kirjallisesti sivistynyt lakimies tohtori Giuseppe Bassi antoi tyttärelleen huolellisen kasvatuksen. Professorit Tacconi, Gassendi ja Manfredi jakoivat hänelle opetusta, hän kun jo lapsena osoittautui hyvin lahjakkaaksi. Sujuvasti hän käänsi kreikkalaisten ja latinalaisten kirjailijain vaikeimpia teoksia ja omasi ennen kahdenkymmenen vuoden ikään päästyään niin laajat tiedot metafysikassa ja luonnonfilosofiassa, että Bolognan yliopiston filosofinen tiedekunta päätti antaa hänelle filosofian tohtorinarvon. Tämä tilaisuus muodostui juhlaaksi koko kaupungille. Pelättiin yliopistorakennuksen käyvän liian ahtaaksi suurelle väentulvalle, jonkatähden juhlapaikaksi valittiin Herkules sali. Ikkunoihin

oli ripustettu verhoja, kellot soivat, ja liput hulmusivat. Puetuna tohtorintoogaan ja valkoiseen huntuun väitteli Laura Bassi fysikassa. Tilaisuudessa olivat läsnä gonfalonierit, senatorit ynnä muut arvohenkilöt sekä äärettömän suuri väkijoukko — josta 20 naista. Väitöksen aineena oli vesi. Tämän väitöskirjan arveltiin loistavasti todistavan miten syvästi hän oli perehtynyt matematiikkaan ja luonnontieteisiin. Hänelle annettiin laakerisseppele, johon oli kiinnitetty jalokivillä koristettu hopeakruunu, ja hänen kunniakseen piti tohtori Bozzani latinankielisen ylistyspuheen. Senati myönsi hänelle stipendin, jotta hän rauhassa voisi jatkaa opintojaan, lyötiinpä hänelle yleisen arvannon osoitteeksi kunniarahakin. Tämän toisella puolella on Minervan kuva, toisella Laura Bassin rintakuva. Jo aikaisemmin oli hän tullut Bolognan tiedeakademian jäseneksi. Hänen maineensa rupesi leviämään laajemmalle. Huhtikuun 17 p:nä 1732 hän, ainoastaan 21 vuoden vanhana, julkisesti väitteli filosofiasa, mikä silloin oli välttämätöntä professorinarvon saavuttamiseksi. Sanotaan että julkisuudessa esiintyminen tuntui hänestä vastenmieliseltä, jonkatähden hän kainoudesta oli miellynyt luopua väitöksestä, mutta isänsä toivomusta noudattaakseen hän suostui siihen. Loistava seura oli tilaisuudessa läsnä, ja väitöstä pidettiin erinomaisena. Laura Bassi nimitettiin professoriksi ja piti sitten 28 vuotta luentoja fysikassa Bolognan yliopistossa, aikaan jolloin se oli enimmin arvossapidetty Italian yliopistoista. Hänen kuulijoidensa joukossa oli miehiä eri maista, eikä kukaan etevä tiedemies, joka saapui Bolognaan, olisi jättänyt käymättä hänen luonaan, osoittivatpa kruunatutkin henkilöt hänelle kunnioitustaan. Professori Balbi'n kuoltua nimitettiin hänet kokeellisen fysikan professoriksi. Hänen lähimpiä ystäviään oli kuuluisa Galvani. Laura Bassi meni nuorena naimisiin tohtori Verati'n kanssa ja tuli kahdentoista lapsen äidiksi. Kerrotaan hänen olleen »taitavan neulan ja värttinän käyttäjän». Hän kuoli 1778 67 vuoden iässä ja on haudattuna Corpus-Domini-kirkossa Bolognassa. Hänen jäljelle jäänyt kirjekokoelmansa sisälsi arvokkaita kirjeitä sen ajan kuuluisimmilta tiedemiehiltä.

Fysiologi Spallanzani, joka oli hänen serkkunsa, kertoo jo nuorena seurustelemalla hänen kanssaan ruvenneensa harastamaan tiedettään. Kun hän sitten Modenassa väitteli professorinvirkaa varten, oli Laura Bassi vastaväittäjänä, jolloin hänen esiintymisessään ilmeni »miellyttävän naisen koko suulus ja filosofin syvä oppineisuus», kuten Spallanzani itse sanoo. Bolognan valtioarkistossa säilytetään kolme pergamentille maalattua pienoiskuvaa, jotka esittävät hänen molempia väitöksiään sekä erästä hänen luentoaan. Nämät maalaukset kuuluvat kokoelmaan pienoiskuvia, joita Bolognan viranomaiset joka vuosi teettivät muistoksi vuoden merkellisimmistä tapauksista. Että Laura Bassi'lle on omistettu kolme kuvaa näyttää osoittavan miten suurta kunnioitusta hän nautti. Hänen kuoltuaan antoi senati yliopiston fysikalisen kabinetin oven yläpuolelle asettaa marmorisen muistotaulun. Siinä näkee Laura Bassi'n medaljonginmuotoisen kohokuvan, jonka alla on hänen oppiaan ja etevä ominaisuuksiaan ylistävä kirjoitus. Kohokuvan ympärillä on symbolisia kuvioita. Sen ajan teoksissa tavattavat, melki lukemattomat kuvat esittävät hänen ulkomuotoansa: jalomuotoiset kasvot levollisine, puhtaine piirteineen ja ihanine silmineen sekä kuninkaallisen vartalon.

Anna Morandi Manzolini, Carlo Morandi'n ja Rosa Giovanni'n tytär, syntyi 1716 Bolognassa. V. 1740 hän meni naimisiin maalaaja, anatomi ja kemisti Giovanni Manzolini'n kanssa, joka tapasi avustaa kuuluisaa anatomia Lettiä. Manzolini oli paavi Benedictus XIV:nneltä saanut määrärahan valmistukseen täydellisen sarjan anatomisia malleja, minkä työn hän suoritti kuudessa vuodessa. Nämät mallit olivat vahaa, johon oli eräitä muita aineita sekoitettu, ja osa niistä on vielä tallella Bolognan yliopistossa. Manzolini'n sanotaan olleen hitaan luonnoltaan, jonkatähden hänen nuori vaimonsa rupesi häntä hienompia erityisasia valmistettaessa avustamaan, kehittyen vähitellen erittäin taitavaksi. Mutta huomattavaan suuressa määrin perehtymättömyys anatomiaan häntä haittasi hänen edistymistään rupesi hän opiskelemaan tätä tiedettä. Vaikka sen yksityisseikat olivat hänelle vastenmielisiä ja tympäiseviä, hän

kuitenkin lujasti pysyi päätöksessään ja voitti vaikeudet, joten hän hyvin perehtyi käytölliseen anatomiaan. Vihdoin hän otti vastaan kuuluisan kirurgin Galli'n hänelle antaman sangen vaikean tilauksen ja onnistui miehensä avulla ja käyttäen hyväkseen ajan parhaita anatomista kirjallisuutta oivallisesti suorittamaan sen. Nyt hän alkoi pitää anatomian luentoja, jotka pian saavuttivat sellaisen maineen, että ulkomailtakin riennettiin niitä kuuntelemaan. Myöskin teki hän eräitä anatomisia keksintöjä. V. 1755 hänen miehensä kuoli, mutta »huolimatta suuresta surustaan», niinkuin sanat kuuluvat, hän jatkoi työtään. V. 1758 hänet kutsuttiin Clementiläisen akademian, 1760 Folignon kirjallisuusseuran ja 1761 Florensin piirustustaidon akademian jäseneksi. Viimemainittuna vuonna senati tarjosi hänelle anatomian professorinviran Bolognan yliopistossa, minkä tarjouksen hän ottikin vastaan. Hän piti luentojansa setripuisella sisustuksella varustetussa hyvänhajuisessa salissa, joka vielä on olemassa yliopistorakennuksessa. Huolimatta köyhyydestään ja mitättömän pienestä professorinpalkasta — noin 300 Smk — hän hylkäsi edullisia Lontoosta, Parisista ja Pietarista sekä Milanon yliopistosta tehtyjä tarjouksia. Hän jäi näet mieluummin syntymäkaupunkiinsa, mutta mainittujen kaupunkien museoihin hän lähetti sarjoja anatomisia vahavalmisteitaan. Voidakseen kasvattaa kahta poikaansa pyysi hän palkankoroitusta, mutta kun siihen ei suostuttu, oli hän pakoitettu ottamaan vastaan apua eräältä ystävältään. Tälle hän sittemmin kiitollisuutensa osoitukseksi testamenttasi anatomiset kokoelmansa ja koneensa sekä kirjastonsa. Tämä mieltäkiinnittävä kokoelma on vielä olemassa Bolognan yliopistossa.

Anna Morandi Manzolini'n kuoltua 1774 antoi senati yliopiston anatomiseen laboratorioon asettaa hänen rintakuvansa. Se esittää häntä leikkelemässä valkoiseen silkkikankaaseen verhottua ihmisenpäättä. Kaunismuotoiset kädet pitelevät leikkelyveistä varmasti, mutta samalla sirosti. Hänen ryhdissään ilmenee sekä tarmokkuutta että herttaisuutta. Tummat silmät hymyilevät, kasvojenpiirteet, jotka eivät ole kauniit, osoittavat hyvyttä, älyä ja hienotunteisuutta, koko henkilö herättää luotta-

musta. Rintakuva on värillinen, hiukset ovat puuderoidut, puku on terrakottaväristä silkkiä ja pitsejä. Käsivarsissa ja kaulassa on monin kerroin kalliita helminauhoja jalokivilukkoineen. Kuva on lasilippaassa, johon on kiinnitetty senatin sepittämä, erittäin myötätuntoinen kirjoitus. Anna Morandi Manzolini on haudattuna St. Proculuksen kirkossa Bolognassa.

Maria Gaëtana Agnesi oli synt. 1718 Milanossa. Isänsä johdolla, joka oli matematiikan professorina Bolognan yliopistossa, hän 9 vuotiaasta opiskeli matematiikkaa, klassillisia ja itämaisia kieliä. Täytettyään 20 vuotta hän erityisesti antautui ensinmainitulle tieteelle, mutta jo 1737 vuoden »*Bulle et Breviae*», jota säilytetään Bolognan valtioarkistossa, sisältää kiittäviä lausuntoja hänen opistaan ja kirjoituksistaan. V. 1748 hän julkaisi matematiikan tutkimuksen »*Instituzioni Analitiche*», joka käännettiin englannin- ja ranskankielelle. V. 1750 hän tuli matematiikan professoriksi Bolognan yliopistoon. Tästä virastaan hän kuitenkin jo kahden vuoden perästä luopui antautuakseen jumaluusopin tutkimiseen. Vihdoin hän vetäytyi luostariin, jossa hän 1799 kuoli. Hänen sisarensa Maria Teresa († 1780) sävelsi sonateja ja konserteja sekä kantateja ja operojakin, joista yksi oli nimeltään »*Sofonisbe*».

Clotilde Tambroni syntyi 1758. Hänen isällään oli jonkinlainen toimi St. Proculuksen luostarissa, mutta antoi myöskin huoneita vuokralle. Hänen luonaan asui m. m. eräs jesuita pater Emanuel Aponte, synnyltään espanjalainen. Tämä oli etevä klassikko, jonkatähden hänet oli kutsuttu kreikankielen professoriksi Bolognan yliopistoon. Toimittaessaan talousaskareitansa Clotilde silloin tapasi kuunnella paterin kotoaan ylioppilaille jakamaa opetusta. Eräänä päivänä, kun joku oppilaista vastasi väärin, puuttui pieni tyttö puheeseen antaen vastauksen oivallisella kreikankielellä. Jesuita ihastui ja rupesi häntä kuulustelemaan sekä hämmästyti huomattessaan miten paljon hän oli oppinut. Hän pyysi silloin tytön äidiltä lupaa opettaa häntä, koska niin suuri luontainen kyky ja opetukselle niin herkkä mieli eivät saisi jäädä kehittämättä. Veljensä keralla Clotilde nyt rupesi opiskelemaan kreikkaa ja latinaa, myöhemmin

myöskin ranskaa, espanjaa ja englanninkieltä sekä Italian kirjallisuutta. Hänen vanhempansa »pelkäsivät tosin että tämä tekisi hänet epänaiseksi, mutta havaitessaan että hän ei lukujen tähden ompelulipastaan unhoittanut he vähitellen lep-
pyivät hänen opintoihinsa», niinkuin sanat kuuluvat. Pian hänen etevyytensä herätti huomiota. Hänet kutsuttiin »*Accademia Inestricati*'ssa» lukemaan muutamia sepittämiään runoelmia, jonka perästä hän valittiin sen jäseneksi. Kun sen presidentti kreivi Ghila meni naimisiin, kirjoitti Clotilde hänen kunniaksaan kreikankielisen häärunon. Seuraavana vuonna hän sai kutsun Fervidin Philodramatisen seuran jäseneksi ja muutamia kuukausia myöhemmin osuivat Bolognan Clementiläinen akademia, Coronan Etruskilainen seura ja Roman Arcadia akademia hänelle saman kunnian. Viimemainitun jäsenyyteen kuuluvana pidettiin salanimen ottaminen, ja Clotilde Tambroni nimittihe silloin Doriclea Sicion.

V. 1793 pater Aponte otti virkaeron, ja Clotilde Tambroni sai hänen jälkeensä kreikankielen professorinviran. Viisi vuotta hän pysyi tässä toimessa täyttäen tehtäviään erinomaisella menestyksellä. Hänen sujuvaa, siromuotoista kreikkalaista runouttaan ihailtiin suuresti samoin kuin hänen harvinaisia puhujalahjojaan. Ranskalaisia ja englantilaisia filologeja tuli hänen luennoilleen, tehden sitten kotimaassaan hänen nimensä tunnetuksi. Lisäksi hän oli kirjevaihdoissa useiden aikansa kuuluisimpien miesten, m. m. kardinali Mezzofanti'n ja etevän klasikon Porsonin kanssa. V. 1798 hän otti virkaeron ja seurasi pater Apontea Espanjaan, jossa hänet kutsuttiin Madridin Kunnikaallisen ekonomisen akademian jäseneksi, joskin aluksi muutamat sen jäsenet lienevät sitä hänen sukupuolensa tähden vastustaneet. Kun hän 1801 palasi Bolognaan, asetti hänet Napoleon I hänen entiseen virkaansa, jonka ohella hän 1806 tuli kreikkalaisen kirjallisuudenkin professoriksi. Hänen virkaanasettajaisissaan pitämänsä puhe on vielä säilyssä. Kun kreikankielen professorinvirka 1808 lakkautettiin, vetäytyi Clotilde yksityiselämään. Hänen harras ystävänsä pater Aponte kuoli ennen häntä, ja Clotilde pystytti hänen haudalleen muisto-

patsaan. Clotilde Tambroni kuoli 1817 ja on haudattuna Bolognassa Certosan hautausmaalla, jossa Jadolini'n veistämä rintakuva hänen hautaansa kaunistaa. Hänen yliopistossa käyttämänsä luentosalin oven yläpuolelle pantiin marmorinen muistotaulu, jonka kirjoitusta symboliset kuviot ympäröivät, ja jonka yläpuolella on hänen marmorinen rintakuvansa. Yliopistossa luettiin ylistyspuhe hänen muistokseen, ja kardinali Mezzofanti lähetti tähän tilaisuuteen kirjoituksen, jossa hän kiittäen esitti vainajan suuria ansioita yliopiston ja klassillisen kirjallisuuden työvainiolla. *)

**Naisivistys
vieraan val-
lan aikana.**

Kun Italian tasavallat kukistuivat, ja maa joutui vieraiden valtojen hallittavaksi, oli yleinen naissivistys edelleen yksinomaan luostarien ja luostarikoulujen varassa. Valtion tai kuunan puolelta ei sen hyväksi tehty ensinkään mitään. Mutta yhä edelleenkin avustettiin hyväntahtoisesti niitä naisia, jotka omasta aloitteestaan hankkivat itselleen tietoja, suotiinpa heille julkista tunnustustakin. Etevimpiä heistä oli Anna Maria Dalle Donne (synt. Bolognassa 1778), joka 1799 julkisesti väitteli filosofian

*) Tunnettuja, joskin vähemmän maineen saavuttaneita olivat 17:nneltä sataluvulta kirjailijattaret Elena Dall Oglio, Christina Taleotti ja Isabella Sepoli. Samasta syystä tunnettuja olivat nunnat Laura Caterina Chiarini, suor Camilla Rosa Grimaldi ja suor Antonia Gaetana Casalini. Abedissa suor Maria Veridiana Carobbi San Paolon luostarista Faenzasta († 1764), nunnat Maria Maddalena Mazzoni, »De Servi di Marian» nunnakunnan sisar, suor Maria Angelica Carrati, »San Augustinon» nunnakunnan sisar, molemmat »S. S. Conceptionis Bononie» nimisestä luostarista, olivat hengellisiä kirjailijoita. Maria Teresia Zani, runoilija, kuoli 1752.

Äsken umpeen kuluneen vuosisadan eteviä naisia oli Cornelia Martinetti († 1867), joka esiintyi kaunokirjailijana ja on saavuttanut maineen ollen kirjevaihdossa Antonio Canovan, Leopardi'n, lordi Byronin, Russelin, Scriben, Chateaubriandin y. m. kanssa. Ruhtinatar Marianna Spada, synt. Beaufortin herttuattarena 1786, kuol. Bolognassa 1824, oli tunnettu oppineisuudestaan. Catterina Franceschi Ferrucci julkaisi 1835 kokoelman elämäkertoja, Claudia Borzaghi Vesi kirjoitti elämäkertoja ja sonetteja. Carolina Bonfadede julkaisi 1845 sadan mainehikkaan bolognalaisen naisen elämäkerrat ja kuvat. Myöskin Maria Teresia di Serego Aleghieri Gozzadini († 1881) oli tunnettu kirjailijattarena.

ja lääketieteen tohtorinarvoa varten, ja helmikuun 11 p:nä 1804 nimitettiin sikäläisen kättilöopiston johtajaksi.*)

Samaan aikaan kuin Anna Maria Dalle Donne esiintyi, on havaittavana jonkinmoinen vilkkaampi toiminta naissivistyksen hyväksi. Niin perusti esim. Toscanan suurherttua Pietro Leopoldo kaksi teollisuuskoulua tytöille, toisen, joka hänen mukaansa sai nimen »*Scuola Leopoldina*», 1778 Florensiin sekä toisen »*San Ranieri*» nimisen Pisaan. V. 1779 Bourbonit perustivat Palermoon tyttöopiston »*Educatario Femmine Marie Adelaide*». Napoleon ensimmäinen taas avasi Milanossa tyttöopiston »*Collegio reale di fanciulle*» ja Toscanan suurherttua 1823 toisen »*Istituto della S. S. Annunziata*» nimisen. Yleensä vieraat hallitsijat tehokkaammin kuin tasavallat ja kotimaiset valtiat harrastivat naissivistystä ja kansanvalistusta. Vv. 1822—30 perustettiin Itävallan hallituksen aikana 14 ylempää tyttökoulua ja 1,044 tyttökansakoulua. Mutta Sardinian hallitus ei huolinut Itävallan esimerkkiä noudattaa; sillä oli näet, niinkuin kaikilla romanilaisilla kansoilla, siihen aikaan esikuvanaan Ranska, josta tässä suhteessa ei tosiaankaan ollut mitään opittavaa. Niin luonnolliselta tuntui kuitenkin Italiassa naisten oikeus sivistykseen, että kun 1859 pantiin toimeen n. s. Casati'n laki, joka määräsi jonkinmoista kansakoulupakkoa, tyttöjä ei, kuten 1833 Ranskassa, jätetty tämän lain ulkopuolelle, vaan ulotettiin se heihinkin. Tyttökansakouluihin nimitettiin naisopettajia, ja näiden valmistamista varten perustettiin erityiset seminarit.**)

*) Anna Maria Dalle Donne oli köyhän sanomalehtimiehen Carlo Dalle Donnen ja hänen vaimonsa Caterina Nanni'n tytär. Hän opiskeli latinaa professori Luigi Rodati'n, filosofiaa Canterzani'n sekä kirurgiaa ja lääketiedettä prof. Rivieran johdolla. Hänen väitöksensä (19 p:nä joulukuuta 1799) osoitti, kerrotaan, »syviä tietoja ja etevää kykyä». Toukokuun 4 p:nä 1829 kutsuttiin hänet Benedictiläisen akademian jäseneksi. Bolognan kättilöopiston johtajana hän pysyi kuolemaansa saakka (1842). Tässä kaupungissa ilmestynvä sanomalehti »*Gazzetta Privilegiata*» julkaisi hänen kuoltuaan lämpimän kirjoituksen hänen muistokseen — jotakin siihen aikaan harvinaista, kun oli kysymyksessä nainen.

**) Niin suuri oli tähän aikaan tietämättömyys miehissäkin, että Pie-

**Naisasian
ensimmäinen
esiintyminen.**

Naisia nykyaikaisessa merkityksessään alkoi 1850—1860 luvuilla muutamia heikkoja vesoja työntää. Tähän olivat syynä Englannista ja Amerikasta tulleet vaikutukset, siellä kun kysymys tähän aikaan oli yleisesti keskustelunalaisena. Mutta se vapaudenhenki, joka elähytti Italiaa sen taistellessa valtiollisen itsenäisyytensä puolesta, oli luonnollisesti myöskin omansa valmistamaan alaa naisvapautuksen aatteelle.

— Naiset ottivat innokkaasti osaa vapaudentaisteluun — Emilia Mariani 1897 kirjoittaa »*La Revue Politique et parlementaire*ssa» (Paris). — Sitä ennen oli tosin yksityisillä naisilla, vanhempina aikoina abedissoilla, prinsessoilla ja dogien puolisoilla, myöhemmin taas oppineilla, ollut suuri persoonallinen vaikutusvalta. Mutta vapautustaistelun aikana Italian naiset ensi kerran ottivat osaa työhön aatteen toteuttamiseksi. He piiloittivat salaliittolaisia, toimittivat perille kirjeitä, hoitivat haa-voitettuja, ylläpitivät kirjevaihtoa johtajien kanssa ja rohkaisivat heitä vastoinkäymisissä. —

Sekä Mazzini'n että Cavourin mainitaan olleen korkeamman naissivistyksen hartaita ystäviä, vaikka politiika siinä määrin kiinnitti heidän huomionsa, että heidän tähän suuntaan käyvät tuumansa jäivät toimeen panematta. Samaan aikaan, jolloin valmistauduttiin vapaudentaisteluun, ja mielet kaikkialla olivat kuohuksissa, ilmestyi kaksi naisen asemaa käsittelevää teosta. Toisen, »*Della condizione giuridica delle donne*» (Naisen oikeudellisesta asemasta), julkaisi Pisan yliopiston professori C. F. Gabba v. 1861, ja siihen oli liitetty luettelo Italian kuuluisista naisista. Toinen taas oli Salvatore Morelli'n »*La Donna e la*

montissa ja Lombardiassa 450 henkeä tuhannesta ei osannut lukea. Ja kuitenkin oli Itävallan hallitus näissä maakunnissa tehnyt kaikkea kiitosta ansaitsevia ponnistuksia kansansivistyksen kohottamiseksi. Modenassa, Parmassa, Toscanassa ja Perugiassa nousi lukutaitoa puuttuvien määrä 493:een ja molempain Siciliain kuningaskunnassa 938:aan tuhannesta. Uudenkin lain uhalla oli tietämättömyys edelleen äärettömän suuri, sillä rahan ja hyvän tahdon puute vaikutti että Casati'n laki kauan oli olemassa ainoastaan paperilla, kunnat kun eivät sen määräyksiä noudattaneet.

(The Woman Question).

Scienza (Nainen ja tiede), jota siihen aikaan pidettiin liian jyrkkänä ja siksi suuresti vastustettiin, vaikka koko käsittelytapa huokuu jaloa ihmisyyttä.

Ranskassa naisasiatyö järjestyi toisen keisarikunnan aikana, Italiassa se tapahtui kuningaskunnan turvissa. Kohta kun maa oli julistettu vapaaksi, alkoivat etevät miehet ja naiset sanomalehdistössä vaatia naisen aseman parantamista. Näihin kuuluivat Anna Maria Mazzoni, Malvina Frank, Gualberta Alaide Beccari, professori Gabba, signor Forlani, Mauro Machi y. m. Signora Beccari perusti Veneziassa aikakauskirjan »*La Donna*» (Nainen), jonka siihen aikaan arveltiin ajavan naisasiaa liioitellen, mutta joka varmaankin tehokkaasti on toiminut etenkin Pohjois-Italian naisten herättämiseksi. Myöhemmin se ilmestyi Bolognassa, jonne sen perustaja ja uuttera toimittaja muutti, ja jossa hän vaikutti v:een 1894, jolloin tauti hänen voimansa mursi.

V. 1872 signora Aurelia Cimino Folliero de Luna perusti Florensissa »*La Cornelia*» nimisen aikakauskirjan, joka oli silloisen perintöprinsessan Margheritan korkeassa suojeluksessa. Tätä lehteä pidettiin »*La Donnaa*» maltillisempänä, ja sillä oli avustajina eteviä lakimiehiä ja kirjailijoita. Kolmannen aikakauskirjan »*Rassegna degli Intressi femminili*» (Tiedonantoja naisten harrastuksista) perusti Romassa 1878 signora Fanny Zampini Salazar. Tämäkin yritys nautti kuningatar Margheritan armollista suojelusta sekä kannatusta Italian parhaimpain kirjallisten kykyjen puolelta. Ei kumpikaan näistä aikakauskirjoista tullut pitkäikäiseksi, mutta niinä muutamina vuosina, jolloin ne ilmestyivät, ehtivät ne kuitenkin kukin paikkakunnallaan saattaa naisasian keskustelunalaiseksi. Miten suosiollisesti hallitus naisten pyrkimyksiä kohteli ilmenee siitä, että signora Cimino 1878 sai matkarahan tutustuakseen Ranskan käytännöllisiin naiskouluihin. Seuraavana vuonna (1879) annettiin taas Anna Maria Mazzoni'lle valtion matkaraha kansainväliseen naisasiakongressiin Pariisiin.

Luultavasti tämä matka antoi aiheita siihen, että Anna Maria Mazzoni signora Paolina Schiffin keralla 1881 perusti

Italian ensimmäisen naisasiayhdistyksen »*Legha Promotrice degli Intressi femminili*» (Liitto naisten etujen ajamista varten).*) Uusi yhdistys, jonka puheenjohtajana toimi signora Mazzoni, saavutti kohta yleistä suosiota. Sen jäseninä oli lakimiehiä, edusmiehiä, senatoreja, professoreja, pappeja sekä korkeimpain kansanluokkain naisia. Samana vuonna, kuin se perustettiin, pidettiin Romassa yleinen äänivaltakokous, jossa signora Mazzoni kaunopuheisessa esitelmässä vaati äänivaltaa naisille.

Helmikuun 7 p:nä 1886 piti kreivi Massimo Collalto Romassa naisasiaesityksen, joka voitti yleistä hyväksymistä. Perustettiin yhdistys, jonka kunniapuheenjohtajana oli kuningatar Margherita. Sen tarkoituksena oli naisten siveellisen, kirjallisen ja tieteellisen kehityksen edistäminen, ja sen tärkeimpänä toimena oli korkeamman tyttökoulun ylläpitäminen sekä eri aineita käsittelevien esitelmien toimeenpaneminen kerran viikossa koulun oppilaille ja yhdistyksen jäsenille. Tähän yhdistykseen kuuluivat naisasianystävien vanhoillisimmat ainekset. Siten ei esim. sen kokouksissa ollenkaan sallittu naisten esiintyä puhujina tai esitelmäpitäjinä. Kun varapuheenjohtaja kreivitär Ugo Balzani, Englannista syntyisin ja itse tieteellisesti sivistynyt,**) rohkeni ehdottaa tämänsuuntaista muutosta, otettiin ehdotus sängen kylmästi vastaan, jopa arveltiin yhdistyksen, jos siihen ryhdyttäisiin, joutuvan ankaran paheksumisen alaiseksi. Vielä 1896 ei ollut kukaan nainen yhdistyksessä esiintynyt.

Alkupuolella 1890-lukua on havaittavana vilkas naisasianharrastus. V. 1893 signora Julia Cavallari Cantalamessa julkaisi tutkimuksen »*La Donna e Risorgimento Nazionale*», joka käsittelee naisten osanottoa Italian kansalliseen uudesta-
syntymiseen. Samana vuonna signora Paolina Schiff Milanossa

*) Nytemmin hajonnut.

***) Maria Augusta Simon, synt. Skotlannissa, oli erään etevän filosofin tohtori Simonin tytär. Hän kuunteli luentoja Edinburghin yliopistossa ja avusti isäänsä hänen arkistotutkimuksissaan. Mentyyään naimisiin kreivi Ugo Balzani'n kanssa, hän rupesi avustamaan miestään tämän tehdessä historiallisia tutkimuksia. V. 1889 hän käänsi englanninkielelle puolisonsa teoksen »*The Popes and the Hohenstaufen*». Hän kuoli 1895.

perusti yhdistyksen naisten etujen ajamiseksi (*»La Legha per la Tutela degli Intressi Femminili»* — Yhdistys naisten etujen tukemiseksi). Samallaisen yhdistyksen perusti Turinissa Emilia Mariani. Nämät yhdistykset ylläpitävät kansanlastentarhoja sekä kesäsiirtoloita varattomille, heikoille lapsille, hankkivat opetusta kansakoulun lopettaneille tytöille sekä apua varattomille lapsensynnyttäjille, panevat toimeen esitelmiä terveysopissa ja harrastavat naisten ammattiyhdistyksiensä perustamista. Vielä ne pyrkivät toteuttamaan periaatetta: sama palkka samasta työstä, miehen ja naisen oikeudellista yhdenvertaisuutta erittäinkin taloudellisilla aloilla sekä kannattavat rauhanasiaa. Niinkuin tästä huomaa, on niillä laaja ja monta hyvää asiaa käsittävä ohjelma. Viimemainitulla yhdistyksellä on sen lisäksi pysyväinen komitea, joka valmistaa anomuksia edustajakamariin. V. 1895 molemmat yhdistykset yhtyivät liitoksi (*La Federazione delle Leghe per la Tutela degli Intressi femminili*), jonka jälkeen ne kukin erikseen käyttävät »sektioni»-nimeä. Eroitus sektionien ja liiton (= federationin) työssä on se, että edelliset käsittelevät vaan paikallisia kysymyksiä, jotavastoin liitto sektionien tiedonantojen perusteella panee alulle lainsäätämiskysymyksiä, lähettää anomuksia senaatiin, kouluylihallitukseen y. m. Sektioneja on vielä Veneziassa (johtajina prof. Levi Morenos ja signor Massari) sekä Florensissa, minkä yhdistyksen huhtikuussa 1897 perusti signora Ernestina Bittanti, latinan ja kreikan kielten professori. Yhdistyksen nimi on *»La Legha Toscana per la Tutela degli Intressi femminili»*. Veneziassa lienevät sektionin johtohenkilöt esiintyneet varomattomasti, koska kaupungin patriarka (kirkon korkein päämies paikkakunnalla) on sitä jonkinmoisessa käskykirjeessä vastustanut. Useassa kaupungissa on liitolla asiamiehiä, jotka koettavat kukin paikkakunnallaan saada sektioneja perustetuiksi. V. 1898 liitto levitti naisen asemaa, työtä, kasvatusta y. m. koskevia kyselykaavoja. Tällainen käsittelee ensimmäiseksi kasvatusta (lastenkotien, lastentarhain, pikkulastenkoulujen, ala- ja yläalkeiskoulujen, korkeampain opistojen, ammatti- ja talouskoulujen ynnä oppilaiden ja opettajattarien lukumäärää), sitten käytännöllisiä aloja, niinkuin

maanviljelystä, teollisuutta ja kauppaa, kunnallisia ja valtionvirkoja, raitetta, tädettä, kirjallisuutta, hyväntekeväisyyttä, sairashoitoa y. m. Tarkoituksena on täten karttuvain tilastollisten ainesten perusteella valmistaa naistyötä esittävä kalenteri.

V. 1895 alkoi Romassa ilmestyä aikakauskirja »*Vita Femminile*» (Naisten elämä), Rosa Amadori'n toimittamana. Ot-sikkokirjoituksenaan sillä oli Senecan sanat: »Naisen asemasta riippuu valtion menestys tai rappeutuminen». Sen ohjelmaan kuuluivat »kaikki naisten harrastamat kysymykset, kasvatus, työväenasia, oikeuskysymykset sekä eri maissa toimitettu, naisen kohottamista tarkoittava työ». Tämän aikakauskirjan perustaneen ryhmän toimesta syntyi 1896 »*L'Associazione Femminile*» (Naisyhdistys), jonka tarkoituksena on saattaa romalaisia ja ulkomaalaisia naisia yhteistyöhön naisen sivistyksen kohottamiseksi. Ohjelma käsittää esitelmiä, kirjastoja ja kokouksia naisasian pohtimista varten; erityisesti otetaan huomioon työläisnaisen asema. Pahaksi onneksi yhdistys ensimmäiseksi ryhtyi kokonaan ohjelman ulkopuolella olevaan asiaan; se näet pani toimeen anomuksen Italian silloin Afrikassa käymän sodan lopettamisesta. Täten se joutui epäsuosioon korkeimmassa paikassa sekä vanhoillisissa piireissä. Myöskin naisasianystävät pahoittelivat tätä seikkaa, joka alusta alkaen antoi yhdistykselle poliittisen värityksen. Tämäkin yhdistys toimittaa kesäsiirtoloita köyhille lapsille, esitelmiä terveydenhoidossa, kansantajuisia opetuskursseja työläisnaisille ja anomuksia parlamenttiin.

Sanotaan että tämä yhdistys on perustettu sosialistisia harrastuksia silmällä pitäen, mutta tämä ei tietävästi ole sen toiminnasta käynyt selville. Sitävastoin on tosiasia että Pohjois-Italian naisasiayhdistykset toimivat sosialistipuolueen hyväksi hankkimalla kannatusta »*Camera del Lavoro*» nimiselle selvästi sosialistiselle työväenyhdistykselle. Jo 1896 oli Milanon naisyhdistyksen toimesta perustettu seuraavat työläisnaisten ammattiyhdistykset, jotka kaikki kuuluvat sikäläiseen »*Camera del Lavoro*»: naiskirjansitojain ammattiyhdistys, jolla on 500 jäsentä, ompelijattarien ja modistien (160 jäsentä), hansikkain-tekijäin (120 jäsentä), kaulustinompelijattarien (150 jäsentä),

punostyöntekijättärien (40 jäsentä), naisräättälien (75 jäsentä) ja koneellakutojattarien (50 jäsentä) ammattiyhdistykset. Kaikki nämät yhdessä muodostavat »Camera del Lavoro» erityisen sektorin, jonka ohjelmaan kuuluu lyhennetty työaika, korotetut työpalkat, ammattiyhdistyksiä naistyöläisille, anomuksia, että hallitus perustaisi ammattikouluja naistyöläisille, sekä yleensä naisen taloudellisen aseman parantaminen.

Turin, Neapelin, Paduan ja Florensin kaupungeissa on myöskin »Camera del Lavoro» kuuluvia työläisnaisten yhdistyksiä, joilla kaikilla on taloudellisia asioita koskeva ohjelma. Muutamilla on sairasapukassoja, mutta muita tuloksia niiden toimesta ei vielä liene mainittavana. Niiden ohjelmaan ei ole, sen mukaan mitä signora Schiff, näiden yhdistysten innokkaimpia perustajia, on ilmoittanut, otettu siveellisyys- eikä ääni-oikeusasiasiaa, ei naidun naisen aseman parantamista y. m. kysymyksiä, yhtä tärkeitä työläisnaisille kuin sivistyneillekin. Valiottavaa on että naisasianystävät itse saattavat työtätekeviä sisäriiaan katsomaan asiaa niin rajoitetulta näkökannalta. M. m. on Italiassa innolla yhdytty »äitiysvakuutuksen» aatteeseen. Tämä vaatii erityisten yhtiöiden tai yhdistyksien perustamista, joihin maksamalla rahamäärän vanhemmat, omaiset tai muut henkilöt voivat turvata työlle vuotuisen eläkkeen jokaisesta lapsesta, jonka hän vastaisuudessa synnyttää joko avioliitossa tai sen ulkopuolella. Edullisinta on ottaa vakuutus kohta tytön syntymisen jälkeen. Myöskin voisivat — niin on tämän periaatteen kannattajain puolelta ehdotettu — naiset perustaa keskinäisiä vakuutusyhtiöitä, jotka takaisivat heille eläkkeen jokaisesta heidän synnyttämästään lapsesta. Tähän liikkeeseen on yhtynyt filantropeja, joiden hyvät tarkoitukset eivät ole epäiltävissä. Mutta perusajatuksena sillä näyttää kuitenkin olevan se, että yhteiskunnan on pyrittävä valtion kustantaman lapsenkasvatuksen kautta saattamaan vapaa rakkaus mahdolliseksi. Tätä päämäärää vierovien täytyy sentähden toistaiseksi pitää äitiysvakuutusta keinona, joka pikemmin helpottaa vapaan sukupuoliyhteyden solmiamista kuin äitien aseman pysyvistä parantamista.

Keväällä 1898 perustivat kreivitär Taverna, signorina Melegari y. m. *Italian naisten kansallisiiton*, joka on yhtynyt v. 1888 Washingtonissa perustettuun kansainväliseen naisliittoon.

Naiset hyväntekeväisyyden alalla.

Italian naiset ovat kauan harrastaneet rauhanasiaa. Useimmat naisasiayhdistykset ovat suoranaisesti tai välillisesti toimineet sen edistämiseksi, ja erityinen naisten rauhanyhdistys on olemassa Parmassa. Suuremmoinen on myöskin hyväntekeväisyys, sekin osaksi järjestetty. Huomattavin yhdistys tällä alalla on *La Carità* (Armeliaisuus) Romassa. Siihen kuuluu rikkaita katolisia naisia, ja se toimii etupäässä jaellen köyhille äideille pieniä apurahoja (noin 3 liria 50 centesimoa. *) Niin annettiin esim. 1887 v:n kolmena ensimmäisenä kuukautena avustusta 445:lle puutteenalaiselle naiselle. Erittäin tarmokkaasti tämä yhdistys toimi Dogali'n verilöylyn jälkeen Italian käydessä sotaa Abyssiniaa vastaan. Yhdessä viikossa se näet järjesti valmiiksi Afrikan matkalle retkikunnan, johon kuului lääkärejä ja sairaanhoitajia, varustaen sen kaikilla sairashoitotarpeilla. Toiseen *Soccorso e Lavoro* (Apu ja työ) nimiseen yhdistykseen kuuluu hovipiirien naisia; se hankkii työtä köyhille naisille, ylläpitää kansankeittiötä sekä jakelee köyhille perheille pieniä apurahoja (noin 1 liran verran päivässä). Sitäpaitsi ovat yksityiset naiset utterasti toimineet filantropisella alalla. Niin on rikas venakko m:me Helbig perustanut köyhäinaptekin ja sairaalan, jossa köyhät lapset ja heidän äitinsä ilmaiseksi saavat lääkkeitä ja lääkkäarinapua. Laitoksessa on myöskin operationihuone. Francisca Xavier Cabrini, joka kuuluu »Laupeudensisarten» (*Les Soeurs de Charité*-kunnan) italialaiseen osastoon, on tehnyt paljon hyvää, huolehtien etenkin laiminlyötyjen ja hyljättyjen lasten hoitoa perustamalla sellaisille koteja sekä Italiassa että Amerikassa. Herttuatar de Galliera antoi 7 milj. liria sairaaloiden rakentamiseksi Italiaan sekä 1 milj. liria syntymäkaupungilleen Genualle. Sitäpaitsi hän Pariisiin rakennutti työläistenkodin sekä vanhustensairaalan ja Meudoniin lastenkodin. **)

*) 1 liria = 1 Smk, 1 cent. = 1 penni.

**) Sama nainen lahjoitti paaville 1 milj. ja määräsi testamentissaan palvelijoilleen kuuden vuoden palkan.

Kenties enemmän kuin mikään muu naisten rientoja ja **Naiskasvatus.** etuja koskeva ala on naiskasvatus ollut sekä miesten että naisten harrastuksen esineenä. Tähän on vaikuttanut kaksi seikkaa: yleinen isänmaallinen innostus Italian vapautumisen aikana sekä vv. 1870—1880 herännyt pyrkimys vanhan kansallisen kotiteollisuuden elvyttämiseksi. Heti kun vapaussodan jyminä herkesi, ja Italian kansa oivalsi lähimmät velvollisuutensa, selvisi kaikille ajatteleville kansalaisille että ennen kaikkea oli kansanvalistukseen kohdistettava tarmokas toiminta. Innostuneet naiset perustivat omalla kustannuksellaan kouluja, uhrasipa usea koko omaisuutensa tällaisiin yrityksiin. Siten avasi Antona Traversi Paviassa »*Assilo Antona Traversi*» nimisen pikkulastenkoulun, kreivitär Comparetti-Raffalowitsch perusti Venetsiassa »*Comparetti-Raffalowitschin koulun*» ja englantilainen mrs Schwabe, erään belgialaisen miljonanomistajan leski, perusti Neapelissa »*Istituto Internazionale Froebeliano Vittorio Emanuele II*». Tässä suuremmoisessa laitoksessa, jota yhteen aikaan mrs Schwabe yksin ylläpiti, oli 1896 enemmän kuin tuhat oppilasta, poikia ja tyttöjä. Se on Fröbelin periaatteiden mukaan järjestetty; siihen on yhdistetty lastentarha, kansakoulu, alkeiskoulu, lysee sekä opettajaluokat eli seminari. Kouluun, jossa on sekä maksuttomia että maksavia osastoja, on eri maista hankittu mitä parhaimpia opettajakykyjä *) ja sen johtajana on rva Adèle von Portugall, saksalainen, joka ansiokkaasti jatkaa mrs Schwaben työtä. Laitoksella oli jonkun aikaa 12,000 liran valtioapu, mutta koska se ei ole liittynyt mihinkään uskokuntaan, joutui se Neapelin katolisten epäsuosioon. Nämät ovat kaikin voimin koettaneet saada avustusta lakkautetuksi, mikä lieneekin onnistunut v. 1896. Edellisenä vuonna kuoli mrs Schwabe. Miten suuresti tämä jättiläislaitos on vaikuttanut Neapelin nuoreen sukupolveen on itsestään selvä.

Kuten jo mainittiin, otettiin 1859 n. s. Casati'n-laki ja sen mukana jonkinmoinen koulupakko käytäntöön. Täydellisesti tämä kuitenkin pantiin toimeen vasta 1877. Yksitoista vuotta

*) M. m. toimii veistonopettajana ruotsalainen nainen.

myöhemmin oli olemassa 16,816 tyttö-kansakoulua ja 6,082 yhteis-kansakoulua, joissa kävi yhteensä 856,321 tyttöoppilasta. (Poikakoulujen luku oli 19,492 ja niissä oppilaita yht. 1,017,402). Näissä opetetaan alkeistietoja sekä käsitöitä, mutta kun lapset jo 10 vuoden ikäisinä lopettavat koulun, jättää järjestelmä kyläkin toivomuksille sijaa. Kansakoulunopettajattarien valmistamista varten oli v. 1888 83 normalikoulua eli seminaria, joissa oli 3,316 oppilasta. Niiden opetusohjelmaan kuuluu koko joukko aineita, kuten pedagogiikka, Italian kieli ja kirjallisuus, aritmetiikka, yleinen ja Italian maantieto, Italian historia, yhteiskuntaoppi, luonnontieteiden ensi alkeet, talousoppi, maanviljelysoppi, käsikirjoitus, piirustus, laulu, voimistelu, käsityöt sekä ranskankieli.

Korkeampaankin naiskasvatukseen on luotu huomiota. V. 1861 perustettiin Milanoon ylempi tyttöopisto. Victor Emanuelin hallitessa, jolloin uudella innolla käytiin kasvatuskysymyksiin käsiksi, pantiin toimeen yleinen koululaitoksen uudistus. Opetusministeri Natoli huomasi 1865 tarkastaessaan niitä ylempiä naisopistoja, jotka Bourbonit, Napoleon I ja Toscanan suurherttua olivat perustaneet, että niissä vallitsivat suunnattomat epäkohdat. M. m. yksi näistä laitoksista nautti 200,000 liran vuotuista valtioapua, mutta sen oppilasluku oli — 30. Nyt perustettiin Turiniin 1866 ylempi naisopisto. — Kesäkuun 25 p:nä 1882 annettu asetus määräsi Roomaan ja Florensiin perustettaviksi ylempiä normalikouluja eli opettajaseminareja (*»Istituto di Magistero»*), joiden tarkoituksena oli valmistaa opettajattaria ylempiin tyttökouluihin. Oppiaika on nelivuotinen, ja kouluilla oli 1883 kaksitoista valtion lahjoittamaa, eteville oppilaille jaettavaa stipendia. Opetusaineet ovat Italian kieli ja kirjallisuus, ranska, saksa ja englanninkieli sekä näiden maiden kirjallisuus, maantiede, historia, luonnontieteet, matematiikka, terveysoppi, logika, psykologia, pedagogiikka, metodiikka, siveysfilosofia sekä käsityöt. Kahtena ensimmäisenä vuonna ovat kaikki luettavat aineet pakollisia, mutta kolmantena ovat erityiset aineet valittavia. Neljännen vuoden kurssiin kuuluu myöskin käytännöllisiä harjoituksia. Tutkinto on kahta eri

laatua: yleinen päästötutkinto ja diplomi- (kunniakirja-)tutkinto. Jälkimmäiseen vaaditaan, paitsi yleistä tutkintoa, koetunti, kirjallinen käännös jostakin vieraasta kielestä sekä 30 minuutin suullinen esitelmä. Oppilaiden luku on Romassa ollut keskimäärin 100, Florensissa 90—95. Näiden seminarien läpikäyneet opettajattaret ovat oikeutetut hakemaan ylempien tyttökoulujen ja ylempien normalikoulujen (seminarien) naisopettajanvirkoja, sekä ovat palkka- ja eläke-ehtoihin nähden samassa asemassa kuin näiden opistojen miesopettajat. Palkka vaihtelee 800—3000 liraan. — Valtio ylläpiti v. 1883 kuusi ylempää koulua (*»Educandati»*), joissa 7—18-vuotiaat tytöt nauttivat opetusta. Nämät oppilaitokset eivät johda yliopistoon, vaan vastannevat lähinnä Saksan ylempiä tyttökouluja (*»Höhere Mädchenschulen»*). Sen sijaan ovat tytöt jo v. 1878 asti olleet oikeutetut pyrkimään poikalyseihin ja niistä ottamaan tutkinnon yliopistoon. Viime aikoina onkin ruvettu tätä oikeutta käyttämään, vaikka tällaista opetustapaa vastaan vielä vallitsee melkoinen ennakkoluulo.

Suuri joukko yksityisiä tyttökouluja on tietysti olemassa, ja useimmat ovat nunnien johtamia. V. 1888 laskettiin koulujen lukumäärän nousevan 4,090:een ja täyshoitolain 848:aan. Edellisillä oli oppilaita yhteensä 105,662 ja jälkimmäisillä 52,925. Tavallisesti ne opettajavoimiin ja ohjelmaan nähden ovat sangen ala-arvoisia. Parhaimpina pidetään »Laupeudensisarten» (*»Les Soeurs de Charité»*-kunnan) johtamat koulut.

Käytännöllisten koulujen hyväksi on toimitettu yhtä ja toista seurauksena äsken mainitsemastamme liikkeestä kotiteollisuuden kohottamiseksi sekä Victor Emanuelin aikana tapahtuneesta yleisestä koululaitoksen uudistamisesta. Aikaisemmin on mainittu että Toscanan suurherttua 1778 perusti kaksi teollisuuskoulua tytöille, toisen Florensiin (*Scuola Leopoldina*) ja toisen Pisaan (*San Ranieri*). Edellisen ohjelmassa sanottiin »että se oli ensimmäinen työkoulu Italiassa, kenties Europassakin, sekä että sen ainoana päämääränä oli opettaa kansan tyttärille joku ammatti, riistämättä kodilta heidän apuansa». Molemmat koulut perustuivat vapaamielisiin ja laajanäköisiin periaatteisiin. Niissä opetettiin kaikenlaista ompelua, ruuanlaittoa, pellavan-

ja silkinkudontaa, lukemista, kirjoittamista ja laskentoa. Kahta viimeksi mainittua ainetta opetti miesopettaja, koska siihen toimeen kykenevää naista ei voitu saada. Oppilaiden työt olivat myytävät käsityöläisille eikä koululle. Tämä määräys, joka oli ohjelman päävaatimuksia, esti ammattilaisia pelkäämästä kilpailua valtion puolelta. Nämät koulut kukoistivat kauan aikaa, aina v:een 1815, jolloin Napoleonin poistuttua näyttämöltä yleinen lamautuminen pääsi Italiassa vallalle. Seuraavien aikojen monikirjavissa valtiollisissa vaiheissa ne sitten jäivät unhoituksiin. Oppilaitten aika kului tehdessä töitä, joita ei kukaan ostanut, kutoessa kangaspuissa, jommoisia ei enää muualla käytetty, sekä käydessä messua kuulemassa.

Mutta sitten tuli 1860—70 luvuilla tuo suuri uudistus koulualalla. Myöskin Scuola Leopoldina järjestettiin v. 1874 perinpohjin uudestaan, eli paremmin sanoen, se saatettiin takaisin entiseen kuntoonsa ja 1882 siihen yhdistettiin piirustuskoulu. Opetus on maksuton. V. 1891 oli Florensissa oppilasmäärä käsityö- ja talousosastoissa 800 ja kudontaosastossa 100. San Ranieri'n koulu järjestettiin uudestaan 1869 ja laajennettiin 1889.

V. 1861 avattiin Parmassa teknillinen naisopisto, jonka senatori Filippo Linati ja markisitar Guerieri Gonzaga olivat panneet toimeen. Laitos oli perustettu varattomien tyttöjen hyväksi ja tuli 1877 valtion huostaan. — Turiniin perustettiin kirjanpitoa ja kauppakirjevaihtoa varten koulu, johon myöhemmin liitettiin mallinpiirustus-osasto. V. 1878 tämä oppilaitos, joka sai nimen *Maria Lætitian-koulu*, vielä laajennettiin täydelliseksi ammatti- ja talouskouluksi ranskalaiseen malliin; sitä paitsi siinä opetetaan telegrafiaa ja kauppaoppia. — Milanossa perustivat muutamamat professorit 1869 jonkinmoisen kirjallisuusoppikurssin nuorille tytöille. Vähitellen tähän laitokseen liittyi luokkia, joissa opetettiin kirjanpitoa, hansikkaiden ja tekokukkien sekä hatunsulkain valmistusta y. m. Koulun nimeksi tuli »*La Scuola Technica-Literaria*» (Teknillis-kirjallinen koulu). V. 1870 siihen yhdistettiin täydellinen ammatti- ja talouskoulu (»*Scuola professionale femminile*»), jonka perustaja oli Laura Solero

Mantegazza. Siinäkin opetetaan telegrafiaa ja kirjanpitoa ja sitäpaitsi porslinimaalausta, mallinpiirustusta y. m. Valtio otti sen huostaansa v. 1875. — Genuassa pantiin 1871 nuorille tytöille toimeen piirustuskurssi, joka sai nimen »*La Scuola Duchessa di Galliera*» (Herttuatar di Gallieran koulu). Se menestyi niin hyvästi, että kaupunki otti sen haltuunsa lisäten siihen useita uusia osastoja, m. m. yhden vaateenompelua varten. — Suuressa arvossa pidetään niinkään Neapelin »*Regina Margherita*» ja Syracusan »*Scuola professionale femminile*» ammattikouluja sekä Florensin »*Scuola Technica-Literaria*», jotka kaikki avattiin 1879. *) Roman teollisuuskoulu tytöille on monessa suhteessa Ranskaa käsittelevässä luvussa mainitun Parisin koulun kaltainen. Tässäkin nauttivat kansakouluiässä olevat tytöt aina 18:nteen ikävuoteensa asti käsityö- ja ammattiopetusta. Opetusta ei anneta luokittain, vaan on se yksilöllinen; ja erilaiset työt vaativat eripituisen oppiajan. Opetusohjelmaan kuuluvat paikkaus ja parsinta, ompelu, muotiompelu, lastenvaatteiden valmistus, räätelintyö, kappaompelu, pellava-, kulta- ja hopeakirjailu **), koruompelu, tekokukkain-valmistus, pitsinnäppläys (monta eri laatua), pesu ja silitys. Täälläkin voivat vanhemmat oppilaat ansaita pienen päiväpalkan. Sitä vastoin ei niinkuin Ranskassa opeteta ruuanlaittoa eikä talousaskareita tekemään, mutta oppilaat saavat tuoda päivällisensä mukanaan, ja tämä lämmitetään heille erityisessä tähän tarkoitukseen varatussa keittiössä. Useimmat oppilaat valitsevat ompelijan, kirjausompelijan (kirkkoja varten), pesijän, kamarineitsyen tai tekokukkainvalmistajan toimet.

Ammattikoulut ovat maanviljelys- sekä kauppa- ja teollisuusministeriön valvonnan alaisina. V. 1888 oli 16 sellaista

*) *Studio di Costanza Gigliola-Casella intorna alle Scuole Professionali Industriali Femminili.* Roma 1889.

**) Miten taitaviksi oppilaat tässä kehittyvät ilmenee siitä, että koulu 1896 valmisti lipun, minkä kuningatar Margherita perintöprinssin ja Montenegron prinsessan Elenan kihlauksen johdosta lahjoitti erälle Roman kirkolle. Se oli kultakangasta, joka oli hiotuilla oikeilla korallihelmillä kirjailtu; sitä pidettiin noin 10,000 liran arvoisena.

koulua, joiden oppilasluku yhteensä oli 4,046. Muutamat niistä olivat yksityisten henkilöiden tai yhdistysten, toiset taas kuntien perustamia, ja olivat myöhemmin joutuneet valtion huostaan. Useimpia kannattivat kuitenkin kunnat joko osaksi tai kokonaan.

Maaseudulla on olemassa erityisiä kouluja pitsinnypläyksen opetusta varten. Jo 1860-luvulla alkoivat ylhäiset naiset perustaa sellaisia kouluja paikkakunnille, missä tätä kotiteollisuutta vanhastaan harjoitettiin. Ne nauttivat perintöprinsessan, sittemmin kuningatar Margheritan suojelusta ja elpyivät nopeasti kukoistukseen. Näistä kouluista on ensi kädessä mainittava kreivitär Andriana Zon Marcellon Buranoon perustama koulu sekä krevitär Cora di Brazzà-Savorgnanin perustamat koulut Fagagnassa, Brazzassa, Martignacossa ja Silvellassa.*) Kreivitär Maria Pasolini, signora Laura Mantegazza, signora Alessandra Ravissa ja markisitar Tanari ovat samoin perustaneet kouluja koruompelua ja pitsinnypläystä varten tai muuten toimineet käytännöllisten koulujen alalla. Luonnollista on että pitsinnypläyksen merkitys tulolähteenä suurteollisuuden kautta on vähentynyt, mutta koska Italiassa kirkot, luostarit ja papit niin suunnattomassa määrin käyttävät kaikenlaatuisia kallisarvoisia pitsejä ja korko-ompeleita, ei tämä kotiteollisuus nytkään ole vähäarvoinen.

V. 1889 jätettiin edustajakamariin ehdotus farmaseuttikurssien toimeenpanemisesta naisille, mutta se hyljättiin.

Nainen opin-
teillä.

Samana vuonna kuin poikalypseet avattiin tytöille, avasivat myöskin yliopistot ovensa naisille, ja nämät ovatkin täten saamaansa oikeutta käyttäneet, joskin verraten vähissä määrin. Luultavasti heidän opintojansa vaikeutti ainakin eräissä yliopistoissa yksityisille professoreille myönnetty oikeus kieltää naisilta pääsy luentoihinsa. Vasta 1891 lienee tämäkin este saatu poistetuksi. V. 1889 harjoitti Pisan yliopistossa opintoja kaksi naista, toinen matematiikkaa, toinen lääketiedettä. Vv. 1894—1895 opiskeli Italian korkeakouluissa kaikkiaan 121 naista. V.

*) Vittorio Stringher, *Industria dei Merletti nelle campagne*. Roma 1893.

1905 oli heidän lukunsa 124, joista suurin osa opiskeli Pohjois-Italian yliopistoissa, verraten pieni määrä sitävastoin Neapelissa ja etelämpänä.

Jo 1875 eräs venakko Ernestine Paper suoritti lääkärintutkinnon Pisan yliopistossa ja on vasta 1877 hyvällä menestyksellä toiminut lääkärinä Florensissa. V. 1888 signora tohtori Catani, joka Bolognassa oli opiskellut lääketiedettä, nimettiin patologian professoriksi Pisan yliopistoon. V. 1891 suorittivat signora Paolina Schiff ja 1892 signora Ida Terracini filos. tohtorin tutkinnon Turinin yliopistossa. *) Jo 1886—88 oli edellinen luennoinut Saksan kieltä ja kirjallisuutta Pavian yliopistossa konsistorin yksimielisellä myönnytyksellä, vaikka sillä ei ollut oikeutta sallia hänen suorittaa tutkintoa tai antaa hänelle tohtorinarvoa. Vasta v. 1891 saivat näet naiset oikeuden suorittaa tutkintoja ja saavuttaa oppiarvoja kaikissa maan yliopistoissa samoilla perusteilla kuin miehet, ja signora Schiff on nyttemmin Saksan kielen ja kirjallisuuden professorina Pavian yliopistossa sekä Milanon Tieteellis-kirjallisessa akademiassa (*»Accademia Scientica e Lettera»*).

Useat muutkin naiset, paitsi signora Paper, ovat suorittaneet lääkärintutkinnon; yhdelle heistä on kuningatar Margherita antanut lääkärintoimen hovissa. Tohtori Maria Montessori on antautunut köyhien, etupäässä naisten ja lasten, lääkäriksi.

*) Ensimmäisiä uranaukaisijoita kohtaavat vaikeudet ilmenevät signora Schiffin kertomuksesta, että hänen valitsemansa pääaineen saksankielen professori jyrkästi kielsi kertojaa kuuntelemasta hänen luentojaan. Kun nuori nainen oli varaton, ja koko hänen tulevaisuutensa siis riippui hänen tutkinnostaan, päätti hän vihdoin, kun kaikki suositukset ja anomuskirjat olivat näyttäytyneet turhiksi, muitta mutkitta olla kiellosta huolimatta. Vavisten hän siis eräänä aamuna saapui luentoon. Hämmästynyt professori sivuutti seikan äänettömyydellä, ja kun signora Schiff luennon loputtua tuli hänen luokseen pyytämään anteeksi ja selitystä antamaan, peruutti hän kieltonsa lisäten hyvänsävyisesti: »Teidän sitkeytenne on minut voittanut». Myöhemmin hän huomasi että signora Schiffin muistiinpanot hänen luennoiltaan olivat niin oivallisia, että miesylioppilaat olivat lakanneet sellaisia tekemästä lainatakseen sen asemesta hänen vihkojaan, jotka siten kulkivat kädestä käteen.

Naispuolisten lääkärien on kuitenkin vielä voitettava paljo ennakkoluuloja, jos saapi päättää pitkällisestä ja kiivaasta kynäkiistasta, jota 1896 käytiin Florensissa ilmestyvässä »*Le Serate Italiane*» nimisessä aikakauskirjassa. Siihen ottivat osaa toiselta puolen tohtori Giuseppe Ferruta y. m. ja toiselta eräs venakko m:lle Sophia Puritz. Myöskin »*Rivista Universaria*» niminen aikakauskirja käsitteli kysymystä naisille vihamielisessä hengessä. Tässä kiistassa uusitaan vanhat syytökset, että naiset ainoastaan kunnianhimosta antautuvat lääkärintoimeen, johon he heikomman älynsä takia eivät kuitenkaan sovellu, y. m. s. todellakin omituiset väitteet kaupungissa, missä naispuolinen lääkäri suuresti käytettynä ja arvossapidettynä on toiminut kolmattakymmentä vuotta.

Muilta aloilta on mainittavana että v. 1897 opettajattarien luku lastentarhoissa ja pikkulastenkouluissa oli 6,512, kansakouluissa 37,065, ylemmissä kouluissa 847.*) Useat näistä opettajista, etenkin alempien koulujen, nauttivat palkkaa ainoastaan 500 liraa vuodessa. Tavallisimmin ovat palkkaedut 1,000—1,500 liraa. — Naispuolisia kouluntarkastajia oli samana vuonna kaksitoista. Näistä useat näyttävät nauttivan suurta kunnioitusta. Mainittakoon esim. Felicita Morandi Milanosta, joka viimeisten 30 vuoden kuluessa tarkastajana ollen on perustanut koko joukon kouluja, ja joka 1867 valtion kustannuksella lähetettiin Ranskan kasvatustutkimaan. Samoin Jonni Gioffi, kouluntarkastaja hänkin, valtion toimesta lähti Parisin mailmannäyttelyyn 1889 antamaan kertomuksen Italian ammattikouluista. Näillä aloilla toimivista naisista mainitsee Emilia Mariani*) m. m. Giulia Molino Colombinon, joka on tunnettu runoilijana ja naiskasvatusta koskevien tutkielmien kirjoittajana, sekä akademian jäsenen ja klassillisia kieliä käyttävän kirjailijan Caterina Franceschi Ferrucci'n.

Nainen käytännöllisillä työaloilla.

1870-luvulla alkoi sähkölennätinpäällikkö d'Amico, huolimatta muutamien virkaveljiensä kiivaasta vastarinnasta, ottaa naisia telegrafistintoiimeen. Nytemmin heitä jo aivan yleisesti

*) *Revue Politique et Parlementaire*. Paris. 1897.

käytetään tämän viraston palveluksessa, mutta vaan kolmannen luokan telegrafisteina. Palkka on 2,50—4 liraa päivässä, ja pitkäaikaisesta palveluksesta annetaan palkankorotus. Myöskin he saavat toimia sähkölennätin-kirjanpitäjinä, jolloin nauttivat palkkaa 1,000—2,500 liraa vuodessa. V. 1888 oli Italiassa 18 naispuolista kirjanpitäjää, 237 telegrafistia ja 350 naista alemmissa toimissa. Postissa palveli noin 450 naista toisen luokan postitoimistoissa nauttien palkkaa 420—3,000 liraa vuodessa. — Samana vuonna oli 11,035 kättilöä sekä 9 naispuolista hammaslääkärinä.

Italiassa on suhteellisesti hyvin suuri lukumäärä naisia tehtaantöyssä. Lasketaan että 15,500,000 työläisestä 9,600,000 on miehiä ja 5,900,000 naisia. Harva se teollisuudenhaara, jossa ei naisia olisi työssä. Sulatus- ja tiiliuunit, stearinikynttilä- ja rikkihappotehtaat, silkkikutomot, konvehti- ja ilotulitustehtaat, silkki- villa- ja puuvillakehruutehtaat, hattu-, jalkine-, nahka-, lasi- ja paperitehtaat, kaikki ne naisiakin käyttävät. Usein nämät ovat vain apurin tai lajittelijan toimesta, mutta olivatpa naiset samassakin työssä kuin miehet, ei heille koskaan makseta samaa palkkaa kuin näille. Miesten palkat ovat 1 l. 50 c. (apureille) ja 3 l. 50 c.—5 l. 50 c. päivältä. Naiset, kaikkein taitavimmatkin kankurit ja kehrääjät, saavat korkeintaan 1 l. 75 c.—2 l., huonopalkkaisemmissa tehdasliikkeissä 80 c.—1 l. 50 c. päivässä. Koko silkinvalmistus on melkein poikkeuksetta naisten käsissä. Tällä alalla vallitsee se epäkohta, että 12—15 vuotiaat tytöt useimmiten puhdistavat silkkiäisten kotelokopat, mikä työ on kovin epäterveellistä, niistä kun keittäessä nousee myrkyllisiä höyryjä. Äsken voimaan astunut laki rajoittaa kuitenkin alaikäisten työnteon, määrämällä kuinka monta tuntia päivässä he saavat tehdä työtä tehtaassa. *)

Suuret määrät naisia toimivat muissakin terveydelle vahingollisissa ammateissa, niinkuin fosfori-, lyijymuta-, elohopea-

*) Tohtori Maria Montessori Berlinin kansainvälisessä naisasiakongressissa. 1896.

ja anilinitehtaissa. Valitettavasti on tämä antanut aihetta ehdotuksiin, että naisilta nämät työalat kiellettäisiin, ja siten on kysymys n. s. »naistyön suojeluksesta» kaikkine surkeine seurauksineen saatettu Italiassakin päiväjärjestykseen. Nyt jo on olemassa laki, joka kieltää naisilta työnteon 30 päivää lapsivuoteen jälkeen — mutta ei mitään lakia, joka määräisi äidille ja lapselle elatusapua täksi ajaksi, siinä tapauksessa, että vanhempien työpalkasta ei ole liennyt mitään säästöön pantavaksi. Jotta äiti ja lapsi eivät kuolisi nälkään, käännytään siksi alituisen työnantajain puoleen pyynnöllä, että he sallisivat tätä lakia kiertää. Toivoa sopii kuitenkin että ne hirvittävät tosiasiat, jotka nyttemmin ovat tulleet julkisuuteen ja räikeästi valaisevat erinäisten ammattien epäterveellisyyttä, johtavat ankarampaan terveysolojen valvontaan näissä laitoksissa. Myöskin on parannettu ammattiopetus sekä miehille että naisille kerrassaan välttämätön, jotta he pääsisivät vapaammin valitsemaan työnsä tarvitsematta eläkkeen ottaa vastaan ensimmäistä tarjolla olevaa rahansiota. Siten vähenisi luonnollisesti epäterveellisiin ammatteihin pyrkivien työläisten luku, jolloin kysyntä suurenisi ja työpalkat nousisivat. Tämä olisi tärkeätä etenkin naisille, joilla taitamattomuutensa sekä pinttyneiden ennakkoluulojen perusteella on ollut paljoa vähemmän työaloja valittavina kuin miehillä.

Yleensä naiset, kuten mainittiin, eivät saa lähimainkaan samoja palkkoja työstään kuin miehet, mutta tästä säännöstä ovat poikkeuksena tupakkatehtaat sekä kameija-*) ja koralliteollisuus. Edellisestä työstä maksetaan heille enemmän kuin 2 liraa, jälkimäisestä aina 5 liraan saakka päivältä; tämä viime mainittu palkka edellyttää kuitenkin että työntekijä on saavuttanut suuren taituruuden.**)

Ylipäätään ovat naistehtaalaiset, samoin kuin tehdastyömiehetkin, sekä tietojensa että siveellisyytensä puolesta sangen alhaisella kannalla. Syynä siihen on tässä katolisista katolisimmassa maassa vallitseva ääretön köyhyys ja tietämättömyys.

*) Kameija = kalliista kivistä taiteellisesti valmistettu kohokuva.

**) Tohtori Maria Montessori.

Siksipä ovatkin sosialistiset ja anarkistiset opit Italian työväestössä saavuttaneet hedelmällisen maaperän.

Tärkeä naisten harjoittama kotiteollisuus on oljenpalmikoiminen ja olkihattujen valmistus. Tämä teollisuudenhaara, joka on yleinen Florensissa ja sen ympäristössä, on peräisin aina keskiajalta saakka; sitä näet mainitaan ensi kertaa v. 1341. Suuruudenaikansa sillä lienee ollut 1820 v:n paikkeilla, jolloin sitä harjoitti noin 80,000 henkeä Empoli'n, Fucecchion ja Castelfrancon kunnissa sekä itse Florensin kaupungissa. Siitä lähtien tämä teollisuus alkoi vähetä, syystä että muissa maissa ryhdyttiin samaan työhön ja paremmalla menestyksellä, niissä kun järjestettiin vienti ajanmukaiselle kannalle, ryhdyttiin tarmokkaasti uusia malleja hankkimaan y. m. s. Florensin seuduilla kasvaa erityisen hyvin palmikoitavaksi sopiva olki. Oljet joutuvat ensin miesten ja poikien valmistettaviksi; he näet leikkaavat, lajittelevat, puhdistavat, värjäävät ja valkaisevat ne osaksi käsin osaksi koneilla. Tämän jälkeen tytöt ja naiset palmikoivat oljet, yhdistävät ompelemalla palmikot sekä muovailevat hattuja y. m. *) Näitä työläisnaisia nimitetään oljenpalmikoitsijoiksi (*»trecciaioli»*), ja heitä oli elokuussa 1896 yksin Toscanan maakunnassa 8,000. Florensin kuuluisat olkihatut, -korit, -viuhkat y. m. ovat juuri näiden naisten valmistamia. Asuen hajallaan tässä kaupungissa ja sen ympäristössä hankkivat he itselleen tällaisella työllä niukat sivutulot. Mutta kun ei heille toimitettu mitään ammattiopetusta, kun eivät edes saaneet uusia malleja nähdä, meni tämä teollisuus suurin askelin alaspäin, etenkin senjälkeen kuin Kiinasta ja Japanista ruvettiin tuomaan olkipalmikkoja. Vihdoin maksettiin Florensissa oman seudun olkipalmikoista suorastaan polkuhintoja. Kerästä, jonka valmistamiseen kului päivä, tarjottiin 20—25 centesimoa.

Epätoivoissaan panivat silloin oljenpalmikoitsijat kesällä 1896 toimeen lakon, joka on lakkojen aikakirjoissa omituisimpia. Se oli ihmeteltävän hyvin järjestetty, vaikkeivät nämät

*) *Annali dell' Industria e del Commercio 1896. Condizioni industria delle Trece e dei Capelli di Paglia nella Provincia di Firenze.*

työläisnaiset todistettavasti koskaan olleet kuuluneet mihinkään ammattiyhdistykseen. Eräänä aamuna kokoontui sadoittain oljenpalmikoitsijoita kullekin noista pienistä rautatieasemista, jonne työnantajat Florensista lähettivät olkia ja malleja asiamiesten työnaisille jaettaviksi. Naiset, jotka olivat hämmästyneitä rautatieläisiä monin verroin lukuisimmat, ottivat vaunut haltuunsa ja veivät pois työainekset. Tämä uusiutui monta kertaa, sillä saamattomuudessaan työnantajat Florensissa eivät tulleet ryhtyneiksi ankarampiin varokeinoihin, vaan lähettivät yksityisiä henkilöitä työnaiesten kanssa sovintoa hieromaan. Vihdoin lakko sai sellaisen laajuuden, että valtio sekaantui asiaan. Asetettiin komitea tutkimaan oljenpalmikoitsijain oloja, ja nämät ryhtyivät jälleen työhön. Komitea laati asian valaisemiseksi useita mietintöjä, ehdottaen että valtio toimeenpanisi oljenpalmikoimisen opetusta varten ammattikouluja tai kurssseja, ostattaisi malleja sekä lähettäisi ulkomaille, etenkin Saksaan, asiantuntijoita tutustumaan uusiin valmistustapoihin, järjestäisi vientiliikkeen uudelle kannalle y. m. Työnaiset selittivät olevansa tähän tyytyväiset. He olivat kaikessa esiintyneet niin tyynesti ja samalla niin tarmokkaasti pysyneet koossa keskenään, että se pakostakin oli herättänyt työnantajissa kunnioitusta.

V. 1890 järjestettiin Danten Beatricen 600-vuotisjuhlan yhteydessä naistöiden näyttely Florensissa. Kreivi A. de Gubernatis oli puuhan johdossa, ja näyttely, johon otti osaa 2,147 näytteillepanijaa, antoi jotenkin täydellisen kuvan Italian naisten toiminnasta taiteen, kirjallisuuden, käsi-, koti- ja taideteollisuuden y. m. aloilla. Näytteille pannuista esineistä mainittakoon silkkikankaat, koneella valmistetut pitsit ja korko-ompeleet, hatut, hansikkaat, päivänvarjot, ripsut, höyhenkoristeet, kankaat ja kudinteollisuuden tuotteet, kaikenlaatuiset naisten- ja lastenvaatteet, viuhkat, käsintehty pitsit ja korko-ompeleet, parsitut ja paikatut vaatekappaleet, työväenvaatteet, kulta- ja hopealankateokset, koralli-, mosaiki- ja jalokiviteokset, lastikat, metallilanka sähkötarpeita varten, kellot, nahka- ja puumosai kiteokset, leikkikalut, olkiteokset, kotikengät, irtopalmikot, pahvilaatikot, makeiset, lääkkeet, hiusvedet ja -voiteet, sairaanhoitotarpeet, vaha-

hedelmät, tekokukat ja saviteokset. Suurinta huomiota herättivät 300:n eri henkilön näytteille panemat käsinnyplätyt pitsit, valkoiselle silkille kirjailut muoto- ja maisemakuvat y. m. Suuri joukko palkintoja jaettiin sekä näissä että taide- ja kirjallisuusosastoissa. Näyttelyn kestäessä piti joukko naisia sarjan luentoja eri aineissa ja parainmista sellaisista jaettiin myöskin palkintoja. Näytteillepanijoiden joukossa oli 235 tyttökoulua.

Odottamattoman monessa maassa otettiin Code Napoléon käytäntöön, ja kaikkialla se tapahtui ilman arvostelua ja sen määräyksiä orjallisesti kopioimalla. Siten kiellettiin Italian, Belgian, Hollannin, Espanjan, Portugalin, Rumanian, Sveitsin, Chilin, Columbian, tasavallan, Monacon, Haytin, San Domingon, Perun, Argentinan y. m. maiden naisilta oikeus esiintyä todistajina. Mutta v. 1867 jätti Salvatore Morelli Italian edustajakamariin anomuksen »naisen täydellisestä vapauttamisesta», joka n. s. »jyrkkyytensä» tähden joutui pilkan esineeksi vanhoillisten piirissä. Siinä vaadittiin m. m. poistettavaksi määräys, joka esti naisia todistamasta siviilijutuissa. Anomus hyljättiin, mutta Cairolin ministeristön aikana jouluk. 7 p:nä 1877 astui voimaan laki, joka myönsi naisille yllämainitun oikeuden. Tätä uudistusta puolsivat etevästi Morelli, Angelo Mazzoleni, senatori Pierantoni, Cairolin ja oikeusministeri Mancini. — »Oikeus esiintyä todistajana — viimeksimainittu lausui — on luonnollinen oikeus. Miksi me kiellämme sitä naiselta? Pitäkö meidän, siksi ettemme tunnusta häntä kansalaiseksi, kieltää häneltä tämä pienimpiä niistä oikeuksista, jotka johtuvat tästä nimityksestä. Me olemme Romassa. Olisi surkeata, jos sivistynyt maailma saisi aiheutta uskoa että vanhan romalaisen oikeuden erehdykset nyt vielä meitä ohjaavat.»*)

V. 1866 hyväksyttiin laki, joka myönsi leskivaimolle oikeuden olla lastensa holhooja; myöskin vaimo, jonka mies on poissa, sai tämän lain kautta oikeuden määrätä lapsistaan. Sama laki turvasi vaimolle käyttöoikeuden hänen ansaitsemaansa sekä

*) *Le Témoignage de la femme. Rapport par Louis Frank. Bruxelles 1896.*

vanhemmilta perimäänsä omaisuuteen. Tätä viimemainittua hän täydellisesti hallitsee, hänen miehensä ei ole siihen nähden määräämisvaltaa, eikä hän liioin voi ilman vaimon valtuutta tämän puolesta saatavaa vaatia. Sitä vastoin ovat vaimon myötäjaiset yhteistä omaisuutta. Yhteisen pesän menoista hän suorittaa tulojensa suuruudesta riippuvan osan, mutta siihen sisältyy hänen myötäjäistensä tuottama korko tai tulo.*) Kuitenkin on huomattava että hänen ennen naimisiin menoansa täytynee tehdä asiasta miehensä kanssa sopimus, jos hän tätä oikeutta tahtoo käyttää**), ehto, joka suuressa määrin vähentää tämän uudistuksen arvoa.

Avioeroa ei ole olemassa. Tosin Morelli jätti siitä anomuksen kamariin, mutta hänen kuolemansa keskeytti työn sen saavuttamiseksi. Ainoastaan vapaaehtoinen aviopuolisoiden ero on mahdollinen. Sen myöntämiseksi tarvitaan vaimon puolelta todistus, että mies on häntä pahoin pidellyt tai että hän julkisesti on pitänyt yhteiselämää toisen naisen kanssa. Jos tämä ero myönnetään, saapi vaimo takaisin käyttöoikeuden ennen avioliittoa omistamaansa omaisuuteen, joka miehen siis täytyy maksaa hänelle takaisin. Jos hänellä ei sellaista ole ollut, määrää oikeus kuinka paljo miehen on maksettava hänen ja lasten elatukseksi. Jos taas molemmat asianosaiset tai mies yksin pyytävät eroa, ei hänen tarvitse luovuttaa vaimolle takaisin tämän omaisuutta, hän maksaa hänelle ainoastaan vuotuisen eläkkeen. Miehelle, joka jättää vaimonsa ja lapsensa, ei ole mitään rangaistusta säädettyä. Jos erossaolon alkaessa on alaikäisiä lapsia, on mies edelleen heidän holhoojansa. Myöskin täytyy vaimon edelleen hänen nimeänsä pitää. Eikä eroamisen kautta oikeus aviolliseen yhdyselämäänkään herkeä. Tämä viimeinen seikka on syynä siihen, että useimmat naiset koettavat eroa välttää. Tämän varjolla näet huonot naiset usein pyrkivät peittämään siveetöntä elämäänsä. Siksipä miehestään eril-

*) *Les salaires de la famille ouvrière*. Rapport par Louis Frank. Bruxelles 1896.

***) *The Woman Question in Europe* by Theodore Stanton. 1884.

lään elävät vaimot useimmiten koko eliniäkseen joutuvat pahaan maineeseen, olkootpa erotessaan miehestään kuinka viatomat tahansa.

Sitäpaitsi katolisesta uskonnosta riippuva ennakkoluulo avioeroa vastaan on sangen juurtunut naisiin. V. 1893 jätettiin edustajakamarin presidentille 63,000 naisen allekirjoittama protesti oikeusministerin signor Bonacci'n tekemää, avioeroa puoltavaa lakiehdotusta vastaan. Nämät naiset selittivät avioeron olevan uskonnon, omantunnon ja naisen arvon kanssa ristiriidassa sekä vastustivat mitä jyrkimmin ehdotuksen hyväksymistä.

Valtiollisia oikeuksia naisilla ei ole ollenkaan. V. 1876 ehdotti edustajakamarin asettama komitea, jonka puheenjohtajana oli edusmies Peruzzi, että naisille myönnettäisiin kunnallinen äänioikeus (*vote amministrativo*) sekä maalla että kaupungeissa, oikeus, joka heillä aikaisemmin oli ollut Lombardiassa ja Veneziassa, kun Itävalta näitä maakuntia hallitsi. Ehdotus kumminkin raukesi. V. 1883 ministeri Depretis nosti kysymyksen uudelleen, mutta ilman menestystä. Marraskuun 28 p. 1888 jätettiin Italian senatille esitysehdotus äänioikeuden myöntämisestä naisille. Useat jäsenet sitä kannattivat, mutta pääministeri Crispi vastusti sitä, ja se raukesi verraten pienen enemmistön epäämänä. Mutta vasta 1890 alkaen on naisilla oikeus ottaa osaa vaivashoitojohtokuntien vaaliin. V. 1892 taas hyväksyi edustajakamari ehdotuksen ammattituomioistuinten perustamisesta, joihin 21 vuotta täyttäneet työmiehet ja työläisnaiset sekä molempaa sukupuolta olevat käsityöläiset saisivat valita jäsenet. Senati ei kuitenkaan ehdotusta hyväksynyt.

Ammattihaureus on Italiassa valtion tunnustama laitos. V. 1888 oli yhteensä olemassa 1,119 julkista haureudenpesää, joissa oli 6,643 asujanta, sekä 3,779 yksityistä sellaista n. s. »vapaita» tämän ammatin harjoittajia varten.*) Eräänä vuonna

*) Ammattihaureutta harjoittavat jakaantuvat n. s. »vapaisiin» ja lupa-kirjalla varustettuihin. Edelliset maksavat polisille määrätyn summan sadakseen harjoittaa tätä pahetta ammattina sekä saavat itse määrätä hinnan käyttäjilleen. Jälkimäiset sitävastoin ovat sidotut hallituksen määräämään

kirjoitettiin polisin kirjoihin 3,850 naista paitsi 3,779, jotka »vapaasti» harjoittivat häpeällistä ammattiaan. Hallituksen vuotuinen tulo ammattihaureudesta oli 603,005 liraa, mutta siveellisyysspolisi ja ammattihaureutta harjoittavien sairaalat maksavat vuotuisesti 1,275,000 liraa. *) Järjestettyä siveellisyystyötä samassa merkityksessä kuin esim. Englannissa lienee tuskin olemassa. Ei ainakaan tätä teosta varten käytetyissä lähteissä ole ollut mitään siitä mainittuna, yhtä vähän kuin sitä ovat tunteet ne henkilöt, jotka suosiollisesti ovat tekijälle antaneet tietoja Italian oloista. Mutta yksityisiä henkilöitä on kuitenkin noussut näitä hirvittäviä epäkohtia vastustamaan. Edusmies Bertani herätti edustajakamarissa ehdotuksen ammattihaureuden lakkauttamisesta, mutta kuolema katkaisi hänen työnsä tämän asian perillesaattamiseksi. V. 1888 antoi Crispi professoreille Albaneselle ja Tommasi Crudeli'lle tehtäväksi ehdotuksen uudeksi terveydenhoitoasetukseksi, josta ammattihaureus olisi poistettu. Tämän komitean toiminnan tuloksena on arvattavasti pidettävä se seikka, että v. 1890 laillistettu ammattihaureus joutui erinäisten sangen laajalle käyvien muutoksien alaiseksi — mutta itse järjestelmä on jäänyt voimaan.

Loppukatsaus.

»Kuulee usein väitettävän että naisten suurempilukuisuus miehiin verraten on pääsyynä heidän vajavaltaiseen asemaansa. Italian olot todistavat että tämä ei ole asian laita, sillä tässä maassa oli naisten luku vielä 1891 miesten lukua pienempi. Useimmat naiset joutuvat naimisiin ja saavat vaikutusalaansa kodissa — johon arvellaan heidän kykenevän saamatta korkeampaa sivistystä. Siksi ovatkin enimmäkseen heistä yksinomaan perheoloihinsa kiintyneet eivätkä seuraa yleisiä asioita, pitävätpä suorastaan hyveenä että näin on asia. Asemansa parannusta harrastavat naiset ovat niin harvalukuisia, että he eivät pääse vaikuttamaan tästä asiasta välinpitämättömien sisartensa suureen enem-

hintaan sekä tarkastuksenalaisia. Polisin valta on tässä suhteessa rajaton. (The Woman Question in Europe by Theodore Stanton 1884. — Niinkuin edempänä mainitaan, on järjestelmään tämän vuoden jälkeen tehty muutoksia).

*) The Woman Question.

mistöön. Nykyisessä naissukupolvessa ei liioin ole mitään huomattavia kykyjä taiteen, kirjallisuuden, tieteen tai yhteiskuntakysymysten alalla, jonkatähden uudistustyö naisen aseman parantamiseksi edistyy sangen hitaasti. Aina milloin nainen neronsa ja kykynsä varassa kohoaa yleistä tasapintaa korkeammalle, saavuttaa hän mitä mairittelevinta ja ritarillisinta tunnustusta miesten puolelta, olivatpa nämät kirkon ja kirjallisuuden ruhtinaihin kuuluvia romalaisia ylimyksiä tai sanomalehtimiehiä, jotka päivän tapauksia arvostelevat. Mutta tuskin kukaan heistä vakavasti ajattelee naisia vertaisinaan, jotka tyhjän mielistelyn asemesta voivat vaatia heiltä täyttä oikeutta. Yllämainittu miesten katsantokanta ilmeni erittäin selvästi erään etevän arvostelijan kritikistä, joka koski v. 1891 ilmestynyttä »*Liriche*» nimistä Annie Vivanti'n runokokoelmaa. Hän ylisti runoilijarta Sapphon vertaiseksi, mutta näki suurta vaivaa todistaakseen että hän ei oikeastaan ollut todellinen italialainen nainen, vaan että oli suurimmassa määrin saanut vaikutusta runottomasta Englannista ja Amerikasta, sekä että naisen äly ei koskaan voi saavuttaa miehen älyn laajuutta ja syvyyttä, y. m. aineeseen kuulumattomia asioita.» *)

Kun on kysymys naisista yleensä, ei yksilöistä, vallitse monessa miehessä vielä suuri ennakkoluulo heidän kanssaan tehtävää yhteistyötä vastaan niillä aloilla, joita on totuttu pitämään miesten työmaina. Esimerkkinä mainittakoon että Milanon »*Istituto Philologicon*» hallinto joutui kauhistuksen valtaan, kun 1893 viisikymmentä opiston nuorempaa jäsentä ehdotti että naisille avattaisiin pääsy siihen. Yhtä ääntä lukuunottamatta hallinto yksimielisesti epäsi ehdotusta. Kun asian ratkaisu lykättiin yleiseen kokoukseen, selitti tohtori Porro hallinnon puolesta »että naisten pääsy oppilaitokseen pelästyttäisi niitä vakavia tiedemiehiä, jotka ovat tulleet siihen mailman kiusauksia pakoon, ja nuoret miehet taas saisivat hyvän tilaisuuden naisten liehakoimiseen, josta seurauksena olisi opintojen

*) Ote *The Englishwomans' Review*'ssa 1891 olleesta lähetetystä kirjoituksesta.

laiminlyöminen.» Äänestyksessä annettiin 79 ääntä ehdotuksen puolesta ja 123 sitä vastaan, joten se raukesi. Sitävastoin on Neapelin filologinen opisto avannut ovensa naisille ja m. m. useat kerrat kutsunut ylempänä mainitun signora Salazarin siinä luennoimaan.

Kuuluisan tiedemiehen Lombroson teoksissa ilmenevä naisenhalveksiminen on luonnollisesti osaltaan vakaannuttanut useita vanhoja ennakkoluuloja naisen älystä. — Tähän asti — eräs amerikalainen naislehti tämän johdosta lausuu — on pidetty sankarina sitä miestä, joka parhaiten on voinut kärsiä vaivoja, kidutusta ja kaikellaisia ruumiillisia ponnistuksia. Hänen kestävyytensä on katsottu todistavan tahdonlujuutta, hermo-voimaa sekä henkistä tarmoa. Nyt astuu professori Lombroso esiin väittämään että naiset sekä hermostonsa puolesta että muutenkin ovat miehiä alempana, he kun paremmin kuin miehet voivat tuskia kärsiä . . . Jotkut ihmiset ovat vaikeita tyydyttää! —

Nämät huonommuusteoriat voisivat tietysti jäädä omaan arvoonsa, jolleivät ihmiset itsepintaisesti pitäisi tätä otaksuttua henkistä heikommuutta painavana syynä, minkä perusteella naiset on pidettävä oikeudellisesti vajavaltaisessa asemassa. Miehen suurempaa tai vähempää lahjakkuutta ei koskaan oteta huomioon hänen laillisia oikeuksiaan määrättäessä. Mutta kun on naisista kysymys, ovat tiedemiehet ja valonvastustajat yhtä innokkaita todistamaan ensiksikin heidän henkistä huonommuuttaan sekä sitten tästä johtuvaa »päivänselvää seikkaa», että heidän on oikeudellisessa suhteessa oltava lain turvaa vailla siinä, missä typerin ja tietämättömin mies sen suojaa nauttii.

Naisiasiatyö Italiassa on siksi uutta, ettei siitä vielä ole mainittavia tuloksia näytettävissä. Sitäpaitsi sivullisesta tuntuu arveluttavalta erehdykseltä, että se on liittynyt yksinomaan yhteen valtiolliseen puolueeseen, nimittäin sosialismiin. M. m. Emilia Mariani 1897 lujana toivomuksenaan lausuu »että sosialistipuolue, kun se kerran voittaa, on edistävä naisasian voitollepääsyä». Muita esimerkkejä on jo aikaisemmin mainittu.

Tämä asia on tosin luonnollisesti selitettävissä. Useimmat naisasianystävät saivat näet ensimmäisen herätyksen Italian vapautussodan aikana. He näkivät maan vajonneen mitä kauheimpaan taloudelliseen ahdinkoon, syystä että luostarien, kirkkojen ja pappien ylläpitäminen nieli maan varoja loppumattomiin.*) Siksi vapautettu Italia vuodesta vuoteen on nähnyt mitä suurinta kurjuutta: nähnyt leivän- ja työnpuutetta, nähnyt köyhälistön enenevän ja siitä riippuen ammattihaureutta harjoittavain luvun vaan kasvavan, samalla kuin keskosten ja kuolleena syntyneiden prosenttimäärä nälkään nääntyvien työläisnaisten piirissä on kammottavan suuri. Kun lisäksi ottaa huomioon katolisen kirkon harjoittamaa hengenvapauden sortoa, sen salarippijärjestelmän perheisiin tuottamaa eripuraisuutta ja sen vihamielisyyttä kansanvalistusta vastaan, niin ei tosiaankaan voi ihmetellä että Italian isänmaalliset miehet ja naiset empimättä yhtyvät siihen puolueeseen, joka tällaista kirkkoa vastustaa. Heidän taisteluaan seuraa siksi lämpimällä myötätunnolla hyvin käsittäen että sellaisissa oloissa ei selvästi voi oivaltaa mitä historia opettaa ja mitä nykyinen asema vaatii.

Hyvänä tulevaisuudenenteenä on se lämmin harrastus, joka viime aikoina on alkanut elähtyä Italian naisia, saaden heidät tositoimeen ryhtymään. Missä on harrastusta, siinä on aina toivoa, olkoonpa että erehdyksiäkin tehdään. »Italian naiset — näin Emilia Mariani lausuu — kirjoittavat, toimivat ja puhuvat asiansa hyväksi aivan yhtä paljon, ehkä enemmänkin kuin useiden muiden maiden naiset, ja se päivä on koittava, jolloin he yhä enentyvin joukoin pyrkivät oikeudelliseen ja yhteiskunnalliseen tasa-arvoisuuteen miehen rinnalle. He tulevat tosin esittämään vaatimuksensa verraten myöhään, mutta sitä paremmin he silloin ovat valmistuneet ja varustetut uusien oikeuksien tuottamia uusia velvollisuuksia täyttämään.»

*) Yksin Roman kaupungissa on lähes 400 kirkkoa.

III.

**Espanja.
Johdatus.**

Espanjan naisten vanhinta historiaa verhoovan hämärän peitosta kohoaa nähtäviin muutamia harvoja, mutta sitä enemmän mieltäkiinnittäviä naisolentoja. Aikaisimpia on Kastilian Blanca, Kastilian kuninkaan Alfonso IX:n tytär, Ranskan kuninkaan Ludvig VIII:n puoliso. Ainoastaan syntyperältään oli Blanca siis espanjalainen, jotavastoin hänen elämänsä ja toimintansa olivat Ranskalle omistetut. Blanca oli syntynyt 1188. Kun hänen puolisonsa ristiretkellään Albigenseja vastaan oli kuollut v. 1226, otti Blanca valtakunnan johdon käsiinsä halliten harvinaisen voimakkaasti yhdeksän vuotta, kunnes hänen poikansa, sittemmin Ludvig pyhä, pääsi täysi-ikäiseksi. Vielä myöhemminkin valvoi Blanca Ranskan hallitusta, kun hänen poikansa teki onnettoman ristiretkensä Egyptiä vastaan. Äiti oli innokkaasti varoittanut siihen ryhtymästä, mutta lähetti siten kuitenkin vaivoista ja vaikeuksista huolimatta pojalle tämän poissa ollessa rahoja ja sotaväkeä. Hän oli hartaasti uskonnollinen, mutta ei koskaan antautunut pojalle niin ominaiseen mystilliseen haaveiluun; päinvastoin sanotaan hänen useasti tätä sellaisesta varoittaneen. Hänessä yhtyivät erinomainen selväjärkeisyys ja suuri käytännöllinen kyky, mitkä ominaisuudet tekivät hänestä erittäin etevän hallitsijan.

Viimeksimainittu arvostelu sopii myöskin Kastilian Isabellaan, jonka nimi ainaiseksi on yhdistetty Kristoffer Columbukseen, hän kun suuremmoisella avustuksellaan teki tämän löytöretket mahdollisiksi. Hän oli syntynyt 1451, oli Kastilian ja Leonin hallitsijan Johan II:sen tytär ja Arragonian Ferdinandin puoliso. V. 1474 nousi Isabella veljensä Henrik IV:n jälkeen Kastilian valtaistuimelle; mutta hänen täytyi

sitä puolustaa tämän tytärtä Johannaa vastaan, jolla oli Portugalin kannatus. Kun Ferdinand tuli Arragonian hallitsijaksi, ottivat hän ja hänen puolisonsa arvonimet Espanjan kuningas ja kuningatar. He hallitsivat yhdessä, kuitenkin niin, että kumpikin johti omaa valtakuntaansa. Isabellan suhde Columbuksen on tunnettu. — Totta on että Amerikan löysi mies — New York Herald 1889 kirjoitti — mutta ellei olisi ollut naista, joka olisi hänen suunnitteluihinsa luottanut siinä määrin, että hän oli valmis kalleuksiaan myymään, jotta tämä mies voisi aikeitansa toteuttaa, niin olisi ehkä Amerika joksikin aikaa jäänyt löytämättä. Kuningatar Isabella teki mahdolliseksi Pinton, Ninan ja Santa Marian matkallelähdön ja oli tähän aikaan ainoa henkilö Euroopassa, joka oli kyllin älykäs oivaltaakseen Columbuksen ajatuksen suuruuden. —

Muutenkin Isabella laajensi Espanjan valtaa. Granadan valloittamista pidetään näet yksinomaan hänen ansionaan. Varjopuolena hänen hallituksessaan oli se kiihko, millä hän kannatti ja koetti levittää katoliuskoa. Siitä johtuu hänen lisänimensä *la Católica*, joka tietysti siihen aikaan oli kunnianimi. Muuten häntä mainitaan vaatimattomaksi ja jalomieliseksi naiseksi sekä toimelliseksi perheenemännäksi.

Isabella katolilaisen aikana elpyivät taiteet ja tieteet uuteen kukoistukseen. Kaikista Europan maista kutsuttiin oppineita miehiä professoreiksi Espanjan yliopistoihin. Lucio Marineo tuli Siciliasta Salamancan yliopistoon ja sittemmin hoviin, jossa palveli kuningattaren opettajana. Antonio ja Alexandro Geraldino kutsuttiin Kastiliaan Toscanasta. Kuuluisa Pietari Martyri d'Anghiera saapui Lago Maggioresta Kastilian hoviin, jossa hän kuningattaren nähtävissä jakeli opetusta aatelisille nuorukaisille. Erasmus kertoo näiden kuningattaren yrittelyjen menestyneen odottamattoman hyvin, sillä muutamien vuosien kuluttua olivat tieteelliset harrastukset Espanjassa saavuttaneet sellaisen kukoistuksen, että se herätti oppineissa hämmästyksiä, ja Espanja tässä suhteessa tuli muulle Euroopalle esikuvaksi. *)

*) Ulick Ralph Burke, *A History of Spain from the earliest times to the death of Ferdinand the Catholic*. Longmans 1895.

Monesta historian mainitsemasta esimerkistä päättäen eivät naiset liene jääneet ulkopuolelle näitä kirjallisia harrastuksia. Kuningattaren latinankielen opintoja johtamaan kutsuttiin Salamancasta sennora donna Beatrice de Galindo, joka oli niin kuulu tämän kielen tuntija, että mainittiin lisänimellä *la Latina*. Vielä kuuluisampi oli sennora donna Francisca de Librija (eli Lebrixa), samannimisen suuren humanistisen kirjailijan tytär (1444—1532). Isänsä asemesta hän usein luennoitsi retorikaa Alcalan yliopistossa. Toinen nainen sennora donna Lucia de Medrano opetti Salamancan yliopiston ylioppilaille latinaa ja klassillista kirjallisuutta.*) Isabella de Losa Cordovasta oli tunnettu jumaluusoppinut, ja ennustajatar d'Agreda sekä meksikolainen nunna Oliva Sabuco olivat myöskin suuresta oppineisuudestaan kuuluisia.**)

Etevin Espanjan oppineista naisista on kuitenkin Santa Teresia, myöskin tunnettu nimellä Teresia de Jesu, Espanjan naispuolinen suojeluspyhimys. Hän syntyi 1505 Avilassa Vanhassa Kastiliassa ja rupesi 1534 jäseneksi karmelitien nunnakuntaan, jonka uudistamiselle hän sitten omisti koko elämänsä. Tässä tarkoituksessa hän perusti »avojalkaisten karmelitien nunnakunnan» ja rakennutti sille luostarin. Hänen kädestään on lähtenyt joukko uskonnollis-mystillisiä kirjoituksia, jotka usealle kielelle käännettyinä saivat laajan lukijakunnan. Tunnetuin niistä on »*El Castillo interior*» (Sielun linna). Mutta on otaksuttava että Teresia myöskin esiintyi saarnaajana, koska hänen tulisesta ja valtaavasta kaunopuheisuudesta on säilynyt maine. V. 1582 tapahtuneen kuolemansa jälkeen hän koroitettiin pyhimykseksi ja sai *doctor ecclesiae*'n arvonimen. V. 1814 koontuneet cortesit juhlallisesti julistivat hänet Pyhän Jakobin keralla Espanjan suojeluspyhimykseksi. Santa Teresiaa kuvataan tavallisesti barettiin ja muihin tohtorinarvon merkkeihin puettuna.

Kun Burgundin suku nousi valtaistuimelle, otettiin Espanjassa käytäntöön salilainen laki, jota tämä kuningassuku aina

*) Burke, A History of Spain.

***) *La femme Espagnole* par Emilia Pardo Bazan. (*La Revue des Revues* N:o 3, 1896).

on kannattanut, ja joka kieltää naisilta valtaistuimelle-nousun. Mutta v. 1829 kuningas Ferdinand VII puolisonsa Neapelin Maria Kristinan pyynnöstä jälleen asetti voimaan kastilialaisen vallanperimyksen, jonka mukaan valtaistuimen perivät kuninkaan tyttäret, jos hänellä ei ole poikia.

Yksityisillä naisilla on siis jo entisinä aikoina Espanjassa ollut useita erikoisoikeuksia. Heidän on sallittu olla hallitsijoina, harjoittaa opintoja yliopistoissa, jopa opettaakin näissä oppilaitoksissa. Mutta Espanjan naisein voipi sovelluttaa Bucklen Espanjan kansasta lausumat sanat, että sillä on ollut vapauden muodot, ennenkuin se omisti vapauden hengen. Siksi se huolimatta vapaamielisestä yhteiskuntajärjestyksestä ei ole tullut vapaaksi. Valistus on ainoa parannuskeino tietämättömyyttä ja taikauskkoa vastaan, mutta Espanjassa on europolainen sivistys saanut kovin vähän jalansijaa. Kansa ei näet ole ymmärtänyt omaa parastaan, vaan on aina enemmän kuin itse hallitus ollut taipuvainen taantuvaisiin toimenpiteisiin. Kun Ferdinand VII uudelleen asetti inkvisitsionin voimaan, niin tätä toimenpidettä kautta koko maan tervehdittiin riemuhuudoilla. Kun vapaamielinen hallitus vihdoin päätti karkoittaa jesuitat, vaati kansa äänekkäästi näiden pahimpain henkisten sortajiensa takaisinkutsumista. V. 1850, jolloin vapaamieliset tilapäisesti olivat vallassa, lakkautettiin munkkikunnat, mutta tämä nostatti muutamin paikoin kansan aseisiin, ja yleisesti huudettiin uskonnon olevan vaarassa. Yksityiset suuret henget ovat valtiomiehinä, filosofeina, runoilijoina ja tiedemiehinä saaneet aikaan paljon hyvää, lait ja laitokset on vähitellen muutettu uuden ajan käsitystä vastaaviksi; mutta kansa kokonaisuudessaan ei ole luopunut valonkammoon perustuvasta katsantotavastaan. Siksipä on Espanjan kansa sivistykseen nähden kaikista Euroopan kansoista enimmin takapajulla. *)

Nämät sanat lausuttiin 1850-luvulla, mutta soveltuvat vielä tänään sekä Espanjan kansaan että tässä erityisesti sen naisein. Muutamat yksityiset heidän joukostaan ovat käyttäneet hyväk-

Buckle Espanjan sivistyksestä.

*) *History of civilization.*

seen erinäisten vapaamielisten lakien ja laitosten heille suomia etuja, mutta yleensä he eivät ole tajunneet mitä vaatimuksia nykyaika heihin naisina ja kansalaisina asettaa. Ani harvat heistä toivovat siihen suuntaan käypää muutosta, että he oikeudellisesti ja taloudellisesti tulisivat miehistä riippumattomiksi. Nämät taas rakastavat vaimojansa, äitejensä, tyttäriänsä ja sisariansa, mutta pitävät oikeana ja kohtuullisena että naissukupuoli kokonaisuudessaan yhteiskunnalliseen asemaansa nähden on miehen tahdosta riippuvana. Naiset ovat tietämättömiä, ja arvellaan että heillä ei ole kylliksi älyä voidakseen kohota suurempaan sivistykseen. He ovat näet uskonnollisuudessaan ahdasmielisiä ja taikauskaisia sekä rippi-isäin ja jesuiittain johdettavia; ja näitä ominaisuuksia pidetään eroittamattomasti naisluonteeseen kuuluvina. Sitäpaitsi vapautuminen tästä vallanalaisuuden tilasta, niin arvellaan, panisi heidän naisellisuutensa vaaranalaiseksi. Vaikka Espanjan kuuluisimmissa naisissa oppineisuus on ollut yhtyneenä kristillisiin avuihin, pidetään yhä itsepintaisesti kiinni siitä, että naisissa tietämättömyys on uskonnollisuuden välttämättömänä edellytyksenä.

Concepcion
Arenal.

Kun vielä ottaa huomioon että espanjalainen tunnetulla välinpitämättömyydellään kohtelee kaikkia uudistuksia, ei voi ihmetellä että naisasia pääsee kovin hitaasti edistymään. Järjestettyä naisasiatyötä tämän sanan varsinaisessa merkityksessä ei ole olemassa. Mutta yksityiset asiaa harrastavat miehet ja naiset ovat sitä aikakauskirjallisuudessa pohtineet sekä julkaisseet sitä käsitteleviä kirjoja. Etevimpiä heidän joukossaan on nyttemmin kuollut senhora donna Concepcion Arenal de Garcia Carrasco, synt. 1820. Hänen teoksensa »*La Mujer del Porvenir*» (Tulevaisuuden nainen) ja »*La Mujer de su Casa*» (Nainen kodissa) esiintuovat toiselta puolen nykyisten naista koskevien lakien vääryyden ja osoittavat toiselta puolen kuinka mahdotonta on päästä naisen luonnonlahjoista selville, niin kauan kuin hänen kasvatuksensa on nykyisellä alhaisella kannallaan. Viimemainittu teos ilmestyi 1883, edellinen noin 20 vuotta aikaisemmin. Vähää ennen kuolemaansa julkaisi sen-

nora Arenal 1893 »*La Espana Moderna*» aikakauskirjassa kirjoituksen naisasiasta.

Sennora Arenal oli vuosikausia toimiessaan hyväntekeväisyyden ja vankeinhoidon alalla huomannut kuinka suuressa määrin naisen asema oli parannuksien tarpeessa. Kun valtiolisten ja moralisten tieteiden akademia Madridissa v. 1863 oli julistanut palkinnon etevimmistä hyväntekeväisyyden järjestämisestä koskevasta tutkielmasta, huomattiin parhaimmaksi »*La Beneficiencia, la Filantropia y la Caridad*» (Hyväntekeväisyys, ihmisystävyyys ja armeliaisuus) niminen käsikirjoitus, jonka tekijäksi mainittiin »Fernando Angel Carrasco y Arenal». Vasta kuukauden kuluttua palkinnon jakamisesta ilmaisi sennora Arenal että hän, peläten naisen kirjailijatoimintaa kohtaan vallitsevia ennakkoluuloja, oli piirtänyt kymmenvuotiaan poikansa nimen mainitun kilpakirjoituksen alle. Hänen muista teoksistaan on huomattava »*El Manual del Visitador del Pobre*» (Köyhäinluona kävijän käsikirja), joka on viidelle kielelle käännetty. V. 1878 hän sai äsken mainitun akademian palkinnon kansanvalistusta käsittelevästä kirjasta »*La Instruccion del Pueblo*». Hänen tutkielmansa kansainvälisestä lainsäädännöstä »*Ensayo sobre el Derecho de Gentes*» on ainoa naisen kirjoittama teos, joka on painettu »*La Biblioteca Juridica*» nimisessä, Espanjan etevinten juristien toimittamassa julkaisusarjassa. Huomattavin hänen teoksistaan lienee kuitenkin käsikirja vankilassakäyntejä varten, joka on usealle kielelle käännetty ja penitentsiärikongresseissa palkintoja saavuttanut. Tämä jalo, suuresti arvostettu nainen kuoli 1893.

Useat miehet ovat kannattaneet naisasiaa kirjoituksia julkaisemalla, mutta ainoastaan yhdellä on ollut kyllin rohkeutta ja tarmoa tosiossa osoittaakseen harrastustaan. Tämä mies, sennor don Fernando de Castro, perusti v. 1870 yhdistyksen nimeltä »*Asociacion para la Ensenanza de la Mujer*» (naisivistys-yhdistys). Maansa laiminlyödyille tyttärille hän uhrasi sekä aikaa että omaisuutta. Hän näet luopui edullisesta hovivirasta, koska hän toimessaan pysyen ei olisi voinut tehdä työtä naisasian hyväksi. Myöhemmin hän sai professorinpaikan yli-

**Naisivistys-
yhdistys
Madridissa.**

opistossa, mutta tässäkin paikassa häntä vainottiin, ja hänen vastustajansa onnistuivat saamaan hänet virasta eroitetuksi. V:n 1869 vallankumouksen jälkeen asetettiin hän siihen uudelleen, mutta kuoli jo 1874.

De Castro lienee saanut ensimmäisen herätyksen Ranskassa silloin elpyneestä harrastuksesta naissivistyksen kohottamiseksi, mutta hän tunsikin keisarinna Maria Feodorownan toimesta 1860-luvulla perustetut venäläiset tyttökimnasit. Näiden järjestelystä oli näet vapaaherra de la Barre, Espanjan Pietarissa olevan lähetystön silloinen sihteri, julkaissut tarkan selonteon. De Castron perustaman yhdistyksen päämääränä on naiskasvatuksen kohottaminen kaikissa kansankerroksissa sekä opettajattarien valmistaminen. Jäseneksi siihen pääsee sekä mies että nainen, joka kuukaudessa suorittaa 1 pesetan (1 markan) maksun; jokainen jäsen on oikeutettu sen kokouksissa esiintuomaan ehdotuksia. Yhdistys, jolla 1897 oli 110 jäsentä, niistä naisia 30, on julkaissut useita kirjasia eri maiden naiskasvatuksesta, mutta etupäässä se on kohdistanut toimintansa v. 1870 perustamaansa oppilaitokseen tyttöjä varten. *)

Naiskasvatus.

Tällä yhdistyksellä on laaja työmaa edessään, sillä naissivistys samoin kuin yleinen kansansivistyksenkin on Espanjassa sangen alhaisella kannalla. Koulupakko pantiin tosin toimeen jo v. 1857, mutta koski ainoastaan 6—9 vuoden iässä olevia lapsia. Sitä paitsi tätä asetusta kovin vähässä määrin noudatettiin, niin että 1877 vuoden väenlaskun mukaan ainoastaan 24 prosenttia asukkaista osasi lukea ja kirjoittaa. V. 1897 6 miljoonaa naista 8½ miljonasta ei osannut lukea eikä kirjoittaa. **) V. 1883 senhora Arenal kirjoitti: — Jos poikien kasvatus on laiminlyöty, mitä silloin on sanottavakaan tyttöjen kasvatuksesta? Useimmiten he eivät ollenkaan käy koulua taikka, jos heidät sellaiseen lähetetään, oppivat he lukemaan huonosti sisältä ja saavat mitä pintapuolisimpia alkeistietoja, sillä opettajatar, joka ei itse ole saanut kunnollista valmistusta, ei voi heille parempia

*) Kts. tästä edempänä.

**) »The Shafts.» London 1898.

antaa. — Missä tyttökouluja on, supistuvat niiden opetusaineet etupäässä käsitöihin, ja ainoastaan poikkeustapauksissa osaa opettajatar itse lukea selvästi sisältä, kirjoittaa virheettömästi ja selittää aritmetiikan ensi alkeita. Tosin opetetaan lisäksi hiukan ranskaa, maantietoa ja historiaa, mutta niin pinta-puolisesti, että oppilaat heti koulusta päästyään unhoittavat kaiken. Ja miten voisi toisin käydäkään, kun he 12- tai 13-vuotiaina lopettavat koulunkäynnin, ja tytöt yleisen tavan mukaan vanhemmiksi tultuaan tuskin enää kirjaan tarttuvatkään? —

Nämä sanat soveltuivat etupäässä kasvatuslaitoksiin keski-säädyn tyttöjä varten, mutta kansakoulutkin olivat kurjassa tilassa. Etenkin kymmenvuotiskaudella 1870—1880 oli koulujen luku muuttumattomana, jopa vähenikin. Espanja kärsi silloin kolmen sodan, karlisti-, tasavallan ja Kuban sodan tuottamia raskaita, ja valtiomiesten huomio oli kokonaan niihin kiintynyt. Rauhan palattua jatkettiin tosin kansanvalistustyötä, mutta vasta 1882 katsotaan kansakoulujen tulleen lopullisesti järjestetyiksi. Uudemmat, joissa Fröbelin järjestelmä vallitsee, ovat jaetut pikkukouluihin sekä alempiin ja ylempiin kansakouluihin; mutta vanhemmissa, ja ne ovat vielä enemmistönä, ei opeteta muita aineita kuin lukemista, kirjoittamista, laskentaa, katkismusta ja raamatunhistoriaa. Alkaen vasta 1882 ei pikkukouluihin ja alempiin kansakouluihin oteta ollenkaan mies-, vaan yksinomaan naisopettajia. Kansakouluja ylläpitävät kunnat, ja opettajantoini näissä ei ole ainoastaan huonopalkkainen, vaan täytyy opettajain lisäksi odottaa palkkojaan yli määrätyn ajan. Niin kerrotaan esim. 1898 »The Shafts»-lehteen lähetetyssä kirjoituksessa että kunnat v. 1896 olivat kansakoulunopettajille ja -opettajattarille velkaa noin 600,000 pesetaan nousevan summan. Ja naisopettajia oli 187 sellaista, joiden vuosipalkka oli ainoastaan 250 pesetaa, ja 26, joilla oli 125 pesetan palkka.

V. 1881 perustettiin erityisiä seminareja eli normalikouluja kansakoulunopettajattarien valmistusta varten. Samalla lisättiin seminarien opetusohjelmaan kirjallisuudenhistoria, yhteiskuntaoppi, luonnonoppi, piirustus ja musiikki, terveys- ja talousoppi. Sellaisia kouluja on Madridin, Segovian, Toledon ja

Barcelonan kaupungeissa. Tämän uudistuksen pani toimeen silloinen opetusministeri sennor don Francisco Ruiz y Zorella. Madridin normalikoulu eli seminari on Espanjan oloihin nähden varsin etevä laitos. Sillä lienee likipitään sama opetussuunnitelma kuin naissivistysyhdistyksen perustaman oppilaitoksen neljällä ensimmäisellä osastolla. *) Maalaiskansakoulujen opettajattarien virkoja varten vaaditaan alimman asteen diplomi, samanlaisia virkoja varten kaupungissa ylimmän asteen ja normalikoulujen opettajattarenpaikkoja varten normalidiplomi.

Kirkolla ei lain mukaan ole oikeutta määrätä kansakouluista, mutta sen vaikutus niihin on vielä kerrassaan valtava. Eräs henkilö, joka kirjoitti asiasta »The Shafts»-lehteen, oli 1898 käynyt useain kaupunkien kansakouluissa Espanjassa sekä kirjoittanut muistiin mitä kirjoja niissä käytettiin. Hänelle ilmoitettiin silloin että jonkun korkean kirkonmiehen aina ensin tuli tutkia ja hyväksyä kirjat, ennenkuin ne otettiin käytäntöön.

Myöskin kasvatetaan vielä suurin osa kėskiluokan ja rahan tyttäriä luostarikouluissa (*Conventos*). Nämä ovat useimmissa tapauksissa Sacré-Coeur- ja Ursuliniluostareihin yhdistetyt, ja koska nämät nunnakunnat ovat ranskalaisia, on näillä kouluilla sama opetussuunnitelma kuin vastaavilla kouluilla Ranskassa. Alemmat osastot, jotka ovat kansantytöille aiotut, ovat siinä suhteessa paremmat, että eivät ole asumaopistoja. Korkeampaan osastoon kuuluvat tytöt tulevat usein jo 4—5 vuoden vanhoina luostariin, jossa vanhemmat antavat heidän oleskella kunnes tulevat 12—14, jopa 18 vuoden ikäisiksi. Ainoastaan joulu- ja kesäloman ajoiksi, jotka ovat verraten lyhyet, saavat oppilaat matkustaa kotiin. Heidän luostarissa nauttimansa opetus on yleensä yhtä pintapuolinen kuin se, mikä yksityisissä tyttöjen kasvatuslaitoksissa on tarjona. Poikkeuksena on ranskankieli, jossa he usein saavat varsin perusteellisia tietoja, koska luostareissa monasti on ranskalaisia ja belgialaisia nunnia. Etupäässä opetetaan köyhille tytöille kirkkomenoja, kirkkolaulua sekä

*) Katso tästä edempänä.

koru- ja muuta ompelua. Viime aikoina on luostarikoulujen ylemmillä osastoilla ryhdytty ajanmukaisiin uudistuksiin, ja arvellaan että esim. Madridin läheisyydessä sijaitsevan »*Chamar-tin de la rosa*» luostarin koulu sekä Madridin Ursulini-luostarin »*Colegio de Nuestra señora de Loreto*» niminen opisto nykyään varsin vähän eriävät parhaimmista maallikko-tyttökouluista.

Ennen on huomautettu että yhdistys naissivistyksen kohottamiseksi jo 1870 perusti opiston tyttöjä varten Madridiin. Oikeastaan tämä laitos on useiden erilaisten koulujen tai osastojen yhdistelmä. I. Alkeiskoulu (*Escuela primarias*). II. Lysee (*Escuela de segunda ensenanza*). III. Opettajatarluokka (*Escuela de Institutrices*). IV. Erityisluokkia eri aineita varten (*Escuela preparatoria*). V. Kauppaluokka (*Clase especial de commerce*). VI. Kirjaston- ja arkistonhoitajaluokka (*Clase de bibliotecarias y archiveras*). VII. Kieliluokka (*Clase especiales de idiomas*). VIII. Taideluokka (*Clase especial de dibujo y de pintura*). IX. Laululuokka (*Clase especial de Canto*). X. Ompelu- ja kapanompeluluokka (*Clase especial de corte y confección*). XI. Luokka muita käsitöitä varten (*Clase especial de labores*). XII. Luokka pianonsoittoa ja musikin teoriaa varten (*Clase especial de piano*).

Alkeiskoulussa on kaksi osastoa, valmistava koulu, jossa käy tyttöjä 5—7 vuoden iästä 9 vuoden ikään, ja ylempi alkeiskoulu, jossa on neljä luokkaa, ja johon oppilaat siirtyvät käytyään valmistavan koulun. Viimemainitun alkeiskoulun oppiaineet ovat espanjan- ja ranskankieli, laskento, geometria, luonnon- ja maantieto, historia, siveyshistoria, kirjanpito, käsityöt, laulu, piirustus ja voimistelu. Lyseeseen pääsevät 13 vuotta täyttäneet ylempään alkeiskoulun kurssin suorittaneet oppilaat. Oppiaineet ovat espanjan- ja ranskankielet, matematiikka, Espanjan maantieto ja historia, fysiologia, eläintiede, kemia, fysika, kasvitiede, mineralogia — viimemainitut aineet etupäässä sovellettuina terveysoppiin ja kodin terveydenhoitoon — pedagogiikka, käsittäen etupäässä pienten lasten kasvatusta, Espanjan lainsäädäntö, siinä määrin kuin sen tunteminen katsotaan nai-

sille tarpeelliseksi, piirustus ja käsityöt. Lyseessä on kaksi luokkaa. Opettajatarluokkaan, joka, kuten nimestä käy selville, valmistaa naisopettajia, pääsevät lyseen läpikäyneet 15 vuotta täyttäneet tytöt. Opetusaineet ovat espanjan-, ranskan-, englannin- ja saksankielet, yleinen maantiede ja historia, algebra, fysika, anatomia, kemia, geologia, kasvitiede, mineralogia, etupäässä silmällä pitäen Espanjan teollisuus- ja kauppaoaloja, pedagogiikka käytännöllisine harjoituksineen alkeiskoulussa, siveysoppi, mittausoppi ja piirustus. Oppikurssi on kaksivuotinen alempaa ja nelivuotinen korkeampaa diplomia haluaville. Tästä luokasta osa oppilaista pyrkii yliopistoon kuuntelemalla ylimääräisiä matematiikan luentoja sekä lukemalla yksityisesti latinaa.

Erytysluokat tarjoavat opetusta alkeiskoulun lopettaneille oppilaille, jotka haluavat edistyä joissakin erinäisissä aineissa. Oppikursseja järjestetään espanjan- ja ranskankielissä, laskennossa, mittausopissa, historiassa, siveysopissa ja uskonnossa, terveysopissa sekä piirustuksessa. Perustamalla tämä luokka on erityisesti pyritty vastustamaan yleisesti vallitsevaa tapaa, että tytöt lopettavat koulunkäyntinsä jo 12—13 vuoden ikäisinä. Kauppaluokkaan, jonka kurssi on yksivuotinen, pääsevät 15 vuotta täyttäneet oppilaat, jotka ovat läpikäyneet lyseen. Opetusaineet ovat kauppaterminologia, -kirjallisuus ja -kirjevaihto, kaunokirjoitus, ranskan-, saksan- ja englanninkielet, kauppaa- ja kirjallisuuden perusteet, kirjankäyttö (jonka ohessa oppilaat harjaantuakseen hoitavat yhdistyksen ja koulun kirjankäyttöä), fyysillinen maantieto, kauppahistoria, sekä kemia, kasvitiede, geologia ja mineralogia, siinä määrin kuin nämä aineet koskevat kauppaa ja teollisuutta, kauppalainsäädäntö ja mittausopillinen piirustus. Kirjasto- ja arkistoluokka — epäilemättä Espanjan erikoisuuksia — tarkoittaa, niinkuin erityisluokatkin, enemmän oppilaiden yleissivistyksen laajentamista, etenkin kirjallisuuteen perehtymistä, kuin käytännöllisen tarpeen palvelemista. Opetuskurssiin kuuluvat Espanjan vanhempain ja uudempain laitosten tunteminen, paleografia*), bibliografia*), arkiviologia*) sekä kir-

*) Paleografia = muinaiskäsiala-oppi; bibliografia = kirjatieide; arkiviologia = arkistotiede.

jastoissa ja arkistoissa päivystäminen. Oppiaika on kaksivuotinen, ja sisäänpääsyä varten vaaditaan 15 vuoden ikä sekä todistus, että oppilas on tutustunut kieliopin ja aritmetiikan alkeisiin, sekä maantietoon, Espanjan historiaan ja johonkin vieraaseen kieleen. Kieliluokka tarjoaa oppikursseja italian-, ranskan-, saksan- ja englanninkielissä. Piirustuskoulussa on kaksi osastoa: I:ssä opetetaan viiva- ja mittausopillista piirustusta, II:ssä maalausta a) öljy-, vesi- ja pastellimaalausta sekä taulujen kopioimista; b) kaunotaiteiden soveltamista teollisuuteen, keramiikka*), kromolitografiaa*) ja valokuvausta; c) maalausta elävän mallin mukaan. Laululuokkaan vastaanotetaan oppilaisiksi 15 vuotta täyttäneitä tyttöjä, ja opetus, jota jakavat etevät opettajat, on tarkoitettu sekä taiteilijoiksi pyrkijöille että niille, jotka ainoastaan yksityiselämän varalle tahtovat ääntänsä kehittää. Sama on pianoluokan laita, jonka oppilailta vaaditaan 10 vuoden ikä. Käsityöluokan oppilaiden tulee myöskin olla 10 vuotta täyttäneitä, mutta ompelijatarluokan 14 vuotta.

Edellisestä selviää että oppiaika koulun eri osastoissa on tavattoman lyhyt, mutta oppiaineet sitävastoin monilukuiset. Ihmeekseen näkeekin yleensä Espanjan tyttökouluissa kovin nuoria oppilaita. Etenkin on tämä omansa herättämään huomiota opettajatarluokilla, missä oppilaat ovat puolikasvuisia tyttöjä, jotka 17 tai 18 vuoden ikäisinä saavat todistuksen ja opettajan (*institutris'in*) arvonimen. Tämä on epäkohta, josta yhdistystä johtavat etevät ihmisystävät ovat täysin selvillä, mutta he ovat pitäneet viisaampana vastaiseksi johonkin määrin ottaa huomioon vanhat, piintyneet tavat. Espanjan perintätapojen mukaan tulee näet tyttöjen kasvatuksen päättyä, kun he ovat 12—13 vuoden vanhoja. Siksipä ei tähän asti ole rohjettu tehdä kovin suuria muutoksia, vaan on aluksi valmistettu heille tilaisuutta jatkaa opintojaan kaksi, korkeintaan neljä vuotta yli mainitun ikärajan. Omituista kuitenkin on että sellaisissa oloissa opetusohjelmaan on eri osastoilla ahdettu sellainen joukko oppiaineita.

**) Keramiikka = savivalosoppi; kromolitografia = värikivipaino.

Tämä suuremmin oppilaitos, jonka järjestely terveydellisessäkin suhteessa on mallikelpoinen, nauttii vapaamielissä piireissä suurta kannatusta. Opetusta hoitavat etevimmät yliopistonopettajat. Jo v. 1883 nousi oppilaiden luku 500:aan. V. 1897 oli tämä luku kasvanut lähes kaksinkertaiseksi. Mutta oppilaitoksen tulevaisuus on siitä huolimatta kovin epävarma, sillä katolisessa puolueessa sitä vastaan ilmenevä vihamielisyys vaikuttaa arvaamattomassa määrässä haitallisesti sen taloudelliseen asemaan.

Yhdistys nautti v:een 1894 koulua varten valtioapua, mutta tämä peruutettiin mainittuna vuonna. Tämän oli saanut aikaan Madridin piispa Alcala, joka ei säästänyt mitään vaivoja saattaakseen laitosta epäedulliseen valoon korkeain viranomaisten silmissä. Hän näet pääministeri Canovas'ille esitti sitä uskonnonvastaisten periaatteiden kannattajaksi. Myöskin kunnalta oli koulu v:sta 1881 v:een 1896 saanut erisuuruisia apurahoja; viime vuosina lienee määräraha noussut 10,000 pesetaan *) vuodessa. Mutta tässäkin pääsi katolinen puolue voitolle, ja määräraha lakkautettiin 1896. Koulua ylläpidetään nyt oppilaiden vuosimaksuilla, jotka kuitenkin ovat pienenpuoliset, sekä yhdistyksen jäsenien jäsenmaksuilla. Mutta nämät eivät mihinkään riittäisi, jolleivät koulun sekä mies- että naisopettajat jalomielisesti uhrautuisi aatteen hyväksi antamalla opetusta osaksi ilmaiseksi, osaksi vähäisestä maksusta. Näistä koulun ystävistä on ensimmäiseksi mainittava sen johtaja sennor don Manuel Ruiz de Quevedo ja hänen puolisonsa. He ovat näet uhranneet koko omaisuutensa oppilaitoksen ylläpitämiseksi.

Erityisiä valtion tai kunnan ylläpitämiä yliopistoon vieviä tyttökouluja ei ole olemassa. Sitävastoin voivat tytöt ilmoittautua tutkintoihin lyseihin (*los Institutos*), jotka johtavat korkeakouluihin. V. 1882 oli niinkin suuri määrä kuin 154 tyttöä suorittanut nämät tutkinnot. V. 1888 pani sennor Zorella tässä suhteessa toimeen parannuksen, joten tytöt siitä lähtien voivat päästä lyseihin oppilaitoksi. Heidän täytyy kuitenkin anoa

*) 1 peseta = 100 centimoa = 1 Smk.

tähän erityinen lupa oppilaitoksen rehtorilta, »joka on vastuussa siitä, että luokissa ei synny mitään häiriötä naisoppilaiden läsnäolon kautta» (*»Real Orden»* kesäkuun 11 p:ltä 1888). Tämä tyttöjen lyseihin pääsyä ehkäisevä ehto lienee syynä siihen, että ainoastaan harvat vielä ovat tätä uutta oikeutta käyttäneet.

Käytännöllisistä ja taidekouluista on mainittava taideteollisuuskoulu Madridissa, se kun piirustusluokille ottaa vastaan myöskin tyttöjä. V. 1883 otti 130 tyttöä osaa opetukseen. Madridissa on myöskin musikin ja kaunoluvun opetusta varten koulu, jossa 1880—81 oli käynyt 918 tyttöä.

Yliopiston luennot olivat kauan aikaa naisilta suljetut. Ensimmäinen, joka tämän kiellon uhalla kuunteli luentoja, nimittäin sosiologiassa ja kriminalioikeudessa, oli sennora Arenal, mutta — miehenpuvussa. Tämä lienee tapahtunut 1860-luvulla. 1880-luvun alkupuolella oli opetusministerin osastossa keskustelunalaisena kysymys, olisiko mahdollista antaa naisten suorittaa yliopistoissa tutkintoja sekä nauttia siitä johtuvia etuuksia. Keskusteltiin, epäroitiin eikä päästy mihinkään päätökseen — ja kysymys jäi sikseen. Tästä asti ovat naiset pitäneet kiinni siitä, että heiltä ei ole pääsy yliopistoihin kielletty. Vuosina 1881 ja 1882 kuunteli 12 naista luentoja korkeakouluissa. Alussa heille annettiin ainoastaan todistus, että olivat yliopistossa opintoja harjoittaneet, mutta heidän ei sallittu tutkintoja suorittaa, joten heillä ei käytännöllisessä elämässä ollut opinnoistaan hyötyä. Vähitellen sallittiin kuitenkin poikkeuksia, niin että joku yksityinen nainen siellä täällä sai oikeuden suorittaa tutkintoja. Niin on sennorita donna Matilde Padroz käynyt filosofian tohtorin tutkinnon, ja sennorita donna Maria Goiri on samassa tutkinnossa saavuttanut Madridin yliopiston filosofisen tiedekunnan korkeimman kunniakirjan. V. 1888 suorittivat sennorita donna Elisa Mancebo ja sennorita donna Hortensia Jimenez, molemmat kotoisin Salamancasta, filosofian kandidaatitutkinnon Valladolidin yliopistossa. Lääketieteen lisensiatinarvon saavuttamista varten on kurssi kuusivuotinen, seitsemivuotinen taas, jos halutaan saada lääketieteen tohtorin arvonimi. — Lokakuussa 1897 oli täydellisen lääkärintutkinnon

Nainen opin-
teillä.

suorittaneita naisia neljä: senhora donna Dolores Alen de Cuyas, joka toimii lääkärinä Barcelonassa, senhora donna Manuela Solis ja senhorita donna Concepcion Aleixandre, molemmat lääkäreinä Madridissa, sekä senhorita donna Trinidad Arrayo, joka on silmälääkärinä Valenciassa. Näistä on etevin senhorita Aleixandre, jonka yksityisala ovat naistentaudit. Hän on assistenttina »Hospital de la Princesassa» Madridissa, mutta sitäpaitsi hänellä yksityislääkärinä on laaja potilaspiiri. Hänet on kutsuttu Espanjan Gynekologisen seuran sekä Valencian Lääketieteellisen akademian jäseneksi, ja viimeainitussa kaupungissa vuonna 1893 pidetyssä lääkärikongressissa hän valittiin erään sektionin kunniapuheenjohtajaksi. — Valencian yliopistossa harjoittaa opintoja senhorita donna Sinesia Pujalde y Martinez.

Että Espanjassa ainoastaan aniharvat naiset ovat opinteille antautuneet ei ole kummeksittavaa, kun ottaa huomioon että heille on kovin vähän toimialoja avattu. Virastot, samoin kuin kaikki ylemmät opettajapaikat sekä postilaitoksen ala ovat heiltä suljetut. Jopa on naisella, joka on hankkinut itselleen yliopistosivistyksen, vastassaan niin piintynyt ennakkoluulo, että hänen tietonsa usein pikemmin ovat hänelle esteeksi kuin hyödyksi, kun hänen on ansaittava elatuksensa. *)

Mutta ennen kaikkea vaaditaan tytöiltä paljo rohkeutta, tahdonlujutta ja kestävyyttä, jotta he hankkiessaan itselleen tarvittavat alkutiedot voisivat voittaa kaikki vaikeudet. Usein nousee heille näet tie pystyyn, kun ei ole yliopistoon johtavia tyttökouluja, ja he pyrkiessään lyseihin ovat riippuvaisia johtajien mielivallasta.

*) Isabella II:sen hallitessa nimitettiin senhora Arenal vankilantarkastajaksi, vaikka näitä virkoja ei ennen oltu naisille annettu. V:n 1869 vallankumouksen jälkeen, jolloin Espanja tuli tasavallaksi, pani tasavallan hallitus hänet viralta, syystä että hän oli nainen. Tämä tapaus osoittaa selvästi sitä syvälle juurtunutta ennakkoluuloa, millä naisen toimintaa kodin ulkopuolella vielä kaksikymmentä vuotta sitten Espanjassa kohdeltiin. Senhora Arenalia pidettiin näet sekä omassa maassa että koko Euroopassa auktoritetina vankeinhoidon alalla. Toimenpide valaisee sitäpaitsi räikeästi tasavaltalaisten vapaudenkäsitteitä.

Käytännöllisillä työmailla on naisilla ainakin tähän asti ollut sängen vähäisiä toimeentulon mahdollisuuksia. Suurimpana syynä siihen ovat täällä vallitsevat olot. Maanviljelys ja teollisuus eivät näet nykyään Espanjassa ole lainkaan niin korkealla kannalla, kuin sopisi odottaa maassa, jossa ilmanala on siksi suotuisa ja viljelys niin vanhaa. Nämät toimialat ovat tuskin vieläkään toipuneet siitä lamauksesta, mihin ne joutuivat maurien Espanjasta karkoittamisen kautta. Sillä maurien joukosta olivat siihen aikaan taitavimmat käsityöläiset ja etevimmät maanviljelijät tavattavina. Riisin-, puuvillan-, öljyn- ja sokerinviljelys oli kokonaan heidän käsissään, samoinkuin silkin- ja paperinvalmistuskin, sillä espanjalaiset pitivät tällaista työtä arvoansa alentavana. Siten jäivät laajat maanviljelys- ja käsityöläispiirit aivan autioiksi, kun maurit maasta poistettiin; karkoitettujen sijalle ei näet ollut lainkaan työhön pyrkijöitä. Teollisuus aleni niin suunnattomassa määrin, että esim. Sevillassa kangaspuiden luku, joka maurien aikana oli ollut 16,000, niiden poistuttua oli 300. Toledossa oli XV:nnellä sataluvulla noin 50 villakehruutehdasta, mutta vuonna 1665 ainoastaan 13. Silkinvalmistuksen ja kudonnan taito, josta tämä kaupunki oli kuuluisa, hävisi melkein täydellisesti. XV:nnellä sataluvulla oli Espanjassa valmistettu suuret määrät hansikkaita ulkomaille vietäviksi; v. 1655 oli tämä teollisuus melkein kokonaan lamassa. Vasta XVII:nnen sataluvun loppupuoliskolla rupesivat maanviljelys ja teollisuus uudelleen hitaasti elpymään, mutta vielä ne eivät suinkaan ole kohonneet niin korkealle, kuin syystä voisi odottaa.

Tällaisten olojen vallitessa ei luonnollisesti naisillakaan tapaa mitään mainittavaa ammattitaitoa. Tosin on monta tuhatta työläisnaista tehtaantyössä, mutta heidän toimensa on sitä laatua, ettei se vaadi paljoakaan, jos ollenkaan ammattiopetusta. Lähinnä tehtaantyötä lienee korko ompelu ja pitsinnypläys kirkollisia tarpeita varten köyhien naisten tavallisimmat tulolähteet. Rahvaannainen ottaa osaa ulkotöihin, esim. melkein kaikkiin maanviljelystoimiin, soutuun, laivanlastaukseen, vedenkantami-

Nainen käytännöllisillä aloilla.

seen*) y. m. Tämä on asian laita etenkin Galiciassa, josta miehet suurissa joukoin siirtyvät Etelä-Amerikkaan. Naisten asemasta ammattialoilla voipi yleisenä piirteenä mainita että heillä on kovin vähän mahdollisuuksia kehitykseen ja toimeentuloon. Heidän on näet kestettävä ja voitettava, paitsi omassa maassa vallitsevat ennakkoluulot, myöskin ulkomaiden kilpailu. Useimmissa naisille avoimissa ammateissa ottavat näet työnantajat mieluummin palvelukseensa ranskalaisia, saksalaisia ja italialaisia työläisnaisia, koska nämät ovat ammatissaan taitavammat. Etenkin heitä käytetään muoti- ja pukuompelimoissa. Ei millään alalla maksettane naisille samoja palkkoja kuin miehille, ei edes milloin poikkeustapauksissa tekevät samaa työtä kuin nämät.

Kun keskiluokan naisten on pakko ansaita leipänsä, pyrkivät he tavallisimmin koulun- tai kotiopettajiksi, kauppa-apulaisiksi ja postimerkin- tai tupakanmyyjiksi. (Postimerkin- ja tupakanmyynti on valtionmonopolina.) Sähkölennätinlaitos on ainoa ala, jonka palvelukseen naisten myönnetään soveltuvan. Alussa heidät tosin varovasti kyllä päästettiin siihen ainoastaan koetteeksi sekä määrättiin otettavaksi ainoastaan sellaisia naisia, joiden isät, miehet tai veljet olivat tämän laitoksen palveluksessa. Mutta v. 1894 oli jo noin 400 naistelegrafistia, ja koska arvellaan kokeen onnistuneen oivallisesti, on otaksuttava että heidän lukunsa vastaisuudessa on nouseva.

**Naisen
oikeudellinen
asema.**

Espanjan naisen oikeustilasta sennora donna Emilia Pardo Bazán lausuu**): Espanjan naisilla ei ole minkäänlaisia valtiollisia eikä sanottavasti yhteiskunnallisiakaan oikeuksia, mutta sotapalvelusta lukuunottamatta on heillä kaikki velvollisuudet. He maksavat veroa samoinkuin miehet sekä ovat samojen rangaistusmääräyksien alaisia. Ei esim. tiedetä että kuolemaantuumittuja naisia olisi useammin armahdettu kuin miehiäkään.***)

*) Vedenkantaminen on kovan vedenpuutteen takia tuiki tarpeellinen, mutta sittenkin miesten halveksima työ, jota etupäässä naiset ja tytöt toimittavat.

***) Revue des Revues N:o 3 1896.

****) Naispuolisille rikoksenteikijöille myöntää rikoslaki parissa kohden huojennusta. Heidän ei näet tarvitse olla raudoissa, ja heille annetaan vankilassa vuoteet.

Muuten on naisten oikeudellinen asema eri osissa maata erilainen. Muutamissa maakunnissa on esim. leskivaimoilla eräitä oikeuksia, joita he toisissa osissa eivät nauti. Koko maassa pääsevät kuitenkin naimattomat naiset 23 vuoden iässä muutamissa suhteissa täysivaltaisiksi. He saattavat esim. mennä naimisiin ilman vanhempien suostumusta tai jättää kotinsa, jos isä taikka äiti menee uusiin naimisiin. Kaikinpuolinen täysivaltaisuus alkaa kuitenkin vasta, kun nainen on täyttänyt 25 vuotta. Tämän iän saavutettuaan on hänellä sama oikeus hallita omaisuuttaan kuin miehelläkin; hän voi periä, tehdä testamenttimääräyksiä, myydä ja ostaa aivan niinkuin mies. Jos nainen, ennenkuin hän on täyttänyt 23 vuotta, tahtoo mennä naimisiin, vaaditaan vanhempien tai holhoojan suostumus, mutta jos tämä häneltä kielletään, voi hän noudattamalla eräitä säädettyjä muotoja määrätyissä tapauksissa ilman heidän suostumustaan mennä miehelleen. 1880-luvun alussa säädettiin laki, jonka mukaan vaimo erityisen sopimuksen nojalla saattaa varata itselleen oikeuden hallita omaisuuttaan. Puolisonsa kuoleman jälkeen hän myöskin perii yhtä paljon kuin pojat sekä tulee lastensa holhoojaksi. Mutta jos nainen ei ennen avioittoa tee erityistä sopimusta, on miehellä täysi oikeus ilman tilintekoa ja edesvastausta määrätä kaikesta, mitä vaimo on pesään tuonut, jotavastoin tällä ei ole laillista oikeutta ilman hänen luvattaan käyttää vähintäkään rahasummaa. Jos mies on sotapalveluksessa tai palvelee jossakin virastossa, voipi hänen vaimonsa, jos mies hänet jättää, määrätyillä ehdoilla saada vähäisen osan hänen palkastaan, mutta näihin ehtoihin yhtyy niin paljon muodollisuuksia ja vaikeuksia, että tämä laki käytännössä harvoin mitään merkitsee. Mies, joka on vaimonsa ja lapsensa hyljännyt, ei ylipäättäen joudu kovinkaan moitteenalaiseksi. Avioeroa ei ole olemassa; vuode- ja asumusero (*divorce a mensa e toro*) taas on melkein tuntematon, vaikka sellainen on laissa myönnetty. Sellaista eroa vastaan vallitsee näet kovin vahva ennakkoluulo, ja sen saavuttamista kohtaavat melkoiset vaikeudet, joten tavattoman pieni määrä vaimoja sitä käyttää. V. 1889 tehtiin sivililakiin eräitä tuntuvia muutoksia,

ja tässäkin suhteessa pantiin sellaisia toimeen, mutta vanha järjestelmä jäi kuitenkin pääasiassa voimaan.

Jos avioliitto on lapseton, perii vaimo puolet siitä, mitä yhteisen omaisuuden katsotaan tuottaneen sen ajan kuluessa, jolloin puoliset ovat olleet naimisissa. Jos äiti ei mene uusiin naimisiin, saa hän pitää oikeuden määrätä lapsistaan; mutta vastaisessa tapauksessa menettää hän kaiken valtansa lasten yli, jollei isä testamentissaan nimenomaan ole määrännyt häntä lasten holhoojaksi siinäkin tapauksessa, että hän uudestaan menee miehelään. Jollei tätä määrystä ole olemassa, äiti naituaan menettää yksin oikeuden valita lapsilleen holhoojankin, jonka siinä tapauksessa perheneuvosto nimittää. Ei ole tarvis huomauttaakaan että isä ei, vaikka naisikin uudestaan, kadota oikeuttaan määrätä lapsistaan. Isän- tai äidin-äidit voivat ainoastaan leskinä ollessaan tulla holhoojiksi määrätyiksi, sisaret taas, jos ovat leskiä tai naimattomia.

Ainoastaan poikkeustapauksissa voivat naiset olla todistajina siviilijutuissa sekä todistaa oikeiksi testamentteja. *)

Omituisuutena Espanjan naisen oikeustilassa on mainittava se seikka, että laki ei tiedä mistään naisen nimenmuutoksesta hänen naimisiin mennessään. Vaimolla on koko elinaikansa oma nimensä, ja tämä on ainoa laillinen. Lapset perivät nimen sekä äidiltä että isältä — siitä johtuvat nuo tavattoman pitkät espanjalaiset nimet. Isän nimi käytetään ensimmäisenä ja periytyy myöskin lastenlapsille. Mutta tapa vaatii että vaimoa puhutellaan miehen nimellä, joka kirjoituksessa (paitsi lakiasioissa) liitetään hänen omaan nimeensä. Jos mies ei ole aatelissäätynen, mutta vaimo on, siirtyy tämän arvonimi sekä siihen mahdollisesti yhtyneet etuoikeudet edellisellekin.

Yleiskatsaus.

Espanja on epäilemättä kristityistä maista se, jossa itämaiset käsitteet naisesta kauimmin ovat säilyneet. Niinpä esim. ruumiinliikuntaa, etenkin voimakasta, pidetään aivan sopimattomana naisille. Mitä enemmän naitu nainen kotonaan istuu, sitä suuremmassa määrin hän nauttii kunnioitusta hyvänä ja

*) Theodore Stanton, *The Woman Question in Europe.*

toimellisena perheenemäntänä. Nuoret tytöt menevät ainoastaan kerran päivässä ulos tehdäkseen ostoksia taikka käydäkseen ystäviensä luona tai kirkossa, mutta ylipäänsä aniharvoin kävelläkseen raitista ilmaa hengittämässä. Ratsastaminen, vuorille nouseminen tai polkupyörällä ajaminen on yleisen käsitystavan mukaan emansipeerattua, minkätähden näitä urheiluja harjoitettavia naisia helpolla pidetään miesmäisinä. Tosin on tässä suhteessa huomattavana jonkinmoinen käänne parempaan päin, senjälkeen kuin vanha kastilialainen *mantilla* vähitellen on ruvennut siirtymään syrjään järkipäisemmän naispuvun tieltä. Se on tosin kaunis ja tyylikäs, mutta vaikeuttaa suuresti sekä ruumiinliikuntaa että talousaskareita. Kun se nyt yhä poistuu käytännöstä, alkaa vähitellen tuo hidas ja mukavuutta rakastava toimettomuus, joka ennen oli Espanjan ylempien yhteiskuntaluokkien naisille niin ominainen, johonkin määrin hävitä. Mutta vieläkin näkee mantillan sangen yleisesti käytännössä etupäässä siksi, että vanhakatolilainen ryhmä tiukasti vaatii sen säilyttämistä ja uskonnollisista syistä paheksuu että naiset hunnuttomina käyvät messua kuuntelemassa. *)

*) *Mantilla* on iso huntu, joka on päähän kiinnitettyä ja alaspäin valuen verhoo koko yläruumiin. Sitä käytetään etenkin paastopäivinä, kiristuorstaina, pitkänäperjantaina, härkätaisteluissa ja ylhäisissä häissä. Tapa vaatii kirkossakäynneillä mustia huntuja, häissä ainoastaan valkoisia; samoin härkätaisteluissa, vaikka niissä myöskin voi käyttää mustia. Häissä ainoastaan nuoret tytöt ovat hunnuitettuja. Vaikka kansatieteelliseltä kannalta on valitettavaa että vanha kastilialainen naispuku vähitellen häviää, pitävät espanjattaret itse tätä muutosta parannuksena. Ennen käytettiin esim. Salamancassa ja Valenciassa naisen pukuun niin paljo silkkiä, samettia, brokadia, kulta- ja hopeakirjailuja, helmiä ja ripsuja, että sen arvo nousi kahteenjopa kolmeenkin tuhanteen pesetaan. Siitä johtunut tapa, että puku perintönä siirtyi äidiltä tyttärelle, ei suinkaan puhtauden kannalta ole hyväksyttävä. Nyt sitävastoin voipi talonpoikaisnainen muutamalla pesetalla hankkia itselleen pumpulisen tai villaisen puvun. Siksipä tämä uudistus on omansa sekin kohdaltaan edistämään naisen vapauttamista taloudellisessa ja terveydellisessä suhteessa. »Ei ole mahdollista samalla olla nykyajannainen ja käyttää mantillaa», eräs hyvin sivistynyt espanjalainen nainen lausui tämän kirjoittajalle v. 1896. — Se on liian epäkäytännöllinen ja epämielinen sille, joka tahtoo liikkuvaa, toimeliasta elämää viettää. —

Kuinka valtavasti tämä syy naisten suureen enemmistöön vaikuttaa on helppo käsittää. Sillä, kuten tunnettu, espanjalainen nainen uskonnolle ja katoliselle hyväntekeväisyydelle omistaa kaiken tarmon, mikä hänessä on. »Espanja on katolisempi kuin itse Roma», sanotaan. Epäilemättä tämä katolisuus on suuresti vahvistunut, senjälkeen kuin jesuiitit joukoittain tulvivat maahan ja täällä löysivät tyyssijan, kun heidän yhdyskuntansa Ranskasta karkoitettiin. Useiilla naisilla, ehkä useimmilla, ei ole muita mielipiteitä kuin heidän rippi-isiensä heihin istuttamat. Ja tavallisesti he panevat enemmän arvoa ulkonaisiin tapoihin, muodollisuuksiin ja vanhoihin kirkkomeinoin, kuin sydämen todelliseen kääntymykseen. Luostarien vaikutus koteihin tulee tavattoman suureksi senkautta, että tyttärien kasvatusta on niille uskottuna. Jokaisella luostarilla on oma hyväntekeväisyysyhdistyksensä, jonka kokouksiin kerran viikossa »maallikkonaisia» saapuu tekemään työtä kirkon hyväksi. — »Näillä kokouksilla on suuri merkitys» — virkaatoimittava abedissa eräässä Madridin Sacré-Coeur-luostarissa v. 1896 selitti. — »Niiden tärkein pyrkimys on näet lähentää luostareja koteihin. Kun meidän oppilaamme menevät naimisiin ja saavat omat kodit, he taas vuorostaan käyvät näissä kokouksissa. Siten luostari ei koskaan menetä vaikutustaan perheen naisiin, vaan siirtää sen äidistä tyttäreen ja siten vastaisiin sukupolviin.» —

Katkeamattoman luja side yhdistää keskenään kaikki katolilaiset ja tekee heidät mahtaviksi. He vastustavat äänettömästi, mutta ylen sitkeästi ja voimakkaasti kaikkea, mikä ei ole katolista, jopa mitä vaan saattaa epäillä muualta ja muista periaatteista lähteneeksi. On koetettu saada aikaan kouluja, yhdistyksiä, kirjallisuutta ja erilaatuisia laitoksia tämän tai toisen sivistystarkoituksen edistämiseksi. Mutta ne ovat rauenneet tyhjiin tai elävät kituvaa elämää, syystä että ne eivät ole katolista alkuperää, eivät ole oikeauskoisten katolilaisten perustamia ja johtamia. Tässä sitkeässä ja väsymättömässä vastustuksessa on epäilemättä paljonkin naisten vaikutusta havaittavana. Täten he tietämättään kostavat yhteiskunnalle sen vääryyden, minkä

alaisiksi yleinen mielipide asettaa naiset tuomitessaan heidät vajavaltaisuuteen ja miehen vallanalaisuuteen.*)

Mutta naisten katolisuudella on myöskin valoisa puoli, nimittäin heidän suurenmoinen hyväntekeväisyytensä. Vuonna 1875 ilmestynyt teos »*Madrid Caritativo y Beneficio*» (Madridin hyväntekeväisyys- ja armeliaisuuslaitokset) luettelee noin 200 eri laitosta: kouluja, sairaaloita, lasten- ja sairaskoteja, vanhainkoteja, vapaa-aptekeja y. m., joista suurin osa on naisten toimeenpanemia. Erityisesti arvossapidetty ja mahtava on Naisien katolinen yhdistys, jonka puheenjohtajana on leskikuningatar, ja jonka tarkoituksena on almujen jakaminen Madridin köyhille.***) Huomauttamista ansaitsee että apua harvoin annetaan työn- tai paikanhankinnan muodossa. »Useimmat vanhaa espanjalaista alkuperää olevat naiset — eräs Madridin hyväntekeväisyystoimintaan sangen perehtynyt henkilö syksyllä 1896 lausui — pitävät mieluummin huolta omista erityisistä köyhistään, jotka käyvät heidän luonaan määrättyinä kuukauspäivinä saamassa raha-apunsa ja ruoka-annoksensa. He eivät ollenkaan suvaitse köyhäin luona käyntejä tai työn- ja paikanhankintaa, sanalla sanoen uudenaikaisiin muotoihin pukeutunutta hyväntekeväisyyttä, pitävätpä sitä päinvastoin vaivalloisena ja tarpeettomana.»

Espanjan naisen tietämättömyys on niin suuri, että hän ilman muuta pitää tosiasiana miehen etevämmyyttä ja nurkumatta alistuu hänelle itselleen määrättyyn vajavaltaiseen asemaan. Vielä nytkin hän pikemmin on taipuvainen ivaamaan, kuin antamaan tunnustuksensa niiden naisten pyrinnoille, jotka koet-

*) Viimeisinä vuosina on kuitenkin protestanttisuus pastori C. E. Fliednerin toiminnan kautta Madridissa huomattavasti edistynyt.

**) Yksi etevimpiä hyväntekeväisyydestään tunnettuja naisia oli Conchita, kuuluisan edusmiehen ja vapaustaistelijan Emilio Castelarin sisar. Hän johti aina kuolemaansa saakka (1889) veljensä taloutta Madridissa tehden hänen kotiaan vapaamielisten piirien kokouspaikaksi; mutta samalla hän nautti kirkonkin puolelta kunnioitusta laajasta hyväntekeväisyydestään. Hänen hautajaisissaan kulkivat saattueessa ministerit, cortesin presidentti, työväenyhdistysten ja tasavaltalaismielisten klubien edustajat, jotapaitsi siihen yhtyi viisisataa vaunua.

tavat panna toimeen parannuksia sukupuolensa asemassa. Nämät vanhoilliset naiset kääntävät selkänsä »kirjaoppisille naisille», joita he syvästi halveksivat, sekä vainuavat jokaisesta nais-sivistyksen kohottamista tarkoittavasta toimenpiteestä kodille koituvan vaaroja. Mutta itse he eivät suinkaan, joskin ovatkin vailla kirjallista sivistystä, ole harjaantuneet talousaskareihin ja käsitöihin paitsi koruompeluun. Useimmat tytöt kasvavat luostarikouluissa ja menevät niistä päästyään heti naimisiin. Talous- ja käsityökouluja ei ole olemassa. Tavallisesti ovat järjestys ja puhtaus espanjalaisissa kodeissa sivuseikkoja, jotavastoin ylellisyys, koreat vaatteet sekä halu elää »yhtä hyvin kuin muut» ovat perheenmännän pääpyrkimys.

Naisten epäitsenäisyys ja kyvyttömyys muodostaa itselleen mielipiteitä on syynä siihen, että he kärsivät, jopa hyväksyvätkin miesten siveellisyyskäsitteet. Siten ei esim. miehen epä-siveellinen elämä millään tavalla ole hänelle esteeksi, kun hän tahtoo naida. Päinvastoin hän siinä tapauksessa herättää naisissa enemmän huomiota ja mielenkiintoa, ja siveellisimmät naiset, jotka itse ovat puhdasta elämää eläneet, eivät vastenmielisyydellä tai halveksien ajattele avioliittoa sellaisen miehen kanssa. Moni mies, joka on vaimon ja lapset jättänyt, on edelleen arvossapidetty kansalainen ja voi yhä yletä virkamiesuralla. Jos hyljätty vaimo sitävastoin ei onnistu, huolimatta ponnistuksistaan ja kieltämyksistään, kasvattamaan lapsiansa kunnollisiksi kansalaisiksi, joutuu hän yleisen moitteen esineeksi. Useat valistuneet miehet vaativat kyllä teoriassa parannettua naiskasvatusta sekä reformeja naisen oikeudelliseen asemaan, mutta antavat kuitenkin omien tyttäriensä kasvaa tiedottomuudessa. Niin vastenmieliseltä heistä tuntuu asettua yleistä mielihpidettä vastaan, joka vielä pitää tytöille annettavaa korkeampaa sivistystä mielettömyytenä. *)

»Myöskin ne tarvitsevat naiset» — eräs arvossapidetty opettaja syksyllä 1896 lausui — »joiden on kiittäminen naisvapautusliikettä siitä, että he työllään voivat rehellisesti ansaita

*) Sennora Arenal 1884.

leipänsä, eivät huomaa saavuttamiensa etujen olevan naisasia-työn seurauksia. Ylhäiset naiset taas, jotka tätä nykyä kaikista Espanjan naisista saavat perusteellisimman kasvatuksen, käyttävät tietojaan katolisen hyväntekeväisyyden palveluksessa taikka pirteihin, mutta pintapuolisiin keskusteluihin salongeissaan. Uudenaikainen käsitys naisen merkityksestä yhteiskunnassa ei vielä ole todenteolla saavuttanut jalansijaa Espanjassa. Se on tavattavissa ainoastaan siellä täällä yksityisillä miehillä ja naisilla, jotka tietävät asiansa olevan niin heikon, ettei sen edistämistä tarkoittava järjestetty työ tätä nykyä vielä voisi pysyä pystyssä yleisen mielipiteen rajumyrskyssä. Siksi he hiljaisuudessa ja parempia aikoja odotellen keskittävät harrastuksensa ja toimensa naissivistusyhdistykseen. Jos, odottamatta kyllä, naisasia Ranskassa nopeasti edistyisi ja voitaisi alaa, niin tämä vaikuttaisi Espanjankin oloihin edullisesti, sillä frankkilainen naapuri nauttii tässä maassa melkein rajatonta kunnioitusta ja luottamusta, jonkatähden sen tapoja, olkoot ne hyviä taikka huonoja, täällä hartaasti seurataan.»

IV.

Portugali.
Johdatus.

Useasti tapaa naisasiasta välinpitämättömiä, jopa sille suorastaan vihamielisiäkin henkilöitä, jotka kuitenkin joko itselleen tai tyttärilleen hankkivat ne edut, mitkä parannettu naiskasvatus ja naista koskevan lainsäädännön kehitys suurempaan oikeudenmukaisuuteen on tuottanut. Samaten on olemassa maita, missä ei ole nähtävissä jälkiäkään naisasianharrastuksesta, mutta jotka eivät kuitenkaan ole voineet pysyä aivan erillään muissa maissa tällä alalla toimitetun työn terveellisistä vaikutuksista. Näiden maiden joukkoon on *Portugali* luettava. Mahdotonta on siellä huomata naisasialiikettä tämän sanan varsinaisessa merkityksessä. Tuskinpa tapaa nimeä, joka edustaisi harrastusta tähän asiaan tai edes johonkin sen haaraan. Ja kuitenkin on viimeisen vuosisadan kuluessa Portugalin naisen asemassa sekä kasvatukseen että työaloihin nähden tapahtunut melkoinen joukko parannuksia.

Sata vuotta
sitten.

Tietysti ei sovi odottaa että tämä vaikutus vielä olisi suuria aikaansaanut, siksi ovat olot olleet liian epäedullisia. Vielä sata vuotta sitten pidettiin luku- ja kirjoitustaidon opettaminen tytöille tarpeettomana, jopa suorastaan vaarallisenakin, sillä tämän taidon arveltiin vaan houkuttelevan heitä lemmenseikkailuihin ryhtymään. Käsitykset olivat niin itämaisia, että ylempien yhteiskuntaluokkien naiset, välttääkseen kevytmielisyyden varjoakin, eivät sallineet kenenkään muun miehen kuin isänsä, veljensä, poikansa tai puolisonsa tulla heidän huoneisiinsa tai yleisillä paikoilla istua heidän seurassaan. Nuoret tytöt ja vaimot olivat asumuksiinsa suljettuina, jopa vartioituinakin, sekä kuluttivat aikaansa tyhjäntoimittamisella. Etupäässä he harrastivat koreiden vaatteiden hankkimista, sommittelivat juonia ja

keikailivat. Keikailtiin kirkossa hunnun ja viuhkan suojassa. Vihkivesiastian luona sovittiin salaisista yhtymyksistä ja kuoro-poikia käytettiin lemmenviestejä kuljettamaan. Pohjaton turhamaisuus, kiihkeä halu hankkia itselleen useampia ja kauniimpia silkkihameita, pitsejä ja jalokiviä, kuin ystävättärillä ja naapurirouvilla oli, oli huomattavin piirre kaikissa naisissa, niin alemmissä kuin ylemmissäkin säädyissä.

Nämät piirteet eivät vielä ole täydellisesti hävinneet Por-Naiskasvatus. tugalin naisten luonteesta, mutta varsin huomattava on kuitenkin yleisessä ajatustavassa samoinkuin naiskasvatusta koskevilla asioissa tapahtunut käsitteidenmuutos. Koulupakkoa säädettiin 1835, mutta se pysyi kuolleena kirjaimena vuoteen 1881, jolloin eräät tähän lakiin liitetyt lisäykset tekivät sen vaikutusvoimaisemmaksi. Tytöt samoinkuin pojatkin tulevat 6—7 vuoden ikäisinä kansakouluun; oppiaika on kuitenkin ainoastaan kolmivuotinen. V. 1880 oli olemassa 320 koulua tytöille, niihin luettuina Madeirassa ja Azorein saarilla toimivat. Talonpoikaisnaisten ja kaupunkien työläisnaisten keskuudessa on tietämättömyys vielä kovin suuri. Tilastollisten tiedonantojen mukaan oli vuonna 1878 Portugalissa 2,374,870 naista. Näistä ainoastaan 254,369 osasi kirjoittaa ja lukea, jotavastoin 2,120,501 ei osannut lukea eikä kirjoittaa. Kansakoulunkin alalla vallitsee tuntuva puute hyvistä naisopettajista. Kansakoulun naisopettajaseminareja on ainoastaan kaksi, toinen Lissabonissa, 1870-luvulla perustettu, toinen Portossa, perustettu 1882. Viimemainittuna vuonna oli 820 kansakouluissa, lastentarhoissa ja valmistavissa kouluissa palvelevaa naisopettajaa, mutta heistä oli ainoastaan 43 suorittanut Lissabonin seminarin oppikurssin.

Valtion avustamia tai ylläpitämiä ylempiä tyttökouluja ei ole ollenkaan. Asia on useita kertoja ollut esillä edustajakamarissa, mutta ei ole koskaan onnistuttu voittaa sille kannatusta. Kun vuonna 1883 kysymys alkeiskoulujen järjestämisestä oli kamarissa keskustelunalaisena, ehdotettiin myöskin ylempien tyttöopistojen perustamista. Tällöin muutamat edusmiehet vetosivat niihin uudistuksiin, jotka tällä alalla jo osaksi olivat toimeenpantuina, osaksi olivat odotettavina Ranskassa. Mutta

ehdotusta vastustettiin. Eräskin puhuja toi esille Jules Simonin tyttölyseitä koskevan tunnetun lauselman: »Me täällä läsnäolevat vanhat miehet tunnemme itsemme onnellisiksi, koska meidän ei tarvitse näyttää niitä tyttöjä, joita tällä tavalla aiotaan kasvattaa». — Mutta opetusministeri oli suopeamielinen tälle reformiehdotukselle ja selitti tahtovansa kannattaa tyttölyseiden tai kollegien perustamista. Hän vastasi mainittuun pilapuheeseen toisella: »Mr Simon katsoo itsensä onnelliseksi, kun ei tarvitse näyttää tyttölyseessä kasvatettua tyttöä. Minä ymmärrän täydellisesti hänen syynsä. Hän alkaa käydä vanhaksi. Muussa tapauksessa hän itekin kernaasti kosisi tällaista tyttöä, edellyttäen tietysti että tämä olisi kaunis ja siveä». Kamari purskahti nauruun — ja siihen se asia jäi. Senjälkeen ovat useat edusmiehet ja myöskin opetusministeri usein selittäneet että heillä ei ole mitään muistutettavaa sellaisten koulujen perustamista vastaan. Mutta ei kukaan todenteolla yritä panna toimeen tähän suuntaan käyviä ehdotuksia, eikä edes esittää niitä lainsäätäjille. Naisiasialla ei näet ole maassa mitään edustajia. Muutamia vuosia sitten puhuttiin tyttölyseen perustamisesta Lissaboniin ikäänkuin varmasta asiasta. Jopa tiedettiin sen toimeenpanemiseksi varattu rahamääräkin, joka muka jo oli myönnetty. Tulevaksi johtajattareksi mainittiin eräs portugalilaisen kanssa naimisissa oleva arvossapidetty saksalainen nainen filosofian tohtori sennora donna C. Michaelis de Vasconcellos. Mutta ei tälläkään kertaa saatu lyseetä syntymään.

Luultavasti on ylempien tyttöopistojen puute osaltaan ollut syynä siihen, että Portugalissa yhteiskasvatus on voittanut jalansijaa. Vuonna 1880 säädettiin uusi koululaki, joka m. m. sisälsi määräyksen, että tytöt voivat päästä poikalyseihin ja niissä nauttia samat oikeudet kuin poikaoppilaat. Yhä useammat tytöt ovatkin ruvenneet tätä oikeutta hyväkseen käyttämään.

Kaikissa tapauksissa saavat kuitenkin useimmat tytöt vielä, kuten ennenkin, kasvatuksensa luostarikouluissa ja yksityisissä asumaopistoissa, joissa heille opetetaan koruompelua, ranskan-kieltä, soitantoa, piirustusta ja alkeistietojen ensi perusteita. Käytännöllisiä ja teollisuuskouluja ei liene laisinkaan olemassa.

Mutta eräissä luostareissa sekä armeliaisuuslaitoksissa tyttöjä ja naisia varten annetaan ompelu-, kulta-, hopea- ja liinakirjailukursseja sekä pitsinnypläyksen ynnä korin- ja matonkudonnan opetusta. Sellainen laitos on *Convento da Regenaracao* Bragassa, joka oikeastaan on langenneiden naisten koti. Lissabonin ja Porton lääketieteellisiin akademioihin on yhdistetty kättilökurssit, jotka ovat kaksivuotisia, ja joissa oppilaat myöskin saavat perehtyä koneelliseen lapsenpäästöön, vaikka heidän ainoastaan lääkärin läsnäollessa on sallittu tätä taitoaan käyttää. — Lissabonin musiopistossa sekä Lissabonin ja Porton taideakademioissa on myöskin naisoppilaita.

Yliopistot ovat jo hyvän matkaa toistakymmentä vuotta olleet naisille avoimina, mutta nämät ovat verraten vähissä määrin tätä oikeutta käyttäneet. Lissabonin ja Porton lääkeopilliset akademiat ottavat myöskin vastaan naisoppilaita. Ensimmäinen naislääkäri oli sennora donna Emilia Cardia. Hän opiskeli Lissabonissa, harjoitteli sitten kaksi vuotta kaupungin parhaimmassa sairaalassa ja suoritti sen jälkeen lääkärintutkinnon. Väitöskirjansa, jossa hän käsitteli hysteriaa, hän omisti kuningattarelle. Tutkinnon jälkeen otti kuningatar hänet vastaan audiensiin, ja hänen miehiset kumppaninsa panivat hänelle toimeen kunnianosoituksen. Nytemmin on useita naislääkäreitä, niiden joukossa neljä sisarusta, jotka vuonna 1896 kaikki harjoittivat ammattiaan Portossa.

Ylempien kansanluokkien naiset antautuvat Portugalissa harvoin käytännöllisille työaloille. Jälkeen vuoden 1870 voivat naiset palvella postissa ja sähkölennätinlaitoksessa, enimmäkseen kirjureina ja alemmissa apulaistoimissa. Postinhoitajana lienee yksi nainen. Muutamia farmasian tutkinnon suorittaneita naisia kuuluu olevan. Mutta vielä on työn kunnioitus laajoissa piireissa sangen hämärä käsite. Vähävaraisemman luokan nainen sitävastoin raataa tavallisesti raskaissa toimissa. Useasti näkee naisia maa- ja tehdastyössä miesten rinnalla. He kantavat vettä — toimi, jota miehet halveksivat — tekevät apurintyötä muurareille ja kirvesmiehille, ottavat osaa viinin- ja öljynviljelykseen y. m. Kaikkialla maksetaan naisille huonompi työpalkka.

Nainen opin-
teillä.

Nainen käy-
tännöllisillä
työmailla.

kuin miehille, tavallisesti saman verran kuin pojille. Ammatti-työläisnaisien joukossa on ompelijattarilla suhteellisesti paras asema. Kaikkien yhteiskuntaluokkien naiset ovat näet Portugalissa kovin puutteellisesti perehtyneet ompelutaitoon ja käsitöihin, paitsi kaikenlaiseen kirjailuun ja koruompeluun sekä pitsinnypläykseen, joita yleisesti harrastetaan. Mutta kaikki rakastavat kauniita vaatteita ja panevat sellaisiin paljon työtä tai rahoja. Eräissä maakunnissa, missä vielä osaksi pidetään kansallispukuja, käyttävät naiset päällekkäin aina 12—15 hametta, joiden kaikkien alareunat ovat varustetut eräänlaisilla solmituilla pitseillä. Eräs kotiteollisuudenhaara, jota edelleen suurilukuinen joukko naisia harjoittaa, on pitsinnypläys tuota kuuluisaa laatua, jota ammoisista ajoista on valmistettu Vianna da Castellossa, Villa da Condessa ja Penichessä. Tämän vanhan kotiteollisuuden elvyttämistä ovat useat ylimysnaiset, m. m. sennora donna Augusta Bordallo Pinheiro, suuresti harrastaneet. Mainittujen nyplääjien valmistamat kaulukset, röyhelöt, nenäliinat ja pitsit ovat kauniita ja täydellä syyllä kuuluisia. Ja kuitenkin on työntekijäin niistä saama palkka verraten vähäinen. Niillä paikkakunnilla, missä nypläystä harjoitetaan, alkavat tytöt jo pieninä opetella tätä käsiteollisuutta saaden alussa ainoastaan 10 penniä päivältä. Myöhemmin koroitetaan tietysti palkka, joka tavallisesti suoritetaan kappaleelta, mutta taitavatkin nyplääjät ansainnevat tuskin enempää kuin 1: 50—2 markkaa päivässä. Suurempi palkka tulee kysymykseen ainoastaan poikkeustilassa.

**Naisen
oikeudellinen
asema.**

Portugalissa nainen tulee täysi-ikäiseksi 21 vuoden iässä, jos isä taikka, siinä tapauksessa että tämä on kuollut, äiti siihen antaa suostumuksensa. Orpotyttö voidaan jo 18 ikäisenäkin julistaa täysi-ikäiseksi, jos perheneuvosto tähän myöntyy. — Jos puoliset ovat rakentaneet avioliittonsa omaisuudenyhteyden perusteelle, saattaa vaimo ottaa lainoja sekä sopia pesän velkojain kanssa siinä tapauksessa, että mies oleskelee muualla tai muuten on kykenemätön itse sitä tekemään, mutta hän ei milloinkaan voi myydä kiinteätä omaisuutta ilman perheneuvoston hyväksymystä. Miehellä on käyttövalta yhteiseen irtaimeen omaisuuteen. Mutta jos hän ilman vaimon suostu-

musta antaa siitä pois jonkun osan, kirjoitetaan yhteisen kassan tileihin poisannetun tavarain arvoa vastaava rahasumma hänen vastattavakseen. Molempien puolisoitten suostumus vaaditaan kiinteimistön myyntiä tai panttausta varten, vaikkapa se olisikin toisen puolison omaisuutta. Jolleivät he voi asiasta sopia, täytyy se lykätä lain ratkaistavaksi. Mies ei voi ryhtyä yhteisen maan omistamista koskevaan oikeudenkäyntiin ilman vaimon suostumusta. Miehen avioliiton aikana ottamat lainat ovat korvattavat hänen yksityisomaisuudestaan taikka maksettavat hänelle kuuluvasta yhteisen omaisuuden osasta, kun on kysymyksessä pesäero taikka avioliiton purkaus vuode- ja asumuseron muodossa tai kuoleman kautta. Poikkeuksen tästä tekee laki siinä tapauksessa, että laina todistettavasti on otettu yhteisen pesän tarpeita varten. Sama on asian laita, jos vaimo on ollut kotoa poissa tahi satunnaisesti kyvytön antamaan suostumustaan, edellyttämällä kuitenkin että olot ovat tehneet mahdolltomaksi odottaa hänen takaisintuloaan tai hänen kykynsä palautumista.

Jos puoliset naimisiin mennessään ovat sopineet dotalieli myötäjaisjärjestelmän käyttämisestä avioliitossaan, voi vaimo aviovälikirjassa pidättää itselleen käyttö-oikeuden myötäjaisiinsa. Vastaisessa tapauksessa on tämä käyttöoikeus miehellä. Mutta jos avioliitto jostakin syystä puretaan, täytyy miehen antaa takaisin vaimolle koko käyttämänsä summa. Kiinteä omaisuus, jonka vaimo on myötäjaisina tuonut pesään, on luovuttamaton, paitsi seuraavissa tapauksissa: 1) jos sitä käytetään lasten myötäjaisiksi tai avustukseksi; 2) muun kiinteän omaisuuden kunnossapidämiseksi; 3) vaimon tai sen henkilön velkojen maksamiseksi, jolta hän on puheenaolevan kiinteimistön perinyt; 4) perheen välttämättömimpäin tarpeiden hankkimiseksi, jos niitä ei muulla tavoin voida saada; 5) saman- tai suuremman arvoisen kiinteimistön hankkimiseksi; 6) jos maanlunastus yleistä tarkoitusta varten on kysymyksessä; 7) jos kiinteimistö on jaettava toisen henkilön kanssa. Kaikissa muissa kuin tässä mainituissa tapauksissa voipi vaimo peruuttaa kiinteän omaisuutensa myynnin, jos mies on sellaiseen ryhtynyt. Eräissä

tapauksissa voipi hän irtaimen omaisuutensa suhteen menettää samoin.

Laki vaatii mieheltä ja vaimolta »keskenäistä apua ja uskollisuutta». Vaimolta vaaditaan »kuuliaisuutta miehelle, jonka kanssa hänen tulee elää yhdessä ja jota hänen tulee seurata kaikkialle paitsi vieraille maille». Ilman miehen suostumusta hän ei saa julkaista kirjoituksiaan painosta; mutta jos tämä syyttä häneltä kielletään, voipi hän oikeudelta saada siihen erityisen luvan. Ilman miehen suostumusta hän ei voi ryhtyä oikeudenkäyntiin, paitsi silloin, kuin hänen täytyy puolustaa niitä oikeuksia, jotka ovat hänelle laissa myönnettyt suojaksi miehen mielivaltaa vastaan, taikka kun on kysymys hänen oikeudestaan määrätä aviolapsistaan taikka ulkopuolella avioliittoa synnyttämistään lapsista, joiden isä ei ole sama henkilö kuin hänen miehensä.

Laki ei tunne mitään avioeroa, sillä sen mukaan on avioliitto ikiajoiksi tehty sopimus. Kuitenkin saattaa vaimo saada vuode- ja asumuseron seuraavissa tapauksissa: 1) kun mies on syyppää aviorikokseen, joka herättää yleistä paheksumista, taikka kun hän yhteisessä kodissa elättää jalkavaimoaan; 2) kun mies tuomitaan elinkautiseen vankeuteen; 3) kun mies kohtelee vaimoaan julmuudella tai pitelee häntä pahoin. Kaikissa näissä tapauksissa on kuitenkin erossaolo osittainen, niin että esimerkiksi avioyhteys puolisoiden kesken on luvallinen. Miehellä taas on oikeus saada vuode- ja asumusero, jos vaimo on aviorikkoja, huolimatta siitä, onko rikos yleisen huomion esineenä tai ei. *)

*) Tätä lukua kirjoittaessa on lähteinä käytetty: Theodore Stanton, *The Woman Question in Europe*. — Luise Ey, *Portugal (Der Internationale Kongress für Frauenwerke und Frauenbestrebungen)*. Berlin 1896). — *Tiedonantoja* professori Bernardino Machadolta Coimbra, Portugal.